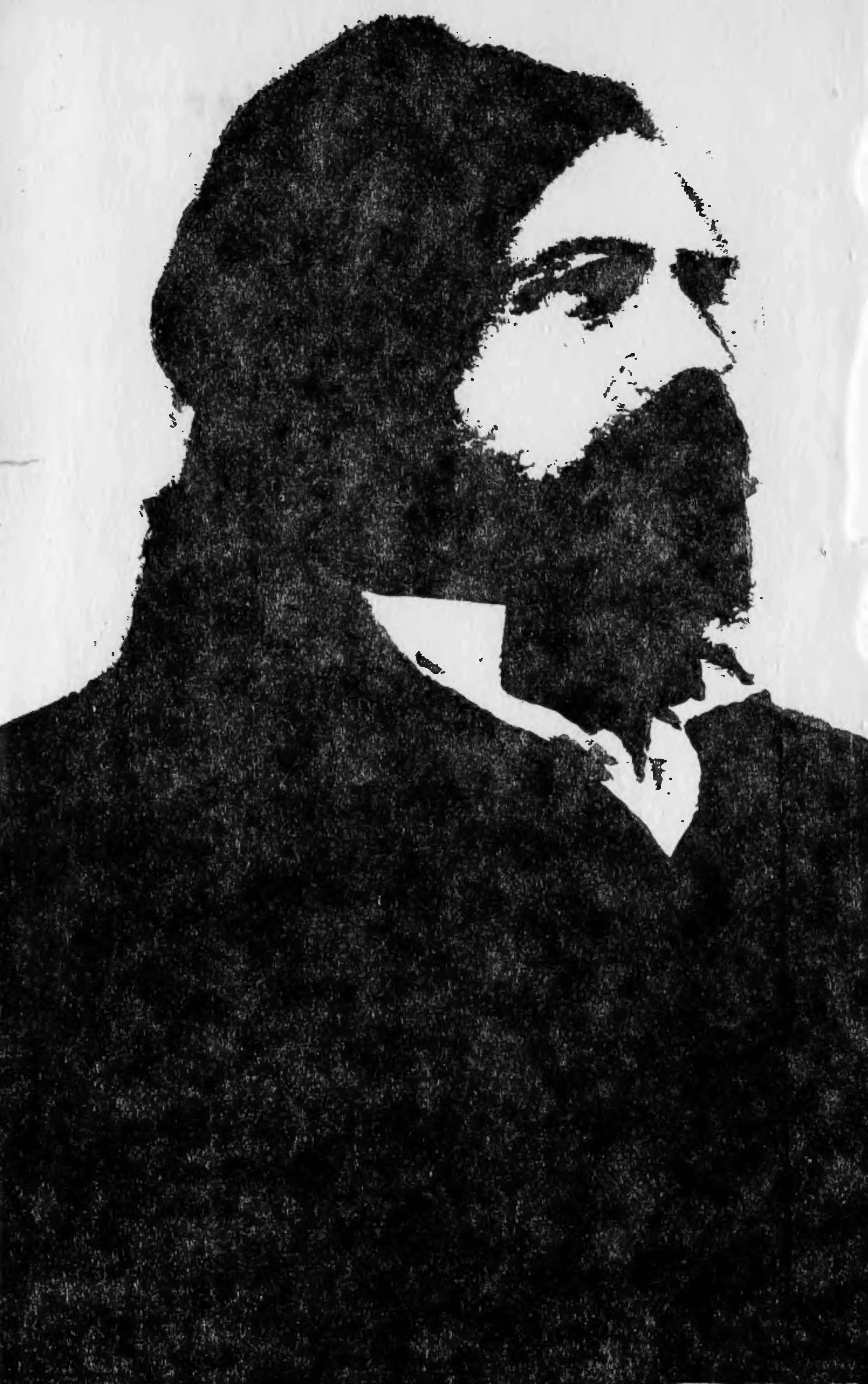
THÉOPHILE GAUTIER

AVATAR





THÉOPHILE GAUTIER

AVATAR

şi alte povestiri fantastice

Prefaţă de
LAURENŢIU ULICI
Traducere de
ANDREEA DOBRESCU-WARODIN

Ediţie ilustrată de
DAMIAN PETRESCU

Théophile Gautier
AVATAR
et autres récits fantastiques
Marabout

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS

Théophile Gautier, necunoscutul

Poate că Dumnezeu nu e decît primul poet al lumii.

TH. GAUTIER

În seara de 21 februarie 1830, cînd romantismul, prin Hernani, *își consuma un Austerlitz zgomotos*[1], *printre gălăgioșii partizani ai propagandei romantice, un tînăr pictor, abia ieșit din adolescență, făcea o figură de campion al „valeților" hugolieni, organizînd plutoanele aplauzelor, impunîndu-se în primplanul reacției publice, dovedind un entuziasm total și contagios, ca și cum pe scena teatrului s-ar fi jucat o piesă de succesul căreia depindea propriul său destin. Într-un fel, așa și era. Théophile Gautier avea, în 1830, 19 ani*[2], *studia pictura în atelierul lui Rioult și avea*

---

[1] Albert Thibaudet: „La bataille d'Hernani passe pour l'Austrelitz du romantisme", în *Histoire de la littérature française*, Stock, Paris, 1936.

[2] Bibliografie Gautier: Născut la Tarbes în 1911, mort la Paris în 1872; studiază pictura și se afirmă în grupul discipolilor lui Hugo; debutează în 1830 cu *Poésies*, după care urmează *Albertus* (1833, versuri), *Les Jeunes France* (1833, povestiri), *Mademoiselle de Maupin* (1836, roman), *Comédie de la mort* (1838, versuri), *España* (1845, versuri), *Emaux et Camées* (1852, versuri, prima ediţie cuprinde 18 poeme, cea de a şaptea din 1872, 47), *Le roman de la momie* (1857), *Voyages* (1858), *Capitaine Fracasse* (1863, roman); din 1836 vie activitate publicistică în *La Presse*, cronicar dramatic și articole de critică; fondează *Revue de Paris* (1851) și conduce *l'Artiste* (1857).

pregătit pentru tipar un volum de Poésies *ce va apărea în iulie al aceluiaşi an. Pledînd pentru* Hernani, *el pleda, de fapt, pentru altceva decît romantismul piesei.*

În 1829, Victor Hugo publicase Les Orientales, *cu o prefaţă ce devenise repede, pentru tinerii artişti (pictori, sculptori, muzicieni dar şi poeţi) din anturajul viitorului Païr al Franţei o adevărată Biblie a artei*[1]. *Se proclama acolo dreptul absolut al poetului de a păşi netulburat pe teritoriul fanteziei, erau insinuate imperativele unei poetici a „pitorescului" şi a „vizibilului", impunînd o foarte acută percepţie a lumii exterioare. Tinerii poeţi găsiseră în* Orientales *confirmarea acestei atitudini, făcuseră din concisul program hugolian un punct de plecare spre arta totală, arta de dragul artei, ceea ce, mai întîi Cousin, la Universitate, apoi Hugo însuşi, numiseră „l'art pour l'art".*

Théophile Gautier, Gérard de Nerval, Arsène Houssaye şi alţi cîţiva pe care istoria i-a uitat, animaţi de dorinţa afirmării pe toate căile a noii poetici, trec principiile, încă fragile, în practica existenţei lor diurne, trăind în „rue du Doyenné" o boemă desăvîrşită, impregnată de subtilul parfum al artei totale: „splendide picturi pe pereţi, şedinţe de poezie, femei frumoase, supeuri savuroase, serbări costumate, o orgie «nebună, dezordonată, zgomotoasă» pe care sticlăria agapelor o lumina diabolic"[2]. *În 1833, Gautier publică* Les Jeunes France, romans goguenards, *cronică sentimentală*

[1] apud P. Martino: *Parnasse et symbolisme*, A. Colin, Paris, 1930.
[2] *Ibidem.*

și apologetică a acestei „boeme de aur". Printre altele aflăm de la Daniel Jovard, personajul din Les Jeunes France, *că în rue du Doyenné se deprindea tehnica versificației policrome, în manieră picturală („o paletă strălucitoare: negru, roșu, bleu, toate culorile curcubeului, o veritabilă coadă de păun"), se căuta rima bogată și se încerca o revigorare a alexandrinilor. Intenția poeților cuprinși în orientarea „artistică" era limpede: „Să facem — va zice Théodore de Banville într-o* Balade sur lui-même — *versuri pentru nimic, pentru stricta plăcere. Să cîntăm, să povestim precum Șeherezada!"*

Nu e ușor de explicat această deviație a romantismului, fiindcă gustul artei de dragul plăcerii, „pour rien", le venise, lui Gautier și celorlalți, oarecum întîmplător, vreau să zic pe negîndite, fără motive aparente, era ca o schimbare ce plutea în aer, imprecisă dar, în același timp, inevitabilă, după cum s-ar putea să nu fie doar pură ipoteză părerea că ar fi apărut ca o reacție a spiritului aventuros, a imaginației libere, la pragmatismul introdus în toate cele de către infirma „revoluție" din iulie 1830. Fiindcă, deseori în manifestările lor publice, „poeții artiști" făceau repetate aluzii la structura existenței lor sociale. Dar, dincolo de legăturile imediate cu atmosfera socială, politică și spirituală a acelor ani, mișcarea „artiștilor" — „școala artistică" i se mai spunea — poate fi considerată, din perspectiva omului de azi și cu sprijinul literaturii comparate, ca un prim semn al unei aventuri estetice extraordinare, ce se va întinde, sub diverse denumiri și într-o sumedenie de convenții, de-a lungul unui

întreg secol (1850—1950). Théophile Gautier trebuie privit, în acest context, ca un precursor, şi încă unul care, dacă n-a obţinut sufragiile superlative ale istoriei literare, s-a bucurat de un imens prestigiu printre creatorii de literatură, printre poeţi în primul rînd.

Nu-i dedica Baudelaire, în 1857, lui Gautier, *Florile răului*? („Poetului desăvîrşit, perfectului magician al literelor franceze, scumpului şi veneratului maestru şi prieten, [...] cu sentimentul celei mai profunde smerenii [...].) În 1857, deci la două decenii de la apariţia romanului *Mademoiselle de Maupin* (1836), în a cărui prefaţă Gautier schiţa programul „şcolii de Artă" şi la numai cîteva luni după ce îşi reafirmase în revista *L'Artiste* (decembrie 1856) poziţia estetică, „poetica vizibilului", de data aceasta în termenii unei veritabile biografii intelectuale, ce nu lăsau nici un dubiu în privinţa situaţiei acestui revizionist utopic al romantismului: „Cît despre principiile noastre, ele sînt suficient cunoscute: noi credem în autonomia artei; arta pentru noi nu e mijlocul, ci scopul; artistul care-şi propune altceva decît frumosul nu e în ochii noştri artist; n-am putut niciodată înţelege separarea ideii şi a formei aşa cum nu înţelegem corpul fără suflet sau sufletul fără corp; o formă frumoasă înseamnă o idee frumoasă, căci ce va fi o formă care n-ar exprima nimic?"

Dealtfel, istoricii literari francezi deşi nu recunoşteau — pe bună dreptate — în Gautier un mare poet, n-au putut trece peste importanţa programului şi a experienţei sale poetice pentru evoluţia poeziei franceze, trăgînd, de aici, concluzii valabile.

Un Gustave Lanson, bunăoară, autorul unui portret Gautier uşor malițios, avea despre rolul poetului în contextul dinamicii literare a epocii o părere limpede și măgulitoare:

„Importanța lui Gautier e mare în literatura noastră: pe de o parte prin ura sa față de tot ce era burghez a degajat romantismul excentric, nesănătos, grețos, care pozează drept feroce şi imoral; el l-a generat pe Baudelaire. Pe de altă parte, exactitudinea de pictor sau de gravor l-a făcut să iasă din romantism; a renunțat la lirismul subiectiv pentru a se închina obiectului, modelului. E începutul literaturii impersonale."[1]

Mai reținut, Albert Thibaudet nu întîrzie totuși să afirme că „Gautier este reprezentantul romantismului dar avînd idei de artist".[2]

Poezia lui Gautier — deși **a** *practicat aproape toate genurile literare: proză scurtă, roman, memorialistică, și a făcut foarte multă publicistică, el rămîne în primul rînd un poet — e o ilustrare perfectă a drumului său teoretic de la romantismul „ortodox", propriu-zis, la parnasianismul „artei pentru artă". Primele cărți* (Poésies *1830*, Albertus ou l'âme et le péché, légende théologique, *1833) colportează într-o tehnică de împrumut marile teme romantice, sub influența masivă a lui Victor Hugo din* Odes et Ballades *şi, apoi, din* Orientales. *Apar totuşi încă în acestea cîteva procedee care-l vor caracteriza mai tîrziu, patima policromă, intenția picturală, descriptivismul la*

---

[1] G. Lanson, *Histoire de la litterature française*, cinquième edition, revue, corrigée, Hachette, Paris, 1893, p. 954.

[2] A. Thibaudet, op. cit., p. 182.

nivelul detaliilor, şocul pitoresc, dar amestecul de culori e nevoit să se adapteze substanţei poeziei: gustul pentru macabru, evocarea evului mediu şi a întunecatelor sale arhitecturi. Următoarele cărţi de poeme sînt prima încercare reuşită de a pune temele romantice într-o ecuaţie literală personală. Comédie de la mort *(1838), succesiune de viziuni escatologice, e nu atît o meditaţie asupra morţii cît urmărirea, în spiritul poeticii „vizibilului", a descompunerii în mineral; imaginile, vădind aceeaşi obsesie a detaliului, anunţă, prin grotesc şi prin materialitatea frustă a viziunii, baudelairismul:* Une charogne. España *(1845), cu poemele sale de mare vizualitate, cu policromia descriptivă aşa de caracteristică poetului, pare să constituie momentul renunţării la temele romantismului negru, în favoarea unui romantism mai luminos, prevestind capodopera poetică* Emaux et Camées *(1852). Octosilabii acestor poezii, vădind o tehnică savantă a versului, de un parnasianism fără egal, exacerbează, uneori exclusiv şi obositor, funcţia plastică a poeziei, perfecta armonie a liniilor şi, în genere, pun mare preţ pe efectele sinesteziei. Peste toate, ca o* summa summarum *parnasiană, tonul impersonal brodînd din imagini feerice, din descripţii miniaturale, o viziune (totuşi! care va să zică romantism) poetică a unui om „pentru care lumea extraordinară există".*

Parnasianul Théophile Gautier se credea, în fond, un clasic, aşa cum Baudelaire se credea un parnasian.



Théophile Gautier, autor de literatură fantastică, iată o ipostază poate surprinzătoare pentru

cititorul nostru, chiar și pentru cel avizat, fiindcă marile Istorii ale literaturii franceze nu dau nici o informație în legătură cu acest capitol din biografia literară a poetului, iar cele cîteva referințe existente în lucrările specioase dedicate literaturii fantastice sînt greu accesibile din pricina circulației relativ restrînse a lucrărilor respective. Cu atît mai puțin pot fi consultate studiile cu caracter monografic precum cel din 1887, al lui Spoelberch de Lovenjoul (Histoire des oeuvres de Th.G.) *ori al lui R. Jasinski, din 1929* (Les années romantiques de Th.G.). *Dar lucrul cel mai interesant este că acest Gautier cvasinecunoscut, în orice caz foarte puțin comentat, deși lasă să se vadă în scriitură maniera celuilalt, a poetului ori a romancierului* (Le roman de la momie, Capitaine Fracasse) *este, în gen, un imitator ca să zic așa original. Imitator prin substanța epică a fantasticului, împrumutată, nu la amănunt, ci în motive, în teme, de la J. Potocki, dar original în scriitură, în maniera de a pune în evidență fenomenologia fantastică.*

Plecînd de la constatarea că „fantasticul este ezitarea încercată de către o ființă care nu cunoaște decît legile naturale, față de un eveniment în aparență supranatural", Țvetan Todorov propunea, de curînd, în Introduction *à* la littérature fantastique o *definiție a fantasticului literar bazată pe o triadă condițională: bizareria întîmplărilor (condiția obiectivă), ezitarea personajului — sau a lectorului — în interpretare (condiția subiectivă) și absența alegoriei (condiția subiectiv-obiectivă a receptării). „E necesar mai întîi — afirmă teoreticianul — ca textul să oblige lectorul la a con-*

sidera lumea personajelor drept o lume de indivizi vii și să ezite între o explicație naturală și una supranaturală a întîmplărilor evocate. Apoi, această ezitare să fie resimțită la fel și de către un personaj; rolul lectorului este, așazicînd, încredințat unui personaj iar, totodată, ezitarea, găsind o reprezentare, devine una din temele operei; în cazul unei lecturi naive, lectorul real se identifică în personaj. În fine, trebuie ca lectorul să adopte o anume atitudine în privința textului; el va refuza deopotrivă interpretarea alegorică și interpretarea poetică." Definiția lui Todorov delimitează fantasticul pur de alegorie și de fantezia poetică, insistînd asupra diferenței specifice, cu intenția explicită de a evita confuziile și de a garanta fantasticului claritate maximă.

Raportate la viziunea lui Todorov, povestirile fantastice ale lui Théophile Gautier dețin, mai mult poate decît alte opere citate de cercetătorul francez — o pregnantă funcțiune ilustrativă. Cel puțin ecuația ezitării *e dezvoltată, în variante diferite de la o povestire la alta, iar, în totul, cele cinci povestiri închipuie un tablou unitar al caracterologiei fantastice și deopotrivă un caz particular al ei. Poate că farmecul lor aparte vine și din aceea că ilustrînd un principiu teoretic, așadar generalizator, al fantasticului, reușesc să dizolve caracterele generale într-o masă epică de o stranie particularitate. Ce se observă numaidecît este că* bizareria *întîmplărilor prin care trec personajele lui Gautier, întotdeauna la limita naturalului, favorizează, oarecum automat,* ezitarea.

În Avatar, *„operația" magică de transferare a sufletului lui Octave de Saville în trupul contelui*

Labinski şi invers, efectuată de doctorul Cherbonneau, la cererea primului și fără știrea celuilalt, are ca urmare mai întîi mulțumirea lui Octave, îndrăgostit de soția contelui şi sperînd ca, locuind trupul acestuia, să obțină dragostea contesei, iar, mai tîrziu, cînd mistificarea se dovedeşte inutilă, nedumerirea, ezitarea în interpretarea intervenției doctorului. Personajul ezită între a lua lucrurile în ordinea naturală (ca pe un act medical, chiar dacă nu oarecare) şi a le considera de domeniul ocultului, al supranaturalului (ca pe un gest mefistofelic). Ezitarea, pe de o parte, și insuccesul practic al operației pe de alta, îl fac să ceară reintegrarea în propriul trup. O nouă operație, așadar, care, în ce-l privește pe Octave, se sfîrşește prost, sufletul său abia ieșit din tupul lui Labinski porneşte într-o direcție necunoscută, scapă de sub puterea magică a doctorului, iar trupul îi rămîne inert, fiziceşte vorbind, mort. Cherbonneau, ins în vîrstă, se decide să-şi schimbe așazicînd pielea, mutîndu-şi propriul suflet în trupul tînărului.

Moarta îndrăgostită aminteşte frapant de aventurile lui Alfons van Worden printre demonițe. Spre deosebire de eroul lui Potocki, personajul lui Gautier dă întîmplărilor bizare — mai mult imaginare, ca sub stare de vis — o interpretare univocă, ezitarea e vremelnică şi nesemnificativă. Absența ezitării, de la un anume moment al povestirii, se explică prin calitatea taumaturgică a relației amoroase a personajului. Tensiunea psihică îl obligă să creadă în posibilitatea de a face să apară ceea ce numeşte. Fireşte, insul e în totală inocență, dar lucrul cel mai curios e că absența ezitării pare să fie, de fapt, provocată de ezitarea însăși, teribil

de accentuată și obsedantă în prima parte a povestirii.

Influența, sau, poate mai corect, similitudinea de situație cu Manuscrisul de la Saragosa *e vizibilă în* Ibricul de cafea. *Un tînăr trăiește o aventură extraordinară, noaptea, în camera pe care un prieten unde se află în vizită i-o destinase pentru odihnă. Pe pereți, cîteva tablouri de familie cu scene dintr-o „soirée" de epocă. Rînd pe rînd, figurile ies din tablouri, iar tînărul se prinde într-un dans pasionat cu domnișoara pictată. Impresia de realitate îl absoarbe, iar ezitarea îl va cuprinde tîrziu, după consumarea iluziei, cînd, dimineața, se trezește pe jos, iar lumea lîngă care* își amintea *că petrecuse scena de bal îl privea imobilă din tablou. Nu cazul în sine, tipic pentru viziunile de coșmar, este interesant aici, ci modul în care personajul interpretează întîmplarea. El ezită a posteriori, întîmplările îl depășesc și-i anulează voința, încît ezitarea ulterioară nu mai poate fi înțeleasă ca o modalitate de realizare a fantasticului ci, cel mult, ca o nedumerire a conștientului în fața semnalelor din subconștient, propagate hipnotic, prin somn.*

Jettatura, *alături de* Avatar, *o piesă „clasică" a fantasticului, pune în evidență nu doar ezitarea personajului cît, mai cu seamă, consecințele ei. E singura povestire în care ezitarea devine temă în jurul căreia se consumă drama eroului. Bănuit, la Neapole, de a fi un* jettatore, *un ins deci care poate influența malign existența semenilor prin simpla privire, Paul d'Aspremont parcurge, cu concursul unor coincidențe tulburătoare, drumul tragic de la ezitare la sinucidere, care este, în cazul*

lui, o soluție — singura — de abolire a ezitării insuportabile. Mai puțin impersonală decît celelalte, povestirea aceasta impresionează prin dramatism, este, dacă vreți, ipostaza dramatică a fantasticului.

În fine, Onufrius, *a cincea povestire, nu ține de ceea ce înțelegeam pînă aici prin literatură fantastică, deși peripețiile personajului, fiind cel puțin la fel de bizare precum ale eroilor din povestirile anterioare, ar putea sugera sau justifica apartenența la gen. Dar bizareria e doar o condiție necesară, nu și suficientă, a fantasticului. În cazul lui Onufrius chestiunea ezitării nu se pune; tînărul pictor e un bolnav psihic într-o fază acută, iar anecdota epică nu face altceva decît să ilustreze drumul bolii, încît bizareria situațiilor trebuie privită ca o emanație a patologicului.*

Dacă proza fantastică nu e o descoperire a romantismului și cu atît mai puțin o dominantă a lui, din acest punct privite povestirile lui Gautier nefiind determinate de programul literar al scriitorului, în schimb stilul povestirilor, scriitura lor, se conformează pînă la evidență poeticii parnasiene. Ponderea cea mai mare în economia prozelor o au descripțiile, făcute cu meticulozitate de artizan, cu o insistență constantă asupra detaliilor de orice natură: vestimentare, de cadru natural, de arhitectură. Prezența „artistului" e autorizată iar, uneori, obositoare și dezepicizantă. Relevantă pentru scriitura impersonală și amănunțit vizuală a poeticei parnasiene, proza fantastică a lui Théophile Gautier este, din alt unghi de vedere, un exemplu pentru constituția interi-

oară, aşa de specifică, a fantasticului literar, altfel zis, o proză fantastică exemplară. Dar nota particulară a prozelor lui Gautier în contextul literaturii fantastice europene nu vine nici din temele practicate, comune acestea multora dintre romantici — nici din amănuntele epicului propriu-zis, ale întîmplărilor narate, detectabile şi acestea în proza fantastică de la Apuleius la Potocki, Hoffmann, Nerval. Poate să pară bizar, dar Gautier nu preţuieşte „povestea", „anecdota", nu e sedus de aventura imaginaţiei; evenimentul fantastic are la el o funcţiune pretextuală, e necesar în măsura în care facilitează artistului *desfăşurarea întregii sale palete. Gautier povesteşte întîmplări abia după ce epuizează descrierea, de o minuţiozitate pedantă şi insistentă, a subiecţilor şi obiectelor angajate în întîmplări. El compune tablouri, cel mai adesea static: portrete, naturi moarte, peisaje tenebroase, aglomerări obiectuale, pe care le pune apoi în mişcare prin naraţiune, legînd imagine de imagine, tablou de tablou, după canoanele literaturii şi introducîndu-le într-un şir de întîmplări extraordinare, care nu fac decît să pună într-o lumină mai înaltă compoziţiile plastice. Pentru a se arăta în toată măreţia, un tablou trebuie privit dintr-un anume unghi, în funcţie de căderea luminii, de ambianţă, de condiţia psihică a privitorului. Unghiul optim de vizionare a picturii îl realizează Gautier prin naraţiune. Naraţiunea e modul său de a impresiona vizual, iar fantasticul întîmplărilor narate un auxiliar preţios întru obţinerea „plăcerii" în faţa detailatelor sale portrete.*

Pentru că, parnasianul Gautier consimte la călătoria romantică prin fantastic, păstrîndu-și spre deosebire de romantici atitudinea impersonală. Discipolul lui Victor Hugo l-a prevestit pe Baudelaire dar, cum observase Lanson, cu el începe literatura impersonală.

LAURENȚIU ULICI

Avatar

I

Cine ar fi putut înțelege boala care-l ruina încetul cu încetul pe Octave de Saville? Nu stătea în pat și-și ducea viața lui obișnuită; nu se plîngea de nimic și totuși se topea văzînd cu ochii. Întrebat de medicii pe care grija ce i-o purtau părinții și prietenii îl obliga să-i consulte, nu se plîngea de nici o durere precisă și știința nu descoperea la el nici un simptom alarmant: plămînii scoteau sunetul unei răsuflări obișnuite și de-abia dacă urechea, lipită în dreptul inimii, surprindea o bătaie prea lentă sau prea rapidă; nu tușea, nu avea febră, dar viața îl părăsea și se scurgea printr-una din fisurile invizibile care abundă în organismul omenesc, după spusele lui Terențiu.

Cîteodată o sincopă ciudată îl făcea să pălească și să înghețe ca marmura. Timp de un minut sau două ai fi crezut că a murit; apoi balansierul oprit de un deget misterios, nemaifiind reținut, își relua mișcarea și Octave părea că se deșteaptă dintr-un vis. Fusese trimis la băi; dar nimfele termale se arătară neputincioase. O călătorie la Neapole nu dădu rezultate mai bune. Soarele atît de lăudat i se păruse negru ca acela din gravurile lui Albert Dürer; liliacul, pe a cărui aripă e scris cuvîntul *melancolie*, biciuia acel albastru strălucitor cu membranele lui prăfuite și zbura între lumină și el; simțise că îngheață pe malul Mergel-

linei, unde plebea aproape dezbrăcată se coace şi se prăjeşte la soare.

Se întorsese aşadar în micul lui apartament din strada Saint-Lazare şi-şi reluase în aparenţă vechile obiceiuri.

Apartamentul era mobilat cu întreg confortul pe care-l poate îngădui o garsonieră. Dar cum un interior ia cu timpul îmfăţişarea şi poate modul de a gîndi al celui ce-l locuieşte, locuinţa lui Octave se întristase încetul cu încetul; damascul perdelelor se ofilise şi lăsa să pătrundă o lumină cenuşie. Buchetele mari de bujori se îngălbeniseră pe fondul covorului, care nu mai era chiar alb; ramele aurii ale celor cîteva acuarele şi schiţe celebre ajunseseră roşii sub praful necruţător; la capătul puterilor, focul se stingea şi fumega acoperit de cenuşă. Vechea pendulă Boule incrustată cu aramă şi cu baga verde nu se mai auzea ticăind şi bătaia orelor plictisite vorbea încet ca în camera unui bolnav; uşile se închideau tăcute şi paşii puţinilor vizitatori erau înăbuşiţi de mochetă; rîsul se oprea de la sine cînd pătrundea în aceste camere neprimitoare, reci şi întunecoase, în care totuşi nu lipsea nimic din luxul modern. Jean, valetul lui Octave, se strecura ca o umbră, cu pămătuful sub braţ, cu o tavă în mînă, căci, influenţat fără să-şi dea seama de melancolia locuinţei, ajunsese să nu mai fie vorbăreţ. Pe ziduri erau agăţate în chip de trofee mănuşi de box, măşti şi florete; dar era uşor să-ţi dai seama că nu mai umblase nimeni la ele de multă vreme; cărţi luate şi aruncate neglijent zăceau pe toate mobilele ca şi cum Octave ar fi vrut, cu această lectură maşinală, să adoarmă o idee fixă. O scrisoare începută pe o hîrtie care se îngălbenise părea că aşteaptă de luni de zile să fie terminată şi stătea la vedere, ca un reproş tăcut, în mijlocul biroului. Deşi locuit, apartamentul părea pustiu. Nu avea viaţă şi cînd intrai te izbea în faţă acelaşi suflu de aer rece care te întîmpină cînd deschizi un mormînt.

În această locuință lugubră în care niciodată o femeie nu-și arăta vîrful pantofului, Octave se simțea mai bine ca oriunde: liniștea, tristețea, părăsirea îi erau pe plac; tumultul vesel al vieții îl speria, deși făcea uneori eforturi ca să ia parte la el; dar se întorcea încă și mai întunecat de la mascaradele, petrecerile sau supeurile la care îl luau prietenii; de aceea nici nu mai lupta împotriva cestei dureri misterioase și lăsa să i se scurgă zilele cu indiferența unui om care nu așteaptă nimic de la ziua de mîine. Nu făcea nici un proiect pentru că nu credea în viitor, îi trimisese lui Dumnezeu, în mod tacit, demisia de la viață și aștepta să fie primită. Totuși, dacă vă închipuiți un chip slăbit și brăzdat, un obraz pămîntiu, membre extenuate, o mare răvășire exterioară, vă înșelați; de-abia dacă zăreai niște umbre dureroase sub pleoape, niște nuanțe portocalii în jurul orbitelor, pielea puțin subțiată la tîmple și brăzdată de vine albăstrii. Doar scînteia sufletului nu-i lucea în ochii din care zburaseră voința, speranța și dorința. Această privire moartă pe o față tînără forma un contrast ciudat și făcea o impresie mai penibilă decît masca suptă cu ochii aprinși de febră a bolii obișnuite.

Octave fusese, înainte de a tînji în felul acesta, ceea ce se cheamă un băiat frumos; și încă mai era: părul des și negru, cu bucle bogate, se așeza, mătăsos și lucios, pe ambele tîmple; în ochii prelungi, catifelați, de un albastru ca noaptea, împodobiți cu gene întoarse, se aprindea uneori o scînteie umedă; cînd stăteau liniștiți și cînd nu-i înflăcăra nici o pasiune, se deosebeau prin tihna senină pe care o au ochii orientalilor, cînd, la ușa unei cafenele din Smirna sau Constantinopol, se cufundă în liniștea aceea deplină după ce și-au fumat narghileaua. Nu avusese niciodată fața îmbujorată și semăna mai curînd cu meridionalii: tenul de un alb-măsliniu nu era pus în valoare decît sub lumină; avea mîini fine și delicate, picioare subțiri și arcuite. Se îmbrăca bine, fără s-o ia înaintea

modei sau să rămînă în urmă și știa minunat să-și pună în valoare calitățile cu care îl hărăzise natura. Deși nu avea nici o pretenție de *dandy* sau de *gentelman rider*[1], dacă s-ar fi prezentat la Jockey-Club, n-ar fi fost refuzat.

Cum se făcea că, deși tînăr, frumos, bogat, cu atîtea motive de a fi fericit, Octave se măcina în mod atît de jalnic? Veți spune că era blazat, că romanele după moda zilei îi stricaseră mintea cu ideile lor nesănătoase, că nu credea în nimic, că din tinerețea și averea lui risipite în orgii nebunești nu-i mai rămîneau decît datorii; toate aceste presupuneri nu sînt adevărate. Cum nu gustase decît foarte puține plăceri, Octave nu putea fi dezgustat; nu era nici atins de spleen, nici romanțios, nici libertin, nici desfrînat, își petrecuse viața pînă atunci studiind și distrîndu-se, ca toți tinerii; se așeza dimineața la cursurile Sorbonei și seara era nelipsit de pe scările Operei, spre a vedea cum se scurge cascada toaletelor. Nu se știa să aibă nici vreo fetișcană neîndurătoare, nici vreo ducesă, și-și cheltuia venitul fără ca fanteziile să-i atace capitalul, ceea ce-i atrăgea stima notarului; era deci o persoană ponderată, incapabil să se arunce în ghețarul lui Manfred sau să aprindă para lui Escousse.[2] Cît despre cauza stării ciudate în care se afla, știința Facultății era neputincioasă în fața ei, nici nu îndrăznim s-o mărturisim, într-atît lucrul e de necrezut la Paris, în secolul al nouăsprezecelea, și lăsăm în seama eroului să ne-o povestească singur.

Cum medicii obișnuiți nu se pricepeau la această boală curioasă, căci sufletul nu a fost încă disecat în amfiteatrele de anatomie, familia a apelat în ultimă instanță la un medic ciudat care se întorsese din Indii după o lungă ședere

---

[1] Persoană practicînd pasionat călăria.

[2] *Victor Escousse* (1813—1832), poet francez. După insuccesul unei piese se sinucide, asfixiindu-se.

și despre care se spunea că face adevărate minuni cu tratamentele lui.

Octave, presimțind o perspicacitate superioară, în stare să-i descifreze taina, părea să se teamă de vizita doctorului și doar după insistențele repetate ale mamei sale a acceptat să-l primească pe domnul Balthazar Cherbonneau.

Cînd intră doctorul, Octave stătea întins pe un divan: o pernă îi susținea capul, o alta îi sprijinea umărul, o a treia îi acoperea picioarele; o gandura îl înfășura în cutele ei suple și moi; citea, sau mai bine zis ținea în mînă o carte, căci ochii fără privire i se opriseră pe o pagină. Era palid la față dar, după cum am spus, nu prezenta nici o schimbare prea vizibilă. La prima privire n-ai fi spus că acest tînăr bolnav e în primejdie: pe măsuță se aflau țigări în loc de fiole, aparate, siropuri, infuzii și alte articole din farmacopeea obișnuită în asemenea cazuri. Trăsăturile pure, deși puțin obosite, nu pierduseră aproape nimic din farmecul lor și de n-ar fi fost profunda atonie și incurabila disperare ce i se citeau în ochi, Octave ar fi părut un om sănătos.

Oricît de indiferent ar fi fost Octave, aspectul bizar al doctorului îl izbi. Domnul Balthazar Cherbonneau părea o figură scăpată dintr-o povestire fantastică a lui Hoffmann și care se plimba prin lume, uimind oamenii cu fața lui ștearsă, înghițită parcă de o țeastă enormă și care părea și mai mare încă datorită cheliei. Această țeastă cheală, netedă ca fildeșul, își păstrase culoarea albicioasă, în timp ce fața, expusă razelor soarelui, se acoperise, prin suprapunerea straturilor de bronz, cu o culoare asemănătoare trunchiului unui stejar bătrîn sau unui portret afumat. Părțile plate, cavitățile și proeminențele oaselor erau atît de puternic accentuate încît puțina carne care le acoperea, încrețită în mii de zbîrcituri, semăna cu o piele udă aplicată pe un cap de mort. Puținul păr cenușiu care rătăcea încă pe occiput forma trei meșe firave — două deasupra ure-

chilor și a treia pornind de la ceafă și oprindu-se în dreptul frunții — făcîndu-te să regreți antica perucă cu ciocane sau smocul modern de pir și încununau în mod grotesc această fizionomie de burlac. Dar ceea ce reținea în mod stăruitor atenția la doctor erau ochii; în mijlocul figurii tăbăcite de vîrstă, calcinată de ceruri incandescente, uzată de studiu, în care istovirea datorată științei sau vieții se înscria în brazde adînci, în labe de gîscă radiale, în cute mai îndesate decît foile unei cărți, străluceau două pupile bleu-turcoaz de o limpezime, de o prospețime, de o tinerețe de neconceput. Aceste stele albastre străluceau în fundul unor orbite întunecate și a unor membrane concentrice ale căror cercuri ruginii aminteau vag de penele așezate în formă de aureolă în jurul pupilei nictalope a bufnițelor. Ai fi zis că, printr-o vrăjitorie învățată de la brahmani și de la pandiți, doctorul furase niște ochi de copil și că și-i instalase în chipul lui de cadavru. La moșneag, privirea avea douăzeci de ani, la omul tînăr, șaizeci.

Îmbrăcămintea era cea obișnuită a unui medic: frac și pantaloni de postav negru, vestă de mătase de aceeași culoare și, pe cămașă, un diamant mare — darul vreunui rajah sau nabab. Dar hainele fluturau ca și cum ar fi fost agățate de un umeraș și desenau cute perpendiculare pe care femurul și tibia le frîngeau în unghiuri ascuțite atunci cînd se așeza. Această slăbiciune fenomenală nu putea fi produsă doar de soarele mistuitor al Indiei. Probabil că Balthazar Cherbonneau se supusese, în scopul unei inițieri, posturilor lungi ale fachirilor și stătuse pe piele de gazelă alături de ioghini, între patru vase incandescente; dar această pierdere de substanță nu acuza nici o slăbire a puterilor. Ligamente solide și întinse pe mîini, asemenea coardelor pe coada viorii, legau între ele oscioarele uscate ale falangelor și le puneau în mișcare fără să scîrțîie prea tare.

Doctorul se așeză pe scaunul pe care Octave i-l arăta cu mîna, lîngă divan; coatele parcă erau un metru pe care-l îndoi și avea mișcări ce arătau obișnuința inveterată de-a sta ghemuit pe rogojini. Astfel așezat, domnul Cherbonneau stătea cu spatele la lumină, care-l izbea în plină față pe bolnavul lui, poziție favorabilă examinării și pe care și-o iau de preferință observatorii, mai curioși să vadă decît să fie văzuți. Deși figura doctorului era scăldată în umbră și partea de sus a capului, lucioasă și rotunjită ca un ou uriaș de struț, era singură luminată de o rază fugară, Octave deosebea scînteierea ciudatelor pupile albastre care păreau înzestrate cu o pîlpîire proprie, cum sînt corpurile fosforescente: din ele țîșnea o rază ascuțită și luminoasă pe care tînărul bolnav o primea în plin piept cu acele pișcături și senzația de căldură pe care o dau vomitivele.

— Așadar, domnule, spuse doctorul după un momont de tăcere în care păru că rezumă indiciile recunoscute în rapida lui inspecție, văd că nu este vorba la dumneavoastră de un caz patologic vulgar; nu aveți nici una din acele boli catalogate, cu simptome bine cunoscute, pe care doctorul le vindecă sau le agravează; și după ce voi fi vorbit cu dumneavoastră cîteva minute, n-am să vă cer hîrtie ca să reproduc o formulă banală a codexului, în josul căreia să-mi pun o semnătură hieroglifică, pe care valetul dumneavoastră s-o ducă la farmacistul din colț.

Octave surîse palid, ca și cum ar fi vrut să-i mulțumească domnului Cherbonneau că-l scutește de medicamente inutile și plictisitoare.

— Dar, continuă doctorul, nu vă grăbiți să vă bucurați că nu aveți nici inima hipertrofiată, nici tubercule la plămîni, nici măduva spinării slăbită, nici lichid la creier, nici febră tifoidă sau nervoasă; asta nu înseamnă că sînteți sănătos. Dați-mi mîna.

Crezînd că domnul Cherbonneau îi va lua pulsul și așteptîndu-se să-l vadă că scoate un ceas cu secundar, Octave își suflecă mîneca de la gandura, își descoperi încheietura mîinii și i-o întinse automat doctorului. Fără să caute cu degetul mare pulsația rapidă sau înceată care arătă că ceasornicul vieții s-a stricat la om, domnul Cherbonneau luă în mîna lui negricioasă, ale cărei degete scheletice semănau cu ghearele unui crab, mîna subțirică, vînoasă și umedă a tînărului; o palpă, o frămîntă, o malaxă oarecum, parcă ar fi vrut să se pună în comunicație magnetică cu subiectul. Octave, deși era sceptic în ce privește medicina, nu putea să alunge o anumită emoție anxioasă, căci i se părea că doctorul îi sustrage sufletul prin această apăsare și că sîngele îi dispare cu totul din obraji.

— Dragă domnule Octave, spuse doctorul dînd drumul mîinii tînărului, situația dumneavoastră e mai gravă decît vă închipuiți și știința, cel puțin așa cum o practică vechea rutină europeană, este neputincioasă. Vă lipsește voința de a trăi și sufletul dumneavoastră se desprinde pe nesimțite de trup; nu e vorba în cazul dumneavoastră nici de ipohondrie, nici de lipemanie, nici de tendință melancolică spre sinucidere. Nu! — caz rar și curios, ați putea, dacă nu v-aș împiedica eu, să muriți fără nici o leziune internă sau externă apreciabilă. Era și timpul să mă chemați, căci spiritul nu se mai ține de trup decît printr-un fir, dar o să-i facem noi un nod solid.

Și doctorul își frecă bucuros mîinile surîzînd scîlciat, ceea ce pricinui un reflux de riduri în miile de cute ale obrazului.

— Domnule Cherbonneau, nu știu dacă mă veți vindeca și, la urma urmelor, nici nu rîvnesc la asta, dar trebuie să mărturisesc că ați pătruns dintr-o dată cauza stării misterioase în care mă aflu. Mi se pare că trupul meu a devenit permeabil și eul se strecoară prin el ca apa prin găurile unui

ciur. Simt că mă topesc în marele tot și îmi vine greu să mă deosebesc de mediul în care mă cufund. Îndeplinesc pe cît se poate pantomima obișnuită a vieții ca să nu-mi necăjesc părinții și prietenii, dar mi se pare atît de departe de mine, încît sînt momente cînd am impresia că am ieșit din sfera umană: mă duc încoace și încolo împins de motive care mă determinau altădată și al căror impuls mecanic mai durează, dar fără să particip la ceea ce fac. Mă așez la masă la orele obișnuite și par că mănînc și beau, deși felurile cele mai picante și băuturile cele mai tari nu au nici un gust pentru mine; lumina soarelui mi se pare palidă ca aceea a lunii, iar lumînările au flăcări negre. Mi-e frig în cele mai călduroase zile ale verii; uneori simt în mine o mare tăcere ca și cum inima nu mi-ar mai bate și mecanismele interioare s-ar fi oprit dintr-o cauză necunoscută. Moartea nu trebuie să se deosebească de această stare, dacă cei duși dintre noi ar putea-o înregistra.

— Aveți, spuse doctorul, o imposibilitate cronică de a trăi, boală ce ține întru totul de spirit și mai frecventă decît s-ar crede. Gîndirea este o forță care poate ucide ca și acidul prusic, ca scînteia de la butelia de Leyda, deși urma ravagiilor ei nu este perceptibilă cu slabele mijloace ale analizei de care dispune știința vulgară. Ce necaz și-a înfipt ciocul coroiat în ficatul dumneavoastră? Din înaltul cărei ambiții secrete ați căzut frînt și zdrobit? Ce disperare amară rumegați în nemișcare? Vă frămîntă setea de putere? Ați renunțat de bună voie la un țel așezat mai presus de puterea omului? Sînteți foarte tînăr pentru așa ceva. V-a înșelat vreo femeie?

— Nu, doctore, răspunse Octave, nici măcar n-am avut această fericire.

— Și totuși, reluă domnul Balthazar Cherbonneau, citesc în ochii dumneavoastră abătuți, în atitudinea descurajată a corpului, în timbrul surd al vocii titlul unei piese a lui Shakespeare,

tot atît de clar ca și cum ar fi scris în litere de aur pe dosul unei cărți legate în piele.

— Şi care este această piesă pe care o traduc fără să știu? spuse Octave, a cărui curiozitate se trezea fără voia lui.

— *Love's labours lost*, continuă doctorul cu un accent curat, care trăda o ședere îndelungată în posesiunile engleze ale Indiei.

— Asta vrea să însemne, dacă nu mă înșel, *Zadarnicele chinuri ale dragostei*.

— Întocmai.

Octave nu răspunse; se îmbujoră puțin și, ca să nu pară încurcat, începu să se joace cu bumbii de la cordon: doctorul își îndoise un picior peste altul, ceea ce dădea impresia de oseminte încrucișate pe un mormînt, și își ținea piciorul cu mîna, după moda orientală. Ochii săi albaștri se înfipseseră întrebători în ochii lui Octave, privirea îi era imperioasă și blîndă totodată.

— Haide, zise domnul Balthazar Cherbonneau, nu-mi ascundeți nimic, eu sînt doctor de suflete, dumneavoastră sînteți bolnavul meu și vă cer, ca preotul catolic unui credincios, să-mi faceți o mărturisire completă, pentru care nu e nevoie să stați în genunchi.

— Ce folos? Presupunînd că ați ghicit adevărul, dacă vă povestesc suferințele mele, tot nu le pot ușura. Nu-i vorba de o durere care să se stingă de îndată ce-ar fi împărtășită și nici o putere omenească, chiar și a dumneavoastră, nu mă poate tămădui.

— Poate, spuse doctorul afundîndu-se mai tare în fotoliu, ca cineva care se pregătește să asculte o confidență mai lungă.

— Nu vreau să mă învinuiți de o încăpățînare copilărească și tăcînd să vă dau putința de-a vă spăla pe mîini de moartea mea: așadar, pentru că țineți, am să vă spun povestea mea; ați ghicit în mare, dar n-am să vă cruț nici de amănunte. Nu vă așteptați la nimic ciudat sau romanțios.

Este o întîmplare foarte simplă, foarte comună, foarte des întîlnită; dar, după cum spune un cîntec de Heinrich Heine, ea pare întotdeauna nouă celui care o trăiește și îi frînge sufletul. La drept vorbind, mi-e rușine să spun un lucru atît de banal unui om care a trăit în țările cele mai fabuloase și cele mai himerice.

— Nu vă fie teamă; doar lucrurile obișnuite mi se mai par extraordinare, spuse doctorul surîzînd.

— Ei bine, doctore, mă prăpădesc de dragoste.

II

Mă aflam la Florența, la sfîrșitul verii lui 184..., anotimpul cel mai frumos în acest oraș. Aveam timp, bani, scrisori frumoase de recomandare și pe atunci eram un tînăr bine dispus, neurmărind altceva decît să mă distrez. M-am instalat pe Arno, am închiriat o caleașcă și gustam din dulcea viață florentină care are atîta farmec pentru un străin. Dimineața mă duceam să vizitez cîte o biserică, un palat sau vreo galerie, încetișor, fără să mă grăbesc, nevrînd să capăt acea indigestie de capodopere care, în Italia, îi face pe turiștii prea grăbiți să li se aplece de artă; mă uitam ba la porțile de bronz ale Baptisteriului, ba la Perseu al lui Benvenuto, de sub loggia dei Lanzi, la portretul Fornarinei de la Uffizi sau la Venus de Canova la palatul Pitti, dar niciodată la mai mult de un obiect în același timp. Apoi luam, la cafeneaua Doney, un café frappé și fumam cîteva țigări, parcurgeam ziarele și, cu o floare la butonieră, primită de voie, de nevoie de la acele frumoase florărese cu pălării de paie care stau în fața cafenelei, mă întorceam să-mi fac siesta; la ora trei, caleașca venea să mă ia spre a mă duce la Cascini. Cascini este la Florența ceea ce este Bois de Boulogne la Paris, cu diferența că toată lumea

se cunoaște și că locul de întretăiere al aleilor formează un salon în aer liber, în care fotoliile sînt înlocuite de trăsuri, oprite și așezate în semicerc. Femeile, foarte elegante, pe jumătate răsturnate pe perne, primesc vizitele amanților și curtezanilor, ale unor *dandy* și atașați de legație care stau în picioare, cu pălăria în mînă, pe treapta trăsurii. Dar știți acest lucru la fel de bine ca și mine. Acolo se fac proiecte pentru seară, se dau întîlniri, se dau răspunsuri, se acceptă invitații; e ca o Bursă a plăcerii care are loc de la ora trei la cinci, la umbra unor copaci frumoși, sub cerul cel mai blînd din lume. Este obligatoriu pentru orice persoană cu o oarecare situație să-și facă în fiecare zi apariția la Cascini. Nici nu-mi trecea prin gînd să lipsesc, și seara, după ce luam masa, mă duceam în cîte un salon sau la Pergola, dacă merita cîntăreața.

Am petrecut astfel una din cele mai frumoase luni ale vieții mele; dar această fericire nu era sortită să dăinuiască. O caleașcă minunată își făcu într-o zi apariția la Cascini. Acest superb produs al carosierilor vienezi, capodoperă a lui Laurenzi, cu lacul strălucitor ca oglinda, împodobit cu un blazon aproape regal, era tras de cea mai frumoasă pereche de cai ce s-a ivit vreodată la Hyde-Park, sau Saint-James, sau la Drawing-Room-ul reginei Victoria și condusă în cel mai pur stil Daumont de către un jocheu foarte tînăr cu pantaloni de piele albă și cazacă verde; alămurile de la hățuri, lemnul roților, clanțele portierelor străluceau ca aurul și aruncau fulgere către soare; toate privirile urmăreau acest splendid echipaj care, după ce a descris pe nisip o curbă tot atît de perfectă ca și cum ar fi fost desenată cu compasul, se duse să se așeze în rînd cu celelalte trăsuri. Caleașca nu era goală, cum bine vă închipuiți; dar în mișcarea ei rapidă nu puturăm deosebi decît un vîrf de ghetuță întins pe pernița din față, cuta adîncă a unui șal, și discul unei umbrele cu ciucuri de mătase albă. Umbrela se

închise și apăru strălucitoare o femeie de o frumusețe neasemuită. Eram călare și am putut să mă apropii destul ca să nu pierd nici un detaliu din această capodoperă umană. Străina purta o rochie de un verde ca apa, cu fir de argint, ce-ar fi făcut să pară neagră ca o cîrtiță orice femeie fără un ten ireproșabil — o insolență de blondă sigură de sine. Un *crèpe de Chine* mare, alb, bătut cu broderie în culoare, o înfășura ca o draperie suplă și încrețită în cute mici, ca o tunică de Fidias. Figura era aureolată de o pălărie din paiul cel mai fin de Florența, împodobită cu nu-mă-uita și plante acvatice delicate cu frunze subțiri de un verde-albăstrui; drept orice bijuterie, o șopîrlă de aur înstelată de turcoaze încercuia brațul care ținea mînerul de fildeș al umbrelei.

Iertați-mi, dragă doctore, această descriere de jurnal de modă făcută de un îndrăgostit pentru care aceste mici amintiri au o importanță enormă. Șuvițe groase blonde și ondulate, ale căror inele formau ca valuri de lumină, coborau în falduri bogate de ambele părți ale frunții mai albe și mai pure decît o zăpadă imaculată căzută noaptea pe cel mai înalt pisc al Alpilor; gene lungi și subțiri ca acele fire de aur pe care miniaturiștii din evul mediu le așază în raze în jurul capetelor de îngeri umbreau ușor pupilele de un albastru-verzui, asemănător cu lucirile pe care le reflectă ghețarii la anumite efecte de soare; gura ei, desenată divin, prezenta anumite tonuri purpurii care spală cutele scoicilor lui Venus, iar obrajii semănau cu niște timizi trandafiri albi ce-ar roși de mărturisirea unei privighetori sau de sărutul unui fluture; nici un penel uman n-ar putea să redea acest ten de o suavitate, de o prospețime și de o transparență imateriale, ale cărui culori nu par a se datora sîngelui vulgar ce colorează fibrele noastre; primele tonuri roșii ale răsăritului pe culmile unor sierranevada, tonul de culoarea cărnii al anumitor camelii albe, către rădăcina petalelor, marmura de Paros întrevăzută

printr-un voal de mătase roz pot singure să redea pe departe culoarea. Ceea ce se zărea din gîtul ei între panglicile pălăriei şi partea de sus a şalului strălucea de-o albeaţă irizată în jurul conturelor, în vagi reflexe de opal. Acest cap strălucitor nu izbea prin trăsăturile lui, ci prin colorit, ca frumoasele portrete ale şcolii veneţiene, deşi trăsăturile erau atît de pure şi de delicate, încît aduceau cu profilele antice decupate în agată sau camee.

Aşa cum Romeo o uită pe Rozalinda cînd o vede pe Julieta, la apariţia acestei frumuseţi supreme am uitat iubirile mele trecute. Paginile inimii redeveniră albe: orice nume, orice amintire dispărură. Nu înţelegeam cum putusem să mă las atras de aceste legături vulgare pe care puţini tineri le evită şi mi le reproşam ca infidelităţi vinovate. O viaţă nouă începu pentru mine din clipa acestei întîlniri fatale.

Caleaşca părăsi Cascini şi reluă drumul spre oraş, ducînd cu sine viziunea orbitoare; mi-am priponit calul lîngă cel al unui tînăr rus foarte amabil, mare curtezan al localităţilor balneare, plimbat în toate saloanele cosmopolite ale Europei şi care cunoştea bine persoanele din înalta societate iubitoare de călătorii; am adus vorba despre străină şi am aflat că era contesa Prascovia Labinska, o lituaniană dintr-o familie ilustră şi foarte bogată, al cărei soţ lupta de doi ani în războiul din Caucaz.

Inutil să vă spun cîtă diplomaţie am pus în mişcare ca să fiu primit la contesă, pe care absenţa contelui o făcea să fie foarte rezervată în privinţa prezentărilor; în sfîrşit, am fost primit; două prinţese văduve şi patru baroane străvechi răspundeau de mine cu antica lor virtute.

Contesa Labinska închiriase o vilă splendidă care aparţinuse odinioară familiei Salviati, la o jumătate leghe de Florenţa, şi în cîteva zile, ştiuse să instaleze tot confortul modern în reşedinţa străveche, fără să-i tulbure cu nimic frumu-

setea severă și eleganța serioasă. Uși mari cu blazoane se îmbinau în mod fericit cu arcade ogivale; fotoliile și mobila de formă veche se armonizau cu zidurile acoperite cu lemnărie de culoare închisă sau cu fresce în tonuri slabe și trecute, ca ale unor vechi tapițerii; nici o culoare prea nouă, nici un metal prea strălucitor nu irita privirea, încît prezentul nu distona în mijlocul trecutului. Contesa avea un aer atît de natural de castelană, încît vechiul palat părea construit anume pentru ea.

Dacă fusesem sedus de strălucitoarea frumusețe a contesei, am fost încă și mai mult subjugat, după cîteva vizite, de spiritul ei atît de ales, atît de fin, atît de cuprinzător; cînd vorbea de un subiect interesant, sufletul i se ridica la suprafața pielii, ca să spun așa, și devenea vizibil. Albeața ei se lumina ca alabastrul unei lămpi, de o rază interioară; în ten apăreau străluciri fosforescente, acele pîlpîiri luminoase despre care vorbește Dante cînd pictează splendorile paradisului; ai fi zis că e un înger care se desprinde luminos din soare. Am rămas uluit, extaziat și mut. Scufundat în contemplarea frumuseții ei, răpit de sunetul vocii cerești care transforma orice limbă într-o muzică inefabilă, atunci cînd trebuia cu orice preț să răspund bolboroseam cîteva cuvinte incoerente care îi dădeau probabil o tristă idee despre inteligența mea, uneori chiar un surîs imperceptibil, de o ironie amicală,trecea ca o pîlpîire roz pe buzele ei fermecătoare la unele fraze care dovedeau, din partea mea, o tulburare profundă sau o prostie incurabilă.

Nu-i spusesem încă nimic despre dragostea mea; mă aflam în fața ei fără nici un gînd, fără putere, fără curaj; inima îmi bătea ca și cum ar fi vrut să-mi iasă din piept și să se arunce pe genunchii stăpînei inimii mele. De zeci de ori hotărîsem să mă declar, dar o timiditate nestăpînită mă oprea; cea mai mică răceală sau rezervă din partea contesei mă arunca în chinurile morții, asemănătoare

cu cele ale condamnatului care, cu capul pe butuc, așteaptă ca fulgerul securii să-i reteze gîtul. Mi se puneau noduri în gît, sudori înghețate mă treceau prin tot corpul. Roșeam, păleam și plecam fără să-i fi spus nimic, găsind cu greu ușa și clătinîndu-mă ca un om beat pe trepte.

Cînd ajungeam afară, îmi veneam în fire și aruncam în vînt ditirambii cei mai înflăcărați. Adresam idolului absent mii de declarații de o elocvență irezistibilă. Mă luam la întrecere în aceste apostrofe mute cu marii poeți ai dragostei. Cîntarea Cîntărilor a lui Solomon, cu amețitoru-i parfum oriental și lirismul ei halucinant, sonetele lui Petrarca cu subtilitățile lor platonice și delicatețele eterate, Intermezzo-ul lui Heinrich Heine cu sensibilitatea lui nervoasă și delirantă nici nu pot sta alături de efuziunile necontenite ale sufletului meu în care mi se istovea viața. După fiecare monolog, mi se părea că, învinsă, contesa trebuia să coboare din cer pe inima mea și, de mai multe ori, mi-am încrucișat mîinile pe piept crezînd că o strîng în brațe.

Eram atît de posedat încît petreceam ore întregi murmurînd, în chip de rugăciuni de dragoste, aceste două cuvinte: Prascovia Labinska — și găsind un farmec inexprimabil în aceste două nume, cînd înșirate încet ca niște perle, cînd spuse cu volubilitatea aprinsă a credinciosului pe care îl exaltă însăși rugăciunea lui. Alteori, scriam numele adorat pe cele mai frumoase foi veline, cu rafinamentele caligrafice ale manuscriselor medievale, reliefări cu aur, flori de azur, crenguțe de cuarț roșu. Petreceam în această ocupație de o minuțiozitate pasionată și o perfecție puerilă lungile ore care despărțeau vizitele mele la contesă. Nu puteam nici să citesc, nici să fac orice altceva. Nimic nu mă interesa în afară de Prascovia, și nici nu deschideam scrisorile pe care le primeam din Franța. În mai multe rînduri, m-am străduit să ies din starea asta; am încercat să-mi amintesc mijloacele de seducție prac-

ticate de către tineri, stratagemele pe care le folosesc Valmonț[1]-ii din cafenelele pariziene și Don Juan-ii de la Jockey-Club; dar cînd să le pun în aplicare, nu mai aveam curaj și regretam că nu am, ca Julien Sorel al lui Stendhal, modele de scrisori de dragoste din ce în ce mai înflăcărate, ca să le trimit contesei. Mă mulțumeam să iubesc, dăruindu-mă cu totul, fără să cer nimic în schimb, fără vreo speranță, nici chiar îndepărtată, căci visele mele cele mai îndrăznețe deabia îndrăzneau să atingă cu buzele vîrful degetelor trandafirii ale Prascoviei. În secolul al cincisprezecelea, tînărul novice cu fruntea pe treptele altarului, cavalerul îngenuncheat în armura lui țeapănă nu puteau să aibă pentru madonă o adorație mai prosternată.

Domnul Balthazar Cherbonneau îl ascultase pe Octave cu o profundă atenție, căci pentru el relatarea tînărului nu era numai o poveste romantică și își spuse. ca pentru el singur, într-una din pauzele naratorului:

— Da, e diagnosticul dragostei-pasiune, o boală curioasă pe care n-am întîlnit-o decît o dată — la Șandernagor — la o tînără paria îndrăgostită de un brahma; a și murit, biata fată, dar era o sălbatică; dumneata, domnule Octave, ești un civilizat și te vom vindeca.

Iar cînd închise paranteza, făcu semn cu mîna domnului de Saville să continue, și, îndoindu-și piciorul pe coapsă ca piciorul articulat al unei lăcuste, în așa fel încît să-și poată sprijini bărbia pe genunchi, se stabili în această poziție imposibilă pentru oricine altul, dar care părea deosebit de comodă pentru el.

— Nu vreau să vă plictisesc cu amănuntele martirajului meu secret, continuă Octave; mă opresc numai asupra unei scene decisive. Într-o zi, nemaiputînd să stăvilesc imperioasa mea do-

---

[1] Vicontele de Valmont, personaj din *Legăturile primejdioase* de Laclos, tipul seducătorului fără scrupule.

rință de a o vedea pe contesă, am venit mai devreme decît ora obișnuită; era o vreme furtunoasă și apăsătoare. N-am găsit-o pe doamna Labinska în salon. Era așezată sub un portic susținut de coloane zvelte, dînd într-o terasă din care se cobora în grădină; își mutase acolo pianul, o canapea și scaune de paie; jardinierele pline cu flori splendide — nicăieri nu sînt atît de proaspete și de mirositoare ca la Florența — erau așezate între coloane și înmiresmau cu parfumul lor rarele adieri de briză care veneau dinspre Apenini. Priveliștea care se desfășura în fața arcadei îți înfățișa boschetele de tisă și merișor din grădina unde se înălțau cîțiva chiparoși centenari și care era populată de statui de marmură, personaje mitologice în stilul frămîntat al lui Baccio Bandinelli sau al lui Ammanato. În fund, deasupra siluetei Florenței, se profila rotund domul Catedralei Santa Maria del Fiore și se ridica clopotnița pătrată de la Palazzo Vecchio.

Contesa era singură, pe jumătate culcată pe canapeaua de paie; niciodată nu mi se păruse atît de frumoasă; corpul ei nonșalant, moleșit de căldură, se scălda ca acela al unei nimfe marine în spuma albă a unui capot de muselină de India, brodat de sus și pînă jos cu o garnitură de franjuri ca vîrful de argint al unui val; o broșă de oțel incrustată cu email negru din Khorassan închidea pe piept rochia ei ușoară ca pînza ce fîlfîie în jurul Victoriei legîndu-și sandaua. Din mînecile despicate de la cot, ca pistilul cupei unei flori, ieșeau brațele de un ton mai pur decît cel al alabastrului din care statuarii florentini cioplesc còpii după statuile antice; o panglică neagră, lată, încinsă în jurul taliei, lăsa capetele să cadă făcînd o pată închisă pe tot albul acela. Ceea ce contrastul de culori ar fi putut avea trist era înveselit de un papuc circazian, mic, fără cusătură, din marochin albastru, gofrat cu arabescuri galbene și care se găsea sub ultimul fald al muselinei.

Părul blond al contesei, ale cărui şuviţe buclate uşor, ca şi cum ar fi fost umflate de o adiere, îi descoperea fruntea pură şi tîmplele transparente, forma ca un nimb în care lumina scînteia cu sclipiri de aur.

Lîngă ea, pe un scaun, palpita în vînt o pălărie mare de pai de orez, împodobită de panglici mari, asemenea celei de la rochie şi era aruncată o pereche nou-nouţă de mănuşi de Suedia. Cînd mă văzu, Prascovia închise cartea pe care o citea — poeziile lui Mickiewicz — şi-mi făcu un semn binevoitor din cap; era singură — împrejurare favorabilă şi rară. M-am aşezat în faţa ei pe scaunul pe care mi l-a arătat. Între noi se aşeză timp de cîteva minute una dintre acele tăceri penibile cînd se prelungesc. Nu găseam la îndemînă nici una din banalităţile conversaţiei, mintea mi se încurca, valuri de flăcări mi se urcau de la inimă spre ochi, şi dragostea îmi striga: „Nu pierde această ocazie supremă“.

Nu ştiu ce-aş fi făcut dacă, ghicind cauza tulburării mele, contesa nu s-ar fi ridicat puţin, întinzîndu-mi mîna ei frumoasă, parcă spre a-mi închide gura.

— Nu-mi spune nici un cuvînt, Octave; mă iubeşti, ştiu, simt, te cred; nu sînt supărată pe dumneata, căci dragostea ne cuprinde fără voia noastră. Alte femei mai severe s-ar arăta jignite; eu te plîng, pentru că nu pot să te iubesc şi mă întristează faptul că te fac nefericit. Regret că m-ai întîlnit şi blestem capriciul care m-a făcut să plec din Veneţia şi să vin la Florenţa. Speram la început că răceala mea veşnică te va obosi şi te va îndepărta; dar adevărata dragoste, şi văd toate semnele ei în ochii dumitale, nu se descurajează de nimic. Blîndeţea mea să nu dea naştere în sufletul dumitale nici unei iluzii, nici unei speranţe, şi nu lua mila drept o încurajare. Un înger cu scut de diamant, cu spadă înflăcărată, mă apără de orice seducţie, mai bine decît religia, mai bine decît

datoria, mai bine decît virtutea; și acest înger este inima mea; îl ador pe contele Labinski. Am fericirea de a fi întîlnit pasiunea în căsătorie.

Un val de lacrimi țîșni de sub pleoapele mele la auzul acestei mărturisiri atît de sincere, atît de loiale și de o pudoare atît de nobilă încît am simțit cum se sfarmă în mine resortul întregii mele vieți.

Prascovia, emoționată, se ridică și, cu o mișcare grațioasă , de milă feminină, îmi șterse ușor ochii cu batista ei fină.

— Haide, nu mai plînge, îmi spuse ea, îți interzic. Încearcă să te gîndești la altceva, închipuie-ți că am plecat pentru totdeauna, că am murit, uită-mă. Călătorește, lucrează, fă binele și ia parte activă la viața omenească, consolează-te cu artele sau cu dragostea...

Am făcut un gest de protest.

— Crezi că vei suferi mai puțin dacă vei continua să mă vezi? reluă contesa; vino, am să te primesc întotdeauna. Dumnezeu spune că trebuie să le ierți dușmanilor tăi; de ce i-am trata mai rău pe cei care ne iubesc? Totuși, absența mi se pare un leac mai sigur. Peste doi ani vom putea să ne strîngem mîna fără primejdie — pentru dumneata, adăugă ea încercînd să surîdă.

A doua zi am părăsit Florența, dar nici studiul, nici călătoriile, nici timpul nu mi-au alinat suferința și simt că am să mor: nu mă opri, doctore!

— Ai revăzut-o pe contesa Prascovia Labinska? spuse doctorul, ai cărui ochi albaștri aveau sclipiri ciudate.

— Nu, răspunse Octave, dar este la Paris. Și-i întinse domnului Balthazar Cherbonneau o carte de vizită gravată cu următoarele cuvinte:

Contesa Prascovia Labinska primește joia.

III

Printre trecătorii destul de rari pe vremea aceea care străbăteau aleea Gabriel din preajma bulevardului Champs-Elysées, pornind de la ambasada turcă pînă la Elysée Bourbon, preferind vîrtejului împrăfoșat și zgomotului elegant al marii șosele izolarea, liniștea și prospețimea calmă a acestui drum cu arbori și grădini pe ambele părți, puțini nu s-ar fi oprit, visători și cu un sentiment de admirație și invidie, în fața unei locuințe poetice și misterioase, în care, lucru rar, bogăția părea a adăposti fericirea.

Cui nu i s-a întîmplat să se oprească din mers la grilajul unui parc, să privească îndelung vila albă printre tufișurile de verdeață și să se îndepărteze cu o piatră pe inimă, ca și cum visul vieții lui ar fi fost ascuns în spatele acestor ziduri? Dimpotrivă, alte locuințe, văzute astfel de afară, inspiră o tristețe indescriptibilă; plictiseala, singurătatea, disperarea îngheață fațada cu tonurile lor gri și îngălbenesc coroana pe jumătate dezgolită a pomilor. Statuile sînt spuzite de mușchi, florile se veștejesc, apa din bazinuri se înverzește, buruienile acoperă potecile în ciuda urmelor de sapă; păsările, dacă mai există, nu cîntă.

Grădinile de la poalele aleii erau despărțite de aceasta printr-un șanț și se prelungeau în fîșii mai late sau mai înguste pînă la reședințele aristocratice a căror fațadă răspundea în strada Faubourg Saint-Honoré. Cea despre care vorbim avea dincoace de șanț un rambleu susținut de un zid de pietre mari, alese pentru curioasa neregularitate a formelor și care, ridicîndu-se în ambele părți ca niște uși, încadrau cu asperitățile și masa lor sumbră peisajul proaspăt și verde cuprins între ele.

În scobiturile acestor pietre, cactusul rachet, asclepiada roșie, pojarnița, saxifraga, linarița, urechelnița, licnida alpină, iedera irlandeză găseau îndestulător pămînt ca să-și hrănească rădăcinile și-și decupau verdele variat pe fondul viguros al pietrei; un pictor n-ar fi găsit, ca prim plan al tabloului său, un contrast mai fericit.

Zidurile laterale care închideau acest rai pămîntesc dispăreau sub o perdea de plante agățătoare: aristoloșe, garoafe albastre, clopoței, barba-caprei, gipsofile, glicine chinezești, periplocaze grecești ale căror cîrcei, ace și vrejuri se împleteau într-un spalier verde, pentru că nici chiar fericirea nu vrea să fie întemnițată și, datorită acestei așezări, grădina semăna cu un luminiș de pădure mai degrabă decît cu un strat de flori destul de îngust încătușat de zidurile civilizației.

Puţin în urma stîncilor stăteau grupate cîteva pîlcuri de pomi cu siluetă elegantă și coroană bogată, ale căror frunze formau un contrast pitoresc: cenușar japonez, tuia canadian, arțar din Virginia, frasin verde, salcie albă, sîmbovină provențală, dominate de două, trei zade. Dincolo de pomi, se aștemea un gazon de *ray-grass* tăiat perfect egal, un gazon mai fin, mai mătăsos decît catifeaua unei haine regești, acest ideal verde ca smaraldul care nu se obține decît în Anglia, în fața peronului castelelor feudale, covor natural, moale, pe care ochiul îl mîngîie cu plăcere și pe care piciorul se teme să-l calce, mochetă vegetală pe care, ziua, doar gazela domesticită și tînărul prunc al ducelui în rochița sa de dantelă pot să se tăvălească, și, noaptea, să se strecoare la lumina lunii vreo Titania din West-End braț la braț cu un Oberon înscris în cartea perilor și a baroneților.

O alee de nisip fin cernut prin sită, de teamă ca vreo scoică sau vreun silex ascuțit să nu rănească picioarele aristocratice care își lăsau

delicata lor amprentă, încercuia ca o panglică galbenă acest covor verde, scurt și des, pe care tăvălugul îl netezea iar ploaia artificială a stropitorii îi întreținea prospețimea umedă chiar în zilele cele mai călduroase ale verii.

La marginea acestui strat de iarbă țîșnea, în vremea cînd se petrece această poveste, un adevărat foc de artificii înflorat care pornea dintr-o tufă de mușcate, ale cărei steluțe roșu-aprins ardeau pe fondul întunecat al unui pămînt negru.

Eleganta fațadă a casei închidea priveliștea; coloane zvelte, ionice, susținînd aticul pe care se afla la fiecare colț un grațios grup de marmură, îl făceau să semene cu un templu grecesc transportat aici de capriciul unui milionar și corectau, trezind o idee de poezie și de artă, tot ceea ce acest lux ar fi putut să aibă prea fastuos; între coloane, storuri cu dungi late, roz, aproape mereu lăsate, apărau și desenau ferestrele ce se deschideau la nivelul porticului ca niște uși de oglindă.

Ori de cîte ori cerul fantezist al Parisului binevoia să întindă un văl albastru în spatele acestui *palazzino*, contururile sale se desenau în chip atît de fericit între tufișurile de verdeață, încît putea fi luat drept lăcașul crăiesei zînelor sau un tablou mărit de Baron.

De fiecare parte a casei înaintau în grădină două sere formînd ca două aripi și ale căror pereți de cristal luceau în soare printre nervurile aurite ca niște diamante, dînd unei mulțimi de plante exotice dintre cele mai rare și mai prețioase iluzia climatului lor natal.

Dacă vreun poet matinal ar fi trecut pe aleea Gabriel, la primele flăcări ale răsăritului, ar fi auzit privighetoarea cîntîndu-și ultimele triluri și mierla plimbîndu-se în papuci galbeni pe aleea grădinii ca o pasăre care se află la ea acasă; dar noaptea, după ce se stingeau în mijlocul liniștii și-al vieții adormite ultimile tropote

ale trăsurilor ce se întorceau de la Operă, același poet ar fi deslușit vag o umbră albă la braț cu un tînăr frumos și s-ar fi întors în mansarda lui singuratică pătrunsă de-o tristețe de moarte în suflet.

Acolo locuiau de cîtăva vreme — cititorul a ghicit de bună seamă — contesa Prascovia Labinska și soțul ei contele Olaf Labinski, întors din războiul Caucazului după o campanie glorioasă. Se ferise de gloanțe așa cum se feresc vitejii, aruncîndu-se înaintea lor, și săbiile curbe de Damasc ale sălbaticilor războinici se frînseseră de pieptul lui fără să-l rănească. Curajul e un scut care nu dă greș. Contele Labinski poseda această neînfrînată virtute războinică a raselor slave cărora le place primejdia de dragul primejdiei și cărora li se mai potrivește refrenul unui vechi cîntec scandinav: „Vitejii omoară, mor și cîntă!“

Cu ce îmbătare se regăsiseră cei doi soți pentru care căsătoria nu era decît pasiunea îngăduită de Dumnezeu și de oameni, numai Thomas Moore ar putea s-o spună în stilul *Dragostei îngerilor!* Ar trebui ca fiecare picătură de cerneală să se transforme, pe pana noastră, în picături de lumină și ca fiecare cuvînt să se evapore pe hîrtie dînd naștere unei flăcări și unui parfum ca un bob de tămîie. Cum să descriem aceste două suflete contopite într-unul singur și asemănătoare cu două picături de rouă care, alunecînd pe o petală de crin, se întîlnesc, se amestecă, se absorb una pe alta și nu mai constituie decît o singură perlă? Fericirea este un lucru atît de rar în lumea asta încît omul nu s-a gîndit să invente cuvinte pentru a o reda, în timp ce vocabularul suferințelor morale și fizice umple nenumărate coloane în dicționarul tuturor limbilor.

Olaf și Prascovia se iubiseră de copii, din totdeauna inima lor nu bătuse decît la auzul unui singur nume; știau aproape din leagăn

că-și vor aparține unul altuia și restul lumii nu exista pentru ei; s-ar fi zis că bucățile androginului lui Platon, care se caută zadarnic încă de la despărțirea dintru începuturi, se regăsiseră reunindu-se în ei; formau acea dualitate în cadrul unității care constituie armonia completă și, cot la cot, mergeau sau mai bine zis zburau de-a lungul vieții cu un avînt egal, susținut, planînd ca doi porumbei chemați de aceeași dorință, ca să ne servim de frumoasa expresie a lui Dante.

Pentru ca nimic să nu tulbure această fericire, o avere imensă o înconjura, ca într-o atmosferă de aur. De îndată ce cuplul radios apărea, mizeria tămăduită își părăsea zdrențele, lacrimile se uscau; căci Olaf și Prascovia aveau nobilul egoism al fericirii și nu puteau îndura nici o durere în preajma strălucirii lor.

De cînd politeismul a luat cu sine pe tinerii zei, genii surîzătoare, efebi cerești de o perfecție atît de absolută, de un ritm atît de armonios, de un ideal atît de pur și de cînd Grecia antică nu mai cîntă imnul frumuseții în strofe de Paros, omul a abuzat în mod groaznic de îngăduința de a fi urît și, deși făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, îl reprezintă destul de prost. Dar contele Labinski nu se servise de această permisiune; ovalul puțin lunguieț al feței, nasul subțire, desenat îndrăzneț și fin, buza cu contururi hotărîte, accentuată de o mustață blondă, ascuțită la capete, bărbia ridicată și pecetluită cu o gropiță, ochii negri, ciudățenie picantă, stranie și grațioasă, îl făceau să semene cu unul din acei îngeri războinici, sfîntul Mihail sau Rafael, care luptă cu diavolul îmbrăcați în armuri de aur. Ar fi fost prea frumos dacă n-ar fi avut o sclipire bărbătească în pupile și un strat de bronz pe care soarele Asiei îl depusese pe trăsăturile lui.

Contele era de statură mijlocie, subțire, zvelt, nervos, ascunzînd niște mușchi de oțel sub

o înfățișare plăpîndă și cînd, la vreun bal de ambasadă, își punea costumul de magnat, împodobit cu aur, scînteind de diamante, brodat cu perle, trecea printre grupuri ca o apariție strălucitoare, stîrnind gelozia bărbaților și dragostea femeilor, pe care prezența Prascoviei le făcea indiferente. Nu mai adăugăm că avea și daruri spirituale pe lîngă cele trupești; zînele binevoitoare îl înzestraseră din leagăn, iar vrăjitoarea cea rea care strică totul fusese bine dispusă în ziua aceea.

Înțelegeți că pe lîngă un asemenea rival, Octave de Saville avea puține șanse și că făcea bine zăcînd mai mult mort decît viu între pernele de pe canapea, în ciuda speranței pe care încerca să i-o sădească în inimă fantasticul doctor Balthazar Cherbonneau. S-o uite pe Prascovia ar fi fost singura soluție, dar era cu neputință; s-o revadă, pentru ce? Octave simțea că hotărîrea acestei femei nu se va strămuta niciodată din blînda ei implacabilitate, din răceala ei înțelegătoare. Se temea ca rănile care nu se cicatrizaseră să nu se deschidă și să sîngereze în fața celei care îl ucisese fără voie și nu dorea s-o acuze pe blînda și iubita ucigătoare!

IV

Doi ani se scurseseră din ziua în care contesa Labinska oprise pe buzele lui Octave declarația de dragoste pe care nu trebuia s-o asculte; Octave, căzut din înaltul visului său, se îndepărtase, cu ciocul unei sumbre melancolii înfipt în ficat și nu-i mai trimisese nici o veste Prascoviei. Singurul cuvînt pe care l-ar fi putut scrie era singurul interzis. Dar, în repetate rînduri, gîndul contesei speriate de tăcerea aceasta se îndreptase cu melancolie spre bietul

ei adorator: uitase? În divina ei lipsă de cochetărie, ar fi dorit acest lucru fără să-i vină să creadă, căci flacăra de nestins a pasiunii lumina ochii lui Octave și nu fusese cu putință ca ea să se înșele. Dragostea și zeii se cunosc din privire: acest gînd străbătea ca un norișor albastrul limpede al fericirii contesei și îi inspira ușoara tristețe a îngerilor care, în cer, își amintesc de pămînt: inima ei fermecătoare suferea știind că cineva, acolo, era nefericit din cauza ei; dar ce poate să facă steaua de aur sclipitoare în înaltul bolții pentru păstorul obscur care ridică spre ea brațe disperate? În vremurile mitologice, Phoebe cobora din cer în chip de raze de argint spre somnul lui Endymion; dar ea nu era căsătorită cu un conte lituanian.

Îndată după sosirea ei la Paris, contesa Labinska îi trimisese lui Octave această invitație banală pe care doctorul Balthazar Cherbonneau o învîrtea distrat între degete; și văzînd că nu vine, deși ar fi dorit-o, își spusese, fără să vrea, cu bucurie: „Tot mă mai iubește!“ Era totuși o femeie de o puritate angelică și imaculată ca zăpada ultimului pisc al Himalaiei.

Dar Dumnezeu însuși, în străfundul infinitului său, nu are, ca să-și abată gîndul de la necazurile veșniciei, decît plăcerea de a auzi că bate pentru el inima unei sărmane și mici creaturi pieritoare, de pe un glob fragil, pierdut în imensitate. Prascovia nu era mai severă decît Dumnezeu, și contele Olaf n-ar fi putut să condamne această delicată voluptate a sufletului.

— Povestirea pe care am ascultat-o cu atenție, spuse doctorul lui Octave, îmi dovedește că orice speranță din partea dumneavoastră ar fi himerică. Niciodată contesa nu vă va împărtăși dragostea.

— Vedeți bine, domnule Cherbonneau, că aveam dreptate să nu caut a mă mai îngriji de viața mea care se duce.

— Am spus că nu există speranță cu mijloacele obișnuite, continuă doctorul; dar există forțe oculte pe care știința modernă nu le recunoaște și tradiția lor s-a păstrat în acele țări stranii numite barbare de către o civilizație ignorantă. Acolo, în primele zile ale lumii, specia umană în contact imediat cu forțele vii ale naturii, știa secrete care, cred oamenii, s-au pierdut și pe care nu le-au luat cu sine în migrațiile lor triburile ce-au alcătuit mai tîrziu popoarele. Aceste secrete au fost transmise la început din inițiat în inițiat, în profunzimile misterioase ale templelor, scrise mai întîi în idiomuri sacre, neînțelese de vulg, sculptate pe panouri cu ieroglife, de-a lungul pereților criptici de la Ellora; o să mai găsiți pe șalele muntelui Meru, de unde își ia izvorul Gangele, pe partea inferioară a scării de marmură albă de Benares, orașul sfînt, în fundul pagodelor dărăpănate din Ceylon, cîțiva brahmani centenari descifrînd manuscrise necunoscute, cîțiva ioghini care se îndeletnicesc cu repetarea inefabilei monosilabe *om*, fără să-și dea seama că păsările cerului se cuibăresc în părul lor; cîțiva fachiri ai căror umeri sînt însemnați cu cicatricele cîrligelor de fier de Jaggernat, din cei care posedă secretul pierdut al alchimiștilor și obțin rezultate miraculoase atunci cînd binevoiesc să se servească de el. Europa noastră, prea absorbită de interese materiale, nici nu-și dă seama de gradul de spiritualitate la care au ajuns credincioșii din India: posturi totale, contemplații înspăimîntătoare prin nemișcarea lor, atitudini imposibile, menținute timp de ani întregi, slăbindu-le atît de mult trupul, încît ai zice, privindu-i cum stau pe vine sub un soare apăsător ca plumbul printre focuri aprinse, lăsîndu-și unghiile să crească pînă le găuresc palma, că sînt mumii egiptene scoase din sarcofag și încovoiate în poziții de maimuță; învelișul lor omenesc nu mai e decît o crisalidă, pe care sufletul, fluture nemuritor,

poate să-l părăsească sau să-l reia după voie. În timp ce subțiatele lor rămășițe pămîntești stau, împietrite, oribile ca o larvă nocturnă surprinsă de lumina zilei, spiritul, liber de orice legătură, se avîntă pe aripile halucinației la înălțimi incalculabile, în lumile supranaturale. Au viziuni și vise stranii; urmăresc dintr-un extaz într-altul ondulațiile pe care le desenează epocile dispărute pe oceanul eternității; parcurg infinitul în toate sensurile, asistă la crearea universurilor, la geneza zeilor și la metamorfoza lor; își amintesc științele înghițite de cataclismele plutoniene și diluviene, raporturile uitate ale omului cu elementele. În această stare ciudată, bolborosesc cuvinte aparținînd unor limbi pe care nici un popor nu le mai vorbește de mii de ani pe suprafața globului, regăsind Cuvîntul primordial, Cuvîntul care a făcut să țîșnească lumina din anticele tenebre: sînt socotiți nebuni; sînt aproape zei!

Acest preambul ciudat absorbea la culme atenția lui Octave care, neștiind unde voia să ajungă domnul Balthazar Cherbonneau, fixa asupra lui ochi mirați în care licăreau nedumeriri: nu vedea legătura dintre credincioșii din India și dragostea lui pentru contesa Prascovia Labinska.

Doctorul, ghicind gîndul lui Octave, îi făcu un semn cu mîna ca pentru a preîntîmpina întrebările lui și îi spuse:

— Răbdare, scumpul meu pacient; o să înțelegi îndată că nu mă pierd în digresiuni inutile. Plictisit să tot pun întrebări cu scalpelul, pe marmura amfiteatrelor, cadavrelor care nu răspundeau și nu mă lăsau să întrevăd decît moartea, cînd eu căutam viața, am plănuit — plan la fel de îndrăzneț ca și acela al lui Prometeu cățărîndu-se în cer spre a fura focul — să ating și să surprind sufletul, să-l analizez și să-l disec, pentru a spune așa: am părăsit efectul și m-am îndreptat spre cauză, manifestînd un dispreț profund pentru știința materialistă care se dove-

dise neputincioasă. Să acționezi asupra acestor forme vagi, asupra acestor grupări întîmplătoare de molecule care se dizolvă repede, mi se părea a fi menirea unui empirism vulgar. Am încercat să slăbesc lanțurile care încătușează spiritul în învelișul lui; curînd i-am depășit pe Mesmer, Deslon, Maxwel, Puységur, Deleuze și pe cei mai pricepuți, în experiențe cu adevărat prodigioase, dar care tot nu mă mulțumeau; catalepsie, somnambulism, vedere de la depărtare, luciditate extatică, produceam după bunul meu plac toate aceste efecte inexplicabile pentru mulțime, simple și inteligibile pentru mine. M-am ridicat mai sus: de la extazurile lui Cardan și ale Sfîntului Toma din Aquino am trecut la crizele nervoase ale pitii-lor; am descoperit arcadele epoptii-lor și ale nebiim-ilor ebraici; m-am inițiat retrospectiv în misterele lui Trophonius și ale lui Esculap, recunoscînd de fiecare dată în minunile legate de numele lor o concentrare sau o expansiune a sufletului provocată fie de un gest, fie de privire, fie de cuvînt, fie de voință sau de oricare agent necunoscut. Am reconstituit unul cîte unul miracolele lui Apollonius din Tiana. Totuși, visul meu științific nu era îndeplinit; sufletul tot îmi scăpa; îl presimțeam, îl auzeam, aveam o putere asupra lui; îi amorțeam sau îi excitam facultățile; dar între el și mine exista un văl de carne pe care nu-l puteam înlătura fără să-și ia zborul; eram ca vînătorul care a prins o pasăre într-o plasă și nu îndrăznește s-o ridice de teamă ca prada înaripată să nu se piardă în văzduh.

M-am dus în India sperînd să găsesc cheia misterului în acest leagăn al înțelepciunii antice. Am învățat sanscrita și pacrita, idiomele savante și vulgare: am putut sta de vorbă cu pandiții și brahmanii. Am străbătut junglele în care rage tigrul culcat pe labe; am înconjurat lacurile sfinte smălțuite de spinările crocodililor; am răzbătut prin păduri de nepătruns, înlăn-

țuite de liane din care-și luau zborul nori de lilieci și maimuțe, întîlnindu-mă față-n față cu elefantul la cotitura potecii unde umblau fiare sălbatice, ca să ajung la cabana vreunui ioghin celebru, aflat în comunicație cu muniș-ii și-am stat așezat ore întregi lîngă el, pe pielea de gazelă, ca să notez vagile incantații pe care le murmura extazul pe buzele lui negre și crăpate. Am surprins astfel cuvinte atotputernice, formule evocatoare, silabe ale Cuvîntului creator.

Am studiat sculpturile simbolice în încăperile interioare ale pagodelor pe care nu le-a văzut nici un ochi profan și în care un veșmînt de brahman îmi îngăduia să pătrund; am citit multe mistere cosmogonice, multe legende despre civilizații dispărute; am descoperit sensul emblemelor pe care le țin în mîinile lor numeroase zeii hibrizi și stufoși ca natura Indiei; am meditat asupra cercului lui Brahma, asupra lotusului lui Vișnu, asupra cobrei lui Șiva, zeul albastru. Ganeza, desfășurîndu-și trompa de pachiderm și clipind din ochii lui mici cu gene lungi, părea să întîmpine surîzător eforturile mele și să-mi încurajeze cercetările. Toate aceste figuri monstruoase îmi spuneau pe limba lor de piatră: „Nu sîntem decît forme, spiritul pune în mișcare masa".

Un preot al templului Tirunamalay, căruia i-am împărtășit ceea ce mă preocupa, mi-a arătat un penitent care locuia într-una din grotele insulei Elephanta, care ajunsese la cel mai înalt grad de sublimitate. L-am găsit sprijinit de peretele cavernei, învelit cu o rogojină, cu genunchii aduși la bărbie, cu degetele încrucișate pe picioare, într-o stare de imobilitate absolută; ochii îi erau întorși pe dos, încît nu li se vedea decît albul, buzele se întindeau pe dinții stricați, pielea, tăbăcită de o nemaipomenită slăbiciune, era lipită de pomeți; părul lăsat pe spate atîrna în șuvițe țepene ca niște filamente de plante din puținul pămînt de pe o stîncă; barba

era împărțită în două valuri care atingeau aproape pămîntul, și unghiile erau încovoiate ca ghearele unui vultur.

Soarele îl uscase și îl înnegrise în așa fel încît dăduse pielii lui de indian, negricioasă de felul ei, aspectul bazaltului; astfel așezat, semăna cu forma și culoarea unui vas canopic. La prima vedere, am crezut că e mort. I-am scuturat brațele parcă anchilozate de o rigiditate cataleptică, i-am strigat la ureche cît am putut de tare cuvintele sacramentale care trebuiau să-l încunoștințeze că sînt un inițiat; el nu tresări, pleoapele-i rămaseră nemișcate. Era să mă îndepărtez, nemaisperînd să obțin ceva, cînd am auzit un sfîrîit ciudat; o scînteie albăstruie trecu prin fața ochilor mei cu viteza fulgerătoare a unei scîntei electrice, pîlpîi o clipă pe buzele întredeschise ale penitentului și dispăru.

Brahma-Logum (acesta era numele personajului sacru) păru că se trezește dintr-o letargie; pupilele își reluară locul; mă privi cu o privire omenească și răspunse la întrebările mele.“ Ei bine, dorințele tale sînt satisfăcute: ai văzut un suflet. Am reușit să-mi desprind propriul meu suflet de trup după pofta inimii; iese sau intră ca o albină luminoasă, perceptibilă numai pentru ochii adepților. Am postit atît, m-am rugat atît, am meditat atît, m-am supus atîtor mortificări, încît am putut desface legăturile pămîntești care-l înlănțuiau, și Vișnu, zeul cu zece incarnări, mi-a revelat cuvîntul misterios care îl conduce în avatarurile[1] sale prin forme diferite. Dacă, după ce aș face gesturile consacrate, aș pronunța acest cuvînt, sufletul tău te-ar părăsi și s-ar întrupa în omul sau animalul pe care i l-aș desemna eu. Te fac legatarul acestui secret pe care acuma îl posed singur pe lume. Îmi pare foarte bine că ai venit, căci tînjesc să

[1] Diferitele incarnări ale zeilor indieni, în special ale lui Vișnu.

mă topesc în sînul necreațiunii ca o picătură de apă în mare." Și penitentul îmi șopti cu o voce slăbită, ca ultima răsuflare a unui muribund, și totuși inteligibile, cîteva silabe care au făcut să mă treacă acel mic fior de care vorbește Iov.

— Ce vreți să spuneți, doctore? exclamă Octave; nu îndrăznesc să măsor înspăimîntătoarea adîncime a gîndului dumneavoastră.

— Vreau să spun, răspunse liniștit domnul Balthazar Cherbonneau, că n-am uitat formula magică a prietenului meu Brahma-Logum, iar contesa Prascovia ar fi tare șireată dacă ar recunoaște sufletul lui Octave de Saville în trupul lui Olaf Labinski.

V

Reputația doctorului Balthazar Cherbonneau ca medic și taumaturg începea să se răspîndească în Paris; ciudățeniile lui, afectate sau reale, făcuseră din el un om foarte căutat. Dar, departe de a încerca să-și facă, după cum se spune, o clientelă, se străduia să-i îndepărteze pe clienți neprimindu-i sau dîndu-le prescripții ciudate, regimuri imposibile. Nu accepta decît cazuri disperate, trimițînd confraților, cu un dispreț covîrșitor, vulgarele pneumonii, banalele enterite, burghezele febre tifoide și, în acele ocazii supreme, obținea vindecări cu adevărat de neînchipuit. În picioare lîngă pat, făcea gesturi magice deasupra unei cești cu apă, iar trupuri țepene și reci, gata să fie puse în sicriu, după ce înghițeau cîteva picături din licoarea dată de el, își descleștau fălcile crispate de agonie, redobîndeau suplețea vieții, culorile omului sănătos și se ridicau în șezut, plimbînd în jur priviri parcă obișnuite gata cu întunecimea mor-

mîntului. De aceea era și numit doctorul morților sau „învietorul". Dar el nu accepta întotdeauna să opereze aceste cure și deseori refuza sume enorme din partea bogătașilor muribunzi. Ca să se hotărască să intre în luptă cu descompunerea, trebuia să fie mișcat de durerea unei mame implorînd salvarea unicului ei copil, de disperarea unui îndrăgostit cerînd mîntuirea femeii adorate, sau să considere că acea viață amenințată era folositoare poeziei, științei și progresului speciei umane. Salvă în felul acesta un bebeluș fermecător căruia crupul îi strîngea gîtul cu degetele-i de fier, o delicioasă tînără roasă de tuberculoză, un poet pradă așa-numitului *delirium tremens*, un inventator atacat de o congestie cerebrală și care ar fi îngropat secretul descoperirii lui sub cîteva lopeți de pămînt. În celelalte cazuri, spunea că natura nu trebuie contrariată, că moartea are uneori rațiunea ei, și că riști, împotrivindu-te, să tulburi ceva în ordinea universală. Vedeți bine că domnul Balthazar Cherbonneau era doctorul cel mai paradoxal din lume și că adusese cu sine din India o excentricitate desăvîrșită; dar renumele lui de magnetizator era mai mare încă decît notorietatea de medic; făcuse pentru cîțiva aleși niște ședințe despre care se povesteau miracole, puteau tulbura toate noțiunile posibilului sau imposibilului și care depășeau minunile lui Cagliostro.

Doctorul locuia la parterul unei vechi reședințe aristocratice din strada Regard, într-un apartament vagon, așa cum se construiau odinioară, și ale cărui ferestre dădeau într-o grădină plantată cu pomi avînd trunchiul negru și un frunziș răsfirat, verde. Deși era vară, calorifere puternice suflau din gurile lor acoperite de alamă trombe de aer fierbinte în camerele mari și mențineau temperatura la treizeci și cinci sau patruzeci de grade, căci domnul Balthazar Cherbonneau, obișnuit cu clima incendiară a Indiei, dîrdîia sub soarele nostru palid, ca acel călător

care, întors de la izvoarele Nilului Albastru din Africa Centrală, tremura de frig la Cairo și nu ieșea decît într-o trăsură închisă, înfășurat călduros cu o blană de vulpe albastră de Siberia și cu picioarele așezate pe un manșon de metal plin cu apă clocotită.

Nu erau alte mobile în aceste încăperi decît divane joase, acoperite cu pînză malabareză împodobită cu elefanți himerici și păsări fabuloase, etajere cioplite, colorate și aurite cu o naivitate barbară de către indigenii din Ceylon, vase japoneze pline cu flori exotice; iar pe podea era întins, dintr-un cap într-altul al apartamentului, unul din acele covoare funebre cu ramuri și flori negre și albe pe care le țes drept penitență *thugg*-ii în închisoare și a căror urzeală pare a fi făcută din cînepă, ca și funiile cu care-și gîtuie victimele; cîțiva idoli hinduși din marmură sau bronz, cu ochi migdalați, cu inele în nas, cu buzele groase și surîzătoare, cu coliere de perle ce coborau pînă la buric, cu atribute ciudate și numeroase, stăteau turcește pe cîte un piedestal prin colțurile camerelor; de-a lungul zidurilor erau atîrnate miniaturi guașate, opera vreunui pictor din Calcutta sau din Lucknow care reprezentau cele nouă avataruri gata înfăptuite ale lui Vișnu: ca pește, broască țestoasă, porc, leu cu chip de om, pitic brahmin, Rama, erou luptîndu-se cu uriașul cu o mie de brațe Cartasuciriargunen, Kișna, copilul minune în care unii visători văd un Christos indian, Buddha, adorator al marelui zeu Mahaderi; și, în sfîrșit, îl arătau adormit, în mijlocul căii lactee, pe năpîrca cu cinci capete răsucite ca un baldachin, așteptînd ora la care să ia, pentru o ultimă incarnație, forma acelui cal alb înaripat care, lovind cu copita universul, trebuie să aducă sfîrșitul lumii.

În încăperea din fund, încălzită și mai puternic decît altele, stătea domnul Balthazar Cherbonneau, înconjurat de cărți sanscrite scrise cu

ponsonul pe lame subțiri de lemn găurite și strînse pe un șiret astfel încît semănau mai mult cu niște jaluzele decît cu volume așa cum le concepe librăria europeană. O mașină electrică cu sticle umplute de foi de aur și discuri de sticlă învîrtite de niște manivele își înălța silueta îngrijorătoare și complicată în mijlocul camerei, alături de un hîrdău mesmerian în care se afla o lance de metal și din care ieșeau, ca niște raze, numeroase tije de fier. Domnul Cherbonneau nu era cîtuși de puțin un șarlatan și nu urmărea efectul punerii în scenă, dar era greu să pătrunzi în această locuință ciudată fără să ai senzația pe care trebuie să o fi produs odinioară laboratoarele alchimiștilor.

Contele Olaf Labinski auzise vorbindu-se de miracolele produse de doctor care stîrnise o curiozitate aproape credulă. Rasele slave au o înclinație din fire spre miraculos și deseori educația cea mai îngrijită nu o corectează; dealtfel, martori demni de a fi crezuți, care asistaseră la acele ședințe, spuneau lucruri pe care nu le poți crede fără să le fi văzut, oricîtă încredere ai avea în povestitor. Se duse deci să-i facă o vizită taumaturgului.

Atunci cînd contele Labinski intră la doctorul Cherbonneau, se simți cuprins ca de o vagă flacără; tot sîngele i se urcă la cap, vinele și tîmplele începură să-i șuiere, căldura excesivă care domnea în apartament îl sufoca; lămpile în care ardeau plante aromate, florile mari din Java care-și legănau enormele cupe ca niște cădelnițe îl îmbătau cu emanațiile lor amețitoare și cu parfumurile asfixiante. Clătinîndu-se, făcu cîțiva pași spre domnul Cherbonneau care stătea chircit pe divan, într-una din acele ciudate poziții de fachir ori de sannyâsi cu care prințul Saltikov a ilustrat atît de pitoresc călătoria sa în India. Văzînd cum se desenează unghiurile articulațiilor sub cutele hainelor lui, ai fi zis că este un păianjen omenesc ghemuit în

mijlocul pînzei şi care stă la pîndă în faţa pradei. Cînd apăru contele, pupilele lui turcoaz se luminară cu licăriri fosforescente în mijlocul orbitei aurite de bistrul hepatitei, apoi se stinseră imediat, acoperiţi parcă de o membrană supusă ordinelor sale. Doctorul îi întinse mîna lui Olaf, înţelese că se simte prost şi din două-trei mişcări ale mîinilor îl înconjură cu o atmosferă primăvăratică, creîndu-i un paradis proaspăt în acest iad de căldură.

— Vă simţiţi mai bine acum? Plămînii dumneavoastră, obişnuiţi cu vînturile Balticei care sosesc încă reci datorită zăpezilor centenare ale polului, unde s-au tăvălit, gîfîiau probabil ca nişte foale de fierărie în aerul acesta fierbinte în care eu totuşi dîrdîi, copt, răscopt şi calcinat parcă de arşiţa soarelui.

Contele Olaf Labinski făcu un semn ca să arate că nu mai suferea de temperatura ridicată care domnea în apartament.

— Ei bine, spuse doctorul cu un accent de bonomie, aţi auzit desigur vorbindu-se despre scamatoriile lui Cherbonneau şi vreţi un eşantion al ştiinţei mele; o! eu sînt mai grozav decît Comus, Comte sau Bosco.

— Curiozitatea mea nu e atît de frivolă, răspunse contele, şi am ceva mai mult respect pentru unul din prinţii ştiinţei.

— Eu nu sînt un om de ştiinţă în accepţia obişnuită; dimpotrivă, studiind anumite lucruri pe care ştiinţa le dispreţuieşte, am ajuns să domin forţele oculte neîntrebuinţate şi obţin rezultate care par miraculoase, deşi sînt naturale. Tot pîndindu-l, am surprins de cîteva ori sufletul; acesta mi-a făcut confidenţe de care am profitat şi mi-a spus cuvinte pe care le-am reţinut. Spiritul e totul, materia nu există decît în aparenţă; universul nu este, poate, decît un vis al lui Dumnezeu sau o iradiere a Cuvîntului în imensitate. Mototolesc după voia mea zdreanţa trupului, opresc sau grăbesc viaţa, deplasez

simțurile, suprim spațiul, alung durerea fără să am nevoie de cloroform, de eter sau de orice alt medicament anestezic. Înarmat cu voință, această electricitate intelectuală, dau viață sau trăsnesc ca fulgerul; privirea mea străbate orice. Văd foarte clar razele gîndirii, și, așa cum proiectezi spectrul solar pe un ecran, tot așa eu pot să-l fac să treacă prin prisma mea invizibilă și să-l forțez să se reflecte pe pînza albă a creierului meu. Dar toate astea nu sînt nimic pe lîngă minunile pe care le săvîrșesc anumiți ioghini ai Indiei, ajunși la ultima treaptă a ascetismului. Noi europenii sîntem prea ușuratici, prea distrați, prea flușturatici, prea ne iubim închisoarea de lut ca să deschidem ferestre mari spre eternitate și infinit. Totuși, am obținut cîteva rezultate destul de stranii și o să le puteți aprecia, spuse doctorul Balthazar Cherbonneau, dînd la o parte o perdea grea care ascundea un fel de firidă construită în fundul încăperii.

La lumina unei flăcări de alcool care pîlpîia pe un trepied de bronz, contele Olaf Labinski zări un spectacol îngrozitor care-i dădu fiori, cu tot curajul lui. Pe o masă de marmură neagră se afla corpul unui tînăr, gol pînă la brîu și de-o imobilitate cadaverică; din torsul străpuns de sulițe, ca acela al sfîntului Sebastian, nu curgea nici o picătură de sînge; ai fi zis că este poza colorată a unui martir pe care pictorul ar fi uitat să dea cu cinabru pe buze și la răni.

„Acest straniu doctor, își spuse Olaf, este poate un adorator al lui Șiva și va fi sacrificat această victimă idolului său."

— O, nu suferă deloc; înțepați-l fără teamă, nici un mușchi al feței nu se va mișca; și doctorul îi scotea sulițele din trup așa cum scoți acele dintr-o perniță.

Cîteva mișcări rapide ale mîinilor îl desprinseră pe pacient de rețeaua de emanații care-l înconjura și se trezi cu un zîmbet extaziat pe buze, de parcă se deșteptase dintr-un vis fericit.

Domnul Balthazar Cherbonneau îi făcu semn să iasă și se retrase pe o ușă mică, făcută în lemnul care acoperea alcovul.

— Aș fi putut să-i tai un picior sau o mînă fără să-și dea seama, spuse doctorul desenînd un zîmbet cu ridurile feței; n-am făcut-o pentru că nu creez încă și pentru că omul, inferior șopîrlei în această privință, nu are o sevă destul de puternică spre a-i putea crește la loc membrele tăiate. Dar dacă nu creez, cel puțin întineresc.

Și ridică voalul ce acoperea o femeie în vîrstă adormită magnetic într-un fotoliu, nu departe de masa de marmură neagră; trăsăturile ei, care fuseseră probabil frumoase, erau ofilite și urmele timpului se citeau pe forma brațelor slăbite, a umerilor, a pieptului. Doctorul fixă asupra ei timp de cîteva minute, cu o intensitate stăruitoare, privirea ochilor lui albaștri; liniile alterate dobîndiră vigoare, conturul sînilor își reluă puritatea virginală, o carnație albă și mătăsoasă luă locul gîtului slăbit; obrajii se rotunjiră și deveniră catifelați ca piersicile, în toată prospețimea tinereții; ochii se deschiseră clipind într-un fluid persistent; masca bătrîneții, ridicată ca prin farmec, făcu loc femeii tinere și frumoase dispărută de mult.

— Credeți că fîntîna Tinereții a lăsat să curgă pe undeva apele sale miraculoase? spuse doctorul contelui, uimit de această transformare. Eu unul așa cred, căci omul nu inventă nimic și fiecare vis al lui este ori divinație, ori amintire. Dar să părăsim această formă replămădită o clipă prin voința mea și să consultăm pe tînăra fată ce doarme liniștită în colțul ăsta. Puneți-i întrebări, știe mai multe decît o pitie sau o sibilă. Puteți să o trimiteți într-unul din cele șapte castele ce le aveți în Boemia, s-o întrebați ce se află în sertarul cel mai secret; vă va răspunde, căci sufletul ei nu are nevoie decît de o secundă ca să facă această călătorie, lucru ce nu trebuie

să ne mire, de altfel, de vreme ce electricitatea parcurge șaptezeci de mii de leghe tot în acest interval, iar electricitatea este față de gîndire ceea ce este cupeul față de vagon. Dați-i mîna ca să puteți intra în legătură cu ea; n-o să fie nevoie să vă formulați întrebarea, o va ghici în mintea dumneavoastră.

Fata, cu o voce înăbușită ca aceea a unei umbre, răspunse la întrebarea contelui, pusă doar în minte.

— În cutia de cedru se află un bulgăre de pămînt acoperit cu nisip fin pe care se vede urma unui picioruș.

— A ghicit exact? spuse doctorul cu nepăsare, ca și cum ar fi fost încredințat de infailibilitatea somnambulei.

Un roșu-aprins coloră obrajii contelui. Într-adevăr, la începutul dragostei lor, luase de pe o alee urma pasului Prascoviei și o păstra ca o relicvă pe fundul unei cutii incrustate cu sidef și argint, lucrată scump, și a cărei cheie microscopică o păstra atîrnată de gîtul lui pe un lănțișor fin de Veneția.

Domnul Balthazar Cherbonneau, care era un om de lume, văzîndu-l pe conte într-atît de stingherit, nu insistă și-l conduse la o masă pe care era așezată o apă limpede ca diamantul.

— Ați auzit desigur vorbindu-se despre oglinda magică în care Mefisto îi arată lui Faust chipul Elenei; deși ciorapul meu de mătase nu ascunde o copită de cal, deși nu am două pene de cocoș la pălărie, pot totuși să vă ofer acest miracol nevinovat. Aplecați-vă peste cupă și gîndiți-vă intens la persoana care doriți să-și facă apariția; vie sau moartă, de departe sau de aproape, ea va răspunde la chemarea dumneavoastră, de la capătul lumii sau din adîncurile istoriei.

Contele se aplecă deasupra cupei a cărei apă se tulbură curînd sub privirea lui și luă tente opaline, ca și cum ai fi picurat în ea benzină, un cerc irizat în culorile prismei se așeză pe mar-

ginile vasului încadrînd tabloul care prindea chip sub norul alburiu.

Ceața se împrăștie. O tînără în capot de dantelă, cu ochi verzi ca marea, cu părul auriu și creț, plimbîndu-și distrat ca pe niște fluturi albi mîinile frumoase pe fildeșul pianului, se arătă ca într-o oglindă pe fundul apei ce-și recăpătase transparența într-un mod atît de perfect încît ar fi putut să-i facă pe toți pictorii să moară de deznădejde: era Prascovia Labinska; fără să știe, asculta de evocarea pasionată a contelui.

— Și acum să trecem la ceva mai curios, spuse doctorul luînd mîna contelui și punîndu-i-o pe tijele de fier ale hîrdăului mesmerian. Olaf de-abia atinsese metalul încărcat cu un magnetism fulgurant că și căzu ca lovit de trăsnet.

Doctorul îl luă în brațe, îl ridică de parcă ar fi fost un fulg, îl așeză pe divan, sună și spuse servitorului care apăru pe pragul ușii:

— Du-te să-l aduci pe domnul Octave de Saville.

VI

Roțile unui cupeu se auziră în curtea liniștită a clădirii și aproape imediat Octave se prezentă înaintea doctorului; rămase uimit cînd domnul Cherbonneau i-l arătă pe contele Olaf Labinski întins pe un divan avînd înfățișarea unui mort. Crezu la început că fusese asasinat și rămase cîteva clipe mut de groază; dar, după o privire mai atentă, își dădu seama că o respirație aproape imperceptibilă mișca pieptul tînărului adormit.

— Iată, spuse doctorul, travesti-ul dumitale te așteaptă; este mai greu de pus decît un domino închiriat la Babin; dar lui Romeo, cînd urcă pe balconul din Verona, nu-i pasă că e în primej-

die să-şi frîngă gîtul; ştie că Julieta îl aşteaptă sus în cameră, sub vălul nopţii; şi contesa Prascovia Labinska face fără îndoială cît descendenta Capuleţilor.

Octave, tulburat de ciudăţenia situaţiei, nu răspundea nimic; continua să se uite la conte al cărui cap, uşor dat pe spate, era aşezat pe o perniţă şi care semăna cu acele efigii de cavaleri culcaţi pe mormintele lor în mînăstirile gotice, avînd sculptată sub ceafa ţeapănă o pernă de marmură. Acest chip frumos şi nobil căruia urma să-i fure sufletul îi inspira fără să vrea remuşcări.

Doctorul interpretă meditaţia lui Octave drept şovăire: un vag surîs dispreţuitor rătăci pe cutele buzelor sale şi el îi spuse:

— Dacă nu eşti hotărît, pot să-l trezesc pe conte, care va pleca aşa cum a sosit, uimit de puterea mea magnetică; dar gîndeşte-te bine, se prea poate să nu mai întîlneşti o astfel de împrejurare. Oricît m-ar interesa dragostea dumitale, oricît aş dori să fac o experienţă care nu a mai fost făcută în Europa, nu pot să-ţi ascund că acest schimb de suflete are primejdiile lui. Pune-ţi mîna pe conştiinţă, consultă-ţi inima. Îţi rişti cu convingere viaţa pe această carte supremă? „Dragostea e puternică precum moartea", spune Biblia.

— Sînt gata, răspunse simplu Octave.

— Bine, tinere, exclamă doctorul frecîndu-şi cu o rapiditate extraordinară mîinile negricioase şi uscate, ca şi cum ar fi vrut să aprindă focul ca sălbaticii. Această pasiune pe care n-o opreşte nimic îmi place. Există două lucruri pe lume: pasiunea şi voinţa. Dacă nu eşti fericit, nu va fi în orice caz din vina mea. Ah! dragă Brahma-Logum, prietene, ai să vezi din depărtarea cerului Indra unde apsaraşii te înconjoară cu corul lor voluptuos dacă am uitat formula irezistibilă pe care mi-ai suflat-o la ureche cînd ţi-ai părăsit carcasa mumificată. Cuvintele şi gesturile, am reţinut totul. La treabă! La treabă! O să facem

în tingire o mîncare ciudată, ca vrăjitoarele lui Macbeth, dar fără nedemna vrăjitorie a nordului. Aşază-te în faţa mea în acest fotoliu; lasă-te cu toată încrederea în voia mea. Aşa! Ochii drept în ochii mei, mîinile lipite de ale mele. — Vraja a şi început să opereze. Noţiunile de timp şi spaţiu se pierd, conştiinţa eului se şterge, pleoapele se lasă; muşchii, nemaiprimind impulsurile de la creier, se destind; gîndirea aţipeşte, toate firele delicate care leagă sufletul de trup s-au dezlegat. Brahma, în oul de aur în care a visat zece mii de ani, nu era mai dezlegat de lucrurile din afară; să-l saturăm de miresme, să-l scăldăm în raze.

Tot bolborosind aceste fraze întrerupte, doctorul nu înceta nici o clipă să gesticuleze: din mîinile lui întinse ţîşneau jeturi luminoase care loveau fruntea sau inima pacientului, în jurul căruia se forma încetul cu încetul o atmosferă vizibilă, fosforescentă ca o aureolă.

— Prea bine! făcu domnul Balthazar Cherbonneau, aplaudîndu-se singur. Iată-l aşa cum vreau. Ia stai, ia stai, ce mai rezistă încă pe aici? exclamă el după o pauză, ca şi cum ar fi citit în creierul lui Octave ultimul efort al personalităţii gata să fie nimicită. Ce idee răzvrătită, gonită din circonvoluţiunile creierului, încearcă să se sustragă influenţei mele, prelungindu-se pe monada primitivă, pe punctul central al vieţii? Am s-o prind şi am s-o supun.

Pentru a învinge această răzvrătire involuntară, doctorul îşi încărcă şi mai puternic bateria magnetică a privirii, atinse gîndirea răsculată între baza creierului mic şi inserţia şirei spinării, sanctuarul cel mai ascuns, tabernacolul cel mai misterios al sufletului. Triumful îi era desăvîrşit.

Atunci se pregăti cu o solemnitate maiestuoasă pentru experienţa nemaipomenită pe care urma s-o încerce; se îmbrăcă precum un mag cu un anteriu de in, se spălă pe mîini cu o apă parfumată, scoase diverse cutii de pudră cu care se

tatuă hieratic pe obraz şi pe frunte; îşi încinse braţul cu cordonul brahmilor, citi două sau trei slocasuri din poemele sacre şi nu uită nici unul din ritualurile recomandate de sannyâsi-ul din grotele de la Elephanta.

După ce termină aceste ceremonii, deschise larg toate gurile de căldură şi curînd sala se umplu de o atmosferă supraîncălzită care i-ar fi leşinat pe tigrii din junglă, ar fi crăpat carapacea de noroi de pe pielea aspră a bivolilor şi ar fi făcut să înflorească cu o detunătură marea floare de aloes.

— Nu trebuie ca aceste două scîntei ale focului divin care se vor afla goale peste puţin timp şi despuiate pentru cîteva secunde de învelişul lor muritor să pălească sau să se stingă în aerul nostru îngheţat, spuse doctorul privind termometrul care arăta 120 de grade Fahrenheit.

Doctorul Balthazar Cherbonneau, între aceste două corpuri lipsite de viaţă, părea, în haina lui albă, sacrificatorul vreuneia din acele religii sîngeroase care aruncă leşuri omeneşti pe altarul zeilor. Amintea de acel preot din Yitzilipulzili, sălbaticul idol mexican de care vorbeşte Heinrich Heine într-una din baladele sale, dar intenţiile lui erau cu siguranţă mai paşnice.

Se apropie de contele Olaf Labinski, care stătea tot nemişcat, şi pronunţă inefabila silabă pe care se duse repede să o repete deasupra lui Octave ce dormea profund. Faţa, în mod obişnuit curioasă a domnului Cherbonneau, devenise în acel moment de o ciudată maiestate; măreţia puterii de care dispunea înnobila trăsăturile lui răvăşite, şi dacă cineva l-ar fi văzut efectuînd aceste ritualuri misterioase cu o gravitate sacerdotală, nu ar fi recunoscut în el doctorul de felul celor ai lui Hoffmann, care chema, sfidîndu-l, creionul caricaturii.

Se petrecură atunci lucruri foarte ciudate: Octave de Saville şi contele Olaf Labinski părură agitaţi în aceeaşi clipă de o convulsie a agoniei

parcă, fața lor se descompuse, o ușoară spumă le ieși din gură; paloarea morții le decoloră pielea; în acest timp două luminițe albăstrii și tremurătoare sclipeau șovăitor deasupra capetelor lor.

La un gest fulgerător al doctorului care părea că le arată drumul în aer, cele două puncte fosforescente se puseră în mișcare și, lăsînd în urma lor o dîră de lumină, se duseră spre noul lor lăcaș: sufletul lui Octave se instală în corpul contelui Labinski, sufletul contelui în cel al lui Octave: avatarul era îndeplinit.

O ușoară roșeață a pometților arăta că viața se întorsese în aceste luturi omenești rămase fără suflet pentru cîteva secunde și care ar fi putut deveni prada îngerului negru, de n-ar fi fost puterea doctorului.

Bucuria izbînzii înflăcăra ochii albaștri ai lui Cherbonneau, care își spunea, mergînd cu pași mari prin cameră: „Să încerce să facă doctorii cei mai renumiți una ca asta, ei, cei atît de mîndri că pot repara de bine de rău ceasornicul omului cînd se defectează: Hipocrat, Galieniu, Paracelsiu, Van Helmont, Boerhaave, Tronchin, Hahnemann, Rasori! Cel mai neînsemnat fachir indian ghemuit pe scara unei pagode știe de o mie de ori mai mult decît voi! Ce importanță are cadavrul dacă poruncești spiritului!"

Terminîndu-și discursul, doctorul Balthazar Cherbonneau făcu cîteva salturi de fericire și dansă ca munții în Sir-Hasirim-ul regelui Solomon; era chiar cît pe-aci să cadă în nas, piciorul împiedicîndu-i-se de anteriul brahmanic, mic accident care-l făcu să-și vină în fire, redîndu-i tot sîngele rece.

— Să-mi trezesc pacienții, spuse domnul Cherbonneau, după ce-și șterse dungile de pudră colorată cu care își stricase chipul și-și scoase haina de brahman — și, așezîndu-se în fața corpului contelui Labinski, locuit de sufletul lui Octave, făcu gesturile necesare ca să-l scoată din starea

de somnambul, scuturîndu-și la fiecare gest degetele încărcate cu fluidul pe care-l scotea.

După cîteva minute, Octave-Labinski (așa îi vom spune de aci înainte pentru ca povestirea să fie clară) se ridică în șezut, își frecă ochii cu mîinile și plimbă în jur o privire mirată, pe care conștiința eului nu o lumina încă. Cînd putu să perceapă net obiectele, primul lucru pe care îl zări fu forma lui așezată în afara sa pe un divan. Se vedea pe el! Şi nu reflectat de o oglindă, ci aievea. Scoase un țipăt, acesta nu suna ca timbrul vocii lui și îl înspăimîntă oarecum; schimbul de suflete avusese loc în timpul somnului magnetic, nu și-l amintea și nu se simțea deloc în apele lui. Gîndirea lui, servită de organe noi, era ca un muncitor căruia i s-au luat uneltele obișnuite spre a i se da altele. Psyhé derutată bătea cu aripi neliniștite de bolta acestei cutii craniene necunoscute și se pierdea în meandrele unui creier în care se mai aflau urme de idei străine.

— Ei bine, spuse doctorul, cînd simți că s-a bucurat suficient de surpriza lui Octave-Labinski, cum ți se pare noua dumitale locuință? Sufletul dumitale s-a instalat comod în corpul acestui fermecător cavaler, hatman, gospodar sau magnat, soțul celei mai frumoase femei din lume. Mai ești dornic să mori, așa cum plănuiai prima dată cînd te-am văzut în tristul dumitale apartament din strada Saint-Lazare, acum cînd porțile casei Labinski îți sînt toate deschise și nu te mai temi ca Prascovia să-ți astupe gura cu mîna ca la vila Salviati, atunci cînd ai vrut să-i vorbești de dragoste? Ești de acord că bătrînul Balthazar Cherbonneau, cu mutra lui de maimuțoi ca oricare alta, are încă destule rețete foarte bune în sacul său de prestidigitator?

— Domnule doctor, răspunse Octave-Labinski aveți puterea unui Dumnezeu sau, cel puțin, a unui diavol.

— O! o! nu te teme, n-am făcut nici cel mai mic lucru necurat. Mîntuirea sufletului dumitale nu este periclitată; n-am să te pun să semnezi un pact cu parafă roșie. Ceea ce s-a întîmplat e cum nu se poate mai simplu. Cuvîntul care a creat lumina poate fără îndoială să strămute un suflet. Dacă oamenii l-ar asculta pe Dumnezeu dincolo de timp și de infinit, ar face, pe cinstea mea, multe altele.

— Nu știu cum să vă arăt recunoștința și devotamentul pentru acest serviciu neasemuit.

— Nu-mi datorezi nimic; cazul dumitale mă interesa și, pentru o vulpe bătrînă ca mine, ars de soarele mai multor latitudini, încercat de viață, o emoție este un lucru rar. Mi-ai oferit spectacolul dragostei și știi bine că noi, cei visători, puțin alchimiști, puțin vrăjitori, puțin filozofi, căutăm cu toții, mai mult sau mai puțin, absolutul. Dar ridică-te, mișcă-te, umblă și spune-mi dacă pielea asta nouă nu te jenează la încheieturi.

Octave-Labinski îl ascultă pe doctor și se plimbă de cîteva ori de jur împrejurul camerei; nu mai era chiar atît de stîngaci; deși locuit de un suflet nou, corpul contelui păstra impulsul vechilor lui obiceiuri și proaspătul musafir se încredință acestor amintiri fizice, căci voia cît mai repede să adopte mersul, ținuta și gesturile proprietarului expulzat.

— Dacă n-aș fi operat eu însumi schimbul sufletelor voastre, aș crede, spuse rîzînd doctorul Balthazar Cherbonneau, că nu s-a petrecut nimic neobișnuit în seara asta și te-aș lua drept adevăratul, legitimul și autenticul conte lituanian Olaf de Labinski, al cărui eu doarme încă acolo în crisalida pe care i-ai lăsat-o cu dispreț. Dar este în curînd miezul nopții; pleacă, să nu te certe Prascovia și să nu te acuze că preferi să joci bacara sau ruletă decît să stai în compania ei. Nu trebuie să-ți începi viața de soț cu o ceartă, ar fi un semn rău. În timpul ăsta o să purced la

deşteptarea fostului dumitale înveliş, cu toate precauţiile şi atenţia pe care o merită.

Recunoscînd că doctorul avea dreptate, Octave-Labinski se grăbi să iasă. În faţa uşii tropăiau de nerăbdare minunaţii murgi ai contelui care, tot muşcîndu-şi zăbalele, făcuseră numai spumă pe pavaj. Cînd auzi pasul tînărului conte, un fecior îmbrăcat cu o minunată livrea verde, din rasa pierdută a haiducilor, se grăbi spre cupeu şi coborî scara cu zgomot. Octave, care se îndreptase maşinaliceşte către modesta lui trăsură, se instală în cupeul înalt şi splendid şi spuse feciorului, acesta transmiţînd la rîndul său vizitiului: „Acasă!" Cum se închise uşa, caii porniră arcuindu-se şi demnul succesor al Almanzor-ilor şi Azolan-ilor se agăţă de cordonul din firet cu o rapiditate pe care n-ai fi putut-o presupune la un om atît de înalt.

Pentru nişte cai de acest fel, drumul nu e lung de pe strada Regard în Faubourg Saint-Honoré; spaţiul fu înghiţit în cîteva minute şi vizitiul strigă cu o voce de stentor: „Poarta!"

Portarul deschise cele două canaturi imense şi cupeul putu trece, coti într-o curte mare cu nisip pe jos şi opri cu o precizie remarcabilă sub o marchiză în dungi albe şi roz.

Curtea — pe care Octave Labinski o examină cu o privire atît de rapidă cum n-o ai decît în anumite ocazii solemne — era mare, înconjurată de clădiri simetrice, luminată de lampadare de bronz în care gazul scotea limbi de foc în felinarele de cristal, asemănătoare cu cele ce împodobeau odinioară Bucentaurul; părea mai mult un palat decît o casă; lădiţe cu portocali demne de terasele de la Versailles erau aşezate din loc în loc pe marginea de asfalt care încadra ca o bordură covorul de nisip din mijloc.

Sărmanul îndrăgostit preschimbat, cînd puse piciorul pe prag, fu nevoit a se opri cîteva secunde ca să-şi ducă mîna la inimă, spre a-i opri bătăile. Avea el trupul contelui Olaf Labinski, dar nu-şi

însușise decît aparența fizică; toate noțiunile pe care le conținea creierul fugiseră cu sufletul primului proprietar; nu cunoștea casa care de aici înainte trebuia să fie a lui, nu știa cum era împărțită în interior; se află în fața unei scări, urcă la întîmplare, pregătit să explice eventuala greșeală spunînd că fusese distrat.

Treptele de piatră ponsată erau de un alb strălucitor și subliniau roșul opulent al bandei late de mochetă, prinsă în baghete de aramă aurită, care arătau piciorului drumul catifelat; jardiniere pline de cele mai frumoase flori exotice te însoțeau cu fiecare treaptă.

O imensă lanternă — decupată și ferestruită atîrnată de un cablu gros de purpură, împodobit cu ciucuri și funde — proiecta umbre aurii pe pereții acoperiți cu stuc alb, neted ca marmura și arunca o masă de lumină pe o reproducere făcută de însăși mîna sculptorului unuia din cele mai celebre grupuri de Canova, *Dragostea sărutînd-o pe Psyhé.*

Palierul singurului etaj era pavat cu mozaicuri frumos lucrate și, de perete, frînghii de mătase susțineau patru tablouri de Paris Bordone, Bonifazzio, Palma cel bătrîn și Veronese — stilul lor arhitectural și pompos armonizîndu-se cu acea splendită scară.

Pe acest palier se afla o ușă de serj bătută în cuie aurii; Octave-Labinski o deschise și se află într-un vestibul încăpător în care dormeau cîțiva lachei în mare ținută; cînd intră, se ridicară toți parcă împinși ca de un arc și se aliniară de-a lungul pereților, cu impasibilitatea sclavilor din orient.

Își continuă drumul. Un salon alb cu aur, în care nu se afla nimeni, venea după vestibul. Octave sună. O slujnică apăru.

— Doamna poate să mă primească?

— Doamna contesă tocmai se dezbracă, dar numaidecît e gata.

VII

Rămas singur cu trupul lui Octave de Saville, locuit de sufletul contelui Olaf Labinski, doctorul Balthazar Cherbonneau se apucă să redea vieții obișnuite această formă inertă. După cîteva gesticulări Olaf-de Saville (să ne fie permis să punem alături aceste două nume pentru a desemna un personaj dublu) ieși ca o fantomă din somnul adînc, sau mai degrabă din catalepsia care îl înlănțuia, nemișcat și țeapăn pe colțul divanului; se ridică automat, fără să fie încă mînat de voință și se clătină de-o amețeală ce nu dispăruse cu totul. Obiectele se legănau în jurul lui, întruchipările lui Vișnu dansau o sarabandă de-a lungul pereților, doctorul Cherbonneau îi apărea sub chipul sannyâsi-ului din Elephanta, dînd din mîini ca din niște aripioare de pasăre și rostogolindu-și ochii albaștri în orbitele cu riduri negricioase, asemănătoare cu cercurile unor ochelari; scenele ciudate la care asistase înainte de a cădea în nimicirea magnetică își produceau efectul în mintea lui și nu revenea decît cu greu la realitate: era ca un om trezit brusc dintr-un coșmar și care ia încă drept fantome hainele risipite prin cameră, cu vagi forme umane — și drept ochi fulgerători de ciclop suporturile de aramă ale perdelelor luminate pur și simplu de veioză.

Încetul cu încetul această fantasmagorie se evaporă; totul reveni la înfățișarea obișnuită; domnul Balthazar Cherbonneau nu mai era un penitent indian, ci un simplu doctor în medicină care-i adresa clientului un surîs banal, binevoitor.

— Este domnul conte satisfăcut de cele cîteva experiențe pe care am avut onoarea să le fac în fața lui? Spuse el cu un ton umil și servil în care s-ar fi putut distinge o ușoară nuanță ironică; îndrăznesc să cred că nu va regreta seara aceasta și că va pleca de-aici convins că tot ce se poves-

tește despre magnetism nu e basm și jonglerie, așa cum pretinde știința oficială.

Olaf-de Saville dădu din cap a aprobare și ieși din apartament condus de doctorul Cherbonneau care se înclina adînc în fața lui la fiecare ușă.

Trăsura înaintă și se opri la scară iar sufletul soțului contesei Labinska sui cu trupul lui Octave de Saville, fără să-și dea bine seama că nu era nici livreaua, nici trăsura lui.

Vizitiul întrebă unde mergea domnul.

— Acasă, răspunse Olaf-de Saville, oarecum surprins că nu recunoaște vocea feciorului în verde care de obicei îi adresa această întrebare cu un accent unguresc din cele mai pronunțate. Trăsura în care se afla era căptușită cu damasc albastru-închis, pe cînd un saten albastru-auriu capitona cupeul lui și contele se mira de această deosebire, acceptînd-o, așa cum în vis obiectele obișnuite se prezintă sub cu totul alte aspecte, fără ca totuși să pară de nerecunoscut: se simțea de asemenea mai scund decît de obicei; în plus i se părea că venise în frac la doctor și, fără să-și amintească să se fi schimbat, se vedea îmbrăcat cu un pardesiu din stofă ușoară, pe care nu-l avusese niciodată în garderoba sa; mintea lui simțea o stinghereală neobișnuită și gîndurile, atît de lucide de dimineață, se descurcau greoi. Punînd această stare ciudată pe seama scenelor bizare din seara aceea, nu se mai gîndi la nimic, își sprijini capul de peretele trăsurii și se lăsă în voia unei visări ușoare, a unei vagi somnolențe ce nu era nici trezie, nici veghe.

Calul care se opri brusc și vocea vizitiului strigînd: „Poarta!" îl deșteptară complet; dădu geamul jos, scoase capul și văzu, la lumina felinarului, o stradă necunoscută, o casă care nu era a lui.

— Unde dracu mă duci, vită încălțată? strigă el; ce, sîntem în Faubourg Saint-Honoré, la casa Labinski?

— Scuzați-mă, domnule; nu înțelesesem, mormăi vizitiul mînînd calul în direcția indicată.

În drum, contele transfigurat își puse mai multe întrebări la care nu putu răspunde. Cum de trăsura lui plecase fără el din moment ce dăduse ordin să-l aștepte? De ce se afla în trăsura altuia? Presupuse că o ușoară febră îi tulbura claritatea percepțiilor sau poate că doctorul taumaturg, ca să-l impresioneze mai tare în neștiința lui, îi dăduse să respire în somn vreun flacon cu hașiș sau alt preparat stupefiant și că o noapte de odihnă îi va risipi iluziile.

Trăsura sosi la casa Labinski; portarul refuză să deschidă poarta, spunînd că nu era nici o primire în seara aceea și că domnul se întorsese de mai bine de un ceas iar doamna se retrăsese în apartamentele ei.

— Ești beat, secătură, sau nebun? spuse Olaf-de Saville îmbrîncind colosul care se ridica gigantic în pragul porții întredeschise, ca una din acele statui de bronz care, în povestirile arabe, interzic cavalerilor rătăcitori să intre în castelele vrăjite.

— Beat sau nebun ești dumneata, domnișorule, răspunse portarul care, din roșu cum era de obicei, deveni albastru de mînie.

— Ticălosule, mugi Olaf-de Saville, dacă nu m-aș respecta...

— Taci din gură că de nu te frîng pe genunchi și te arunc în bucăți pe trotuar, răspunse uriașul, deschizînd o palmă mai mare și mai lată decît palma colosală de ghips expusă la mînușerul din strada Richelieu; nu trebuie să faci pe răul cu mine, domnișorule, numai pentru că ai băut o sticlă sau două de șampanie mai mult.

Olaf-de Saville, exasperat, îl îmbrînci atît de tare pe portar încît trecu pragul. Niște valeți care nu se culcaseră încă sosiră auzind zgomot și ceartă.

— Te gonesc, dobitocule, pungașule, nemernicule! Nu-ți îngădui să stai nici măcar noaptea asta la mine; cară-te sau te gonesc ca pe un cîine turbat. Nu mă face să vărs sîngele tău nevrednic de lacheu.

Şi contele, deposedat de trupul lui, se avîntă cu ochii injectați, cu spume la gură, cu pumnii strînși, către uriașul portar care, strîngînd ambele mîini ale agresorului într-una de-a lui, le strivi în menghina degetelor groase și scurte, cărnoase și noduroase ca degetele unui călău din evul mediu.

— Haide, fii calm, spuse uriașul, cumsecade la drept vorbind, care nu se mai temea de nimic din partea adversarului și-l zgîlțîia puțin ca să-l țină la respect. Nu e frumos să ajungi în halul ăsta cînd ești îmbrăcat ca un om de lume și să vii pe urmă ca un scandalagiu să faci zgomot noaptea în casele respectabile? Se cuvine să iei seama cînd bei vin și trebuie să fi fost grozav cel care te-a îmbătat așa de straşnic. De asta nici n-am să te bat măr și-am să te las doar frumușel în stradă, unde patrula o să te ridice dacă mai faci scandal; puțină pîrnaie o să-ți răcorească mintea.

— Nemernicilor, strigă Olaf-de Saville lacheilor, îl lăsați pe stăpînul vostru, nobilul conte Labinski, să fie insultat de canalia asta abjectă!

Cînd auziră acest nume, valeții începură cu toții într-un glas să-l huiduiască; un hohot de rîs enorm, homeric, convulsiv izbucni în aceste piepturi încărcate de fireturi: „Domnișorul ăsta se crede contele Labinski! ha! ha! ho! ho! Nemaipomenit!"

O sudoare de gheață umezi tîmplele lui Olaf-de Saville. Un gînd ascuțit îi străbătu creierul ca o lamă de oțel și simți că-i îngheață măduva în oase. Smarra îi pusese genunchiul pe piept sau trăia în viața reală? Judecata i se înecase oare în oceanul fără fund al magnetismului, sau era victima unei mașinații diabolice? Nici unul din lacheii atît de timizi, atît de supuși, atît de plecați în fața lui nu-l recunoștea. Îi schimbase cineva trupul așa cum făcuse cu haina și trăsura?

— Ca să fii încredințat că nu ești contele de Labinski, spuse unul dintre cei mai obraznici din bandă, uită-te acolo, el e cel care coboară scara, la auzul scandalului dumitale.

Prizonierul portarului întoarse capul către fundul curţii şi văzu, sub acoperişul marchizei, un tînăr cu talie elegantă şi zveltă, cu figura ovală, cu ochii negri, cu nasul acvilin, cu o mustaţă fină, care nu era altul decît el însuşi sau spectrul lui modelat de diavol, de o asemănare care te putea înşela.

Portarul îi dădu drumul la mîini din strînsoarea mîinilor sale. Valeţii se înşiruiră respectuos de-a lungul zidului, cu ochii în jos, mîinile atîrnînd, absolut nemişcaţi, ca icoglanii cînd se apropie padişahul; îi prezentau acestei fantome onorurile pe care le refuzau contelui adevărat.

Pe soţul Prascoviei, deşi curajos ca un slav, şi prin asta am spus totul, îl cuprinse o spaimă de nedescris cînd se apropie acest Menechmus, care, mai înfiorător decît cel din teatru, se amesteca în viaţa reală şi-l făcea pe geamănul lui de nerecunoscut. O veche legendă a familiei îi veni în minte şi îl sperie şi mai tare. Ori de cîte ori un Labinski trebuia să moară, era prevenit de o fantomă absolut identică cu el. Printre naţiunile nordice, să-ţi vezi propriul chip, chiar în vis, a fost întotdeauna considerat o prevestire fatală, şi viteazul războinic din Caucaz, cînd i se prezentă această viziune exterioară a eului său, fu cuprins de o nespusă groază superstiţioasă; el care şi-ar fi întins braţul în gura tunului gata să tragă, se retrase în faţa lui însuşi.

Octave-Labinski înaintă spre fosta lui formă în care se zbătea, se indigna şi fremăta sufletul contelui şi îi spuse pe un ton de politeţe glacială:

— Domnule, nu vă mai compromiteţi cu aceşti valeţi. Domnul conte Labinski, dacă vreţi să vorbiţi cu el, primeşte de la ora douăsprezece la două. Doamna contesă primeşte joia persoanele care au avut onoarea să-i fie prezentate.

După ce debită această frază, încet şi apăsînd pe fiecare silabă, falsul conte se retrase cu un pas domol şi uşile se închiseră în urma lui.

Olaf de Labinski leşină şi fu dus la trăsură. Cînd îşi reveni, era culcat pe un pat care nu avea

forma patului său, într-o cameră în care nu-şi amintea să fi intrat vreodată; lîngă el se afla un slujitor străin care îi susţinea capul şi-i dădea să respire o sticluţă cu eter.

— Domnul se simte mai bine? îl întrebă Jean pe conte, pe care-l lua drept stăpînul lui.

— Da, spuse Olaf-de Saville; n-am avut decît o slăbiciune trecătoare.

— Pot să mă retrag sau trebuie să stau lîngă domnul?

— Nu, lasă-mă singur; dar înainte de a te retrage, aprinde sfeşnicele de lîngă oglindă.

— Domnul nu se teme că această lumină puternică îl va împiedica să doarmă?

— Nicidecum; dealtfel, încă nu mi-e somn.

— N-am să mă culc, şi dacă domnul are nevoie de ceva, am să sosesc la prima sonerie, spuse Jean destul de alarmat de paloarea şi trăsăturile descompuse ale contelui.

Cînd Jean se retrase după ce aprinse lumînările, contele se repezi la oglindă şi, în cristalul profund şi limpede care strălucea la lumină, văzu un cap tînăr, blînd şi trist, cu păr negru bogat, cu ochii de un albastru-închis, cu faţa palidă, umbrită de o barbă mătăsoasă şi neagră, un cap care nu era al lui şi care, din străfundul oglinzii, îl privea cu un aer mirat. Se strădui să creadă că cineva îi face o farsă încadrîndu-şi masca în marginea incrustată de aramă şi sidef a oglinzii cu bizo-uri veneţiene. Întinse mîna în spatele oglinzii; nu simţi decît lemnul parchetului: nu era nimeni.

Mîinile, pe care şi le palpă, erau mai lungi, mai vînoase: pe un deget ieşea în relief un inel de aur cu piatră de aventurin pe care era gravat un blazon — un ban fasciat cu guri de argint şi drept armoarii o coroană de baron. Acest inel nu aparţinuse niciodată contelui, care purta un vultur de aur cu cioc, labe şi chiar gheare; pe deasupra o coroană de perle. Se scotoci prin buzu-

nare, găsi un portmoneu mic, conţinînd cărţi de vizită cu numele: „Octave de Saville".

Rîsul lacheilor la casa Labinski, apariţia dublurii sale, figura necunoscută prezentată spre meditaţie în oglindă — puteau să fie, la rigoare, iluziile unui creier bolnav; dar aceste haine străine, acest inel pe care-l scotea din deget erau probe materiale, palpabile, mărturii ce nu puteau fi înlăturate. O metamorfoză completă avusese loc fără ca el să ştie, un vrăjitor, cu siguranţă, un diavol poate, îi furaseră forma, titlul, numele, toată personalitatea lui, nelăsîndu-i decît sufletul pe care nu şi-l putea manifesta.

Povestirile fantastice cu Peter Schlemil şi cele din noaptea de Anul nou îi veniră în minte; dar personajele lui Chamisso şi Hoffmann nu-şi pierduseră decît unul umbra, celălalt putinţa de-a se reflecta. Şi dacă lipsa cam ciudată a unei proiecţiuni pe care toată lumea o are inspira bănuieli îngrijorătoare, nimeni nu nega în schimb că erau ei înşişi.

Situaţia lui era cu mult mai dezastruoasă; el nu putea pretinde la titlul lui de conte Labinski sub înfăţişarea în care era prizonier. Ar trece în ochii tuturor drept un impostor neruşinat sau cel puţin drept nebun. Nici chiar soţia lui nu l-ar recunoaşte cu aspectul acesta caraghios şi înşelător. Cum să-şi dovedească identitatea? Desigur, existau o mie de împrejurări intime, o mie de detalii misterioase pe care nimeni altul nu le cunoştea şi pe care dacă i le-ar aminti Prascoviei, ar face-o să recunoască sufletul soţului ei sub această mască; dar ce-ar valora această convingere izolată, în cazul că ar obţine-o, împotriva părerii tuturor oamenilor? Era, în modul cel mai evident şi cel mai absolut, deposedat de eul lui. Altă îngrijorare: transformarea afecta oare numai partea exterioară: statura, trăsăturile, sau sălăşluia într-adevăr în trupul altuia? În acest caz ce devenise trupul lui? Îl mistuise o groapă cu var sau intrase în proprietatea unui

hoț îndrăzneț? Dublura pe care o zărise la casa Labinski putea fi un spectru, o viziune, dar și o ființă fizică, vie, instalată în această piele ce-i fusese furată cu o îndemînare infernală de către acel doctor cu înfățișare de fachir.

O idee îngrozitoare își înfipse colții de viperă în inimă: „Dar acest conte de Labinski fictiv, plămădit în forma mea de mîinile diavolului, acest vampir care locuiește acum în casa mea, căruia valeții îi dau ascultare împotriva mea, poate, în clipa asta, calcă, cu piciorul lui despicat, pragul ușii pe care am pășit întotdeauna emoționat ca în prima zi, și Prascovia îi zîmbește blînd și-și pleacă îmbujorată capul ei fermecător pe umărul pecetluit de gheara diavolului, crezînd că eu sînt acea larvă mincinoasă, acel spurcat, acea tîrîtură, acel fiu hidos al nopții și al iadului. Dacă aș fugi pînă acolo și aș da foc casei ca să-i strig Prascoviei printre flăcări: «Te înșală, nu pe Olaf al tău iubit îl strîngi în brațe! Fără să fii vinovată ai să comiți o crimă îngrozitoare de care sufletul meu disperat își va aminti și atunci cînd veciile își vor fi obosit mîinile tot întorcînd clepsidrele!»"

Valuri de foc izbeau creierul contelui care, de furie, scotea țipete înăbușite și nearticulate, își mușca pumnii, se plimba prin cameră ca o sălbăticiune. Nebunia era să înece slaba conștiință de sine pe care o mai avea; se năpusti la toaleta lui Octave, umplu o chiuvetă cu apă și-și cufundă în ea capul care ieși fumegînd din această baie rece.

Își redobîndi calmul. Își spuse că vremea magiei și a vrăjitoriei trecuseră: că doar moartea putea dezlega sufletul de trup; că nu putea fi prădat astfel, în mijlocul Parisului, un conte care dispunea de un credit de cîteva milioane la Rothschild, înrudit cu cele mai mari familii, soțul iubit al unei femei cu succese, decorat cu ordinul Sfîntul Andrei clasa întîi și că toate acestea nu erau, desigur, decît o glumă de prost

gust a domnului Balthazar Cherbonneau, ce se va lămuri în modul cel mai firesc, ca sperietorile din romanele Annei Radcliffe.

Cum era frînt de oboseală, se aruncă pe patul lui Octave și adormi; fu un somn greu, opac, asemănător cu moartea și care continua în clipa cînd Jean, crezînd că stăpînul lui s-a trezit, veni să pună pe masă scrisorile și ziarele.

VIII

Contele deschise ochii, plimbă în jurul său o privire pătrunzătoare, văzu un dormitor confortabil, dar simplu: un covor cu rotocoale imitînd pielea de leopard se afla pe jos; perdele lucrate de mînă, pe care Jean tocmai le dăduse la o parte, atîrnau la ferestre și ascundeau ușile; pereții erau tapisați cu o hîrtie catifelată, verde, fără desen, imitînd stofa. O pendulă formată dintr-un bloc de marmură neagră, cu cadranul de platină, pe care se afla o statuetă din argint oxidat a Dianei din Gabia, într-o copie redusă de Barbedienne și însoțită de două cupe antice, tot din argint, decora șemineul de marmură albă cu vine albăstrii; oglinda venețiană în care contele descoperise în ajun că nu mai era în posesia chipului său obișnuit, un portret al unei femei în vîrstă pictat de Flandrin, fără îndoială cel al mamei lui Octave, erau singurele ornamente ale încăperii cam tristă și severă; un divan, un fotoliu à la Voltaire așezat lîngă șemineu, o masă cu sertare acoperită de hîrtii și cărți compuneau un interior plăcut dar care nu amintea cu nimic somptuoasa casă Labinski.

— Domnul se scoală? spuse Jean cu vocea scăzută pe care o adoptase în timpul bolii lui Octave și prezentînd contelui cămașa colorată, pantalonii de flanelă și o gandura algeriană,

hainele de dimineață ale stăpînului său. Deși contelui îi era silă să pună haine străine, dacă nu voia să stea dezbrăcat, trebuia să le accepte pe cele pe care i le prezenta Jean, încît își puse picioarele pe pielea de urs mătăsoasă și neagră din fața patului.

Își făcu repede toaleta și Jean, fără să pară a avea cea mai mică bănuială asupra identității falsului Octave de Saville pe care-l ajuta să se îmbrace, îi spuse:

— La ce oră dorește domnul să ia masa?

— La ora obișnuită, răspunse contele care, pentru a nu întîmpina dificultăți în demersurile pe care voia să le facă spre a-și redobîndi personalitatea, hotărîse să nu trădeze față de ceilalți inexplicabila transformare.

Jean se retrase și Olaf-de Saville deschise cele două scrisori care fuseseră aduse cu ziarele, sperînd să găsească cîteva informații; prima cuprindea reproșuri amicale și se plîngea de bunele raporturi de colegialitate care fuseseră întrerupte fără motiv; semnătura reprezenta un nume necunoscut. Cea de-a doua era de la notarul lui Octave și-l chema urgent să încaseze renta trimestrială al cărei termen trecuse de mult sau cel puțin să indice în ce mod să fie folosite aceste capitaluri care rămîneau nefructificate.

— Asta-i bună, își spuse contele, se pare că acel Octave de Saville în pielea căruia locuiesc fără voia mea există într-adevăr: nu e o ființă fantastică, un personaj al lui Achim de Arnim sau de Clément Brentano; are un apartament, prieteni, un notar, rente de încasat, tot ceea ce constituie starea civilă a unui gentleman. Mi se pare însă că totuși eu sînt contele Labinski.

O privire aruncată spre oglindă îl convinse că nimeni nu va fi de această părere; fie la lumina soarelui, fie la cea îndoielnică a lumînărilor, imaginea era aceeași.

Continuîndu-și inspecția domiciliară, deschise sertarele mesei: într-unul găsi titluri de proprietate, două hîrtii de o mie de franci și cincizeci de napoleoni, pe care și-i însuși fără scrupul, pentru necesitățile campaniei pe care urma s-o întreprindă, și în celălalt o mapă din piele rusească închisă cu o broască cu secret.

Jean intră, anunțîndu-l pe domnul Alfred Humbert, care se repezi în cameră cu familiaritatea unui vechi prieten, fără să aștepte ca slujitorul să vină să-i spună răspunsul stăpînului.

— Bună ziua, Octave, spuse străinul, un tînăr frumos cu un aer prietenesc și sincer; ce faci, ce învîrți, ai murit sau mai trăiești? Nu te văd pe nicăieri; îți scriu și nu răspunzi. Ar trebui să fiu supărat pe tine, dar, pe cinstea mea, nu fac caz de amor propriu în prietenie și am venit să-ți strîng mîna. Ce dracu! Nu-l pot lăsa să moară de melancolie pe colegul meu de liceu, într-un apartament lugubru, ca celula lui Carol Quintul de la mînăstirea Yuste. Îți închipui că ești bolnav, te plictisești și atîta tot; dar am să te oblig să te distrezi și te forțez să vii la o masă veselă la care Gustave Raimbaud își ia adio de la viața de burlac.

Debitînd această tiradă pe un ton pe jumătate supărat, pe jumătate comic, scutura voinicește, după obiceiul englezesc, mîna contelui pe care o apucase.

— Nu, răspunse bărbatul Prascoviei, intrîndu-și în rol, mă simt mai prost astăzi decît de obicei; nu sînt deloc dispus și v-aș întrista, v-aș jena.

— Într-adevăr, ești foarte palid și pari obosit; cu altă ocazie! Fug, pentru că sînt în întîrziere cu trei duzine de stridii verzi și cu o sticlă de vin de Sauterne, spuse Alfred îndreptîndu-se către ușă: Raimbaud o să fie supărat că nu te vede.

Această vizită spori tristețea contelui. Jean îl lua drept stăpînul lui, Alfred drept prietenul

lui. Mai avea să suporte încă o încercare. Ușa se deschise; o doamnă cu fir de argint prin păr și care semăna izbitor cu portretul atîrnat pe zid intră în cameră, se așeză pe divan și-i spuse contelui:

— Cum te simți, bietul meu Octave? Jean mi-a spus că te-ai întors tîrziu ieri și într-o stare de slăbiciune îngrijorătoare; menajează-te, iubitul meu fiu, știi doar cît te iubesc, cu toată supărarea ce mi-o pricinuiește această tristețe inexplicabilă al cărei secret n-ai vrut niciodată să mi-l dezvălui.

— Nu te teme, mamă, nu e nimic grav, răspunse Olaf-de Saville; mă simt mult mai bine astăzi.

Doamna de Saville, mai liniștită, se ridică și ieși, nevrînd să-l deranjeze pe fiul ei, despre care știa că nu-i place să fie tulburat prea mult timp în singurătatea lui.

— Iată-mă definitiv Octave de Saville, exclamă contele după ce plecă bătrîna; mama lui mă recunoaște și nu ghicește că se află un suflet străin sub epiderma fiului ei. Așa că sînt pe veci ferecat în acest înveliș; ce închisoare ciudată e pentru un spirit trupul altuia! E totuși greu să renunți a fi contele Olaf Labinski, să-ți pierzi blazonul, nevasta, averea și să te vezi condamnat să duci o viață sărăcăcioasă de burghez. O, am s-o sfîșii, ca să ies din ea, această piele a lui Nessus care nu se dezlipește de mine, și am s-o dau sfîrtecată primului ei posesor. Dacă m-aș întoarce acasă! Nu! Aș face un scandal inutil și portarul m-ar da pe ușă afară, pentru că nu mai am putere în acest halat de om bolnav; haide, să căutăm, căci trebuie să cunosc puțin viața acestui Octave de Saville care sînt eu acuma. Încercă să deschidă mapa. Atinse broasca din întîmplare, care se deschise, și contele scoase din compartimentele ei mai întîi niște hîrtii înnegrite de un scris îndesat și fin, pe urmă un pătrat de hîrtie velină; pe hîrtie,

o mînă stîngace dar fidelă desenase, cu memoria inimii și asemănarea la care nu ajung totdeauna marii artiști, un portret în creion al contesei Labinski, încît era imposibil să n-o recunoști de prima dată.

Contele rămase uimit de ce descoperise. După surpriză urmă o pornire mînioasă de gelozie; cum de portretul contesei se afla în mapa secretă a acestui tînăr necunoscut? de unde îl avea, cine îl făcuse, cine i-l dăduse? Această Prascovia adorată cu atîta religiozitate să fi coborît din cerul ei de dragoste într-o intrigă vulgară? Ce ironie infernală îl întrupa, pe el, soțul, în trupul amantului acestei femei pe care o crezuse pînă atunci atît de pură? După ce fusese soț, urma să fie curtezan! Sarcastică metamorfoză și răsturnare de poziții de-ți venea să înnebunești, s-ar putea înșela el însuși, să fie în același timp Clitandru și Georges Dandin!

Toate aceste idei îi huruiau tumultuos în cap; simțea că îl părăsește rațiunea și făcu, spre a-și regăsi puțin calmul, un efort de voință suprem. Fără să-l asculte pe Jean care-l înștiința că masa e servită, continuă cu o înfrigurare nervoasă cercetarea mapei misterioase.

Foile alcătuiau un fel de jurnal psihologic, părăsit și reluat din timp în timp; iată cîteva fragmente, pe care contele le sorbi cu anxietate și curiozitate:

„Niciodată nu mă va iubi, niciodată, niciodată! Am citit în ochii ei atît de dulci gîndul acesta crud încît Dante nu a exprimat altul pentru a-l scrie pe porțile de fier ale Infernului: «Părăsiți orice speranță». Ce i-am făcut lui Dumnezeu ca să mă blesteme de viu? Mîine, poimîine, întotdeauna, va fi același lucru! Aștrii pot să-și încrucișeze orbitele, stelele conjugate să se înnoade, nimic nu-mi va schimba soarta; cu un cuvînt mi-a risipit visul; cu un gest, s-a frînt aripa himerei. Combinațiile fabuloase ale

imposibilităților nu-mi oferă nici o șansă; din toate cifrele, aruncate de un miliard de ori în roata norocului, n-ar ieși nici una — pentru mine nu există număr cîștigător.

Ce nefericit sînt! știu că raiul este închis pentru mine și stau prostește așezat pe prag, cu spatele sprijinit de ușa care nu se va deschide și plîng în tăcere, fără să mă zdruncin, fără eforturi, ca și cînd ochii mei ar fi izvoare de apă vie. Nu am curajul să mă scol și să mă afund în deșertul imens sau în turnul Babel cel tumultuos al oamenilor.

Uneori, cînd noaptea nu pot să dorm, mă gîndesc la Prascovia; dacă dorm, o visez; — o, ce frumoasă era în ziua aceea, în grădina vilei Salviati, la Florența. Rochia aceea albă cu funde negre — era fermecătoare și funebră! Alb pentru ea, negru pentru mine! Uneori fundele bătute de vînt formau o cruce pe fondul unui alb strălucitor, un spirit nevăzut făcea, pe tăcute, slujba de înmormîntare pentru inima mea.

Dacă vreo catastrofă nemaipomenită ar așeza pe fruntea mea coroana împăraților și a califilor, dacă pămîntul ar sîngera pentru mine în vinele lui de aur, dacă minele de diamant din Golconda și Visapur m-ar lăsa să sap în gangele lor strălucitoare, dacă lira lui Byron ar răsuna sub degetele mele, dacă cele mai desăvîrșite capodopere ale artei antice și moderne mi-ar dărui frumusețile lor, dacă aș descoperi o lume, ei bine, lucrurile tot nu s-ar schimba!

Ce ți-e și cu soarta! Am dorit să mă duc la Constantinopole; n-aș fi întîlnit-o; rămas la Florența, o văd și mor.

M-aș fi omorît; dar ea respiră în acest aer în care trăim și poate buzele mele avide vor aspira — fericire nespusă! — o mireasmă îndepărtată a respirației sale parfumate; și apoi sufletul meu vinovat va fi exilat pe o planetă și nu voi avea norocul să fiu iubit de ea pe lumea

cealaltă. Să fiu despărțit de ea și acolo, căci ea va merge în rai și eu în iad: ce gînd apăsător. De ce a trebuit să iubesc tocmai această singură femeie care nu mă poate iubi! altele despre care se spune că sînt frumoase, care erau libere, îmi surîdeau cu surîsul lor cel mai dulce și chemau parcă o mărturisire pe care n-o făceam. O, ce fericit e el! Ce sublimă viață trecută răsplătește Dumnezeu în el cu darul minunat al acestei dragoste?“

Era inutil să citească mai departe. Bănuiala pe care contele ar fi putut s-o aibă cînd văzuse portretul Prascoviei se topise încă de la primele rînduri ale acestei triste confidențe. Pricepu că imaginea iubită, reluată de o mie de ori fusese mîngîiată departe de modelul ei cu acea răbdare neobosită a dragostei nefericite și că era madona unei capele mistice în fața căreia îngenunchea dragostea fără speranță.

— Dar dacă acest Octave a făcut un pact cu diavolul ca să-mi fure trupul și sub această înfățișare să-mi fure dragostea Prascoviei?

În secolul al nouăsprezecelea, o astfel de presupunere era de necrezut și contele o părăsi, dar ea îl tulburase în mod straniu.

Surîzînd singur de credulitatea lui, mîncă după ce se răciseră cele pregătite de Jean, se îmbrăcă și ceru să vină trăsura. Cînd caii fură înhămați, dădu adresa doctorului Balthazar Cherbonneau; traversă acele încăperi în care intrase în ajun mai chemîndu-se încă Olaf Labinski și din care ieșise salutat de toată lumea sub numele de Octave de Saville. Doctorul era așezat, cum îi era obiceiul, pe divanul din ultima cameră, ținîndu-și piciorul cu mîna și părînd cufundat într-o meditație profundă.

Cînd auzi pașii contelui, doctorul ridică privirea.

— A, dumneata ești, dragă Octave; era să trec pe la dumneata; dar e semn bun cînd bolnavul vine singur la doctor.

— Tot Octave! spuse contele, cred că am să înnebunesc, am să turbez! Apoi, încrucişîndu-şi mîinile, se aşeză în faţa doctorului şi ţintuindu-l cu o privire înfricoşător de fixă: Ştii bine, domnule Balthazar Cherbonneau, că nu sînt Octave, ci contele Olaf Labinski, din moment ce aseară, chiar aici, mi-ai furat chipul cu ajutorul vrăjitoriilor dumitale exotice.
La auzul acestor cuvinte, doctorul izbucni într-un rîs puternic, se lăsă pe perne şi se ţinu de fălci ca să-şi stăvilească veselia năvalnică.
— Potoleşte-ţi, doctore, această veselie nestăvilită, s-ar putea să te căieşti de ea. Vorbesc serios.
— Cu atît mai rău, cu atît mai rău! Asta dovedeşte că anestezia şi ipohondria de care te îngrijeam se transformă în demenţă. Va trebui să schimbi regimul şi atîta tot.
— Nu ştiu ce mă face, doctore diabolic, să nu te sugrum cu propriile mele mîini, exclamă contele îndreptîndu-se spre Cherbonneau.
Doctorul zîmbi de ameninţarea contelui pe care-l atinse cu vîrful unui beţişor de oţel. Olaf-de Saville avu o comoţie teribilă şi crezu că şi-a rupt braţul.
— O, avem noi mijloace să potolim bolnavii cînd se răzvrătesc, spuse el fixînd asupra lui acea privire rece ca un duş care-i îmblînzeşte pe nebuni şi-i face pe lei să se lase pe burtă. Întoarce-te la dumneata, fă o baie, surescitarea se va potoli.
Olaf-de Saville, zăpăcit de şocul electric, ieşi de la doctorul Cherbonneau mai îndoit şi mai tulburat ca niciodată. Se duse cu trăsura pînă la Passy, la doctorul B***, pentru a-l consulta.
— Sînt, îi spuse el acelui medic celebru, pradă unei halucinaţii ciudate; cînd mă uit într-o oglindă, chipul meu nu-mi apare cu trăsăturile lui obişnuite; forma obiectelor care mă înconjoară e schimbată; nu recunosc nici pereţii,

nici mobila din camera mea; mi se pare că sînt altcineva decît eu însumi.

— Sub ce chip vă vedeți? întrebă doctorul; eroarea poate să provină de la ochi sau de la creier.

— Mi se pare că am păr negru, ochi albaștri-închis, o față palidă și barbă.

— Semnalmentele unui pașaport nu ar putea fi mai exacte: nu aveți nici halucinație intelectuală, nici tulburarea privirii. Arătați, într-adevăr, așa cum spuneți.

— Ba nu! Am cu-adevărat părul blond, ochii negri, fața smeadă și o mustață subțire ungurească.

— Aici, răspunse doctorul, începe o ușoară alterare a facultăților intelectuale.

— Totuși, doctore, nu sînt cîtuși de puțin nebun.

— Firește, doar înțelepții vin la mine singuri. Puțină oboseală, studiul sau distracții excesive au pricinuit probabil această tulburare. Vă înșelați, perceperea dumneavoastră corespunde realității, ideea doar e închipuită: în loc să fiți un blond care se crede brun, sînteți un brun care se crede blond.

— Dar sînt sigur că sînt contele Olaf de Labinski și toată lumea începînd de ieri îmi spune Octave de Saville!

— Exact asta spuneam și eu, răspunse doctorul. Sînteți domnul de Saville și vă închipuiți că sînteți domnul conte Labinski, pe care îmi amintesc că l-am văzut și care, într-adevăr, e blond. Asta explică perfect de ce vi se pare că aveți alt chip în oglindă; acest chip, care e al dumneavoastră, nu răspunde ideii dumneavoastră lăuntrice și vă miră. Gîndiți-vă că toată lumea vă spune domnul de Saville și, prin urmare, nu împărtășește credința dumneavoastră. Veniți să stați vreo două săptămîni aici; băile, odihna, plimbările sub copacii mari vor spulbera această influență supărătoare.

Contele lăsă capul în jos și promise că va reveni. Se întoarse în apartamentul din Strada Saint-Lazare și văzu, din întîmplare, pe masă, o invitație a contesei Labinska, pe care Octave i-o arătase lui Cherbonneau.

— Cu acest talisman, strigă el, mîine voi putea s-o văd.

IX

Pe cînd slujitorii îl duceau la trăsură pe adevăratul conte Labinski, gonit din paradisul lui pămîntesc de falsul înger păzitor care stătea în picioare în pragul ușii, Octave cel transfigurat intra în salonașul alb cu aur ca să aștepte momentul cînd contesa îl va putea primi.

Sprijinit de marmura albă a șemineului, a cărui vatră era plină cu flori, se vedea răsfrînt în oglinda plasată simetric pe consola cu picioare modelate și aurite. Deși cunoștea taina metamorfozei lui sau, mai exact, a transpunerii lui, îi venea greu să se convingă de această înfățișare atît de deosebită de a lui, și nu putea să-și desprindă ochii de la acea fantomă străină care totuși devenise el. Se privea și vedea un altul. Fără voia lui se uita dacă Olaf nu era sprijinit lîngă el de marmura șemineului, proiectîndu-și chipul în oglindă, dar era fără tăgadă singur; doctorul Cherbonneau făcuse treaba în mod conștiincios.

După cîteva minute, Octave-Labinski nu se mai gîndea la miraculoasa metamorfoză care strămutase sufletul lui în trupul soțului Prascoviei, gîndurile i se adaptară la noua situație. Acest eveniment de necrezut, în afară de orice posibilitate și pe care speranța cea mai himerică n-ar fi putut îndrăzni să-l viseze în delirul ei, se realizase! Avea să se afle în prezența fru-

moasei făpturi adorate și ea nu avea să-l îndepărteze! Singura combinație care să fi putut împăca fericirea lui cu imaculata virtute a contesei se realizase!

În apropierea momentului suprem, își simțea sufletul pradă unui zbucium și unei tulburări nesigure: timiditățile dragostei adevărate îl făceau să se piardă cu firea, ca și cum s-ar mai fi aflat în forma disprețuită a lui Octave de Saville.

Intrarea jupînesei puse capăt acestui tumult de gînduri care se înfruntau. Cînd se apropie, nu mai putu să-și stăpînească o tresărire nervoasă, și tot sîngele i se strînse în inimă cînd ea îi spuse:

— Doamna contesă poate acum să-l primească pe domnul.

Octave-Labinski o urmă pe jupîneasă pentru că nu cunoștea casa și nu voia să-și trădeze neștiința prin mersul lui nesigur.

Jupîneasa îl introduse într-o cameră destul de mare, un cabinet de toaletă împodobit luxos și cu bun-gust. Un șir de dulapuri din lemn prețios sculptat de Knecht și Lienhart și ale căror uși erau despărțite prin coloane răsucite în jurul cărora se încolăceau rămurele de convulvulus cu frunză în formă de inimă și cu florile ca niște clopoței lucrați cu multă artă alcătuia un fel de lemnărie arhitecturală, un portic de un ordin capricios, de-o eleganță rară, de-o execuție desăvîrșită; în aceste dulapuri erau strînse rochiile de catifea și de moar, cașmirurile, pelerinele, blănurile de jder, zibelină, vulpe albastră, pălăriile cu mii de forme, toate podoabele unei femei frumoase.

În față se repeta același motiv, cu singura diferență că panourile pline erau înlocuite cu oglinzi prevăzute cu balamale, ca un paravan, în așa fel încît te puteai vedea din față, din profil, din spate, ca să-ți dai seama ce impresie face o rochie sau o pieptănătură.

Pe al treilea perete era așezată o masă de toaletă lungă, placată cu alabastru-onix pe care robinete de argint lăsau să curgă apa caldă și rece în imense farfurii japoneze montate pe margini cu același metal; sticluțe din cristal de Boemia care, sub lumina luminărilor sclipeau ca diamantele și rubinele, conțineau esențe și parfumuri.

Zidurile și plafonul erau capitonate cu saten verde ca apa, la fel ca interiorul unui scrin. Un covor gros de Smirna, cu culori care se armonizau în tonuri dulci, acoperea podeaua.

În mijlocul camerei, pe un soclu de catifea verde, era așezat un sipet mare cu o formă ciudată din oțel de Chorasan cizelat, împodobit cu ramuri și arabescuri atît de complicate, încît ornamentele din Sala Ambasadorilor de la Alhambra păreau simple, comparate cu acestea. Arta orientală părea să-și fi spus ultimul cuvînt în această muncă minunată la care trebuie să-și fi dăruit îndemînarea degetele zînelor. În acest sipet își ținea contesa Prascovia Labinska podoabele, bijuteriile demne de o regină și pe care nu le punea decît foarte rar, găsind pe drept cuvînt că nu merită locul pe care îl ocupau. Era prea frumoasă ca să fi avut nevoie să fie bogată: instinctul ei de femeie i-o spunea. De aceea nici nu le scotea la lumină decît în ocazii solemne, în care fastul ereditar al vechii case Labinski trebuia să apară în toată splendoarea. Niciodată n-au existat diamante mai puțin folosite.

Lîngă fereastră, ale cărei perdele cădeau în falduri grele, în fața unei toalete stil *duchesse*, privind într-o oglindă pe care i-o întindeau doi îngeri sculptați de domnișoara de Fauveau cu acea eleganță prelungă și subțire ce caracterizează talentul ei, luminată de lumina albă a două sfeșnice cu cîte șase luminări, stătea așezată contesa Prascovia Labinska, strălucind de prospețime și frumusețe. Un burnus de Tunis,

de o finețe ideală, cu un desen în dungi albastre și albe, alternativ opace și transparente o înfășura ca un nor suplu; stofa ușoară alunecase pe umerii catifelați și lăsa să se vadă începutul și prelungirea gîtului de-o albeață ce-ar fi făcut să pară cenușiu gîtul de zăpadă al unei lebede. În intervalul dintre cute ieșea stufoasă dantela unui capot de batist, veșmînt de noapte care nu era strîns cu nici un cordon; părul contesei era desfăcut și curgea pe spate în valuri bogate, ca haina unei împărătese. Desigur, torsadele de aur fluid din care Venus Afrodita scotea perle, în genunchi în scoica ei de fildeș, atunci cînd a ieșit ca o floare a mărilor din albastrul ionic, nu erau atît de blonde, atît de bogate, atît de grele! Combinați chihlimbarul lui Tițian și argintul lui Veronese cu lacul auriu al lui Rembrandt; priviți în soare un topaz și tot n-o să obțineți tonul minunat al acestui păr stufos ce părea că radiază lumina în loc s-o primească, și care ar fi meritat să lumineze mai mult decît cel al Berenicei, constelație nouă printre vechile astre. Două femei îl împărțeau, îl netezeau, îl ondulau și îl potriveau în bucle grijuliu așezate, ca să nu-l strivească atingerea pernei.

În timpul acestei operații delicate, contesa își juca în vîrful piciorului un papuc de catifea albă, brodat cu canetile de aur, atît de mic încît ar fi putut umple de gelozie kanunele și odaliscele padișahului. Uneori, cînd dădea pe spate cutele mătăsoase ale burnusului, își dezvelea brațul alb și așeza cu mîna cele cîteva fire care scăpaseră cu o grație malițioasă.

Stînd astfel în poza ei nonșalantă, amintea de chipurile acelea zvelte în port grecesc care împodobesc vasele antice și al căror contur suav și pur, frumusețe tînără și ușoară, nu a putut fi găsit de nici un artist; era de o mie de ori mai seducătoare decît în vila Salviati la Florența; și dacă Octave nu ar fi fost îndrăgostit nebunește de ea, cu siguranță s-ar fi îndrăgostit atunci;

dar, din fericire, nu poţi adăuga nimic infinitului.

Octave-Labinski în faţa acestei privelişti, ca şi cum ar fi fost martorul unui spectacol înfiorător, simţi că genunchii i se clatină şi nu-l mai susţin. Gura i se uscă şi frica îl strînse de gît ca mîna unui *thugg*; flăcări roşii i se învîrteau în jurul ochilor. Atîta frumuseţe îl făcea să încremenească de admiraţie.

Îşi adună tot curajul spunîndu-şi că această comportare speriată şi neroadă, potrivită pentru un curtezan respins, ar fi ridicolă din partea unui soţ, oricît de îndrăgostit ar mai fi de soţia lui, şi se îndreptă destul de hotărît către contesă.

— A! dumneata eşti, Olaf! ce tîrziu te-ai întors în seara asta! spuse ea fără a se întoarce, căci capul îi era imobilizat de două cozi groase pe care cameristele le împleteau şi, scoţînd din burnus una din neasemuitele ei mîini, i-o întinse lui Olaf.

Octave-Labinski prinse această mînă mai moale şi mai proaspătă decît o floare, o duse la buze şi aşternu pe ea un sărut înflăcărat, tot sufletul lui adunîndu-i-se pe acest mic loc.

Nu ştim ce delicateţe a simţurilor, ce instinct divin al pudoarei, ce intuiţie iraţională a inimii o înştiinţă pe contesă: dar un nor roz trecu subit pe faţa, pe gîtul şi pe braţul ei care se acoperiră cu acea culoare cu care se colorează în înălţimea munţilor zăpada imaculată surprinsă de primul sărut al soarelui. Tresări şi-şi retrase încet mîna pe jumătate supărată, pe jumătate ruşinată; buzele lui Octave produseseră o impresie ca de fier roşu. Totuşi îşi reveni destul de repede şi surîse de copilăria ei.

— Nu-mi răspunzi, dragă Olaf; ştii că nu te-am mai văzut de mai bine de şase ore; mă neglijezi, spuse ea cu un ton de reproş; altădată nu m-ai fi părăsit aşa timp de o seară întreagă. Te-ai gîndit măcar la mine?

— Tot timpul, spuse Octave-Labinski.

— O, nu, nu tot timpul; eu simt cînd te gîndești la mine, chiar de departe. În seara asta de pildă eram singură, așezată la pian și cîntam o bucată de Weber, legănîndu-mi plictiseala cu muzica; sufletul dumitale a zburat cîteva clipe în jurul meu în vîrtejul sonor al notelor; apoi a zburat nu știu unde, la ultimul acord și nu s-a întors. Nu mă minți, sînt sigură de ceea ce spun.

Prascovia într-adevăr nu se înșela; era momentul cînd, la doctorul Balthazar Cherbonneau, contele Olaf Labinski se apleca pe oglinda apei magice, evocînd un chip adorat cu toată forța gîndirii concentrate. De atunci, contele, înecat în oceanul fără fund al magnetismului, nu mai avusese nici idee, nici gînd, nici voință.

Cameristele terminară toaleta nocturnă a contesei și se retraseră; Octave-Labinski stătea tot în picioare, urmărind-o pe Prascovia cu o privire înflăcărată. Jenată și arsă de această privire, contesa se înfășură în burnus ca Polimnia în draperia ei. I se vedea doar capul care apărea din cutele albe și bleu, neliniștit dar fermecător.

Deși nici cea mai pătrunzătoare minte omenească n-ar fi putut ghici misterioasa deplasare de suflete pe care o operase doctorul Cherbonneau cu ajutorul formulei sannyâsi-ului Brahma-Logum, Prascovia nu recunoștea în ochii lui Octave-Labinski expresia obișnuită a ochilor lui Olaf, aceea a unei dragoste curate, calme, egale, veșnice ca dragostea îngerilor; o pasiune pămînteană ardea în această privire și o tulbura, o făcea să roșească. Nu-și dădea seama ce se întîmplase, dar ceva se întîmplase. O mie de presupuneri ciudate îi trecură prin minte: nu mai era oare pentru Olaf decît o femeie vulgară, dorită pentru frumusețea ei, ca o femeie ușoară? acordul sublim al sufletelor lor se știrbise datorită unei disonanțe de care ea nu știa? Olaf iubea o alta? corupțiile Pari-

sului murdăriseră cumva sufletul lui curat? Își puse repede aceste întrebări fără să poată răspunde mulțumitor și își spuse că era nebună; dar, de fapt, simțea că are dreptate. O spaimă tăinuită o cuprindea, ca și cum ar fi fost în prezența unei primejdii necunoscute dar ghicite de această a doua vedere a sufletului de care greșim de cîte ori nu ascultăm.

Se ridică agitată și nervoasă și se îndreptă spre ușa dormitorului. Falsul conte o însoți, așezîndu-și mîna pe talia ei, așa cum Othello o conduce pe Desdemona la fiecare ieșire din scenă, în piesa lui Shakespeare; dar cînd fu în prag, ea se întoarse, se opri o clipă, albă și rece ca o statuie, aruncă o privire speriată tînărului și intră, închise repede ușa și puse cîrligul.

„Privirea lui Octave!“ exclamă ea, căzînd pe jumătate leșinată pe o banchetă. Cînd își reveni, își spuse: „Dar cum se face că această privire a cărei expresie n-am uitat-o niciodată sclipește azi în ochii lui Olaf? Cum de i-am văzut flacăra întunecată și disperată în pupilele ochilor soțului meu? Să fi murit Octave? Să fie sufletul lui cel care a strălucit o clipă în fața mea ca pentru a-și lua rămas bun înainte de a părăsi pămîntul ăsta? Olaf! Olaf! Dacă m-am înșelat, dacă m-am lăsat învinsă de spaime zadarnice, ai să mă ierți; dar dacă te-aș fi primit în seara asta, aș fi simțit că mă dăruiesc altuia.“

Contesa verifică cîrligul, aprinse lampa agățată de tavan, se cuibări în pat ca un copil sperios cu un sentiment de teamă de neînțeles și nu adormi decît spre dimineață: visuri incoerente și ciudate tulburară un somn agitat. Ochi arzători — ochii lui Octave — se opreau asupra ei din fundul unei cețe și-i aruncau flăcări, în timp ce, la picioarele patului, o față neagră și brăzdată de riduri stătea chircită, bolborosind silabe într-o limbă necunoscută; con-

tele Olaf apăru și el în acest vis absurd, dar sub o formă care nu era a lui.

Nu vom încerca să descriem decepția lui Octave, atunci cînd se găsi în fața unei uși închise și cînd auzi înăuntru scîrțîitul cîrligului. Suprema lui speranță se năruia. Cum? Apelase la mijloace teribile, stranii, se dăduse pe mîna unui vrăjitor, a unui diavol, poate, punîndu-și în primejdie viața pe lumea asta și sufletul pe lumea cealaltă, ca să cucerească o femeie care îi scăpa, deși se afla în mîinile lui fără nici o apărare, datorită vrăjitoriilor indiene! Respins ca iubit, respins ca soț; neînvinsa puritate a Prascoviei dejuca mașinațiile cele mai infernale. În pragul dormitorului, ea îi apăruse ca un înger alb al lui Swedenborg, lovind cu trăsnetul în duhul necurat.

Nu putea să stea toată noaptea în această postură ridicolă; căută apartamentul contelui și, după un șir de încăperi, văzu una în care se ridica un pat cu coloane de abanos, cu perdele lucrate de mînă pe care, printre ramuri și arabescuri, erau brodate blazoane. Panoplii de arme orientale, scuturi și căști de cavaler, atinse de reflexul unei lămpi, aruncau lumini vagi în umbră; o piele de Boemia gofrată cu aur sclipea pe pereți. Trei sau patru fotolii mari, sculptate, un sipet împodobit cu figurine completau această mobilă de gust feudal și care nu ar fi fost nelalocul ei în sala mare a unui castel gotic; nu era din partea contelui o frivolă imitație a modei, ci amintiri cucernice. Această încăpere reproducea exact odaia locuită la mama lui și, cu toate că fusese deseori luat peste picior din pricina acestui decor de al V-lea act, refuzase de fiecare dată să-i schimbe stilul.

Octave-Labinski, epuizat de oboseală și de emoții, se aruncă pe pat și adormi blestemîndu-l pe doctorul Balthazar Cherbonneau. Din fericire, zorii zilei îi aduseră idei mai vesele; promise să se comporte de aici înainte într-un mod mai

ponderat, să-și înăbușe privirea, să ia felul de a fi al unui soț; ajutat de valetul contelui, își făcu toaleta grijuliu și se îndreptă cu un pas liniștit spre sufragerie, unde contesa îl aștepta pentru micul dejun.

X

Octave-Labinski coborî pe urmele valetului, căci nu știa unde se află sufrageria în această casă unde el părea a fi stăpînul; sufrageria era o încăpere mare, la parter, cu deschidere spre curte, în stil nobil și sever, semănînd în același timp cu un castel și cu o mînăstire: lambriuri de stejar maroniu în tonuri calde și bogate, împărțite în panouri și compartimente simetrice, urcau pînă la tavan, unde bîrne în relief și sculptate formau chesoane hexagonale colorate în albastru și împodobite cu ușoare arabescuri aurite; pe panourile lungi ale lambriurilor, Philippe Rousseau pictase cele patru anotimpuri, nu simbolizate prin figuri mitologice, ci prin trofee de natură moartă, alcătuite din produse referitoare la fiecare moment al anului; scene de vînătoare erau așezate simetric cu naturile moarte ale lui Philippe Rousseau și deasupra fiecărui cartuș strălucea, ca discul unui scut, o farfurie de Bernard Palissy sau de Leonard de Limoges, de porțelan japonez, de majolică sau de ceramică arabă, cu lacul irizat în toate culorile prismei; trofee de cerbi, cornuri de bouri alternau cu faianța și, la cele două capete ale sălii, vitrine mari, mari ca tabloul unui altar de biserică spaniolă, își înălțau arhitectura lucrată și sculptată cu ornamente vrednice să rivalizeze cu cele mai frumoase opere ale lui Berruguete, Cornejo Duque și Verbruggen; pe rafturile agățate sclipeau ușor piese din stră-

vechea argintărie a familiei Labinski, ceainice cu toarte himerice, solnițe de modă veche, hanapuri, cupe, vase croite după ciudata fantezie germană și demne să-și găsească un loc în tezaurul de la Bolta-Verde din Dresda. În fața acestei argintării străvechi sclipeau piesele minunate ale giuvaergiilor moderni, capodopere ale lui Wagner, Duponchel, Rudolphi, Froment-Meurice; ceainice din argint aurit cu figurine de Feuchère și Vechte, platouri incrustate cu email negru, căldărușe cu toartă pentru șampanie imitînd crengi de viță, avînd bacanale în basorelief; fără să mai vorbim de cristalele de Boemia, de sticlăria de Veneția, de servicii vechi de Saxa și de Sèvres.

Scaune de stejar tapisate cu piele verde erau așezate de-a lungul zidurilor și, pe masa cu picioarele sculptate ca o gheară de vultur, cădea din tavan o lumină egală și curată, cernită de sticle albe ce-și pierduseră lustrul și garniseau chesonul din centrul lăsat gol. O cunună transparentă de viță încadra acest panou lăptos cu frunzele lui verzi.

Pe masa servită după moda rusească, fructele înconjurate cu un brîu de violete erau așezate și felurile de mîncare așteptau cuțitul comesenilor sub clopotele lor de metal neted, lustruit ca niște căști de emir; un samovar de la Moscova scotea șuierînd un jet de aburi: doi valeți în pantaloni scurți și cravată albă stăteau nemișcați și tăcuți în spatele celor două fotolii, așezați unul în fața celuilalt, ca două statui ale domesticității.

Octave își însuși toate aceste detalii dintr-o privire grăbită, ca să nu fie fără voia lui preocupat de noutatea obiectelor ce-ar fi trebuit să-i fie familiare.

O alunecare ușoară pe dale, un foșnet de tafta îl făcură să întoarcă privirea. Era contesa Prascovia Labinska: se apropie și se așeză, după ce-i făcu un mic gest prietenesc.

Purta un capot de mătase cadrilat verde cu alb, împodobit cu un guler din același material plisat și despicat ca niște dinți de lup; părul ei strîns în șuvițe largi pe tîmple și învîrtit la începutul cefii într-o torsadă aurie asemănătoare cu voluta unui capitel ionian alcătuia o pieptănătură pe cît de simplă, pe atît de nobilă și la care un sculptor grec n-ar fi avut nimic de modificat; tenul trandafiriu-roșietic era puțin mai palid de emoția din ajun și de somnul agitat de peste noapte; o imperceptibilă aureolă de fildeș îi înconjura ochii, în mod obișnuit atît de calmi și puri; părea obosită și fără vlagă; dar astfel înduioșată, frumusețea ei era cu atît mai pătrunzătoare și avea ceva omenesc; zeița devenea femeie; îngerul își strîngea aripile, înceta să mai plutească.

Mai prudent de data asta, Octave își ascunse flacăra din ochi și-și mască extazul sub un aer indiferent.

Contesa întinse piciorușul ei încălțat cu un papuc de piele castaniu-aurie pe lîna mătăsoasă a covorului așezat sub masa din sufragerie pentru a îmblînzi atingerea cu mozaicul de marmură albastră și de brocatelă de Verona, făcu un gest ușor din umeri, ca străbătută de un fior de febră și, fixîndu-l cu ochii de un albastru polar pe comeseanul pe care-l lua drept soțul ei, căci lumina zilei înlăturase presimțirile, spaimele și fantomele nocturne, îi spuse cu o voce armonioasă și tandră, cu o nuanță de răsfăț, o frază în limba poloneză!!! Deseori folosea cu contele scumpa limbă maternă în momentele de afecțiune și de intimitate, mai cu seamă în fața slujitorilor francezi care nu cunoșteau această limbă.

Parizianul Octave știa latina, italiana, spaniola, cîteva cuvinte englezești; dar ca toți galo-romanii, nu cunoștea nici un cuvînt din limbile slave. Suporturile consoanelor care apără puținele vocale din limba polonă l-ar fi oprit, chiar dacă ar fi vrut să se apropie de ea. La Florența,

contesa îi vorbise totdeauna franțuzește sau italienește, și ideea să învețe limba în care Mickiewicz l-a egalat aproape pe Byron nu-i venise. Nu poți niciodată să prevezi totul!

La auzul acestei fraze, în creierul contelui, locuit de *eul* lui Octave, se petrecu un fenomen foarte ciudat: sunetele străine parizianului pătrunzînd în cutele unei urechi slave sosiră în locul obișnuit în care Olaf le primea spre a le traduce în gînduri și provocară un fel de memorie fizică; sensul lor îi apăru în mod confuz lui Octave; cuvinte ascunse în circumvoluțiunile cerebrale, în fundul sertarelor secrete ale amintirii, se prezentară zumzăind, gata să răspundă; dar aceste reminiscențe vagi, nefiind în legătură cu creierul, se risipiră de îndată și curînd, totul redeveni opac. Bietul îndrăgostit era cumplit de încurcat; nu se gîndise la complicațiile acestea cînd îmbrăcase pielea contelui Olaf Labinski și înțelese că, furînd forma altuia, te expui la grele încercări.

Prascovia, mirată de tăcerea lui Octave și crezînd că, gîndindu-se la altceva, nu o auzise, își repetă fraza mai rar și cu voce mai tare.

Acum auzea mai bine cum sună cuvintele, dar falsul conte nu le pătrundea cu nimic mai mult înțelesul; făcea eforturi disperate ca să ghicească despre ce ar putea fi vorba; dar pentru cine nu le cunoaște, compactele limbi nordice nu au nici o transparență și, dacă un francez poate bănui ce spune o italiancă, va fi ca și surd la auzul cuvintelor unei poloneze. Fără voia lui, roși puternic; își mușcă buzele și, ca să nu se dea de gol, începu să taie mînios bucata așezată la el în farfurie.

— S-ar zice într-adevăr, scumpul meu stăpîn, spuse contesa de data asta în franțuzește, că nu mă auzi sau că nu mă înțelegi.

— Într-adevăr, bîigui Octave-Labinski, nepreaștiind ce spune... afurisita asta de limbă e așa de grea!

— Grea! da, poate pentru străini; dar pentru cel care a îngînat-o pe genunchii mamei lui, ea țîșnește de pe buze ca însuși suflul vieții, ca emanația însăși a gîndirii.

— Da, fără îndoială, dar sînt momente cînd mi se pare că n-o mai știu.

— Ce tot spui, Olaf? Cum! să fi uitat limba străbunilor dumitale, limba sfintei patrii, limba care te face să-ți recunoști frații printre oameni și, adăugă ea mai încet, limba în care mi-ai spus prima dată că mă iubești?

— Obișnuința de a mă sluji de alt idiom... riscă Octave-Labinski nemaiavînd argumente.

— Olaf, replică atunci contesa pe un ton de reproș, cred că Parisul te-a stricat; aveam dreptate cînd spuneam că nu vreau să vin aici. Cine ar fi putut să-mi spună că, atunci cînd nobilul conte Labinski se va întoarce pe moșiile lui, nu va mai ști să răspundă felicitărilor supușilor săi?

Chipul fermecător al Prascoviei căpătă o expresie dureroasă; pentru prima oară tristețea își aruncă umbra pe fruntea ei pură ca aceea a unui înger; această ciudată uitare o mîhnea în străfundul sufletului și i se părea aproape o trădare.

Masa continuă în tăcere. Prascovia se arăta supărată pe cel pe care-l lua drept conte. Octave se chinuia îngrozitor, pentru că se temea de alte întrebări pe care ar fi fost obligat să le lase fără răspuns.

Contesa se ridică și urcă în apartamentele ei.

Octave, rămas singur, se juca cu mînerul unui cuțit pe care îi venea să și-l înfigă în inimă, căci se afla într-o situație intolerabilă: mizase pe o surpriză și acum se vedea antrenat în încurcăturile, fără ieșire pentru el, ale unei existențe pe care n-o cunoștea: cînd îi luase trupul contelui Olaf Labinski, ar fi trebuit să-i fure și noțiunile anterioare, limbile pe care le știa, amintirile

din copilărie și mii de alte detalii intime care constituie *eul* unui om, raporturile care-i leagă existența de alte existențe: iar pentru una ca asta întreaga știință a doctorului Balthazar Cherbonneau n-ar fi fost de ajuns. Îi venea să turbeze; să fie în acest rai, la al cărui prag de-abia îndrăznea să se uite de departe; să locuiască sub același acoperiș cu Prascovia, s-o vadă, să vorbească cu ea, să-i sărute mîna frumoasă chiar cu buzele soțului și să nu poată înșela pudoarea ei cerească, să se trădeze în fiecare clipă prin cîte o inexprimabilă stupiditate! „E scris în destinul meu ca Prascovia să nu mă iubească niciodată! Totuși, am făcut cel mai mare sacrificiu la care poate coborî orgoliul omului: am renunțat la *eul* meu, am acceptat să profit, sub o formă străină, de mîngîierile destinate unui altuia!“

Astfel îl munceau gîndurile cînd un *groom* se înclină în fața lui cu toate semnele celui mai profund respect, întrebîndu-l ce cal va călări în ziua aceea...

Văzînd că nu răspunde, *groom*-ul îndrăzni, speriat singur de un atare curaj, să murmure:

— Vultur sau Rustem? n-au mai ieșit de o săptămînă.

— Rustem, răspunse Octave-Labinski, la fel cum ar fi spus Vultur, dar ultimul nume se agățase în mintea lui distrată.

Se îmbrăcă de călărie și plecă la pădurea Boulogne, vrînd să ia o baie de aer pentru a-și potoli exaltarea nervoasă.

Rustem, cal minunat de rasă Nedji, care purta pe piept, într-o punguță orientală de catifea brodată cu fir de aur, titlurile lui de noblețe, nu avea nevoie să fie îndemnat. Părea că înțelege gîndul celui care-l încăleca și, de îndată ce părăsi caldarîmul și dădu de pămînt, porni țintă fără ca Octave să-l împungă cu pintenii. După două ore de goană furioasă, călărețul și

calul se întoarseră acasă, primul calmat iar al doilea spumegînd și cu nările roșii.

Presupusul conte intră la contesă pe care o găsi în salon la ea, îmbrăcată cu o rochie de tafta albă, cu volane suprapuse pînă în talie și o panglică înnodată deasupra urechii, căci era tocmai joi, ziua cînd stătea acasă și primea vizite.

— Ei, îi spuse ea cu un surîs grațios, căci supărarea nu se putea opri mult timp pe buzele ei, ți-ai regăsit memoria pe aleile pădurii?

— Doamne, nu, scumpa mea, răspunse Octave-Labinski: dar trebuie să-ți fac o mărturisire.

— Nu cunosc eu dinainte toate gîndurile dumitale? nu mai sîntem fără taine unul pentru celălalt?

— Ieri am fost la doctorul acela despre care se vorbește atît.

— Da, doctorul Balthazar Cherbonneau care a stat mult timp în India și a învățat, se spune, de la brahmani o mulțime de secrete unul mai minunat decît celălalt. Voiai chiar să mă iei cu dumneata; dar nu sînt curioasă — pentru că știu că mă iubești și asta îmi ajunge.

— A făcut în fața mea experiențe atît de ciudate, minuni chiar, încît mi-e și acuma mintea tulbure. Acest om ciudat, care dispune de o putere irezistibilă, m-a scufundat într-un somn magnetic atît de profund încît atunci cînd m-am deșteptat nu mi-am regăsit toate facultățile: uitasem multe lucruri; trecutul îmi apărea ca printr-o ceață adîncă: doar dragostea mea pentru dumneata rămăsese neatinsă.

— N-ai făcut bine, Olaf, că te-ai supus influenței acestui doctor. Dumnezeu, care a creat sufletul, are dreptul să se atingă de el: dar omul, dacă încearcă acest lucru, săvîrșește o faptă nelegiuită, spuse cu gravitate contesa Prascovia Labinska. Sper că n-ai să te mai duci la el și că, atunci cînd îți voi spune o vorbă dulce în poloneză, ai să mă înțelegi ca în trecut.

Octave inventase această scuză a magnetismului în timpul plimbării, ca să repare gafele care cu siguranță urmau să se adune în noua lui existență; dar nu era la capătul suferințelor. Un valet, deschizînd ușa, anunță un musafir:

Domnul Octave de Saville.

Deși trebuia să se aștepte că, într-o bună zi, îl va întîlni, adevăratul Octave păli la auzul acestor cuvinte, ca și cum trîmbița Judecății de Apoi i-ar fi sunat deodată în urechi. A trebuit să-și adune tot curajul și să-și spună că avantajele erau de partea lui în această situație ca să nu se clatine; instinctiv își înfipse degetele în spătarul unei banchete și reuși astfel să se țină pe picioare, cu un aer hotărît și liniștit.

Contele Olaf, purtînd înfățișarea lui Octave, se îndreptă spre contesă pe care o salută profund.

— Domnul conte Labinski... Domnul Octave de Saville... spuse contesa Labinska, prezentîndu-i pe gentilomi unul altuia.

Cei doi bărbați se salutară cu răceală, aruncîndu-și priviri sălbatice prin masca de marmură a politeței mondene care ascunde deseori pasiuni atroce.

— Ați fost supărat pe mine încă de la Florența, domnule Octave, spuse contesa cu o voce amicală și familiară, și mă temeam să nu plec de la Paris fără să vă mai văd. Erați mai asiduu la vila Salviati și vă numărați pe vremea aceea printre vizitatorii mei permanenți.

— Doamnă, răspunse stînjenit falsul Octave, am călătorit, nu m-am simțit bine, am fost chiar bolnav și, primind plăcuta dumneavoastră invitație, m-am întrebat dacă îi voi da curs, căci nu trebuie să fii egoist și să abuzezi de indulgența pe care lumea o are față de un om plicticos.

— Plictisit poate; plictisitor nu, răspunse contesa; întotdeauna ați fost melancolic — dar

oare nu unul din poeţii dumneavoastră spune despre melancolie că „După trîndăvie este cel mai bun dintre rele"?

— Este un zvon pe care îl răspîndesc cei fericiţi spre a nu-i plînge pe cei ce suferă, spuse Olaf-de Saville.

Contesa aruncă o privire inefabil de blîndă spre contele îmbrăcat în forma lui Octave, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară iertare pentru dragostea pe care, fără voia ei, o inspirase.

— O să mă credeţi mai frivolă decît sînt; orice durere adevărată îmi trezeşte milă şi, dacă n-o pot alina, ştiu s-o compătimesc. Aş fi vrut să fiţi fericit, dragă domnule Octave; dar de ce v-aţi închis în tristeţea dumneavoastră, refuzînd cu încăpăţînare viaţa care vă ieşea în cale cu bucuriile, încîntările şi datoriile ei? De ce aţi refuzat prietenia pe care v-o ofeream?

Aceste fraze atît de simple, atît de sincere, impresionară în mod diferit pe cei doi ascultători. Octave înţelegea că se confirmă sentinţa pronunţată în grădina Salviati de către această gură frumoasă pe care n-o murdărise niciodată minciuna; Olaf găsea încă o dovadă a virtuţii de neîntinat a femeii care nu putea să fie învinsă decît de un artificiu diabolic. De aceea o mînie subită puse stăpînire pe el văzîndu-şi propriul spectru însufleţit de alt suflet şi instalat în propria lui casă şi se repezi la gîtul contelui.

— Hoţule, pungaşule, ticălosule, dă-mi înapoi pielea!

La văzul unei fapte atît de extraordinare, contesa se agăţă de sonerie şi lacheii îl scoaseră afară pe conte.

Bietul Octave a înnebunit! spuse Prascovia în timp ce-l duceau pe Olaf care se zbătea în zadar.

— Da, răspunse adevăratul Octave, e nebun de dragoste! Contesă, hotărît lucru eşti prea frumoasă!

XI

Două ore după această scenă, falsul conte primi de la cel adevărat o scrisoare închisă cu pecetea lui Octave de Saville — nefericitul deposedat nu avea alta la dispoziţie. I se păru curios uzurpatorului entităţii lui Olaf Labinski să deschidă o scrisoare pecetluită cu armele lui, dar totul trebuia să fie ciudat în această postură anormală.

Scrisoarea conţinea următoarele rînduri, scrise de o mînă stînjenită şi cu un scris care părea imitat căci Olaf nu era obişnuit să scrie cu degetele lui Octave:

„Citită de oricine altcineva, această scrisoare ar părea trimisă de la Petites-Maisons[1], dar dumneavoastră mă înţelegeţi. Un concurs de împrejurări inexplicabile şi fatale, care nu s-au mai produs poate niciodată de cînd pămîntul se învîrte în jurul soarelui, mă obligă la o faptă pe care nimeni n-a făcut-o vreodată. Îmi scriu mie însumi şi scriu pe această adresă un nume care e al meu, un nume pe care mi l-aţi furat împreună cu fiinţa mea. Căror maşinaţii tenebroase sînt victima, în ce cerc de iluzii infernale am călcat, nu ştiu; dumneavoastră ştiţi, fără îndoială. Acest secret, dacă nu sînteţi un laş, ţeava pistolului meu vi-l va cere pe un teren pe care orice om onorabil sau infam răspunde întrebărilor care i se pun; mîine, va trebui ca unul din noi să nu mai vadă lumina cerului. Acest univers necuprins este prea îngust acum pentru noi doi: voi ucide corpul în care s-a instalat spiritul dumneavoastră impostor sau îl veţi ucide pe al dumneavoastră, în care sufletul meu e indignat de a fi închis. Nu încercaţi să faceţi în aşa fel încît să fiu considerat nebun — voi avea curajul să fiu cumpătat şi, peste tot unde vă voi întîlni,

[1] Spital de alienaţi mintali din Paris.

vă voi insulta cu o politețe de gentilom și un sînge rece de diplomat: mustățile domnului conte Olaf Labinski pot să nu fie pe placul domnului Octave de Saville și în fiecare zi oamenii se calcă pe picioare la ieșirea de la operă, dar sper că rîndurile mele, deși obscure, nu vor avea nici o ambiguitate pentru dumneavoastră și că martorii mei se vor înțelege perfect cu ai dumneavoastră privind ora, locul și condițiile duelului".

Această scrisoare îl lăsă pe Octave cît se poate de descumpănit. Nu putea refuza provocarea contelui și totuși nu-i făcea plăcere să se bată cu el însuși, căci păstrase pentru vechea lui piele o oarecare afecțiune. Gîndul că ar putea să fie obligat la această luptă printr-o ofensă răsunătoare îl făcu să ia hotărîrea să accepte, deși, la rigoare, ar fi putut să-l pună pe adversarul lui în cămașă de forță și să-i oprească în felul acesta brațul; dar delicatețea lui nu se împăca cu acest mijloc violent. Dacă împins de o patimă de neînvins, săvîrșise o faptă reprobabilă și-l ascunsese pe îndrăgostit sub masca soțului, pentru a învinge o virtute care se ridica deasupra oricărei seducții, nu era totuși un om fără onoare și fără curaj; această cale extremă n-o adoptase totuşi decît după trei ani de lupte și suferințe, în momentul cînd viața lui, istovită de dragoste, era pe cale să-i scape. Nu-l cunoștea pe conte; nu era prietenul lui; nu-i datora nimic și profitase de mijlocul riscant pe care i-l oferise doctorul Balthazar Cherbonneau.

De unde să ia martori? fără îndoială dintre prietenii contelui; dar, Octave, de o zi de cînd locuia la el, nu putuse să lege nici o prietenie.

Pe șemineu stăteau, rotunde, două cupe verzui cu smalțul plesnit. Într-una se aflau inele, ace, peceți și alte bijuterii mici; în cealaltă, cărţi de vizită pe care, sub niște coroane de duce, de marchiz, de conte, cu caractere gotice, ronde, englezești, erau înscrise de gravori pri-

cepuţi o mulţime de nume poloneze, ruseşti, ungureşti, nemţeşti, italieneşti, spaniole, atestînd călătoriile contelui, care avea prieteni în toată lumea.

Octave alese două la întîmplare: contele Zamoieczki și marchizul Sepulveda. Ceru trăsura și porunci să fie dus la ei acasă. Îi găsi și pe unul și pe celălalt. Aceștia nu părură mirați de cererea celui pe care-l luau drept contele Olaf Labinski. Total lipsiți de sensibilitatea martorilor burghezi, nu întrebară dacă lucrurile nu se puteau aranja și păstrară o liniște de bun-gust asupra motivului neînțelegerii, ca niște gentilomi desăvîrșiți ce erau.

Adevăratul conte sau, dacă preferați, falsul Octave, era la fel de încurcat; își aminti de Alfred Humbert și de Gustave Raimbaud la masa căruia refuzase să se ducă și îi convinse să-l servească în această întîlnire. Cei doi tineri se arătară oarecum mirați văzîndu-l pe prietenul lor angajat într-un duel, știind că de un an nu ieșise din casă și că era mai curînd o fire pașnică decît una bătăioasă; dar cînd el le spuse că era vorba de o luptă pe viață și pe moarte pentru un motiv care nu urma să fie dat în vileag, nu se mai împotriviră și se duseră acasă la contele Labinski.

Condițiile fură repede stabilite. O monedă de aur aruncată în aer stabili arma, căci adversarii declaraseră că le era indiferent dacă trebuiau să se lupte cu spada sau pistolul. Trebuiau să se întîlnească la Bois de Boulogne la șase dimineața, pe aleea Poteaux, lîngă pavilionul acoperit cu paie și susținut de stîlpi rustici, în acel loc fără pomi unde nisipul bătătorit prezenta o arenă potrivită pentru astfel de lupte.

Cînd totul fu aranjat, era aproape de miezul nopții și Octave se îndreptă către apartamentul Prascoviei. Cîrligul era pus ca și în ajun și vocea ironică a contesei îi aruncă prin ușă:

— Întoarce-te cînd o să știi polona, sînt prea patrioată ca să primesc la mine un străin.

De dimineață, doctorul Cherbonneau, pe care Octave îl anunțase, sosi cu o trusă de instrumente de chirurgie și un pachet cu bandaje. Urcară împreună în trăsură. Domnii Zamoieczki și de Sepulveda îi urmau în cupeul lor.

— Ia spune, dragă Octave, spuse doctorul, lucrurile au și început să ia o întorsătură tragică? Ar fi trebuit să-l las pe conte să doarmă în corpul dumitale vreo săptămînă, la mine pe divan. Am prelungit chiar mai mult astfel de adormiri magnetice. Dar degeaba studiezi înțelepciunea la brahmanii, pandiții sau sannyâsi-ii Indiei, tot uiți ceva, se ivesc imperfecțiuni în planurile cele mai bine ticluite. Dar cum a primit contesa Labinska pe admiratorul de la Florența, astfel travestit?

— Cred, răspunse Octave, că m-a recunoscut cu toată metamorfoza mea, sau îngerul ei păzitor i-a suflat la ureche să se ferească de mine; am găsit-o la fel de castă, la fel de rece, la fel de pură ca zăpada de la pol. În trupul iubit, sufletul ei minunat ghicea fără îndoială un suflet străin. V-am spus eu că nu puteți face nimic pentru mine; sînt și mai nefericit decît atunci cînd m-ați vizitat pentru prima oară.

— Cine ar putea stabili o limită facultăților sufletului, spuse doctorul Balthazar Cherbonneau gînditor, mai cu seamă cînd acesta nu e pîngărit de nici un gînd terestru, nici întinat de vreun mîl omenesc și se menține așa cum a ieșit din mîinile Creatorului, în lumina și contemplarea dragostei? Da, ai dreptate, te-a recunoscut; pudoarea ei angelică a tremurat sub privirea dorinței și, din instinct, s-a acoperit cu aripile ei albe. Te plîng, bietul meu Octave! Suferința dumitale este într-adevăr fără leac. Dacă am fi în evul mediu ți-aș spune: călugărește-te.

— M-am gîndit deseori la asta, răspunse Octave.

Sosiseră. Cupeul falsului Octave se și afla oprit la locul întîlnirii.

Pădurea avea la această oră matinală o înfățișare cu adevărat pitorească pe care o pierde în timpul zilei: era în acel moment al verii în care soarele nu avusese timp să întunece verdele frunzișului; culori proaspete, transparente, spălate de roua nopții nuanțau pomii din care emana un miros de vegetație tînără. Pomii sînt deosebit de frumoși în acest loc, fie că au găsit un teren mai favorabil, fie că sînt singurii supraviețuitori ai unei plantații mai vechi, trunchiurile lor viguroase acoperite de mușchi sau învelite într-o scoarță argintie își înfig în pămînt rădăcini noduroase, aruncă crăci ciudat îndoite și ar putea servi drept model studiilor pentru pictori sau decoratori care caută aiurea lucruri mai puțin remarcabile. Cîteva păsări care tac cînd încep zgomotele dimineții ciripeau vesele în frunziș; un iepure de pripas străbătea din trei salturi nisipul aleii și fugea să se ascundă în iarbă, speriat de zgomotul roților.

Această poezie a naturii surprinsă în intimitatea ei îi preocupa foarte puțin, după cum bine vă închipuiți, pe cei doi adversari și pe martorii lor.

Apariția doctorului Cherbonneau făcu o impresie neplăcută contelui Olaf Labinski; dar își reveni foarte repede.

Se măsurară spadele, se desemnă locul luptătorilor care, după ce își scoaseră haina, se așezară în poziție de luptă cu spadele vîrf în vîrf.

Martorii strigară: „Porniți!"

În orice duel, cît de înverșunați ar fi adversarii, există un moment de imobilitate solemnă; fiecare luptător își studiază adversarul în tăcere, își face un plan, gîndindu-se cum să atace și pregătindu-se de ripostă; apoi spadele se caută, se întărîtă, se pipăie, ca să spun așa, fără să se dea în lături; asta durează cîteva secunde care par minute, ore, spectatorilor neliniștiți.

Aici, condițiile duelului, în aparență obișnuite pentru martori, erau atît de ciudate pentru lup-

tători, încît rămaseră în poziţie de atac timp mai îndelungat ca de obicei. Într-adevăr, fiecare avea în faţa lui propriul său corp şi trebuia să înfigă lama într-un trup care îi aparţinea încă cu o zi mai înainte. Lupta se complica, devenea un fel de sinucidere neprevăzută şi, deşi erau curajoşi amîndoi, Octave şi contele simţeau instinctiv un fel de oroare să stea cu spada în mînă în faţa spectrului lor, gata să se năpustească asupra lor înşile.

Martorii impacientaţi erau să strige iarăşi: „Domnilor, dar porniţi odată!“ cînd fiarele se întretăiară în sfîrşit pe muche.

Cîteva atacuri fură parate cu repeziciune de o parte şi de alta.

Contele, datorită educaţiei lui militare, era un luptător priceput; pătase cu sînge plastronul multor maeştri, dintre cei mai vestiţi; dar, dacă tot mai poseda teoria, nu mai avea pentru execuţie acel braţ nervos obişnuit să creeze dificultăţi murizilor lui Şamil; ţinea spada în mîna slabă a lui Octave.

Dimpotrivă, Octave, în corpul contelui, simţea o putere neobişnuită şi, cu toate că era mai puţin priceput, înlătura întotdeauna de la pieptul lui spada care-l căuta.

În zadar Olaf se străduia să-şi atingă adversarul şi încerca lovituri hazardate. Octave, mai stăpîn pe sine şi mai dîrz, para toate fentele.

Contele începu să se înfurie; mişcările lui deveniră nervoase şi dezordonate. Cu riscul de-a nu fi decît Octave de Saville, voia să ucidă acest trup impostor care putea s-o înşele pe Prascovia, idee care-l făcea să turbeze de mînie.

Înfruntînd primejdia de-a fi străpuns, încercă un atac frontal ca să ajungă, înfigîndu-şi spada în propriul lui trup, la sufletul şi la viaţa rivalului său; dar spada lui Octave se învîrti în jurul spadei sale cu o mişcare atît de iute, atît de seacă, atît de irezistibilă, încît arma îi fu

smulsă din mînă și sări în aer, căzînd cîțiva pași mai departe.

Viața lui Olaf era la discreția lui Octave: nu trebuia decît să fandeze ca să-l străpungă. Chipul contelui se crispă, nu pentru că i-ar fi fost frică de moarte, dar se gîndea că o s-o lase pe soția lui acestui răpitor de trupuri pe care nimic nu-l va mai putea demasca.

Octave, departe de a profita de superioritatea lui, își aruncă spada și, făcînd semn martorilor să nu intervină, se îndrepta spre contele uimit, pe care-l luă de braț și porni cu el în adîncul pădurii.

— Ce dorești de la mine? spuse contele. De ce nu mă omori atunci cînd poți s-o faci? De ce nu continui lupta după ce m-ai fi lăsat să-mi reiau spada, dacă-ți face silă să lovești un om dezarmat? Știi bine că soarele nu trebuie să proiecteze împreună cele două umbre ale noastre pe nisip. E bine ca pămîntul să-l înghită pe unul din noi.

— Ascultați-mă cu răbdare, răspunse Octave. Fericirea dumneavoastră e în mîinile mele. Pot să păstrez veșnic pentru mine acest trup în care sînt instalat astăzi și care este proprietatea dumneavoastră legitimă: pot s-o recunosc acum cînd sîntem singuri și nu ne aud decît păsările care n-o să se ducă să mă divulge; dacă reluăm lupta, vă voi omorî. Contele Olaf Labinski pe care-l reprezint cît de bine pot este mai tare la scrimă decît Octave de Saville, al cărui chip îl purtați acum și pe care voi fi nevoit să-l suprim cu mare părere de rău; și această moarte, deși n-ar fi reală, din moment ce sufletul mi-ar supraviețui, ar îndurera-o pe mama mea.

Contele, recunoscînd că are dreptate, rămase tăcut, părînd a fi de acord.

— Niciodată, continuă Octave, n-o să reușiți, dacă eu mă opun, să vă reintegrați în individualitatea dumneavoastră; ați văzut ce soartă au avut cele două încercări pe care le-ați făcut. Dacă

le repetaţi veţi fi luat drept nebun. Nimeni nu va crede nici un cuvînt din afirmaţiile dumneavoastră şi atunci cînd veţi pretinde că sînteţi contele Olaf Labinski, toată lumea vă va rîde în nas, cum aţi putut dealtfel să vă convingeţi. Veţi fi închis şi vă veţi petrece restul zilelor să protestaţi după gratii că sînteţi cu adevărat soţul frumoasei contese Prascovia Labinska. Sufletele miloase vor spune auzindu-vă: „Bietul Octave!“ Nu veţi fi recunoscut, întocmai ca şi Colonelul Chabert al lui Balzac, care voia să dovedească lumii că nu murise.

Tot ce spunea era atît de matematic adevărat încît contele, abătut, îşi lăsă capul în jos.

— Dar fiindcă sînteţi pentru moment Octave de Saville, aţi cotrobăit cu siguranţă prin sertarele lui, i-aţi răsfoit hîrtiile şi nu sînteţi străin de faptul că nutreşte de trei ani pentru contesa Prascovia Labinska o dragoste deznădăjduită, fără speranţă, pe care zadarnic a încercat să şi-o smulgă din inimă şi care nu va trece decît odată cu viaţa, dacă nu cumva îl va urma şi în mormînt.

— Da, ştiu, spuse contele muşcîndu-şi buzele.

— Ei bine, ca să ajung la ea, am întrebuinţat un mijloc oribil, înspăimîntător şi pe care nu putea să-l rişte decît o pasiune nebună; doctorul Cherbonneau a încercat pentru mine o operaţie care i-ar face să dea înapoi pe cei mai mari taumaturgi din toate ţările şi din toate timpurile. După ce ne-a scufundat pe amîndoi într-un somn adînc, a făcut, datorită magnetismului, ca sufletele noastre să-şi schimbe învelişul. Minune zadarnică! Vă voi înapoia trupul: Prascovia nu mă iubeşte! În trupul soţului ea a ghicit că se află sufletul îndrăgostitului; privirea ei a îngheţat în pragul camerei conjugale ca şi în grădina vilei Salviati.

O mîhnire atît de adevărată se citea în tonul lui Octave, încît contele dădu crezare cuvintelor sale.

— Sînt un îndrăgostit, continuă Octave zîmbind, şi nu un hoţ; şi, din moment ce singurul lucru pe care l-am dorit pe acest pămînt nu poate să-mi aparţină, nu văd de ce-aş păstra titlurile, castelele, pămîntul, banii, caii, armele dumneavoastră. Haideţi, luaţi-mă de braţ, să părem că ne-am împăcat, să le mulţumim martorilor noştri, să-l luăm cu noi pe doctorul Cherbonneau şi să ne întoarcem la laboratorul magic din care am ieşit transfiguraţi; bătrînul brahman va şti să desfacă ceea ce a făcut.

— Domnilor, spuse Octave, susţinînd pentru cîteva minute încă rolul contelui Olaf Labinski, adversarul meu şi cu mine am avut o explicaţie confidenţială care face inutilă continuarea luptei. Nimic nu lămureşte gîndurile între oamenii de lume ca încrucişarea armelor.

Domnii Zamoieczki şi Sepulveda se urcară în trăsură. Alfred Humbert şi Gustave Raimbaud se îndreptară şi ei spre cupeu. Contele Olaf Labinski, Octave de Saville şi doctorul Balthazar se îndreptau în mare grabă către strada Regard.

XII

În timpul drumului de la Bois de Boulogne la strada Regard, Octave de Saville îi spuse doctorului Cherbonneau:

— Dragă doctore, am să pun încă o dată ştiinţa dumitale la încercare: trebuie să ne reluăm fiecare sufletul în trupul său obişnuit. Pentru dumneata nu va fi greu; sper că domnul conte Labinski n-o să se supere că l-ai făcut să se mute dintr-un palat într-o cocioabă şi să-şi adăpostească strălucita lui personalitate în bietul meu trup. Aveţi dealtfel o putere care nu are nevoie să se teamă de nici o răzbunare.

După ce făcu un gest că e de acord, doctorul Balthazar Cherbonneau spuse:

— Operația va fi mult mai simplă de data asta decît prima dată; imperceptibilele filamente care leagă sufletul de corp au fost rupte de curînd la dumneavoastră și nu au avut timp să se înnoade din nou, așa că voința nu va opune magnetismului împotrivirea instinctivă a pacientului. Domnul conte îl va ierta desigur pe un bătrîn savant ca mine că nu a putut rezista plăcerii de a întreprinde o experiență pentru care nu găsești ușor pacienți, de vreme ce această tentativă nu a făcut altceva decît să confirme în mod strălucit o virtute atît de delicată încît a putut chiar ghici mistificarea și care a triumfat acolo unde oricare altcineva ar fi căzut victimă. O să priviți, dacă vreți, drept un vis ciudat această transformare trecătoare și poate că mai tîrziu nu veți fi supărat să resimțiți senzația ciudată și foarte rară că ați sălășluit în două trupuri. Metempsihoza nu este o doctrină nouă; dar, înainte de a transmigra în altă existență, sufletele beau cupa uitării și nu oricine poate, ca Pitagora, să-și amintească de a fi asistat la războiul troian.

— Bucuria că mă voi instala curînd în individualitatea mea, răspunse politicos contele, este la fel de mare pe cît a fost neplăcerea că am fost expropriat din ea, nî treacăt fie spus fără nici o intenție rea la adresa domnului Octave de Saville, cel care sînt încă și voi înceta de a mai fi.

Octave surîse cu buzele contelui Labinski la auzul acestei fraze care nu ajungea la adresa lui decît prin învelișul străin și tăcerea se așternu între cei trei — cărora situația lor anormală le îngreuia orice conversație.

Bietul Octave se gîndea la speranțele-i spulberate și gîndurile lui nu erau, trebuie să mărturisim, prea vesele. Ca toți îndrăgostiții respinși, se mai întreba încă de ce nu-i iubit — ca și

cum dragostea ar avea un motiv! Singurul motiv care poate exista este: așa; răspuns logic în laconismul lui încăpățînat și cu care femeile răspund la toate întrebările delicate. Totuși recunoștea că e învins și simțea că resortul vieții pe care i-l redresase pentru o clipă doctorul Cherbonneau era din nou frînt și zăngănea în inima lui ca resortul unui ceas căzut pe jos. Octave n-ar fi vrut să-i pricinuiască mamei sale mîhnirea sinuciderii și căuta un loc unde să se stingă în tăcere din pricina durerii sale necunoscute, sub numele științific al unei boli plauzibile. Dacă ar fi fost pictor, poet sau compozitor și-ar fi cristalizat durerea în capodopere, și Prascovia, îmbrăcată în alb, încununată de stele, la fel ca Beatrice a lui Dante, ar fi plutit asupra inspirației sale ca un înger luminos; dar am spus-o la începutul acestei povestiri, deși cultivat și distins, Octave nu era din acele spirite alese care lasă în lume o urmă a trecerii lor. Suflet sublim dar obscur, nu știa decît să iubească și să moară.

Trăsura intră în curtea casei vechi din strada Regard. Printre crăpăturile pavajului creștea iarbă verde; pașii vizitatorilor își croiră drum pe lîngă zidurile înalte și cenușii ale construcțiilor care-i inundau cu umbre reci, ca acelea ce se lasă din bolțile unei mînăstiri: Tăcerea și Nemișcarea vegheau pe prag ca două statui invizibile, spre a ocroti meditația savantului.

Octave și contele coborîră iar doctorul sări din trăsură cu un pas mai ager decît te-ai fi putut aștepta la vîrsta lui, fără să se sprijine de mîna pe care valetul i-o oferea cu acea politețe pe care slujitorii de casă mare o afectează pentru persoanele plăpînde sau bătrîne.

De îndată ce ușile duble se închiseră în spatele lor, Olaf și Octave se simțiră învăluiți de această atmosferă caldă care-i amintea doctorului de cea din India, singura în care putea respira în voie, dar care îi sufoca aproape pe

cei ce nu stătuseră ca el timp de treizeci de ani la soarele tropical. Incarnațiile lui Vișnu se strîmbau în ramele lor, mai ciudate la lumina zilei decît la lumina artificială; Şiva, zeul albastru, rînjea pe soclul lui iar Durga, mușcîndu-și buzele bătătorite cu dinții de mistreț, părea că-și scutură șiragul făcut din țeste de oameni. Locuința își păstra impresia misterioasă și magică.

Doctorul Balthazar Cherbonneau îi conduse pe cei doi pacienți în încăperea unde operase prima transformare, învîrti discul de sticlă al mașinii electrice, scutură brațele de fier ale hîrdăului mesmerian, deschise gurile de căldură astfel încît temperatura să se ridice cu repeziciune, citi două sau trei rînduri pe niște papirusuri atît de vechi încît semănau cu niște scoarțe gata să se prefacă în praf, și, după ce se scurseră cîteva minute, le spuse lui Octave și contelui:

— Domnilor, sînt la dispoziția dumneavoastră; vreți să începem?

În timp ce doctorul făcea aceste pregătiri, gînduri neliniștitoare treceau prin capul contelui.

„Cînd o să adorm, ce va face cu sufletul meu acest bătrîn magician cu chip de maimuțoi care se prea poate să fie diavolul în persoană? Îl va restitui trupului meu sau îl va duce cu sine în iad? Acest schimb care trebuie să-mi restituie ceea ce-mi aparține nu-i oare o nouă capcană, o combinație machiavelică în vederea unei vrăjitorii al cărei scop îmi scapă? Totuși, situația mea nu poate să se înrăutățească. Octave posedă trupul meu și, după cum foarte bine spunea azi-dimineață, dacă l-aș revendica avînd înfățișarea pe care o am, aș fi bun de vîrît la balamuc. Dacă ar fi vrut să scape definitiv de mine, nu avea decît să împingă spada puțin mai mult; mă aflam dezarmat în mîinile lui; justiția omenească nu se putea amesteca; formele duelului erau reglementare

și totul se petrecuse după obicei. Hai să ne gîndim la Prascovia și, fără spaime copilărești! Să încerc singurul mijloc care mă poate face s-o redobîndesc.“

Și întinse mîna, ca și Octave, pe tija de fier pe care doctorul Balthazar Cherbonneau i-o prezenta.

Străfulgerați de conductorii de metal încărcați la maximum cu fluid magnetic, cei doi tineri căzură curînd într-o destindere atît de mare încît ar fi semănat cu moartea însăși pentru orice persoană neprevenită: doctorul făcu pasele magnetice, îndeplini tot ritualul, rosti anumite silabe, așa cum făcuse prima dată și, curînd, două mici scîntei apărură deasupra lui Octave și a contelui cu o pîlpîire luminoasă; doctorul conduse la primul lui domiciliu sufletul contelui Olaf Labinski, care urmă cu un zbor pripit gestul magnetizatorului.

În acest timp, sufletul lui Octave se îndepărta încet de trupul lui Olaf și, în loc să se ducă spre al lui, se înălța, se înălța, părînd vesel că e liber, fără gînd să se lase din nou ferecat. Doctorul se înduioșă de această Psyhé care dădea din aripi și se întrebă dacă ar face bine să-l readucă în valea noastră a plîngerii. În timpul acestei clipe de șovăire, sufletul continua să urce. Amintindu-și rolul său, domnul Cherbonneau repetă pe tonul cel mai imperativ irezistibila silabă și făcu o manevră fulgerătoare de voință; dar mica licărire șovăitoare era de pe acum în afara cercului de atracție și, trecînd prin geamul de sus, dispăru.

Doctorul își încetă eforturile pe care le știa zadarnice și-l deșteptă pe conte care, văzîndu-se într-o oglindă cu trăsăturile lui obișnuite, scoase un strigăt de bucurie, aruncă o privire asupra trupului rămas nemișcat al lui Octave, parcă pentru a-și dovedi că se descotorosise definitiv de acest înveliș, și ieși în goană după

ce-l salutase cu mîna pe domnul Balthazar Cherbonneau.

Cîteva clipe mai tîrziu, se auzi zgomotul surd al unei trăsuri și doctorul Balthazar Cherbonneau rămase singur față-n față cu cadavrul lui Octave de Saville.

— Pe trompa lui Ganeza! strigă elevul brahmanului din Elephanta, după ce contele plecă, iată o poveste supărătoare; am deschis ușa coliviei, pasărea a zburat iar acum se află în afara sferei acestei lumi, atît de departe încît Brahma-Logum însuși nu l-ar mai putea prinde; rămîn cu trupul lui pe cap. Pot să-l dizolv într-o baie atît de corozivă și de energică încît să nu mai rămînă din el nici un atom apreciabil, sau să fac din el o mumie de Faraon asemănătoare cu cele închise în cutiile pline de ieroglife; dar ar începe anchete, mi se vor face percheziții, mi se vor deschide lăzile, mi se vor lua tot felul de interogatorii plictisitoare...

Atunci o idee luminoasă îi trecu prin minte doctorului; apucă o pană și scrise la repezeală cîteva cuvinte pe o foaie de hîrtie pe care o puse în sertarul de la masă.

Hîrtia conținea următoarele:

„Neavînd nici părinți, nici rude colaterale, las toate bunurile mele domnului Octave de Saville pentru care am o afecțiune deosebită, cu obligația să constituie o donație de o sută de mii de franci spitalului brahmanic din Ceylon, pentru animalele bătrîne, obosite sau bolnave, să plătească o mie două sute de franci rentă viageră slujitorului meu indian și valetului meu englez — și să predea bibliotecii Mazarine manuscrisul legilor lui Manu."

Acest testament făcut unui mort de către un om în viață nu este unul din lucrurile cele mai lipsite de ciudățenie din această povestire neverosimilă și totuși reală; dar ea se va lămuri pe loc.

Doctorul atinse corpul lui Octave de Saville pe care căldura vieții nu-l părăsise încă, privi în oglindă chipul lui brăzdat de cute, tăbăcit și zgrunțuros, ca o piele de sagri, cu un aer ciudat de disprețuitor și, făcînd asupra lui gestul cu care arunci o haină veche atunci cînd croitorul îți aduce una nouă, murmură formula sannyâsi-ului Brahma-Logum.

De îndată, trupul lui Balthazar Cherbonneau se prăvăli parcă străfulgerat pe covor și cel al lui Octave de Saville se ridică puternic, sprinten, vioi.

Octave-Cherbonneau stătu în picioare cîteva minute în fața rămășițelor pămîntești, osoase și livide care, nemaifiind susținute de sufletul puternic care le dădea viață pînă nu de mult, oferiră pe loc semnele celei mai avansate senilități și luară repede o înfățișare de cadavru.

— Adio, sărmană zdreanță omenească, mizerabilă cîrpă găurită la coate, tocită la toate cusăturile, pe care am tîrît-o șaptezeci de ani în cele cinci colțuri ale lumii! M-ai slujit destul de bine și nu te părăsesc fără o oarecare părere de rău. Ne obișnuisem unul cu altul după atîta trai împreună! Dar cu acest înveliș tînăr, căruia știința mea îi va reda în curînd vigoarea, voi mai putea studia, lucra, citi cîteva cuvinte din marea carte, fără ca moartea s-o închidă la paragraful cel mai interesant spunînd: „Destul!“

După acest discurs funebru adresat sieși, Octave-Cherbonneau ieși cu un pas liniștit pentru a se duce să intre în posesia noii sale existențe.

Contele Olaf Labinski se întorsese acasă și dori imediat să știe dacă îl putea primi contesa.

O găsi așezată pe o bancă de mușchi, în seră; prin geamurile de cristal ridicate pe jumătate, trecea un aer cald și luminos în mijlocul unei adevărate păduri virgine de plante exotice și tropicale; citea o carte de Novalis, unul din

autorii cei mai subtili, cei mai rarefiați, cei mai imateriali pe care i-a produs spiritul german; contesei nu-i plăceau cărțile care descriu viața în culori reale și puternice — căci viața i se părea puțin cam grosolană, datorită faptului că ea trăise într-o lume elegantă, plină de dragoste și poezie.

Dădu la o parte cartea și ridică încet ochii către conte. Se temea să nu întîlnească iar în pupilele negre ale soțului ei acea privire arzătoare, furtunoasă, plină de gînduri misterioase care o tulburase într-atîta și care îi părea a fi — teamă nebunească, idee extravagantă — privirea altuia!

Ochii lui Olaf scînteiau de o bucurie senină, ardeau de un foc potolit, o dragoste castă și pură; sufletul străin care-i schimbase expresia feței zburase pentru totdeauna: Prascovia îl recunoscu de îndată pe Olaf al ei adorat și o roșeață de bucurie trecu repede pe obrajii săi transparenți. Deși nu cunoștea transformările operate de doctorul Cherbonneau, delicatețea ei simțitoare presimțise toate aceste schimbări fără ca totuși să-și dea seama cum anume.

— Ce citești acolo, scumpă Prascovia? spuse Olaf ridicînd de pe mușchi cartea legată în carton bleu. A! povestea lui Heinrich von Ofterdingen[1] — e chiar volumul pe care m-am dus să ți-l aduc în goana calului de la Mohilev, într-o zi pe cînd stînd la masă, ți-ai exprimat dorința de a-l avea. La miezul nopții era pe măsuța dumitale, lîngă lampă; dar și Ralph a rămas cu tignafes de atunci!

— Și ți-am spus că niciodată nu-mi voi mai manifesta nici cea mai mică fantezie în fața dumitale. Ai firea acelui grande de Spania care o ruga pe iubita lui să nu se uite la stele, de vreme ce nu i le putea dărui.

[1] Lucrare de Novalis (1799).

— Dacă te-ai uita la vreuna, răspunse contele, aş încerca să mă urc în cer şi să mă duc să i-o cer lui Dumnezeu!

În timp ce-l asculta pe soţul ei, contesa aşeza o meşă de păr care nu stătea cum se cade în coafură şi sclipea ca o flacără într-o rază de aur. Această mişcare făcuse să-i alunece mîneca şi dezvelise frumosul ei braţ, înconjurat la încheietură de o şopîrlă bătută în turcoaze, pe care o purtase în ziua acelei apariţii la Cascine, atît de fatală pentru Octave.

— Ce frică ţi-a fost, spuse contele, mai de mult de această şopîrlă pe care am omorît-o cu o nuia cînd ai coborît pentru prima dată în grădină după rugăminţile mele insistente! I-am luat forma în aur şi am împodobit-o cu nişte pietre; dar, chiar în formă de podoabă, te mai speria şi nu te-ai hotărît s-o porţi decît după un timp.

— O! m-am obişnuit bine cu ea acum, şi o prefer dintre toate giuvaerurile, căci îmi aminteşte de lucruri dragi.

— Da, reluă contele, în ziua aceea ne-am hotărît ca, a doua zi, să te cer oficial în căsătorie mătuşei dumitale.

Contesa, regăsind privirea, vocea adevăratului Olaf, se ridică, liniştită dealtfel la auzul acestor detalii intime, îi zîmbi, îl luă de braţ şi se plimbă cu el de jur împrejurul serei, rupînd în trecere, cu mîna liberă, cîteva flori şi muşcînd din petale cu buzele ei proaspete, ca Venus a lui Schiavone.

— Din moment ce memoria dumitale e atît de bună astăzi, spuse ea aruncînd floarea pe care o tăie cu dinţii ca perlele, trebuie să-ţi fi reamintit şi limba maternă... pe care n-o mai ştiai de ieri.

— O! răspunse contele în poloneză, va fi limba pe care o va folosi sufletul meu în cer ca să-ţi spună că te iubeşte, dacă sufletele păstrează în rai o limbă omenească.

Tot mergînd, Prascovia își lăsă încet capul pe umărul lui Olaf.

— Suflet drag, murmură ea, așa te iubesc. Ieri mă speriai și am fugit de dumneata ca de un străin.

A doua zi, Octave de Saville, însuflețit de spiritul bătrînului doctor, primi o scrisoare cu margine neagră care îl ruga să asiste la slujba, convoiul și înmormîntarea domnului Balthazar Cherbonneau.

Doctorul, înveșmîntat în noua sa întrupare, își urmă rămășițele pămîntești la cimitir, văzu cum este îngropat, ascultă cu un aer recules foarte bine jucat discursul care fu pronunțat la mormînt și în care era deplînsă pierderea ireparabilă pe care o suferea știința; apoi se întoarse în strada Saint-Lazare și așteptă să se deschidă testamentul pe care îl făcuse în favoarea lui.

În ziua aceea apăru în jurnalul de seară la *fapte diverse:*

„Domnul doctor Balthazar Cherbonneau, cunoscut în urma unei îndelungate șederi în India pentru cunoștințele filologice și tratamentele sale miraculoase, a fost găsit mort ieri, în biroul său. Examinarea minuțioasă a trupului îndepărtează orice presupunere de crimă. Domnul Cherbonneau a fost probabil victima unor oboseli intelectuale excesive sau a pierit într-o experiență îndrăzneață. Se spune că un testament olograf găsit în biroul doctorului lasă bibliotecii Mazarine manuscrise extrem de prețioase și îl instituie drept moștenitor pe un tînăr aparținînd unei familii distinse, domnul O. de S.“

Moarta îndrăgostită

Mă întrebi, frate, dacă am iubit; da. Este o poveste ciudată şi îngrozitoare şi, cu toate că am şaizeci şi şase de ani, de-abia îndrăznesc să scutur cenuşa care a acoperit această amintire. Nu vreau să te refuz, dar n-aş povesti unui suflet mai puţin încercat o astfel de întîmplare. E vorba de evenimente atît de ciudate, încît nu pot crede că s-au întîmplat aievea. Timp de mai bine de trei ani am fost pradă unei iluzii curioase şi diabolice. Eu, sărman preot de ţară, am dus în vis, în fiecare noapte (de-ar da Dumnezeu să fi fost vis!) o viaţă de cîine blestemat, o viaţă de om de lume şi de Sardanapal. O singură privire prea binevoitoare asupra unei femei, şi era cît pe-aci să-mi vînd sufletul; dar, în sfîrşit, cu ajutorul lui Dumnezeu şi al sfîntului meu patron am reuşit să izgonesc duhul rău care pusese stăpînire pe mine. Existenţa mea se împletea cu o existenţă nocturnă cu totul diferită. În timpul zilei, eram un preot al Domnului, cast, făcîndu-mi rugăciunile şi ocupîndu-mă de cele sfinte; noaptea, îndată ce închideam ochii, deveneam un tînăr senior, mare cunoscător la femei, priceput în rasele de cîini şi de cai, jucînd barbut, bînd şi blestemînd; şi cînd în zori mă deşteptam, mi se părea că, dimpotrivă, adormeam şi visam că sînt preot. Din această viaţă de somnambul am rămas cu amintiri despre lucruri şi cuvinte pe care nu pot să

le reneg şi, cu toate că n-am ieşit niciodată dintre pereţii casei parohiale, s-ar spune mai degrabă, auzindu-mă, că sînt un om care a trecut prin multe şi e dezgustat de lume, care apoi s-a dedicat bisericii şi vrea să-şi termine în sînul lui Dumnezeu o viaţă prea agitată, decît un umil seminarist care a îmbătrînit într-o parohie necunoscută, în fundul unei păduri şi fără nici o legătură cu cele lumeşti.

Da, am iubit cum nimeni pe lume n-a iubit; o dragoste nebună şi furioasă, atît de puternică încît mă mir că nu mi-a zdrobit sufletul. Ah! ce nopţi! ce nopţi?

Din cea mai fragedă copilărie, am simţit chemare către preoţie; dealtfel, toată învăţătura mea a fost îndreptată în această direcţie şi viaţa mea pînă la douăzeci şi patru de ani n-a fost decît un lung noviciat. După ce am terminat teologia, am trecut rînd pe rînd prin toate treptele inferioare ale preoţiei şi superiorii mei m-au găsit demn, deşi eram foarte tînăr, să păşesc pe ultima şi cea mai grea dintre ele. Ziua cînd trebuia să fiu hirotonisit se stabilise în Săptămîna Paştilor.

Nu umblasem niciodată în lume; lumea se mărginea pentru mine la zidurile liceului şi ale seminarului. Ştiam vag că există ceva numit femeie, dar nu mi-am oprit gîndurile asupra ei, eram cu desăvîrşire inocent. Nu-mi vedeam mama, bătrînă şi infirmă, decît de două ori pe an. Acestea erau singurele mele legături cu lumea din afară.

Nu regretam nimic, nu aveam nici cea mai mică şovăială în faţa acestei făgăduieli irevocabile; eram bucuros şi nerăbdător. Niciodată vreun logodnic n-a numărat ceasurile cu mai multă nerăbdare şi aprindere; nu mai dormeam, visam că slujesc în biserică; a fi preot — nimic nu mi se părea mai frumos pe lume: aş fi refuzat să devin rege sau poet. Ambiţia mea nu concepea altceva.

Îți spun toate acestea ca să-ți dai seama cît de mult ceea ce mi s-a întîmplat nu trebuia să mi se întîmple și că am fost victima unei halucinații inexplicabile.

Cînd a venit ziua cea mare, am pășit către biserică cu un pas atît de ușor încît mi se părea că plutesc în aer sau că am aripi pe umăr. Mi se părea că sînt un înger și mă miram de chipul întunecat și preocupat al tovarășilor mei; căci eram mai mulți. Petrecusem întreaga noapte în rugăciuni și mă aflam într-o stare apropiată de extaz. Episcopul, un bătrîn venerabil, mi se părea a fi însuși Dumnezeu-Tatăl aplecat peste veșnicie și vedeam cerul printre bolțile templului.

Cunoști detaliile acestei ceremonii: binecuvîntarea, împărtășania în cele două feluri, ungerea palmei cu uleiul catecumenic și, în sfîrșit, sfîntul sacrificiu oferit împreună cu episcopul. N-am să zăbovesc asupra acestor lucruri! O! ce dreptate are Iov și cît de lipsit de prevedere e cel care-și crede ochilor! Mi-am ridicat întîmplător capul, pe care-l ținusem aplecat pînă atunci, și am zărit în fața mea, atît de aproape încît aș fi putut s-o ating, deși în realitate era la o distanță destul de mare, dincolo de balustradă, o femeie tînără, de o frumusețe rară, și îmbrăcată cu un fast regesc. A fost ca și cum mi s-ar fi luat un văl de pe ochi. Am avut aceeași senzație ca un orb care și-ar fi recăpătat dintr-o dată vederea. Episcopul, atît de strălucitor pînă atunci, se stinse deodată, lumînările deveniră mai palide în sfeșnicele de aur, ca stelele dimineața, și în toată biserica se așternu întunericul. Fermecătoarea făptură se desprindea pe acest fond întunecat ca o revelație angelică; era ca și cum s-ar fi luminat singură și în loc să primească lumină din afară părea că răspîndește ea însăși lumină în jur.

Am închis ochii, cît se poate de hotărît să nu-i deschid, pentru a mă sustrage influenței

obiectelor din jur; căci eram din ce în ce mai distrat şi de-abia îmi dădeam seama ce fac.

O clipă după aceea, am deschis din nou ochii, căci printre gene o vedeam sclipind în culorile curcubeului într-o penumbră roșietică, așa cum se întîmplă cînd privești soarele.

O! ce frumoasă era! Cei mai mari pictori atunci cînd, urmărind în cer frumusețea ideală, au adus pe pămînt portretul Madonei, nici nu se apropie de această realitate fabuloasă. Nici versurile poeților, nici paleta pictorului nu pot da o idee despre ea. Era destul de înaltă, cu o talie şi un port de zeiță; părul, de un blond blînd, se despărţea în creştetul capului încît aluneca pe tîmple ca două rîuri de aur; parcă era o regină purtîndu-și diadema; fruntea, de o albeaţă care bătea în albastru, și transparentă, se întindea înaltă şi senină deasupra unor sprîncene arcuite şi aproape negre, ciudăţenie care punea în lumină ochii verzi ca marea, de-o vioiciune şi o strălucire orbitoare. Ce ochi! cu o străfulgerare hotărau soarta unui om; aveau o viaţă, o limpezime, o flacără, o sclipire pe care nu le-am mai văzut în ochii altor oameni; aruncau raze asemănătoare cu niște săgeți, care vedeam limpede că se opresc în inima mea. Nu ştiu dacă flacăra care-i lumina venea din cer sau din iad, dar cu siguranţă că veneau sau dintr-o parte, sau din cealaltă. Această femeie era sau un înger, sau un demon şi poate amîndouă la un loc; cu siguranţă că nu ieșise din pîntecul Evei, mama noastră a tuturor. Dinții îi sclipeau într-un surîs roșu și făcea gropițe la fiecare mișcare a gurii în mijlocul satenului roz al feței adorabile. Iar nasul era de o finețe și de o mîndrie regească, vădind cea mai aleasă obîrșie. Luciri de agată sclipeau pe pielea netedă și albă a umerilor pe jumătate descoperiți, iar șiruri de perle mari, sidefii îi coborau pe piept. Din cînd în cînd, ridicînd capul cu o mișcare unduită de șarpe sau de păun care-și

înfoaie penele, își tremura gulerul înalt, plisat şi brodat care îi înconjura gîtul ca o împletitură de argint.

Purta o rochie de catifea roşu-deschis și din mînecile largi căptușite cu hermină ieșeau niște mîini patriciene, de o mare delicatețe, cu degete lungi și pufoase, de o transparenţă ideală, încît lumina trecea prin ele ca prin degetele Aurorei.

Toate aceste amănunte îmi sînt tot atît de vii ca și cum s-ar fi petrecut ieri și, cu toate că eram grozav de tulburat, nimic nu-mi scăpa: cea mai uşoară nuanță, micul punct negru în colțul bărbiei, puful imperceptibil la colțul buzelor, pielea catifelată a frunții, umbra tremurătoare a genelor pe obraz, toate le înregistram cu o luciditate uimitoare.

Pe măsură ce-o priveam, simțeam că se deschid în mine uși care pînă atunci fuseseră închise; răsuflători înfundate se deschideau în toate direcțiile lăsînd să se întrevadă perspective necunoscute; viața îmi apărea sub un aspect cu totul nou; începeau să precumpănească alte gînduri decît pînă atunci. O frică îngrozitoare îmi sfîșia sufletul; fiecare minut care trecea mi se părea o secundă și un secol. Ceremonia continua totuși și mă ducea departe de lumea pe care dorințe născînde o asediau cu furie. Am spus totuși da, cînd aş fi vrut să spun nu, cînd totul în mine se revolta și protesta împotriva tiraniei pe care limba i-o impunea sufletului: o putere ocultă îmi smulgea fără voie cuvintele din gură. Așa se face poate că atîtea fete tinere pășesc spre altar cu hotărîrea neînduplecată de-a refuza în chip răsunător soțul care li se impune și că nici una nu-și realizează planul. Așa se face fără îndoială că atîtea sărmane novice îmbracă rasa, deși sînt hotărîte s-o sfîşie în clipa jurămîntului. Nu îndrăznești să provoci un asemenea scandal în fața lumii, nici să înșeli așteptările atîtor persoane; toate aceste voințe, toate aceste priviri parcă te apasă ca o povară;

și apoi toate măsurile sînt atît de bine luate, totul este mai dinainte atît de bine pus la punct și într-un mod atît de evident irevocabil, încît gîndul cedează acestei presiuni și totul se prăbușește.

Expresia ochilor frumoasei necunoscute se schimba după mersul ceremoniei. La început afectuoși și blînzi, deveniră apoi disprețuitori și parcă nemulțumiți că nu au fost înțeleși.

Am făcut un efort în stare să mute un munte ca să strig că nu vreau să mă fac preot; dar n-am izbutit; limba parcă mi-era bătută în cuie și mi-a fost cu neputință să-mi manifest dorința prin cel mai mic gest negativ. Treaz fiind, eram ca într-un coșmar, cînd vrei să strigi un cuvînt de care depinde toată viața ta, fără să reușești.

Ea păru că-și dă seama de martiriul meu și, ca și cum ar fi vrut să mă încurajeze, îmi aruncă o privire plină de făgăduieli divine. Ochii ei erau un adevărat poem iar privirile alcătuiau fiecare cîte un cîntec.

Îmi spunea:

„Dacă vrei să fii al meu, am să te fac mai fericit decît însuși Dumnezeu în raiul său; îngerii te vor pizmui. Sfîșie linţoliul acela funebru în care vor să te înfășoare; eu sînt frumusețea, tinerețea, viața; vino la mine, vom fi împreună dragostea. Ce-ar putea să-ți ofere Iehova în schimb? Vom trăi ca în vis și viața noastră nu va fi decît un veșnic sărut.

Aruncă vinul din potir și ești liber. Te voi duce cu mine către insule necunoscute; vei dormi pe sînul meu într-un pat cu totul și cu totul de aur, sub un baldachin de argint; pentru că te iubesc și vreau să te smulg de la Dumnezeul tău către care atîtea suflete nobile îndreaptă rîuri de dragoste care nu ajung pînă la el.“

Mi se părea că aud aceste cuvinte într-un ritm de o blîndeţe nesfîrșită pentru că privirea ei aproape că vorbea, iar cuvintele pe care ochii

ei mi le trimiteau răsunau în fundul sufletului meu ca și cum o gură invizibilă mi le-ar fi suflat în inimă. Mă simțeam gata să renunț la Dumnezeu și totuși sufletu-mi îndeplinea orbește formalitățile ceremoniei. Frumoasa mea îmi aruncă o nouă privire atît de rugătoare, atît de disperată, încît lame ascuțite îmi sfîrtecau inima și junghiuri de durere îmi sfîșiau pieptul, mai tare decît pe cel al Precistei Îndurerate.

Se sfîrșise, eram preot.

Niciodată o față de om n-a exprimat o spaimă mai sfîșietoare; fata tînără care-și vede logodnicul căzînd și murind fulgerător, mama lîngă leagănul gol al copilului, Eva pe pragul ușii raiului, zgîrcitul care găsește un pietroi în locul comorii, poetul care a scăpat în flăcări manuscrisul unic al celei mai frumoase lucrări n-ar fi avut un aer mai abătut și mai nemîngîiat. Sîngele i se retrase cu totul din obraz și se făcu albă ca marmura; brațele frumoase îi căzură de-a lungul trupului ca și cum mușchii i s-ar fi desprins de pe ele și se sprijini de un stîlp, deoarece i se tăiaseră picioarele și n-o mai susțineau. Iar eu, alb ca varul, cu fruntea inundată de o sudoare mai sîngeroasă decît cea a patimilor, mă îndreptam clătinîndu-mă pe picioare spre ușa bisericii; mă sufocam; bolțile îmi cădeau pe umeri și mi se părea că toată greutatea cupolei mi se lăsa pe creștet.

Cînd să trec pragul, o mînă îmi apucă brusc mîna; o mînă de femeie! Nu atinsesem niciodată o mînă de femeie. Era rece ca pielea unui șarpe și locul mă ardea ca un fier roșu. Ea era. „Nenorocitule! nenorocitule! ce-ai făcut?“ îmi spuse ea încet; apoi dispăru în mulțime.

Bătrînul episcop trecu; mă privi cu un aer sever. Aveam cea mai ciudată înfățișare cu putință; mă îngălbeneam, mă roșeam, mă lua cu amețeli. Unuia dintre tovarășii mei i se făcu milă de mine, mă apucă de mînă și mă luă cu el; mi-ar fi fost cu neputință să regăsesc singur

drumul spre seminar. După colțul unei străzi, în timp ce tînărul preot întorcea capul în altă parte, un paj negru, îmbrăcat ciudat, se apropie de mine și îmi dădu, fără să se oprească din mers, un mic portofel cu colțuri de aur cizelate, făcîndu-mi semn să-l ascund; i-am dat drumul pe mînecă şi l-am păstrat acolo pînă cînd am fost singur în chilie. L-am deschis, nu se aflau înăuntru decît două foi de hîrtie pe care era scris: „Clarimonda, la palatul Concini". Eram pe atunci atît de puţin la curent cu cele lumești încît n-o cunoșteam pe Clarimonda, în ciuda celebrității ei, și nu ştiam cîtuși de puțin unde se afla palatul Concini. Am făcut o mie de presupuneri, unele mai extravagante decît altele; dar, la drept vorbind, ca s-o pot revedea, prea puțin îmi păsa ce putea fi, doamnă din înalta societate sau curtezană.

Dragostea aceea abia înfiripată se și înrădăcinase cu toată puterea; nici nu mă gîndeam să încerc s-o mulg, într-atît simțeam că nu e cu putință. Această femeie pusese cu totul stăpînire pe mine, o singură privire fusese de ajuns ca să mă schimbe; îmi insuflase voința ei; nu mai trăiam în mine, ci în ea prin ea. Mă dedam la toate extravaganțele, sărutam pe mîna mea locul unde mă atinsese, îi repetam numele timp de ore întregi. Era de-ajuns să închid ochii ca s-o văd la fel de clar ca și cînd ar fi fost aievea şi-mi repetam aceste cuvinte pe care mi le spusese în uşa bisericii: „Nenorocitule! nenorocitule! ce-ai făcut?" Înțelegeam întreaga grozăvie a situației mele şi îmi dădeam seama de laturile funebre și cumplite ale profesiei pe care o îmbrățișasem. Să fii preot! Adică să fii cast, să nu iubeşti, să nu deosebești nici sexul, nici vîrsta ființelor, să întorci spatele frumuseții, să te legi la ochi, să te tîrăști în umbra de gheață a unei mînăstiri sau a unei biserici, să nu vezi decît muribunzi, să veghezi leșuri necunoscute și să porți singur, sub rasa neagră, propriul tău

doliu, în așa fel încît să se poată croi din haina ta un linţoliu pentru propriul tău sicriu!

Simţeam cum viaţa urcă în mine ca un lac interior care se umflă și se revarsă; sîngele îmi bătea puternic în vine; tinereţea mea, atît de mult timp înăbușită, izbucnea deodată ca un aloes care înflorește la o mie de ani și care se deschide fulgerător.

Cum să fac s-o revăd pe Clarimonda? Nu aveam nici un pretext ca să părăsesc seminarul, necunoscînd pe nimeni în oraș; nu urma să rămîn acolo, ci așteptam doar să mi se indice locul pe care trebuia să-l ocup. Am încercat să desprind gratiile de la geamuri; dar erau la o înălţime îngrozitoare și, neavînd scară, nici nu trebuia să mă gîndesc la una ca asta. Și, dealtfel, nu puteam coborî decît noaptea; și cum m-aș fi descurcat în labirintul străzilor? Toate aceste greutăţi care n-ar fi fost mari pentru un altul erau de netrecut pentru mine, biet seminarist îndrăgostit de curînd, fără experienţă, fără bani și fără haine.

Ah! dacă n-aș fi fost preot, aș fi putut s-o văd zilnic; aș fi fost iubitul ei, soţul ei — îmi spuneam în orbirea mea; în loc să fiu înfășurat în tristul meu giulgiu aș avea haine de mătase și de catifea, lanţuri de aur, o spadă și panaș ca tinerii și frumoșii cavaleri. Părul meu în loc să fie dezonorat de tunsoarea călugărească mi-ar înconjura gîtul în bucle unduitoare. Dar un ceas petrecut în faţa altarului, cîteva cuvinte abia deslușite mă scoteau pentru totdeauna din rîndul celor vii; eu însumi îmi pecetluisem piatra mormîntului, închisesem cu mîna mea ușa temniţei!

M-am așezat la fereastră. Cerul era minunat de albastru, pomii își îmbrăcaseră haina de primăvară, natura arbora o veselie ironică. Piaţa era plină de lume; unii plecau, alţii veneau; tineri eleganţi și fete frumoase se îndreptau perechi-perechi spre grădini și umbrare. Oamenii

treceau cîntînd cîntece de pahar; era o mişcare, o viaţă, o bucurie care puneau dureros în evidenţă tristeţea şi singurătatea mea. O tînără mamă îşi juca pe braţe copilul în pragul porţii; îi săruta guriţa roz pe care mai erau picături de lapte şi îl necăjea cu mii de giumbuşlucuri divine, pe care doar mamele ştiu să le născocească. Tatăl, care stătea în picioare la o oarecare depărtare, le surîdea mulţumit privind acest grup fermecător şi îşi contenea cu braţele încrucişate la piept bucuria. N-am putut suporta această privelişte, am închis geamul şi m-am aruncat pe pat cu o ură şi o gelozie cumplite, muşcîndu-mi pumnii şi plapuma ca un tigru nemîncat de mult timp.

Nu ştiu cîte zile am stat aşa; dar, întorcîndu-mă într-un spasm furios, l-am zărit pe preotul Serapion care stătea în picioare în mijlocul camerei şi mă privea atent. Mi-a fost ruşine de mine însumi şi, cu bărbia în piept, mi-am acoperit ochii cu mîinile.

— Dragă Romuald, se petrece ceva extraordinar în dumneata, îmi spuse după cîteva minute de tăcere Serapion; purtarea dumitale e cu adevărat inexplicabilă! Dumneata, atît de cucernic, atît de calm şi atît de blînd, te agiţi în chilie ca o fiară sălbatică. Ia seama, frate, nu asculta poveţile diavolului; necuratul, supărat că te-ai hărăzit pentru totdeauna Domnului, îţi dă tîrcoale ca un lup răpitor şi face o ultimă sforţare ca să te atragă de partea lui. În loc să te dai bătut, dragă Romuald, fă-ţi un scut din rugăciunile tale, din suferinţele pe care ţi le impui, şi luptă curajos împotriva duşmanului; ai să-l învingi. Virtutea trebuie pusă la încercare şi aurul iese mai fin din creuzet. Nu te speria şi nu te descuraja; suflete foarte bine păzite şi mai neînduplecate au avut astfel de clipe. Roagă-te, posteşte, meditează şi necuratul se va retrage.

Discursul părintelui Serapion mă ajută să mă regăsesc şi am devenit ceva mai calm.

— Veneam să-ţi anunţ numirea în parohiaC***; preotul de acolo a murit şi sfinţia sa episcopul m-a însărcinat să merg să te instalez; fii gata pentru mîine.

Am dat din cap că voi fi gata şi preotul se retrase. Am deschis cartea de rugăciuni şi am început să mă rog; dar rîndurile se amestecară, firul gîndurilor mi se încîlci în minte şi cartea îmi alunecă din mîini fără să-mi dau seama.

Să plec mîine fără s-o mai văd! Să mai adaug încă o imposibilitate celor care existau de pe acum între noi! Să pierd pentru totdeauna speranţa de a o mai vedea, afară doar dacă s-ar întîmpla o minune! Să-i scriu? prin cine să-i trimit scrisoarea? Acum, după ce primisem investitura, cui să mă destăinui, în cine să am încredere? Încercam o nelinişte fără seamăn. Apoi ceea ce preotul Serapion îmi spusese despre şiretlicurile diavolului îmi venea în minte; ciudăţenia întîmplării, frumuseţea supranaturală a Clarimondei, scînteierea fosforescentă a ochilor ei, senzaţia arzătoare a mîinii, tulburarea pe care mi-o pricinuise, schimbarea bruscă ce se petrecuse în mine, cucernicia dispărută într-o singură clipă, toate acestea dovedeau clar prezenţa diavolului, şi acea mînă catifelată nu era poate decît mănuşa cu care îşi acoperise ghearele. Aceste gînduri mă înspăimîntară, am ridicat cartea de rugăciuni care îmi alunecase de pe genunchi pe podea şi am început din nou să mă rog.

A doua zi, Serapion a venit să mă ia; doi catîri ne aşteptau la poartă, încărcaţi cu puţinul nostru bagaj; am încălecat amîndoi, de bine de rău. Tot străbătînd străzile oraşului, mă uitam la toate ferestrele şi la toate balcoanele doar, doar aş vedea-o pe Clarimonda; dar era prea devreme şi oraşul nu deschisese încă ochii. Privirea mea încerca să străbată în spa-

tele jaluzelelor și dincolo de perdelele tuturor palatelor prin fața cărora treceam. Serapion credea desigur că eram curios și admiram frumusețea arhitecturii, căci își încetinea mersul ca să mă lase să privesc. În sfîrșit ajunserăm la poarta orașului și începurăm să urcăm dealul. Cînd am ajuns sus de tot, m-am întors ca să privesc încă o dată locul unde trăia Clarimonda. Umbra unui nor acoperea în întregime orașul; acoperișurile lui albastre și roșii se contopeau într-o culoare în care plutea ici și colo, ca niște fulgi albi de spumă, aburul dimineții. Datorită unei stranii iluzii optice, se contura, blond și auriu, sub singura rază de lumină, un edificiu care întrecea în înălțime construcțiile învecinate, complet acoperite de fum; deși se afla la mai bine de patru kilometri, părea foarte aproape. Se vedeau clar cele mai mici detalii, turnulețele, platformele, geamurile, pînă și giruetele în formă de coadă de rîndunică.

— Ce palat se vede acolo, departe, luminat de o rază de soare? îl întrebai pe Serapion.

Își puse mîna streașină la ochi și-mi spuse după ce se uită:

— Este fostul palat pe care prințul Concini i l-a dăruit curtezanei Clarimonda; se petrec acolo lucruri înfiorătoare.

În clipa aceea, nici acum nu știu dacă a fost adevărat sau doar o iluzie, mi s-a părut că văd alunecînd pe terasă o formă zveltă și albă care străluci o secundă și se stinse. Era Clarimonda!

O! Să fi știut ea oare că la ora aceea, din înaltul drumului povîrnit care mă îndepărta de ea și pe care nu aveam să mai cobor, înfierbîntat și neliniștit, îmbrățișam cu privirea palatul pe care-l locuia și că un joc derizoriu de lumină îl apropia de mine parcă, vrînd să mă invite să pătrund acolo ca stăpîn? Fără îndoială că știa, pentru că inima îi era prea legată de a mea ca să nu-i simtă cele mai mici zdruncinături și doar acest sentiment o făcuse, învăluită încă de

umbrele nopții, să urce în înaltul terasei, în roua înghețată a dimineții.

Umbra acoperi palatul şi nu se mai vedea decît un ocean nemişcat de case şi mansarde în care nu se deosebea nimic altceva decît nişte valuri muntoase. Serapion dădu pinteni catîrului său, iar cel călărit de mine se luă numaidecît după el şi un cot al drumului îmi ascunse pentru totdeauna oraşul S..., căci n-aveam să mă mai întorc acolo. După trei zile de mers peste cîmpuri destul de triste, văzurăm în depărtare, printre pomi, clopotnița bisericii în care urma să slujesc; și, după ce merserăm pe cîteva străzi întortocheate, mărginite de bordeie și de scurtături, ne aflarăm în dreptul fațadei unei clădiri nu prea impunătoare. Un pridvor împodobit cu cîteva nervuri și doi sau trei stîlpi din gresie grosolan cioplită, un acoperiș de țigle și contraforți din aceeași gresie ca stîlpii, asta era tot: la stînga, cimitirul plin de bălării, cu o cruce mare de fier la mijloc; în dreapta și în umbra bisericii, casa parohială. Era o casă tare simplă, și de o curățenie rară. Intrarăm; cîteva găini ciuguleau în țărînă ici-colo vreun bob de ovăz; obişnuite pesemne cu haina neagră a preoților, nu se speriară de prezența noastră și de-abia dacă se dădură la o parte ca să ne lase să trecem. Se auzi un lătrat aspru și răgușit și văzurăm venind în goană un cîine bătrîn.

Era cîinele predecesorului meu. Avea o privire lîncedă, părul cenuşiu şi purta semnele celei mai mari bătrîneți pe care o poate atinge un cîine. L-am mîngîiat încet cu mîna şi începu imediat să umble alături de mine cu un aer de mulțumire greu de redat. O femeie destul de în vîrstă veni și ea în întîmpinarea noastră și, după ce m-a introdus într-o încăpere cu tavanul jos, mă întrebă dacă am intenția s-o păstrez. Îi răspunsei că da, o voi păstra, și pe ea, și pe cîine, și găinile, și tot mobilierul pe care stăpînul ei i-l lăsase la moartea lui, ceea ce o bucură

nespus de mult, părintele Serapion dîndu-i pe loc prețul pe care-l ceruse.

După ce m-am instalat, părintele Serapion se întoarse la seminar. Rămăsei deci singur și fără alt sprijin decît eu însumi. Amintirea Clarimondei începu din nou să mă bîntuie și, oricît mă străduiam s-o izgonesc, nu izbuteam întotdeauna. Într-o seară, plimbîndu-mă pe aleile din grădină plantate pe margine cu merișor, mi se păru că văd printre carpeni un chip de femeie care îmi urmărea toate mișcările și, prin frunze, strălucind doi ochi verzi ca marea; dar nu era decît o iluzie și, trecînd de partea cealaltă a aleii, n-am mai găsit decît urma unui picior pe nisip, atît de mic încît ai fi zis că-i un picior de copil. Grădina era împrejmuită de ziduri foarte înalte; am cotrobăit în toate colțurile, nu era nimeni. N-am putut niciodată să-mi explic această împrejurare care, dealtfel, nu era nimic pe lîngă lucrurile ciudate care aveau să mi se întîmple. Trăiam astfel de un an, îndeplinindu-mi conștiincios toate îndatoririle funcției mele, rugîndu-mă, postind, îndemnîndu-i și ajutîndu-i pe bolnavi, dînd de pomană pînă a mă lipsi de lucrurile cele mai trebuincioase. Dar simțeam în mine o cumplită sterilitate și izvoarele harului ceresc mi se închiseseră. Nu simțeam acea bucurie pe care o dă împlinirea unei misiuni sacre; gîndul mi-era în altă parte și cuvintele Clarimondei îmi reveneau adeseori pe buze, ca un fel de refren involuntar. O, fraților, gîndiți-vă bine la asta! Pentru că am ridicat o singură dată privirea asupra unei femei, pentru o greșeală în aparență atît de ușoară, am resimțit timp de mai mulți ani cele mai groaznice tulburări: viața mea era răscolită pe veci.

N-am să insist mai mult asupra acestor înfrîngeri și biruinți lăuntrice, mereu urmate de noi căderi mai adînci și voi trece, fără să zăbovesc, la o împrejurare hotărîtoare. Într-o noapte cineva sună apăsat la ușa mea. Bătrîna îngri-

jitoare se duse să deschidă şi un bărbat cu chipul ars de soare și îmbrăcat cu haine scumpe, dar după o modă străină, cu un pumnal lung, apăru sub lumina lămpii ţinută de Barbara. La prima vedere bătrîna se sperie; dar omul o linişti şi îi spuse că trebuia să vorbească cu mine neîntîrziat în legătură cu ceva privitor la slujba mea. Barbara îl pofti să urce. Tocmai era să mă culc. Omul îmi spuse că stăpîna lui, o doamnă din lumea mare, era pe patul morţii și ceruse un preot. I-am răspuns că sînt gata să-l urmez; am luat cu mine cele trebuincioase pentru Sfîntul-Maslu și am coborît în grabă. La poartă făceau spume de nerăbdare doi cai negri ca noaptea, scoţînd pe nări două valuri de fum. Îmi ţinu scara și mă ajută să urc pe unul din ei, apoi sări pe celălalt, sprijinindu-se doar cu o mînă de oblîncul șeii. Strînse din pulpe și lăsă dîrlogul pe gîtul calului care porni ca o săgeată. Calul meu porni numaidecît la galop și se menţinu în acelaşi pas cu al lui. Înghiţeam pămîntul; drumul gonea sub noi cenuşiu și vărgat iar siluetele negre ale copacilor goneau ca o armată în derută. Străbăturăm o pădure atît de întunecată, pîcloasă și rece încît am simţit pe spinare un fior de groază superstiţioasă. Buchetul de scîntei pe care potcoavele cailor noștri îl scoteau izbindu-se de pietre lăsa în urmă ca o dîră de flacără și, dacă ne-ar fi văzut cineva, pe însoţitorul meu şi pe mine, la această oră din noapte, ne-ar fi luat drept două fantome călare pe coşmar. Spiriduși treceau din cînd în cînd drumul și stăncuţele croncăneau jalnic în adîncul pădurii unde străluceau ici-colo ochii fosforescenţi ai vreunei pisici sălbatice. Coama cailor sălta tot mai tare, sudoarea le șiroia pe coaste și răsuflarea pripită le ieșea ca un șuier pe nas. Dar, cînd vedea că-și încetinesc mersul, tovarășul meu, ca să-i îmbărbăteze, scotea din gît cîte un strigăt gutural ce nu avea nimic omenesc, și goana reîncepea năprasnic. În sfîrşit, vîrtejul se opri; o masă neagră

țintuită de cîteva puncte sclipitoare se ridică deodată în fața noastră; pașii cailor se auziră mai tare pe o platformă de fier și intrarăm sub o boltă ce se deschidea hîdă între două turnuri enorme. O mare forfotă domnea în castel; slujitori cu torțe în mînă străbăteau curțile dintr-un capăt într-altul, și luminile urcau și coborau din etaj în etaj. Am întrevăzut nedeslușit o arhitectură imensă, coloane, arcade, trepte și rampe, o construcție de un lux cu totul și cu totul regesc și feeric. Un paj negru, același care îmi dăduse biletul de la Clarimonda și pe care l-am recunoscut deîndată, veni să mă ajute să descalec și un majordom îmbrăcat în catifea neagră, cu un lanț de aur la gît și un baston de fildeș în mînă, se îndreptă spre mine. Lacrimi grele îi curgeau din ochi de-a lungul obrajilor, pe barba albă.

— Prea tîrziu! făcu el dînd din cap, prea tîrziu, domnule părinte; dar, dacă n-ați putut mîntui sufletul, veniți să-i privegheați bietul trup.

Mă luă de braț și mă conduse în sala mortuară; plîngeam la fel de tare ca și el, căci înțelesesem că moarta nu era alta decît acea Clarimonda pe care o iubeam atît de mult și atît de nebunește. Lîngă pat se afla un scăunel de rugăciune; o flacără albăstruie pîlpîind deasupra unui vas de bronz arunca în toată camera o lumină slabă și îndoielnică, iar ici-colo sclipea în umbră cîte un colț de mobilă sau de cornișă. Pe masă, într-o urnă cizelată, se afla un trandafir alb, ofilit, ale cărui frunze, cu excepția uneia singure care se mai ținea, căzuseră toate la piciorul vasului ca niște lacrimi aromate, o mască neagră, sfărîmată, un evantai, travestiuri de tot felul zăceau pe fotolii și arătau că moartea se strecurase în această locuință somptuoasă pe neașteptate și fără să fie anunțată. Am îngenuncheat fără să îndrăznesc să-mi arunc privirea spre pat și începui să recit psalmii cu mare cucernicie, mulțumindu-i lui Dumnezeu că a pus un mor-

mînt între această femeie și mine ca să pot rosti, în rugăciunile mele, numele ei acum sfințit. Dar încetul cu încetul elanul mi se domoli iar eu am început să visez.

Odaia aceea nu aducea întru nimic cu o odaie mortuară. În loc de aerul stătut și înăbușitor cu care eram obișnuit la astfel de veghi mortuare, un fum languros de esențe orientale, nu știu ce parfum amoros de femeie plutea domol în aerul ușor încălzit. Acea licărire palidă părea mai degrabă o semiobscuritate orînduită în vederea voluptății decît sfeșnicul cu lumina lui galbenă care pîlpîie la căpătîiul morților. Mă gîndeam la ciudata întîmplare care făcuse s-o revăd pe Clarimonda în clipa în care o pierdeam pentru totdeauna și un suspin de părere de rău îmi ieși din piept. Mi se păru că cineva suspinase în spatele meu și m-am întors fără voia mea. Era ecoul. Făcînd această mișcare privirea îmi căzu pe patul funerar pe care îl ocolise pînă atunci. Pe după perdelele de damasc roșu, cu flori mari, subliniate de torsade de aur, se vedea moarta culcată și cu mîinile împreunate pe piept. Era acoperită cu un văl de in de-o albeață orbitoare pe care purpura întunecată a tapetului o sublinia și mai mult; era atît de subțire încît nu răpea întru nimic din forma fermecătoare a trupului și îți îngăduia să urmărești frumoasele linii unduite, asemănătoare cu gîtul unei lebede pe care nici moartea nu-l putuse înțepeni. Ai fi crezut că e o statuie de alabastru făcută de un sculptor priceput spre a fi pusă pe mormîntul unei regine, sau o fată tînără adormită peste care ar fi căzut zăpada.

N-am mai putut rezista; aerul de alcov mă îmbăta, mirosul de trandafir pe jumătate veștejit mă amețea și-am început să mă plimb cu pași mari prin cameră, oprindu-mă de fiecare dată în fața catafalcului, spre a contempla grațioasa făptură neînsuflețită sub transparența vălului. Gînduri stranii îmi treceau prin minte; îmi închi-

puiam că nu a murit cu adevărat și că nu folosise decît un vicleșug pentru a mă atrage în palat la ea, ca să-mi împărtășească dragostea ei. O clipă chiar am crezut că văd piciorul mișcîndu-se sub vălul alb și că faldurile drepte ale linţoliului se clintesc din loc.

Îmi spuneam apoi: „E cu adevărat Clarimonda? ce dovadă am oare? Acest paj negru n-a putut trece în slujba altei femei? Nebun trebuie să fiu ca să sufăr și să mă frămînt atît". Dar inima-mi bătea ca un răspuns: „Ea e, ea e". M-am apropiat de pat și-am privitcu mai multă atenție, ca să mă dumiresc. Să-ți mărturisesc? Perfecțiunea formelor, deși purificată și sanctificată de umbra morții, mă tulbura mai voluptos decît s-ar fi cuvenit, iar odihna aceea semăna într-atît cu un somn, încît te-ai fi putut înșela. Am uitat că venisem pentru un oficiu funerar, închipuindu-mi că sînt un tînăr soț care intră în camera miresei ce-și ascunde chipul din pudoare și nu vrea să se arate. Adînc îndurerat, nebun de fericire, tremurînd de teamă și de plăcere, m-am aplecat asupra ei și am apucat de colțul pînzei; am ridicat-o încet, oprindu-mi răsuflarea de teamă să n-o trezesc. Vinele-mi băteau atît de tare încît simțeam că-mi șuieră la tîmple, iar pe frunte îmi curgeau șiroaie de sudoare, ca și cum aș fi ridicat o dală de marmură. Era într-adevăr ea, Clarimonda, cea pe care o văzusem la biserică în timpul confirmării mele; era la fel de fermecătoare, și moartea părea la ea o cochetărie în plus. Paloarea obrajilor, buzele mai puțin colorate, pleoapele căzute ce desenau marginea genelor negre pe fața ei albă îi dădeau o expresie de castitate melancolică și de suferință gînditoare, avînd o putere de seducție de nespus; părul lung, despletit, și în care se mai afla cîte o floricică albastră, alcătuia ca o perniță sub cap, apărînd cu buclele lui goliciunea umerilor: mîinile-i frumoase, mai pure, mai diafane decît azima, erau încrucișate într-o

atitudine de odihnă cucernică şi de rugăciune reculeasă, corectînd ceea ce-ar fi putut părea prea seducător, chiar şi în moarte: minunata rotunjime şi fildeşul neted al braţelor care rămăseseră cu brăţările lor de perle. Am stat multă vreme absorbit de o contemplare mută și, cu cît o priveam mai mult, cu atît puteam mai puțin să-mi închipui că moartea pusese stăpînire pe acest trup frumos. Nu știu dacă era o iluzie sau reflexul lămpii, dar ai fi spus că sîngele începe din nou să curgă sub această paloare mată; totuși nemişcarea cea mai desăvîrșită o stăpînea. I-am atins uşor braţul; era rece, dar nu mai rece decît mîna ei atunci cînd o atinsese pe a mea în ușa bisericii. Mi-am reluat poziţia cu capul aplecat asupra capului ei, lăsînd să-i picure pe obraji roua umedă a lacrimilor mele. Ah! ce sentiment amar de disperare şi de neputință! Ce agonie a însemnat priveghерea aceea! Aş fi vrut să-mi pot aduna viaţa ca pe o moviliță, ca să i-o dau şi să suflu pe trupul ei îngheţat flacăra ce mă mistuia. Se apropiau zorile şi, simţind că soseşte clipa despărţirii veşnice, nu m-am putut împiedica să depun o sărutare pe buzele neînsuflețite ale aceleia căreia îi dăruisem toată dragostea mea. O minune! o boare ușoară se împleti cu răsuflarea mea și gura Clarimondei răspunse apăsării mele: ochii i se deschiseră și își reluară puțin strălucirea, ea suspină și, ridicîndu-și brațele, mă luă de gît cu un aer nespus de fermecat:

— Ah! tu ești, Romuald, spuse cu o voce tărăgănată și dulce, ca ultimele vibrații ale unei harfe; dar ce faci? Te-am așteptat atît de mult încît am murit; dar acum sîntem cununați, voi putea să te văd și să merg la tine. Adio, Romuald, adio! Te iubesc; asta e tot ce mai voiam să-ţi spun și îți înapoiez viața pe care ai readus-o asupră-mi timp de o clipă cu sărutarea ta; pe curînd!

Capul îi căzu pe spate, dar tot mă înlănţuia cu braţele, pentru a mă reţine parcă. Un vîrtej de vînt năprasnic smulse fereastra şi pătrunse în cameră; ultima petală a trandafirului alb tremură cîtva timp ca o aripă aninată de o tulpină, apoi se desprinse şi zbură pe geamul deschis, luînd cu sine sufletul Clarimondei. Lampa se stinse şi eu am căzut leşinat pe pieptul frumoasei răposate.

Cînd mi-am revenit în simţiri, eram culcat pe un pat în cămăruţa mea din casa parohială şi cîinele fostului preot îmi lingea mîna care ieşea din plapumă. Barbara se agita în cameră cu un tremurat senil, deschizînd şi închizînd sertarele, sau amestecînd prafuri prin pahare. Văzînd că deschid ochii, bătrîna lăsă să-i scape un strigăt de bucurie, cîinele lătră scurt şi dădu din coadă; dar eram aşa de slăbit, încît n-am putut să scot o singură vorbă, nici să fac vreo mişcare. Am aflat mai tîrziu că stătusem trei zile în această stare, nearătînd prin nimic altceva că trăiesc decît printr-o respiraţie aproape imperceptibilă. Aceste trei zile nu le pot socoti drept trăite şi nu ştiu unde mi-a rătăcit mintea în timpul acesta; nu am nici o amintire. Barbara mi-a povestit că acelaşi om cu chipul ars de soare care venise să mă ia noaptea mă adusese dimineaţa într-o lectică închisă şi se întorsese numaidecît apoi. De îndată ce-am putut să-mi adun gîndurile, mi-am depănat în minte toate împrejurările acelei nopţi fatale. La început mi s-a părut că am fost victima unei iluzii magice; dar împrejurări reale şi palpabile spulberară curînd presupunerea. Nu puteam să cred că visasem, de vreme ce Barbara văzuse ca şi mine bărbatul cu doi cai negri şi-i descria foarte exact ţinuta şi înfăţişarea. Totuşi nimeni nu ştia în împrejurimi un castel care să corespundă celui în care o regăsisem pe Clarimonda.

Într-o dimineaţă l-am văzut intrînd pe părintele Serapion. Barbara îi trimisese vorbă că

sînt bolnav și alergase în mare pripă să mă vadă. Deși această grabă dovedea afecțiune și interes pentru persoana mea, vizita lui nu mi-a făcut plăcerea pe care ar fi trebuit să mi-o facă. Părintele Serapion avea în privire ceva pătrunzător și iscoditor care mă stînjenea. În fața lui mă simțeam stingherit și vinovat. Descoperise primul tulburarea mea lăuntrică și eram supărat de pătrunderea lui.

În timp ce mă întreba de sănătate cu un ton ipocrit și mieros, ațintea asupra mea ochii lui galbeni de leu și-și înfigea privirile ca niște sfredele în sufletul meu. Apoi îmi puse cîteva întrebări asupra felului cum mă îngrijeam de parohie, dacă mă simțeam bine aici, cum îmi petreceam timpul pe care slujba mi-l lăsa liber, dacă legasem cunoștință cu localnicii, care erau lecturile mele preferate și o mie de alte amănunte asemănătoare. La toate astea răspundeam cît se poate de scurt, iar el, fără să aștepte să termin, trecea la altceva. Această conversație nu avea, bineînțeles, nici o legătură cu ceea ce voia să spună. După aceea, fără altă introducere și parcă amintindu-și o veste pe care s-ar fi temut să n-o uite mai tîrziu, îmi spuse cu o voce limpede și puternică ce-mi răsună în ureche ca trîmbițele judecății de apoi:

— Marea curtezană Clarimonda a murit de curînd, în urma unei orgii care a durat opt zile și opt nopți. A fost ceva infernal de frumos. S-au săvîrșit iarăși nelegiuirile ospețelor lui Baltazar și ale Cleopatrei. Pe ce lume trăim, Doamne! Comesenii erau serviți de sclavi arămii care vorbeau o limbă necunoscută și care mi se par a fi fost adevărați diavoli; livreaua celui mai neînsemnat dintre ei ar fi putut sluji drept haină de gală unui împărat. S-au povestit întruna despre această Clarimonda lucruri foarte ciudate și toți amanții ei au sfîrșit în chip năprasnic, sau vrednic de milă. S-a spus că era o femeie vampir; dar eu cred că era Belzebut în carne și oase.

Tăcu și mă privi mai atent ca oricînd, să vadă impresia pe care o produseseră cuvintele astea asupra mea. Nu m-am putut opri să nu fac un gest cînd am auzit numele Clarimondei și știrea morții ei, în afară de durerea pe care mi-o pricinuia prin ciudata coincidență cu scena nocturnă la care fusesen martor, mă tulbură și mă înspăimîntă vădit, oricît aș fi vrut să mă stăpînesc. Serapion îmi aruncă o privire neliniștită și aspră; apoi îmi spuse:

— Fiule, trebuie să te previn, ai pășit deasupra unei prăpastii; ferește-te să cazi în ea. Satana are gheare lungi și mormintele nu sînt întotdeauna o pavăză. Piatra Clarimondei ar trebui să fie pecetluită de trei ori; căci se spune că nu a murit pentru prima dată. Dumnezeu să te aibă în pază, Romuald.

După ce spuse aceste cuvinte, Serapion se îndreptă spre ușă cu pași domoli și nu l-am mai văzut, căci plecă la S * * * aproape deîndată.

Mă însănătoșisem complet și-mi reluasem ocupațiile obișnuite. Amintirea Clarimondei și cuvintele bătrînului preot îmi reveneau mereu în minte; totuși nici o întîmplare nelalocul ei nu confirmase prevestirile funebre ale lui Serapion și începeam să cred că temerile lui și spaimele mele erau prea exagerate; dar într-o noapte am avut un vis. De abia gustasem primele înghițituri ale somnului cînd auzii perdelele de la pat deschizîndu-se și inelele lunecînd cu un zgomot puternic pe vergele; m-am ridicat repede într-un cot și am văzut o umbră de femeie care stătea în picioare în fața mea. Am recunocut-o deîndată pe Clarimonda. Avea în mînă un mic felinar de felul celor ce se pun la morminte, iar lumina dădea degetelor ei lungi o transparență roz, ce se prelungea tot mai șters pînă la albul opac și lăptos al brațului gol. Avea drept orice veșmînt lințoliul de in în care era înfășurată pe patul de moarte și pe care îl strîngea la piept, rușinată parcă de toaleta ei sumară, cu mînuța-i prea

puţin cuprinzătoare; era atît de albă, încît culoarea pînzei se îngemăna cu cea a cărnii sub palida lumină a lămpii. Astfel înfăşurată în ţesătura aceea uşoară i se vedeau toate contururile trupului şi semăna mai mult cu o statuie de marmură antică, după scăldat, decît cu o femeie însufleţită. Moartă sau vie, statuie sau femeie, umbră sau trup, era la fel de frumoasă; dar strălucirea ochilor săi verzi era puţin ştearsă şi gura, atît de roşie altădată, nu mai era colorată decît de un roz-pal şi dulce, aproape asemănător obrazului. Floricelele albastre pe care le observasem în păr erau cu totul uscate şi-şi pierduseră aproape frunzele; ceea ce nu o împiedica să fie fermecătoare, atît de fermecătoare încît, cu toată ciudăţenia întîmplării şi modul inexplicabil în care pătrunsese în camera mea, nu m-am speriat nici o singură clipă.

Puse felinarul pe masă şi se aşeză la picioarele patului, apoi îmi spuse aplecîndu-se spre mine cu acea voce argintie şi catifelată totdeodată pe care am auzit-o doar la ea:

— M-am lăsat aşteptată tare mult, dragul meu Romuald, şi te-ai gîndit probabil că te-am uitat. Dar vin de tare departe şi dintr-un loc din care nimeni nu s-a mai întors încă; nu există nici lună, nici soare în ţara de unde sosesc; ci numai spaţiu şi umbră; nici drum, nici potecă; nici pămînt pentru umblat, nici aer pentru zburat; şi totuşi iată-mă, căci dragostea e mai puternică decît moartea şi va învinge în cele din urmă. Ah! cîte figuri posomorîte şi cîte lucruri îngrozitoare am văzut în călătoria mea. Cît de greu sufletu-mi reîntors în această lume prin puterea voinţei şi-a regăsit trupul şi a intrat în el! Ce sforţări a trebuit să fac ca să ridic piatra cu care fusesem acoperită! Uite! palmele îmi sînt rănite. Sărută-le ca să le vindeci, dragostea mea!

Îmi aşeză una după alta palmele reci pe gură; le-am sărutat într-adevăr de mai multe ori şi ea mă privea cu un surîs de inefabilă plăcere.

Mărturisesc spre rușinea mea că uitasem cu desăvîrșire sfaturile părintelui Serapion și haina pe care o purtam. Căzusem fără împotrivire de la primul asalt. Nici măcar nu încercasem să resping ispita; mîna Clarimondei îmi transmitea răcoarea ei și simțeam fiori voluptoși de-a lungul trupului. Biata copilă! În ciuda celor văzute, îmi vine greu și acum să cred că era un diavol; cel puțin nu părea, și niciodată Satana nu și-a ascuns mai bine ghearele și coarnele. Își îndoise picioarele sub ea, pe marginea patului, într-o poziție plină de leneșă cochetărie. Din cînd în cînd îmi dădea cu mîna ei mică prin păr, mi-l răsucea în bucle ca și cum încerca felurite pieptănături pentru chipul meu. Eu mă lăsam în voia ei cu cea mai vinovată plăcere și, în acest timp, ea sporovăia în chip fermecător. Lucru curios, nu mă miram cîtuși de puțin de o întîmplare atît de extraordinară și, cu ușurința pe care o ai în vedenii de-a accepta drept foarte simple întîmplările cele mai ciudate, nu vedeam în toate decît ceva foarte firesc.

— Te iubeam cu mult înainte de a te fi văzut, dragă Romuald, și te căutam peste tot. Erai visul meu și cînd te-am zărit în biserică în momentul fatal, am spus numaidecît: „El este!“ Ți-am aruncat o privire în care am pus toată dragostea pe care o avusesem, o aveam și urma s-o am pentru tine; o privire ce putea afurisi pe un cardinal și face să îngenunche un rege la picioarele mele, în fața întregii curții. Ai rămas de piatră și l-ai preferat pe Dumnezeul tău.

Ah! ce geloasă sînt pe Dumnezeu, pe care l-ai iubit și-l mai iubești încă mai mult decît pe mine!

Ce nenorocită, ce nenorocită sînt! Sufletul tău n-o să fie nici cînd numai al meu, eu care am înviat datorită sărutării tale, răposata Clarimonda care înlătură din pricina ta pietrele mormîntului și care vine să-ți închine o viață pe care n-a reluat-o decît pentru a te face fericit!

Cuvintele acestea erau urmate de mîngîieri delirante care-mi zăpăciră simțurile și mintea în asemenea măsură încît nu m-am temut, ca să o îmbunez, să cad în afurisenie, spunîndu-i că o iubesc la fel ca pe Dumnezeu.

Ochii i se aprinseră și străluciră ca crizoprasul.

— Adevărat! adevărat! La fel ca pe Dumnezeu! spuse ea înlănțuindu-mă cu brațele-i frumoase. Dacă e așa ai să vii cu mine, ai să mă urmezi unde voi vrea. Ai să lași hainele astea negre și urîte. Ai să fii cel mai mîndru și cel mai pizmuit dintre cavaleri, ai să fii amantul meu. Să fii amantul recunoscut al Clarimondei, care a refuzat pe un papă, nu-i puțin lucru! Ah! ce viață frumoasă și fericită, ce trai plăcut o să ducem! Cînd plecăm, nobilul meu domn?

— Mîine, mîine! strigai în delirul meu.

— Mîine, fie! reluă ea. Voi avea timp să-mi schimb toaleta, pentru că asta e cam sumară și nu-i potrivită pentru călătorie. Mai trebuie să mă duc să-mi previn slujitorii, care mă cred cu adevărat moartă și mă plîng cît pot. Banii, hainele, caleștile, totul va fi gata; am să vin să te iau la ora asta. Adio, sufletul meu. Și-mi atinse cu buzele fruntea. Lampa se stinse, perdelele se strînseră și n-am mai văzut nimic; un somn de plumb, un somn fără vise se abătu asupra mea și mă amorți pînă la ziuă. M-am trezit mai tîrziu decît de obicei și această ciudată vedenie m-a tulburat toată ziua; în cele din urmă m-am convins că nu erau decît aburii imaginației mele încinse. Totuși, senzațiile fuseseră atît de vii că era greu să cred că nu erau adevărate și m-am culcat nu fără o oarecare teamă de ceea ce se va întîmpla, după ce m-am rugat la Dumnezeu să mă ferească de gînduri rele și să-mi apere castitatea somnului.

Curînd am adormit adînc și visul continuă. Perdelele se dădură la o parte și am văzut-o pe Clarimonda nu ca prima dată, palidă în lințoliul

ei palid și cu violetele morții pe obraz, ci veselă, vioaie și elegantă, cu o haină de călătorie de catifea verde, împodobită cu fir de aur și ridicată într-o parte astfel încît să se vadă o fustă de saten. Părul blond ieșea în bucle mari de sub pălăria de fetru negru, cu pene albe, capricios răsucite; avea în mînă o cravașă mică cu un fluier de aur la vîrf. Mă atinse ușor cu el și-mi spuse:

— Ei! frumosule somnoros, așa te pregătești de drum? Credeam că te găsesc în picioare. Scoală-te repede, nu avem timp de pierdut.

Am sărit din pat.

— Haide, îmbracă-te, și să mergem, spuse ea arătîndu-mi cu degetul un pachețel pe care-l adusese; caii se plictisesc la poartă și fac spume la gură. Ar fi trebuit să fim la zece leghe depărtare.

M-am îmbrăcat în grabă și-mi întinse ea hainele una cîte una, rîzînd în hohote de stîngăcia mea și spunîndu-mi cum să le îmbrac cînd nu nimeream. Îmi potrivi frumos părul și, cînd termină, îmi întinse o oglinjoară de Veneția, înconjurată de un filigran de argint și-mi spuse:

— Îți place cum arăți? vrei să mă iei în slujba ta ca valet?

Eram altul și nu m-am recunoscut. Nu mai semănam cu mine cum nu seamănă o statuie terminată cu un bloc de piatră. Fostul meu chip părea să fie o eboșă grosolană a celui care se uita în oglindă. Eram frumos, și vanitatea îmi fu destul de măgulită de această metamorfoză. Hainele elegante, vesta brodată atît de scump făceau din mine cu totul alt om și am admirat puterea cîtorva metri de stofă croită într-un anume fel. Croiala costumului meu îmi pătrundea în piele și după zece minute eram destul de încrezut.

M-am plimbat în lungul și-n latul camerei ca să mă obișnuiesc. Clarimonda mă privea cu

o bucurie maternă și părea foarte mulțumită de opera ei.

— Acum, destul cu copilăriile; la drum, dragă Romuald! Mergem departe și altfel n-o să ajungem.

Mă luă de mînă și mă trase după ea. Toate ușile se deschideau în fața ei de îndată ce le atingea și am trecut prin fața cîinelui fără să-l trezim.

La poartă l-am găsit pe Margheriton; era scutierul care mă condusese, ținea în frîu trei cai, negri ca și primii, unul pentru mine, unul pentru el și unul pentru Clarimonda. Trebuie să fi fost cai andaluzi, născuți din iepe împreunate cu zefirul; căci mergeau iute ca vîntul, și luna care răsărise la plecarea noastră spre a ne lumina se rostogolea pe cer ca o roată desprinsă de la car; o vedeam în dreapta noastră sărind din pom în pom și gîfîind ca să se poată ține după noi. Ajunserăm în curînd într-o cîmpie unde, lîngă cîțiva pomi, ne aștepta o trăsură cu patru cai vînjoși; ne urcarăm și vizitiii îi puseră pe un galop nebunesc. O țineam pe Clarimonda pe după mijloc și una din mîinile ei era îndoită într-a mea; își sprijinea capul de umărul meu și-i simțeam sînul pe jumătate gol atingîndu-mi brațul. Niciodată n-am simțit o fericire mai mare. Uitasem tot în momentul acela și nu-mi mai aminteam că fusesem preot cum nu-mi aminteam ce făcusem în pîntecele mamei, atît de puternică era fascinația pe care duhul său o exercita asupra mea. Cu începere din noaptea aceea firea mea s-a dedublat și au fost în mine două ființe, iar una nu o cunoștea pe cealaltă. Ba mă credeam un preot care visa în fiecare seară că e gentilom, ba un gentilom care visa că e preot. Nu mai puteam deosebi somnul de veghe și nu știam unde începe realitatea și unde sfîrșește iluzia. Tînărul nobil încrezut și desfrînat rîdeade preot, preotul ura desfrîul tînărului nobil. Două spirale împletite una cu cealaltă și su-

prapuse fără să se atingă nicioată reprezintă foarte bine această viață bicefală care a fost viața mea. În pofida ciudățeniei acestei situații, nu cred că am atins vreodată nebunia. Mi-au fost întotdeauna foarte clare percepțiile celor două existențe pe care le duceam. Numai că era un lucru absurd pe care nu mi-l puteam închipui: și anume cum sentimentul aceluiași eu putea exista în doi oameni atît de diferiți. Era o anomalie de care nu-mi dădeam seama, fie că mă credeam preotul sătucului***, fie *il signor Romualdo*, amantul oficial al Clarimondei.

Fapt este că eram, sau cel puțin credeam că eram, la Veneția; nu am putut încă desprinde ce era iluzie și ce realitate în această ciudată aventură. Locuiam un palat mare de marmură de Canaleio, plin de ferestre și de statui, cu două tablouri de Tițian din perioada cea mai bună, aflate în dormitorul Clarimondei, un palat demn de un rege. Aveam fiecare gondola și barcarolele noastre cu livrea proprie, camera de muzică și poetul nostru. Clarimonda înțelegea viața în chip măreț și avea ceva din Cleopatra in firea ei; cît despre mine, duceam un trai de prinț, ca și cum aș fi fost din familia unuia din cei doisprezece apostoli sau a celor patru evangheliști ai serenissimei republici; nu m-aș fi dat în lături spre a-l lăsa să treacă pe doge și cred că, de la Satana care a căzut din cer, nimeni nu era mai orgolios și mai insolent decît mine. Mă duceam la Ridotto și jucam un joc infernal. Frecventam cea mai aleasă societate din lume, băieți de familie ruinați, actrițe, escroci, paraziți și spadasini. Totuși, cu toată această viață dezordonată, îi rămîneam credincios Clarimondei. O iubeam la disperare. Ea ar fi biruit pînă și societatea și ar fi statornicit nestatornicia. A o avea pe Clarimonda însemna să ai o sută de metrese, însemna să ai toate femeile, într-atît era veșnic alta, schimbătoare și diferită de ea însăși; un

adevărat cameleon! Te făcea să săvîrşeşti cu ea infidelitatea pe care ai săvîrşit-o cu altele, împrumutînd întru totul firea, felul şi genul de frumuseţe al femeii care părea că-ţi place. Ea îmi răsplătea de o sută de ori mai mult dragostea, iar tinerii patricieni şi chiar bătrînii din sfatul celor Zece zadarnic i-au făcut cele mai mărețe propuneri. Un Foscari merse pînă la a-i propune să fie nevasta lui; ea refuză tot. Avea destul aur; nu mai voia decît dragostea, o dragoste tînără, pură, trezită de ea şi care trebuia să fie prima şi ultima. Aş fi fost deplin fericit fără un coşmar blestemat care revenea în fiecare noapte şi în care mă credeam un preot de ţară care se mortifica şi făcea penitenţă spre a i se ierta excesele din timpul zilei. Liniştit prin faptul că mă aflam zilnic alături de ea, nu mă mai gîndeam la modul în care făcusem cunoştinţă cu Clarimonda. Totuşi, ceea ce îmi spusese părintele Serapion îmi revenea din cînd în cînd în minte şi nu-mi dădea pace.

De cîtva timp Clarimonda nu se simţea prea bine; tenul îşi pierdea din strălucire zi de zi. Medicii care fură chemaţi nu dădeau de rostul bolii şi nu ştiau cum s-o vindece. Era tot mai palidă şi devenea din ce în ce mai rece. Se făcuse aproape tot atît de albă şi de moartă ca în noaptea de pomină din castelul necunoscut. Sufeream cumplit văzînd-o cum se stinge cu încetul. Ea, sensibilă la durerea mea, îmi surîdea blînd şi trist, cu surîsul fatal al oamenilor care ştiu că vor muri.

Într-o dimineaţă, stăteam aşezat pe marginea patului ei şi mîncam pe o măsuţă ca să n-o părăsesc nici o clipă. Tăind o fructă, m-am tăiat din întîmplare destul de adînc. Sîngele începu să-mi curgă şiroaie şi cîteva picături căzură pe ea. Ochii i se luminară, faţa ei luă o expresie de bucurie feroce şi sălbatică pe care nu i-o cunoşteam. Sări jos din pat cu o supleţe de animal, o supleţe de maimuţă sau de pisică şi se năpusti asupra ranei mele începînd s-o

sugă cu un aer de nespusă voluptate. Bea sîngele în înghițituri mici, încet și prețuindu-l ca un cunoscător care savurează un vin de Xeres sau de Siracuza; clipea pe jumătate și pupila ochilor ei verzi devenise prelungă în loc de rotundă. Din timp în timp se oprea ca să-mi sărute mîna, apoi începea din nou să apese cu buzele pe buzele rănii, ca să mai scoată cîteva picături roșii. Cînd văzu că nu mai curge sînge, se sculă cu ochii umezi și strălucitori, mai roz decît o auroră de primăvară, cu mîna călduță și umedă, în sfîrșit, mai frumoasă ca oricînd și deplin însănătoșită.

— Nu voi muri! Nu voi muri! strigă ea aproape nebună de fericire și agățîndu-se de gîtul meu; voi putea să te mai iubesc încă multă vreme. Viața mea este într-a ta. Cîteva picături din sîngele tău bogat și nobil, mai prețios și mai binefăcător decît toate elixirurile din lume, mi-au redat viața.

Această scenă m-a preocupat multă vreme și mi-a inspirat ciudate îndoieli cu privire la Clarimonda și, chiar în seara aceea, cînd somnul m-a readus în casa parohială, l-am revăzut pe părintele Serapion mai grav și mai îngrijorat ca oricînd. Se uită atent la mine și îmi spuse:

— Nu ți-e de ajuns că-ți pierzi sufletul, vrei să-ți pierzi și trupul. Nenorocitule, în ce cursă ai căzut!

Tonul cu care îmi spuse aceste puține cuvinte m-a izbit puternic; dar, cu toate astea, impresia s-a șters curînd și o mie de alte griji o izgoniră din minte. Totuși, într-o seară, am văzut în oglindă, a cărei poziție perfidă n-o calculasem, cum Clarimonda îmi punea niște prafuri în cupa de vin aromat pe care mi-o pregătea de obicei după-masă. Am luat cupa, m-am făcut că o duc la buze, și am așezat-o pe un dulap ca și cînd aș fi vrut să o beau mai tîrziu pe îndelete și, profitînd de o clipă în care ea stătea cu spatele, am aruncat conținutul sub masă; după

care m-am retras în camera mea și m-am culcat, foarte hotărît să nu dorm și să văd ce se va întîmpla cu toate astea. N-am așteptat multă vreme; Clarimonda a intrat îmbrăcată de noapte și, după ce și-a scos capotul subțire, s-a culcat în pat lîngă mine. Cînd s-a încredințat că dorm, îmi dezveli brațul, scoase un ac din cap, apoi începu să bolborosească în șoaptă:

— O picătură, numai o picătură roșie, puțin roșu în vîrful acului meu!... De vreme ce mă mai iubești, nu trebuie să mor... Ah! bietul meu iubit! Sîngele lui frumos de un roșu atît de viu, am să i-l beau. Dormi, singura mea comoară; dormi, zeul meu, copilul meu, nu-ți fac nici un rău, n-am să-ți iau din viață decît atît cît să n-o las să se stingă pe a mea. Dacă nu te-aș iubi atît, aș putea să mă hotărăsc să am alți amanți și să le secătuiesc vinele; dar de cînd te cunosc, urăsc pe toată lumea... Ah! ce braț rotund! Ce frumos e! ce alb! n-am să îndrăznesc niciodată să înțep aceată frumoasă vînă albastră.

Și în timp ce spunea asta, plîngea și simțeam cum lacrimile ei plouă pe brațul ce-l ținea în mînă. În sfîrșit, se hotărî, mă înțepă cu acul și începu să soarbă sîngele care curgea. Deși n-a băut decît cîteva picături, o apucă teama să nu-mi sleiască puterile și mi-a înfășurat mîna cu un bandaj, după ce mi-a frecat locul cu o unsoare care a cicatrizat-o pe loc.

Nu mai puteam avea îndoieli. Părintele Serapion avea dreptate. Totuși, în ciuda acestei certitudini, nu puteam să n-o iubesc pe Clarimonda și i-aș fi dat bucuros tot sîngele de care avea nevoie ca să-și susțină existența factice. Dealtfel, nu mă prea temeam; femeia din ea răsplătea vampirul și ceea ce auzisem și văzusem mă liniștea pe deplin; aveam pe atunci vine sănătoase care n-ar fi secătuit prea repede și nu-mi tocmeam viața picătură cu picătură. Mi-aș fi înțepat singur brațul și i-aș fi spus: „Bea! și fie ca dragostea mea să pătrundă în trupul tău odată cu

sîngele!“ Mă feream să fac cea mai mică aluzie la prafurile adormitoare pe care mi le pusese în pahar, la scena cu acul și trăiam în cea mai deplină înțelegere. Totuși, conștiința mea de preot mă frămînta mai mult ca oricînd și nu știam ce cazne să mai invent ca să-mi supun și să-mi pedepsesc trupul. Deși toate viziunile pe care le aveam nu țineau de voința mea, și nu le provocam nici într-un fel, nu îndrăzneam să-l ating pe Christos cu mîini atît de prihănite și de întinate de un desfrîu adevărat sau visat. Ca să nu mai cad în aceste halucinații obositoare, încercam să nu dorm, îmi țineam pleoapele deschise cu degetele și stăteam în picioare sprijinit de pereți, luptînd cu somnul din toate puterile; dar urdorile adormirii mi se plimbau curînd în jurul ochilor și văzînd că orice luptă este de prisos, lăsam să-mi cadă brațele de descurajare și de oboseală și curentul mă purta iarăși pe maluri viclene. Serapion mă îndemna cu tărie, îmi reproșa aspru moliciunea și lipsa mea de cucernicie. Într-o zi, cînd fusesem mai agitat ca de obicei, îmi spuse:

— Pentru a scăpa de obsesia asta nu există decît un singur mijloc și, cu toate că este violent, trebuie folosit: la boli mari, leacuri mari. Știu unde a fost îngropată Clarimonda; trebuie s-o dezgropăm și să vezi în ce stare jalnică este obiectul dragostei tale; n-ai să mai fii ispitit să-ți pierzi sufletul pentru un cadavru dezgustător, mîncat de viermi și gata să se prefacă în țărînă; asta va face cu siguranță să te regăsești pe tine însuți.

Cît despre mine, eram atît de obosit de această viață dublă, încît am acceptat, vrînd să știu o dată pentru totdeauna dacă preotul sau gentilomul era victima unei iluzii; eram hotărît să omor, spre folosul celuilalt, pe unul din acești doi oameni care se aflau în mine sau să-i omor pe amîndoi, căci o asemenea viață nu se putea prelungi. Părintele Serapion se înarmă cu un tîrnăcop, cu o pîrghie și cu un felinar și, la miezul nopții, ne îndreptarăm către cimitirul din *** pe care îl

cunoşteam bine. După ce am îndreptat lumina surdă a lămpii pe inscripţiile mai multor morminte, ajunserăm în sfîrşit la o piatră pe jumătate ascunsă de ierburi înalte şi năpădite de muşchi şi de plante parazite pe care citirăm începutul inscripţiei:

Aici odihneşte Clarimonda
Care a fost în viaţă
Cea mai frumoasă fată din lume.

— Aici este, spuse Serapion şi, punînd lampa pe pămînt, vîrî dalta sub piatră şi începu să ridice. Piatra cedă şi el se puse pe lucru cu tîrnăcopul. Eu mă uitam la el, mai negru şi mai tăcut decît însăşi noaptea; iar el, aplecat pe mormînt, era năduşit tot, gîfîia şi răsuflarea-i scurtă părea un suspin de muribund. Spectacol ciudat, şi cine ne-ar fi văzut din afară ne-ar fi luat drept profanatori şi hoţi de giulgiuri mai degrabă decît preoţi ai Domnului. Zelul lui Serapion avea ceva dur şi sălbatic care îl făcea să semene cu un diavol mai degrabă decît cu un apostol sau un înger, şi chipul lui cu trăsături aspre şi prost luminate de felinar era înfricoşător. Simţeam cum îmi curge de-a lungul braţelor o sudoare îngheţată şi părul mi se ridica dureros în vîrful capului; în sinea mea socoteam fapta neînduplecatului Serapion ca o nelegiuire îngrozitoare şi aş fi vrut ca, din pîntecele norilor întunecaţi care se rostogoleau apăsător deasupra noastră, să iasă un triunghi de foc care să-l prefacă în scrum. Bufniţele cocoţate pe chiparoşi, neliniştite de lumina lămpii, veneau să-şi lovească greoi aripile prăfuite de sticla ei, gemînd tînguitor; vulpile chelălăiau în depărtare, şi nenumărate zgomote sinistre se desprindeau din tăcere. În sfîrşit, tîrnăcopul lui Serapion se izbi de coşciug şi scîndurile răsunară cu un zgomot surd şi sonor, cu acel zgomot îngrozitor pe care-l face neantul cînd îl atingi; dădu la o parte capacul şi am văzut-o pe Clarimonda palidă ca marmura, cu mîinile pe piept; giulgiul alb nu făcea decît

o singură cută de la cap la picioare. O picătură roşie strălucea ca un trandafir în colţul gurii decolorate. Cînd văzu, Serapion se înfurie:

— A! tu eşti, diavole, curtezană neruşinată băutoare de sînge şi de aur!

Şi stropi cu apă sfinţită trupul şi coşciugul pe care desenă o cruce cu sfeştocul. Sărmana Clarimonda, de îndată ce fu atinsă cu stropii sfinţiţi, se prefăcu în pulbere; nu mai rămase decît un amestec îngrozitor şi inform de cenuşă şi oase pe jumătate calcinate.

— Iat-o pe iubita dumitale, domnule Romuald, spuse necruţătorul preot arătîndu-mi acele triste rămăşiţe pămînteşti, ai mai fi încîntat să te plimbi la Lido şi la Fusine cu frumoasa dumitale?

Am lăsat capul în jos; o mare năruire se produsese în mine. M-am întors acasă şi domnul Romuald, iubitul Clarimondei, se despărţi de bietul preot pe care-l însoţise atît de mult timp şi într-un chip atît de ciudat. Numai că, săptămîna următoare, am văzut-o iar pe Clarimonda; îmi spuse ca prima dată:

— Nenorocitule! Nenorocitule! Ce-ai făcut? De ce l-ai ascultat pe acel preot nerod? nu erai fericit? şi ce-ţi făcusem ca să violezi bietul meu mormînt şi să descoperi nimicnicia mea? Orice legătură între sufletele şi trupurile noastre s-a rupt de aici înainte. Adio, ai să mă regreţi.

Apoi se răspîndi în aer ca fumul şi n-am mai văzut-o.

Din păcate, spusese adevărul: am regretat-o de multe ori şi o mai regret. Liniştea inimii mi-a fost scump plătită; dragostea pentru Dumnezeu nu prisosea, încît s-o poată înlocui pe a ei. Iată, frate, povestea tinereţii mele. Nu te uita niciodată la o femeie şi umblă întotdeauna cu ochii în pămînt, pentru că oricît de cast şi de calm ai fi, o clipă ajunge ca să pierzi veşnicia.

Ibricul de cafea

Am văzut sub văluri sumbre
Unsprezece stele,
Luna și cu soarele
Se-nclinau în fața-mi,
În tăcere,
De-a lungul visului meu.

VIZIUNEA LUI IOSIF

I

Anul trecut, am fost invitat, împreună cu doi colegi de atelier, Arrigo Cohic și Pedrino Borgnioli, să petrec cîteva zile într-o proprietate din fundul Normandiei.

Timpul, care la plecare făgăduia să fie minunat, se schimbă deodată și a plouat atîta încît drumurile desfundate erau ca albia unui torent.

Ne înfundam în noroi pînă la genunchi, un strat gros de pămînt gras se lipise de tălpile cizmelor și, atîrnînd greu, ne încetinea atît de mult mersul, încît nu ajunserăm la destinație decît o oră după apusul soarelui.

Eram frînți; de aceea, gazda noastră, văzînd ce eforturi făceam ca să ne oprim căscatul și să ținem ochii deschiși, de îndată ce-am luat cina, puse pe slujitor să ne conducă pe fiecare în odaia lui.

Odaia în care urma să dorm eu era mare; am simțit, cînd am intrat, ca un fior, căci mi s-a părut că intru într-o lume aparte.

Într-adevăr, ai fi putut să te crezi pe timpul Regenței văzînd deasupra ușilor un tablou de Boucher reprezentînd cele patru Anotimpuri, mobilele supraîncărcate cu ornamente imitînd stîn-

cile, de cel mai prost gust, și suporturile oglinzilor sculptate greoi.

Totul era în ordine. Toaleta unde se aflau cutii de piepţeni, pămătufuri pentru pudră, părea să fi fost folosită în ajun. Două sau trei rochii şanjante, un evantai presărat cu paiete de argint erau răspîndite pe parchetul bine lustruit și, spre marea mea mirare, o tabacheră de baga deschisă pe şemineu era plină cu tutun proaspăt.

N-am observat aceste lucruri decît după ce slujitorul, punînd sfeșnicul pe măsuța de noapte, îmi ură noapte bună și, mărturisesc, am început să tremur ca frunza. M-am dezbrăcat repede, m-am culcat și, ca să termin odată cu frica aceea prostească, am închis curînd ochii întorcîndu-mă cu fața la perete.

Dar mi-a fost cu neputință să stau în această poziție: patul se clătina sub mine ca un val și pleoapele mi se deschideau. Am fost nevoit să mă întorc și să mă uit.

Focul care ardea arunca flăcări roșietice în cameră, în așa fel încît se deslușeau fără greutate chipurile de pe covorașul din perete și figurile din portretele afumate de pe ziduri.

Erau strămoșii gazdei noastre, cavaleri îmbrăcați în zale, consilieri cu perucă și frumoase doamne cu obrajii fardați, cu părul pudrat, alb, ţinînd un trandafir în mînă.

Deodată focul începu să pîlpîie în chip straniu; o licărire palidă lumină încăperea și am văzut clar că ceea ce luasem drept simple tablouri erau fiinţe aievea; căci pupilele acestor fiinţe încadrate se mișcau, sclipeau în mod ciudat; buzele lor se deschideau și se închideau ca buzele oamenilor care vorbesc, dar nu auzeam decît tic-tacul pendulei și șuieratul vîntului de toamnă.

O groază de neînvins puse stăpînire pe mine, părul mi se ridică măciucă în cap, dinții începură să-mi clănțăne gata să se spargă, o năduşeală rece îmi acoperi tot trupul.

Pendula sună ora unsprezece. Vibrarea ultimei bătăi se auzi prelung şi cînd se stinse de tot...

O! nu, nu îndrăznesc să spun ce s-a întîmplat, nimeni nu m-ar crede şi aş fi luat drept nebun.

Lumînările se aprinseră singure; foalele, fără ca vreo fiinţă vizibilă să le imprime o mişcare, începură să sufle în foc, gemînd ca un bătrîn astmatic, în timp ce cleştele răscolea jarul şi lopăţica scotea cenuşa.

Apoi, un ibric de cafea se aruncă de pe o masă unde era aşezat şi se îndreptă copăcel spre şemineu, aşezîndu-se pe jar.

Cîteva clipe după aceea, fotoliile începură să se mişte şi, agitîndu-şi picioarele torsionate în chip uimitor, se aşezară în jurul vetrei.

II

Nu ştiam ce să cred despre ceea ce vedeam; dar ce urma să văd era şi mai extraordinar.

Unul din portrete, cel mai vechi dintre toate, al unui om gras, cu barbă cenuşie, semănînd cu imaginea pe care mi-o făceam despre Sir John Falstaff, scoase cu o strîmbătură capul din ramă şi, după mari eforturi, îşi strecură umerii şi burta voluminoasă pe după lemnul ramei şi sări greoi pe jos.

De cum îşi trase sufletul, scoase din buzunarul hainei o cheie deosebit de mică; suflă înăuntru ca să se convingă că gaura era liberă şi o aplică pe toate ramele una după alta.

Şi toate ramele se deschiseră, lăsînd să treacă cu uşurinţă chipurile pe care le cuprindeau.

Mici preoţi dolofani, văduve uscăţive şi gălbejite, magistraţi cu aer grav, îngropaţi în robe mari, negre, filfizoni cu ciorapi de mătase, culotă de prunelă şi spada ridicată, toate aceste personaje ofereau un spectacol atît de ciudat

încît, deşi mi-era frică, nu m-am putut opri să nu rîd.

Demnele personaje se aşezară; ibricul sări uşor pe masă. Luară cafeaua în ceşcuţe japoneze, albe şi bleu, care sosiră în grabă de pe un dulăpior, fiecare dintre ele prevăzută cu o bucăţică de zahăr şi cu o linguriţă de argint.

După ce luară cafeaua, ceştile, ibricul şi linguriţele dispărură deodată şi conversaţia începu, desigur cea mai curioasă pe care am auzit-o vreodată, căci nici unul din aceşti ciudaţi oameni nu se uitau unul la altul cînd vorbeau: toţi aveau privirile îndreptate spre pendulă. Nici eu nu mi le puteam desprinde de la ea şi nici nu mă puteam abţine să nu urmăresc acul care se îndrepta spre miezul nopţii cu paşi imperceptibili.

În sfîrşit sună şi miezul nopţii; o voce avînd exact timbrul pendulei se auzi şi spuse:

— A sosit ora, trebuie să dansăm.

Toată adunarea se ridică. Fotoliile se retraseră printr-o mişcare de la sine; atunci fiecare cavaler luă mîna unei doamne şi aceeaşi voce spuse:

— Poftiţi domnilor din orchestră, începeţi.

Am uitat să spun că desenul covoraşului din perete reprezenta un concerto italian într-o parte iar în cealaltă o vînătoare de cerbi, cu mai mulţi valeţi sunînd din corn. Cîntăreţii şi gonaşii care pînă atunci nu făcuseră nici un gest se înclinară aprobator.

Dirijorul ridică bagheta: o arie vioaie, de dans, răsuna în cele două capete ale sălii. Întîi dansară menuetul.

Dar notele rapide ale partiturii executate de cîntăreţi nu se prea potriveau cu reverenţele cele grave: aşa încît fiecare pereche, după cîteva minute, începu să facă piruete ca o sfîrlează. Rochiile de mătase ale femeilor, mototolite

în vîrtejul dansului, scoteau sunete neobişnuite; ai fi zis că e zgomotul aripilor unui porumbel ce zboară. Vîntul care intra pe dedesubt le umfla în chip uimitor, astfel că păreau nişte clopote în mişcare.

Arcuşul virtuozilor trecea atît de repde pe coarde, încît din ele săreau scîntei. Degetele flautiştilor se ridicau şi coborau ca şi cum ar fi fost de argint viu; obrajii gonaşilor erau umflaţi ca nişte baloane şi toate acestea formau un potop de note şi de triluri aşa de rapide, game ascendente şi descendente atît de întortocheate, atît de neobişnuite, încît nici spiriduşii n-ar fi putut urma un asemenea ritm, două minute măcar.

Dealtfel, ţi-era mai mare mila să vezi toate strădaniile acestor dansatori ca să intre în cadenţă. Săreau, săltau, roteau piciorul, loveau călcîiele unul de altul în aer, la mare înălţime, aşa încît sudoarea li se scurgea de pe frunte pe ochi, de le ştergea dresurile şi sulimanul. Zadarnic însă, căci orchestra le-o lua mereu înainte cu două sau trei note.

Pendula sună ora unu; se opriră. Văzui atunci ceva care îmi scăpase: o femeie care nu dansa.

Era aşezată într-un fotoliu mare, într-un colţ al şemineului, şi nu părea cîtuşi de puţin să ia parte la ceea ce se petrecea în jurul ei.

Niciodată, nici măcar în vis, nu văzusem ceva mai frumos; pielea uimitor de albă, părul blond-cenuşiu, genele lungi, ochii albaştri atît de deschişi, atît de transparenţi, încît îi vedeam sufletul prin ei, limpede ca o piatră pe fundul unui rîu.

Am simţit că, dacă mi se va întîmpla vreodată să iubesc pe cineva, ea va fi aceea. Am sărit din pat de unde pînă atunci nu mă putusem mişca şi m-am îndreptat spre ea, împins de ceva care acţiona în mine fără să-mi dau seama; şi m-am trezit la genunchii ei, cu una din mîi-

nile sale în mîna mea, sporovăind cu ea de parcă aş fi cunoscut-o de douăzeci de ani.

Dar, lucru extraordinar şi ciudat, în timp ce vorbeam, băteam tactul muzicii cu capul, căci muzica încetase să cînte; şi cu toate că eram în culmea fericirii să vorbesc cu o femeie atît de frumoasă, picioarele-mi ardeau de poftă să dansez cu ea.

Totuşi, nu îndrăzneam s-o invit. Se pare că înţelese ceea ce doream, căci ridicînd spre cadranul pendulei mîna liberă, spuse:

— Cînd limba va fi acolo, vom vedea, scumpul meu Teodoro.

Nu ştiu cum se face, dar nu eram deloc surprins să aud că-mi spune pe nume, şi am continuat să vorbim. În sfîrşit, ora pomenită sună, vocea cu timbru de argint mai vibră o dată în cameră şi spuse:

— Angela, poţi să dansezi cu domnul dacă îţi face plăcere, dar ştii ce va urma.

— N-are importanţă, răspuse Angela bosumflată.

Şi-şi petrecu braţul de fildeş pe după gîtul meu.

— *Prestissimo*! strigă vocea.

Şi începurăm să valsăm. Sînul tinerei fete îmi atingea pieptul, obrazul ei catifelat era aproape de al meu şi răsuflarea-i suavă flutura deasupra gurii mele.

Niciodată în viaţa mea nu simţisem o astfel de emoţie; nervii îmi tresăreau ca nişte arcuri de oţel, sîngele îmi curgea în vine ca tot atîtea torente de lavă şi auzeam cum îmi bate inima ca un ceas agăţat de urechile mele.

Totuşi, această stare nu avea nimic dureros. Eram inundat de o bucurie inefabilă şi aş fi vrut să rămîn aşa şi, lucru de mirare, deşi orchestra cînta de trei ori mai repede, nu trebuia să facem nici un efort ca să fim în tact.

Cei de faţă, uimiţi cît eram de sprinteni, strigau bravo şi băteau din palme cît puteau, fără să se fi auzit ceva.

Angela, care pînă atunci valsase cu o energie şi o exactitate surprinzătoare, dădu dintr-o dată semne de oboseală; se sprijinea de umărul meu ca şi cum i s-ar fi tăiat picioarele; piciorușele ei care, cu o clipă înainte zburau pe podea, nu se mai desprindeau decît anevoie, ca şi cum i-ar fi atîrnat plumb de fiecare.

— Angela, eşti obosită, spusei eu, să ne odihnim.

— Să ne odihnim, răspunse ea ştergîndu-şi fruntea cu batista. Dar, în timp ce noi valsam, ceilalţi s-au aşezat cu toţii; nu mai e decît un singur fotoliu, iar noi sîntem doi.

— Ce importanţă are, îngeraşul meu frumos? Am să te iau pe genunchi.

III

Fără se să împotrivească întru nimic, Angela se aşează, înconjurîndu-mă cu braţele ca o eşarfă albă, ascunzîndu-şi capul la pieptul meu ca să se încălzească, căci se făcuse rece ca marmura.

Nu ştiu cît timp am rămas în această poziţie, căci toate simţurile mele erau absorbite în contemplarea acestei făpturi misterioase şi fantastice.

Nu mai ştiam cît e ceasul şi nici unde mă aflu; lumea reală nu mai exista pentru mine, şi toate fibrele care mă legau de ea se rupseseră; sufletul, desprins din închisoarea lui de mîl, plutea nestingherit în infinit; înţelegeam ceea ce nici un om nu poate înţelege, gîndurile Angelei revelîndu-mi-se fără ca ea să vorbească; deoarece sufletul îi strălucea în trup ca o lampă de alabastru şi razele ce porneau din pieptul ei mă străpungeau dintr-o parte într-alta.

Ciocîrlia cîntă, o licărire palidă jucă pe perdele.

Îndată ce Angela o zări, se ridică degrabă, îmi făcu un gest de adio şi, după cîţiva paşi, scoase un ţipăt şi se prăvăli.

Îngrozit, m-am repezit s-o ridic... Sîngele îmi îngheaţă în vine numai cînd mă gîndesc: n-am găsit altceva decît ibricul de cafea sfărîmat în bucăţele.

Văzînd una ca asta, convins că fusesem victima vreunei iluzii diabolice, m-a apucat o asemenea frică, încît am leşinat.

IV

Cînd mi-am revenit în fire, mă aflam în pat; Arrigo Cohic şi Pedrino Borgnioli stăteau în picioare la capătîiul meu.

De îndată ce am deschis ochii, Arrigo exclamă:

— Ah! slavă Domnului! De mai bine de o oră îţi frec tîmplele cu apă de colonie. Ce dracu ai făcut în noaptea asta? De dimineaţă, văzînd că nu cobori, am intrat în camera ta și te-am găsit întins pe jos cît ești de lung, îmbrăcat ca pe vremea bunicilor și strîngînd în brațe un ciob de porțelan, de parcă ar fi fost o fată tînără și drăguţă.

— Fir-ar să fie! e costumul de nuntă al bunicului meu, spuse celălalt, ridicînd pulpana de mătase pe fond roz și cu desen verde. Uite butonii de ștras și filigran pe care-i lăuda atît. Teodoro l-o fi găsit prin vreun ungher și s-o fi îmbrăcat ca să se distreze. Dar de ce ţi-a venit rău? adăugă Borgnioli. Mai merge cînd e vorba de-o femeiușcă cu umerii albi; îi desfaci corsetul, mărgelele, eșarfa și atunci, ai cea mai bună ocazie s-o vezi alintîndu-se.

— M-a cuprins doar o slăbiciune, mi se întîmplă uneori, am răspuns tăios.

M-am ridicat, m-am dezbrăcat de îmbrăcămintea aceea ridicolă.

Şi apoi am luat micul dejun.

Cei trei colegi ai mei au mîncat mult, au băut și mai mult; eu aproape că n-am mîncat, îmi aminteam de cele întîmplate și eram ca absent.

După-masă, cum ploua cu găleata, a fost imposibil să ieșim; fiecare își găsi de lucru. Borgnioli bătu cu degetele pe geam marşuri războinice; Arrigo și gazda noastră jucară o partidă de dame; eu am scos din albumul meu o hîrtie velină și am început să desenez.

Liniile aproape imperceptibile pe care le trăgeam cu creionul, fără vreun gînd anume, prezentau întîmplător o asemănare uimitoare cu ibricul de cafea care jucase un rol atît de important în scenele din noaptea aceea.

— Ce ciudat seamănă capul ăsta cu al surorii mele Angela, spuse gazda, care terminase partida și privea cum lucrez pe deasupra umărului meu.

Într-adevăr, ceea ce mi se păruse o clipă înainte a fi ibricul de cafea era întru totul profilul blînd și melancolic al Angelei.

— Pe toţi sfinţii din rai! trăiește sau a murit? strigai cu vocea tremurîndă, ca și cînd viaţa mea ar fi atîrnat de răspunsul lui.

— A murit acum doi ani de o congestie pulmonară, a răcit după un bal.

— Ce păcat! am răspuns cu durere în glas.

Şi oprind o lacrimă gata să cadă, am așezat foaia la loc în album.

Înţelesesem că nu mai există fericire pentru mine pe acest pămînt!

Jettatura

I

Léopold, superbul vapor cu aburi toscan care face drumul da la Marsilia la Neapole, tocmai trecuse de capul Procida. Pasagerii erau toţi pe punte, vindecaţi de răul de mare la vederea pămîntului, mai eficace decît bomboanele de Malta şi alte reţete folosite în asemenea ocazii.

Pe punte, în locul rezervat clasei întîi, se aflau englezii, care încercau să se distanţeze cît mai mult unii de alţii, alcătuind în jurul lor ca un cerc de netrecut; feţele bărbierite ireproşabil trădau spleen-ul, cravatele erau fără cută, gulerele ţepene şi albe semănau cu nişte coli de hîrtie Bristol; mănuşile din piele de Suedia, foarte curate, le acopereau mîinile, lacul Lordului Elliot sclipea pe pantofii noi. Ai fi zis că au coborît dintr-o despărţitură a trusei lor; călătoria nu le deranjase întru nimic ţinuta corectă, aşa cum se întîmplă de obicei. Se aflau acolo lorzi, membri ai Camerei Comunelor, negustori din City, croitori din Regent's Street şi fabricanţi de cuţite din Sheffield, toţi respectabili, gravi, toţi nemişcaţi, plictisiţi. Erau şi destule femei, pentru că englezoaicele nu sînt sedentare ca femeile din alte ţări şi profită de cel mai mic pretext ca să-şi părăsească

insula. Lîngă atîtea *ladies* şi *mistresses*, frumuseţi tomnatice, cu obrazul vărgat de vinişoare roşii, străluceau sub voaleta bleu subţire tinere *misses* cu faţa plămădită în cremă, cu spirale strălucitoare de păr blond, cu dinţi lungi şi albi, asemănătoare chipurilor de pe caietele de amintiri şi îndreptăţind gravurile, în ciuda reproşului ce li se face adesea, de-a nu fi reale. Aceste fermecătoare fiinţe modulau, fiecare pe rînd, cu cel mai delicios accent britanic, fraza sacramentală: *Vedi Napoli poi mori*[1], consultau ghidul de călătorie sau notau impresii în carneţelele personale, fără să dea cea mai mică atenţie ocheadelor de don Juan ale vreunui parizian împăunat care le dădea tîrcoale, în timp ce mămicile scandalizate bombăneau pe şoptite la adresa necuviinţei franţuzeşti.

La marginea locului rezervat aristocraţiei, se plimbau fumînd ţigări de foi trei sau patru tineri pe care, datorită pălăriei de paie sau de fetru gri, a paltoanelor-sac, încheiate cu nasturi mari de fildeş, a pantalonilor largi de doc, era uşor să-i recunoşti drept artişti, indicaţii confirmate dealtfel de mustăţile *à la* Van Dyck, de părul buclat *à la* Rubens sau tăiat scurt *à la* Paolo Veronese; încercau şi ei, dar în cu totul alt scop decît filfizonii, să prindă cîteva profile ale acestor frumuseţi de care, dat fiind că nu erau bogaţi, nu se puteau apropia mai mult şi această preocupare îi sustrăgea puţin de la minunata panoramă ce li se desfăşura înaintea ochilor.

La pupa vasului, sprijiniţi de bastingaj, sau aşezaţi pe grămezi de odgoane înfăşurate, erau adunaţi săracii de la clasa a treia, terminîndu-şi merindele de care răul de mare îi împiedicase să se atingă; nu aruncau nici o privire măcar spre cea mai încîntătoare privelişte din lume, căci sensibilitatea faţă de natură e

[1] Să vezi Neapole, apoi să mori (it.).

un privilegiu al spiritelor cultivate, pe care necesitățile materiale ale vieții nu le absorb pe de-a întregul.

Era frumos; valurile albastre își desfășurau faldurile și nu puteau decît cu greu să lupte cu siajul vasului; fumul ce ieșea pe coș forma nori pe acest cer splendid și se desfăcea încet în fulgi ușori de vată; paletele roților agitîndu-se într-o pulbere de diamant de care soarele atîrna curcubee lopătau apa, active și vesele ca și cum și-ar fi dat seama că se apropie portul.

Lungul șir de dealuri care, de la Pausilippe la Vezuviu, desenează golful minunat în fundul căruia Neapole se odihnește ca o nimfă marină, uscîndu-se pe mal după baie, începea să-și accentueze ondulațiile violete și se desprindea în trăsături mai accentuate de pe albastrul strălucitor al cerului; cîteva puncte albe începuseră să trădeze prezența vilelor răspîndite pe cîmpie. Pînzele bărcilor de pescari întorcîndu-se în port alunecau pe albastrul neted ca niște pene de lebădă plimbate de vînt și semnalau activitatea omului pe maiestoasa singurătate a mării.

După ce roata se mai învîrti de cîteva ori, castelul San-Elmo și mînăstirea San-Martino se profilară deslușit pe vîrful muntelui de care se reazemă Neapolul, deasupra domurilor bisericilor, teraselor hotelurilor, acoperișurilor caselor, fațadelor palatelor și verdeața grădinilor, încă vag schițate într-un abur luminos. Curînd castelul Uovo, ghemuit pe stînca spălată de spumă, păru că înaintează către vasul cu aburi, și digul cu farul se întinse ca un braț purtător de torță.

La capătul golfului, Vezuviul, acum mai apropiat, își schimbă culorile albăstrii în care-l acoperea depărtarea cu tonuri mai viguroase și mai tari; pe povîrnișurile lui se desenară albiile și cărările lavei răcite și, din trun-

chiul retezat ieşiră foarte vizibile mici jeturi de fum alb ce tremura sub bătaia vîntului.

Se desluşea foarte limpede Chiatamone, Pizzo Falcone, cheiul Santa Lucia mărginit în întregime de hoteluri, Palazzo Reale, cu şirurile lui de balcoane, Palazzo Nuovo, străjuit de turnurile cu grilaj de lemn, Arsenalul şi vasele de toate neamurile cu catargele şi vergile lor îngrămădite ca pomii într-o pădure fără frunze, cînd din cabina lui ieşi un pasager care nu se arătase în tot timpul călătoriei, fie că răul de mare îl reţinuse înăuntru, fie că din sălbăticie nu voise să se amestece cu ceilalţi călători, fie că spectacolul, nou pentru majoritatea celor de pe vas, îi era demult cunoscut şi nu mai oferea nici un interes pentru el.

Era un tînăr între douăzeci şi şase şi douăzeci şi opt de ani sau cel puţin atît erai ispitit să-i dai la prima vedere, căci dacă te uitai cu mai multă atenţie, ţi se părea ori mai tînăr, ori mai bătrîn, într-atît chipul lui enigmatic trăda deopotrivă prospeţime şi oboseală. Părul, de un blond-închis, se apropia de acea nuanţă numită de engelezi *auburn* şi parcă lua sub soare reflexe arămii şi metalice, în timp ce la umbră părea aproape negru; profilul oferea linii pure şi ferme, fruntea avea protuberanţe pe care un frenolog le-ar fi admirat, nasul desena o nobilă curbă acvilină, buzele erau frumos desenate iar bărbia, rotundă şi viguroasă, te făcea să te gîndeşti la medaliile antice; totuşi, aceste trăsături, frumoase în sinea lor, nu alcătuiau un tot agreabil. Le lipsea acea misterioasă armonie care îndulceşte contururile şi le topeşte laolaltă. Legenda vorbeşte despre un pictor italian care, vrînd să-l reprezinte pe arhanghelul răzvrătit, i-a compus o mască de trăsături frumoase dar disparate, realizînd astfel un efect de groază mai puternic decît dacă l-ar fi zugrăvit cu coarne, sprîncene arcuite şi gura strîmbă. Chipul străinului producea şi

el o astfel de impresie. Ochii mai cu seamă erau extraordinari; genele negre care îi înconjurau contrastau cu culoarea cenușiu-deschis a ochilor și tonul șaten aprins al părului; apoi, osul nasului, foarte îngust, îi făceau să pară mai apropiați decît permit principiile desenului iar expresia lor era cu adevărat imposibil de definit. Cînd nu se opreau asupra vreunui lucru anume, o vagă melancolie, o afecțiune galeșă se citea într-o licărire umedă; dacă se fixau asupra unei persone sau asupra unui obiect, sprîncenele se apropiau, se crispau și modelau o cută perpendiculară pe frunte: ochii, din cenușii deveneau verzi, se striau cu nervuri galbene; privirea țîșnea ascuțită, aproape tăioasă; apoi, totul își lua placiditatea de la început și personajul cu aer mefistofelic redevenea un tînăr monden, membru al Jockey-Clubului, dacă vreți, mergînd să-și petreacă vacanța la Neapole și satisfăcut să pună piciorul pe un caldarîm de lavă mai stabil decît puntea vasului *Leopold*.

Făcînd cîțiva pași pe punte, privirea îi rătăcea vag spre malul care se apropia și pe care se vedeau trecînd trăsuri și mișunînd de oameni, unii strînșii în grupuri fără nici o treabă și pentru care sosirea unei diligențe sau a unui vapor constituia un spectacol veșnic interesant și nou, deși îl mai contemplaseră de mii de ori.

De chei se și desprindea o escadră de bărcuțe și șalupe care se pregăteau să asedieze *Leopold*-ul, încărcate cu un echipaj de băieți de hotel, de servitori cu ziua, hamali și alte categorii de nevoiași obișnuiți să-l considere pe străin drept o pradă; cei din bărci lopătau puternic ca să ajungă ei primii, și vîslașii, după obiceiul lor, se fericeau unii pe alții cu înjurături și vociferări în stare să sperie pe oamenii ce n-ar fi fost la curent cu moravurile clasei de jos a Neapolului.

Tînărul cu păr *auburn*, ca să prindă mai bine amănuntele priveliștii minunate ce se desfășura în fața lui, își puse pe nas lornionul dublu, dar atenția îi fu abătută de vociferările flotilei, încît își aținti privirea asupra bărcuțelor; cu siguranță că zgomotul îl stingherea căci își încruntă sprîncenele, cuta de pe frunte apăru, și cenușiul ochilor căpătă o tentă gălbuie.

Un val neașteptat venit din larg și alergînd pe mare, tivit cu ciucuri de spumă, trecu pe sub vaporul cu aburi pe care-l ridică apoi îl lăsă cu toată greutatea lui să cadă, se sparse de chei într-un milion de paiete, udă pe trecătorii mirați de acest duș neașteptat și făcu, prin violentul lui resac, să se izbească atît de tare ambarcațiunile, încît trei sau patru hamali căzură în apă. Accidentul nu era grav, căci netrebnicii înotau ca niște pești sau niște zei marini, și cîteva secunde după aceea reapărură, cu părul lipit de tîmple, scuipînd apa amară pe gură și pe nări, la fel de mirați fără îndoială de acest plonjon pe cît ar fi putut fi Telemac, fiul lui Ulise, cînd Minerva, sub chipul înțeleptului Mentor, se azvîrli în mare din înaltul unei stînci, ca să-l smulgă dragostei lui Eucharis.

În spatele călătorului ciudat, la o distanță respectuoasă, stătea în picioare, lîngă un maldăr de bagaje, un groom mic, un fel de bătrîn de cincisprezece ani, o stîrpitură în livrea semănînd cu acei pitici crescuți de răbdarea chinezească în vase de porțelan ca să nu se dezvolte, obrazul turtit pe care nasul de-abia se vedea părea a fi fost comprimat încă din copilărie, iar ochii lui bulbucați aveau acea blîndețe pe care anumiți naturaliști le-o atribuie ochilor broaștei-rîioase. Nici o cocoașă nu-i rotunjea umerii și nu-i umfla pieptul; dădea totuși impresia de cocoșat, deși zadarnic i-ai fi cătat cusurul. La drept vorbind, era un groom foarte decent, care ar fi putut să se prezinte fără antrenament la cursele de la Ascott sau de la Chantilly; orice gentleman l-ar fi primit

datorită chipului său pocit. Era neplăcut, dar ireproşabil în genul lui, ca şi stăpînul său.

Pasagerii debarcară; după schimburi de înjurături mai mult decît homerice, hamalii îşi împărţiră străinii şi bagajele şi porniră pe drumuri diferite către numeroasele hoteluri ale Neapolului.

Călătorul cu lornion şi groom-ul său se îndreptară spre Hotel Roma, urmaţi de o falangă numeroasă de hamali robuşti şi care se prefăceau că năduşesc şi gîfîie sub greutatea unei cutii de pălării sau a unei valize uşoare, în speranţa naivă că vor primi un bacşiş mai mare, în timp ce patru sau cinci din tovarăşii lor, scoţînd la iveală muşchi la fel de puternici ca ai acelui Hercule care este admirat la Studi, împingeau un cărucior cu două uluci şi legănau două cufere potrivit de mari şi nu prea grele.

Cînd ajunseră la poarta hotelului şi după ce *padron di casa* arătă noului venit apartamentul pe care urma să-l ocupe, hamalii, deşi primiseră aproape de trei ori mai mult decît li se cuvenea, începură să gesticuleze disperat şi să ţină discursuri în care formulele rugătoare erau îmbinate cu ameninţările în cea mai comică proporţie; vorbeau cu toţi în acelaşi timp, cu o volubilitate îngrijorătoare, cerînd o plată mai mare, jurînd pe toţi zeii că nu fuseseră îndeajuns de răsplătiţi pentru osteneala lor. Paddy, rămas singur ca să-i înfrunte, căci stăpînul lui, fără să dea importanţă scandalului, se urcase pe scară, semăna cu o maimuţă înconjurată de o haită de cîini. Încercă, pentru a linişti acest uragan de zgomote, să ţină un mic discurs în limba lui maternă, adică engleza. Discursul nu avu succes. Atunci, strîngînd pumnii şi ridicînd braţul la înălţimea pieptului, îşi luă o poză de box foarte corectă, spre marele haz al hamalilor şi, cu o directă demnă de Adams sau de Cribbs, îl nimeri în stomac, astfel că uriaşul bandei se rostogoli cu picioarele în aer pe dalele de lavă ale pavajului.

Această faptă puse pe fugă trupa; colosul se ridică greoi și frînt din căzătură; și, fără să încerce să se răzbune pe Paddy, plecă frecîndu-și cu mîna și strîmbîndu-se întruna amprenta vineție care începea să-i irizeze pielea, încredințat că un diavol se ascundea sub jiletca maimuțoiului aceluia, bun cel mult să călărească pe un cîine și pe care crezuse că-l poate răsturna cu o suflare.

Străinul îl chemă pe *padron di casa* și-l întrebă dacă nu fusese trimisă la Hotel Roma o scrisoare adresată domnului Paul d'Aspremont; hotelierul răspunse că într-adevăr o astfel de scrisoare aștepta de o săptămînă în caseta pentru corespondență și se grăbi s-o aducă.

Scrisoarea, pusă într-un plic gros de hîrtie *cream-lead* azuriu și vărgat, pecetluit cu ceară de aventurin, era acoperită de un scris aplecat și colțuros care denotă o înaltă educație, cea pe care o posedă, poate într-o prea uniformă unanimitate, tinerele englezoaice de familie bună.

Iată ce cuprindea acest plic pe care domnul d'Aspremont îl deschise cu o grabă care nu avea poate drept motiv simpla curiozitate.

„Dragă domnule Paul,

Am ajuns la Neapole de două luni. În timpul călătoriei pe care am făcut-o pe îndelete, unchiul meu s-a plîns amarnic de căldură, de țînțari, de vin, de unt, de paturi; jura că trebuie să fii într-adevăr nebun ca să părăsești un *cottage* confortabil, la cîteva mile de Londra, și să te plimbi pe drumuri prăfuite de-a lungul cărora se află hanuri infecte în care un respectabil cîine englez n-ar vrea să petreacă o noapte măcar; dar, tot bombănind, mă însoțea și aș fi putut să-l duc la capătul pămîntului; el nu se simte mai rău și eu mă simt mai bine. Ne-am instalat la malul mării într-o casă văruită în alb și ascunsă într-un fel de pădure virgină de

portocali, de lămîi, de mirt, de leandri, de tufișuri și vegetație exotică. De sus, de pe terasă, avem parte de o priveliște minunată și vei găsi în fiecare seară o ceașcă de ceai sau o limonadă cu gheață, la alegere. Unchiul meu, pe care l-ai fascinat, nu știu cum, va fi încîntat să-ți strîngă mîna. Mai este nevoie să-ți spun că sluga dumitale nu va fi nici ea supărată, deși i-ai tăiat degetele cu inelul de la mînă luîndu-ți rămas bun de la ea pe digul de la Folkestone.

Alicia W."

II

Paul d'Aspremont porunci să i se servească dejunul în cameră, iar apoi ceru o trăsură. Trăsuri se găsesc întotdeauna în jurul marilor hoteluri, neașteptînd decît fantezia călătorilor; dorința îi fu deci satisfăcută pe loc. Caii birjelor de la Neapole sînt atît de slabi, încît Rosinanta pare foarte grasă pe lîngă ei; capul lor descarnat, coastele ca niște cercuri de butoi, spinarea împungînd și mereu jupuită par să implore cuțitul ecarisorului ca pe o binefacere, căci să hrănești un animal pare o grijă de prisos pentru nepăsarea meridionalilor; hamurile, în mare parte rupte, sînt drese cu sfoară, și cînd birjarul a luat hățurile în mînă și a plescăit din limbă pentru a hotărî plecarea, îți vine să crezi că vor leșina caii și că birja se va preface în fum, ca trăsura Cenușăresei cînd se întoarce de la bal după miezul nopții, în ciuda poruncii date de zînă. Dar nimic din toate acestea nu se întîmplă; mîrțoagele se opintesc pe picioare și, după ce se împleticesc puțin, pornesc într-un galop neostoit: vizitiul le transmite înflăcărarea lui și biciul subțire știe să stoarcă ultima scînteie de viață

care se ascunde în aceste schelete. Şi ele tropăie, dau din cap, îşi dau aere zglobii, holbează ochii, îşi cască nările şi se menţin într-un mers pe care nu l-ar putea egala cei mai buni cai englezeşti. Cum se produce acest fenomen şi ce putere le face să gonească mîncînd pămîntul pe mortăciunile astea? Nu vom explica acest lucru. Fapt este că acest miracol are loc zilnic la Neapole şi că nimeni nu se arată mirat.

Caleaşca domnului Paul d'Aspremont zbura prin mulţimea compactă, trecînd la un milimetru de chioşcurile limonagiilor, *acqaiuoli*, împodobite cu coroniţe de lămîi, barăcile cu friptură sau macaroane, tarabele cu fructe de mare şi maldărele de pepeni verzi aşezaţi pe drum ca ghiulele într-un parc de artilerie. De abia dacă *lazzaroni*[1]-i culcaţi de-a lungul zidurilor, înveliţi în bluzele lor, catadicseau să-şi retragă picioarele, să nu le strivească roţile trăsurilor; din cînd în cînd un *corricolo* zburînd cu roţile lui mari şi roşii, trecea încărcat cu călugări, doici, hamali şi ştrengari de-a lungul trăsurii, atingîndu-se aproape de oişte, în mijlocul unui nor de praf şi de zgomot; dar se poate adăuga o ladă nouă la roţi vechi sau roţi noi unei lăzi vechi; mijloc ingenios care permite acestor ciudate vehicole să dureze timp îndelungat, spre marea satisfacţie a amatorilor de culoare locală.

Călătorul nostru, distrat, nu dădea prea mare atenţie acestui spectacol însufleţit şi pitoresc care ar fi absorbit cu siguranţă pe un turist ce n-ar fi găsit la Hotel Roma un bilet adresat lui şi semnat Alicia W.

Privea vag spre marea limpede şi albastră unde se deosebeau, într-o lumină strălucitoare şi nuanţată de depărtare, cu tente de ametist şi de safir, frumoasele insule semănate sub formă de evantai la intrarea în golf: Capri, Ischia, Nisida, Procida, ale căror nume armonioase ră-

[1] Cerşetori (it.).

sună ca niște dactili grecești, dar sufletul îi era absent; zbura în grabă spre Sorrente, către căsuța albă, ascunsă în frunziș, despre care vorbea scrisoarea lui Alicia. În această clipă, chipul domnului d'Aspremont nu avea acea expresie neplăcută și greu de definit care îl caracteriza cînd o bucurie lăuntrică nu-i îmbina armonios trăsăturile desăvîrșite dar aspre: era într-adevăr frumos și simpatic, ca să ne servim de un cuvînt îndrăgit de italieni; sprîncenele se arcuiau lin; colțul gurii nu cobora disprețuitor și o licărire afectuoasă îi lumina ochii calmi: ai fi înțeles pe deplin, văzîndu-l atunci, sentimentele pe care păreau să le conțină la adresa lui frazele pe jumătate tandre, pe jumătate ironice de pe hîrtia *cream-lead*. Originalitatea sa, susținută de multă distincție, nu trebuia să-i displacă unei tinere miss, crescută liber după obiceiul englezesc de către un bătrîn unchi foarte indulgent.

În viteza cu care goneau caii, depășiră curînd Chiaja, Marinellla, și trăsura alerga pe drumul acela înlocuit azi de o cale ferată. Un praf negru, asemănător cărbunelui pisat, dă un aspect plutonic întregiii plaje acoperite de un cer sclipitor și linse de o mare de cel mai curat albastru; funinginea Vezuviului, cernută de vîntul care o presară pe mal, face ca clădirile Portici și Torre del Greco să semene cu uzinele din Birmingham. Domnul d'Aspremont nu se ocupă cîtuși de puțin de contrastul dintre pămîntul tuciuriu și cerul de safir, era nerăbdător să ajungă. Cele mai frumoase drumuri sînt lungi cînd te așteaptă miss Alicia și ți-ai luat rămas bun de la ea cu șase luni în urmă pe digul Folkestone: cerul și marea de la Neapole își pierd magia.

Trăsura părăsi drumul principal, o luă pe un drumeag lateral și se opri în fața unei porți alcătuite din doi piloni de cărămidă zugrăvită; deasupra erau așezate urne cu pămînt roșu, în care niște aloeși își răsfirau frunzele asemănătoare cu niște lame de tinichea și ascuțite ca

nişte pumnale. O portiţă de zăbrele vopsite verde închidea curtea. Zidul era înlocuit cu un gard viu de cactuşi cu răsaduri ce creşteau strîmb şi diform şi-şi împleteau strîns reţeaua spinoasă. Deasupra gardului viu, trei sau patru smochini uriaşi îşi întindeau în mase compacte foile largi, de un verde metalic, cu vigoarea unei vegetaţii de-a dreptul africane; un mare pin parasol îşi legăna umbrele şi de-abia dacă ochiul putea să distingă, printre ochiurile frunzişului luxuriant, faţada casei ce sclipea în plăci albe în spatele acestei perdele stufoase.

O slujitoare smeadă, cu părul creţ şi atît de des încît un pieptene s-ar fi rupt în el, veni în fugă cînd auzi trăsura, deschise poarta şi, luînd-o înaintea domnului d'Aspremont, pe o alee cu tufişuri decorative şi flori care îi mîngîiau obrazul, îl conduse la terasa pe care miss Alicia Ward îşi lua ceaiul în tovărăşia unchiului ei.

Dintr-un capriciu foarte potrivit unei tinere blazate în domeniul confortului şi al tuturor eleganţelor, şi poate ca să-l mai contrazică pe unchiul ei, de ale cărui gusturi burgheze rîdea, miss Alicia preferase unor clădiri civilizate această vilă; stăpînii călătoreau şi nu fusese locuită de mai mulţi ani. Găsea în grădina ei părăsită şi aproape sălbatică o poezie care-i era pe plac; în clima propice a Neapolului totul crescuse cu o repeziciune prodigioasă. Portocali, mirţi, rodii, lămîi se dezvoltaseră în voie şi ramurile, nemaitemîndu-se de foarfecele grădinarului, se împreunaseră dintr-un capăt al aleii într-altul, sau pătrundeau familiar în camere prin cîte un geam spart. Nu mai era, ca în nord, tristeţea unei case pustii, ci bucuria nebună şi impetuozitatea fericită a naturii sudului lăsate în voia ei; în lipsa stăpînului, plantele exuberante îşi îngăduiau să-şi dezlănţuie în voie frunzişul, florile, fructele şi miresmele; îşi luau înapoi ceea ce omul le precupeţeşte.

Cînd comodorul[1] — așa îi spunea Alicia în intimitate — văzu acest stufiș de nepătruns, prin care te-ai fi putut strecura doar cu o sabie de abataj, ca în pădurile Americii, făcu tărăboi și declară că nepoata lui era, fără doar și poate, smintită. Dar Alicia îi promise cu gravitate că va porunci să se facă de la intrare la salon și de la salon la terasă o trecee în care să încapă un butoi de vin grecesc — singura concesie pe care o putea acorda pozitivismului unchiului ei. Comodorul se resemnă, căci îi era cu neputință să-i reziste nepoatei și, în această clipă, așezat în fața ei pe terasă, bea cu înghițituri mici, sub pretext că-și lua ceaiul, o ceașcă mare de rom.

Terasa care o sedusese mai cu seamă pe tînăra miss era într-adevăr foarte pitorească și merită o descriere aparte, căci Paul d'Aspremont se va întoarce deseori aici și trebuie să prezinți decorul scenelor pe care le povestești.

Ajungeai la terasă, ce se ridica deasupra unui drum prăpăstios, pe o scară din dale prost îmbinate printre care se lăfăiau buruienile. Patru coloane simple, provenind de la vreo ruină antică, ale căror capiteluri pierdute fuseseră înlocuite prin cuburi de piatră, susţineau un spalier cu viță de vie. De pe balustradă cădeau în valuri viţa sălbatică și parachernița. Lîngă ziduri, smochini indieni, aloeși, arbatuși creşteau într-o dezordine fermecătoare și, dincolo de o pădurice, unde se aflau un palmier şi trei pini italieni, priveliștea cuprindea un teren vălurit, presărat cu vile albe, apoi se oprea asupra siluetei viorii a Vezuviului, sau pe imensitatea albastră a mării.

Cînd domnul Paul d'Aspremont se ivi în vîrful scării, Alicia se ridică, scoase un mic strigăt de bucurie și făcu cîțiva pași în întîmpinarea lui. Paul îi luă mîna după moda englezească, dar tînăra fată ridică această mînă pînă la înăl-

---

[1] Ofiţer din marina engleză şi americană, cu un grad superior căpitanului de vas.

ţimea buzelor prietenului ei cu o mişcare plină de drăgălăşenie copilărească şi de cochetărie ingenuă.

Comodorul încercă să se ridice în picioare şi, bolnav de gută cum era, izbuti abia după cîteva strîmbături dureroase, care contrastau în mod comic cu aerul vesel pe care-l respira întregul lui chip rotofei; se apropie cu un pas destul de ager de grupul fermecător pe care-l formau cei doi tineri şi-i strînse mîna lui Paul în aşa fel încît degetele să se întipărească unele într-altele, supremă expresie a vechii cordialităţi britanice.

Miss Alicia aparţinea acelei varietăţi de englezoaice brune ce realizează un ideal ale cărui condiţii par să se contrazică între ele: o piesă strălucitor de albă pe lîngă care ar fi părut galben laptele, zăpada, crinul, alabastrul, ceara şi tot ce slujeşte poeţilor drept comparaţie pentru a sugera culoarea albă; buze ca cireaşa şi păr la fel de negru ca noaptea şi pana corbului. Efectul acestui contrast este irezistibil şi alcătuieşte o frumuseţe deosebită, de un soi nemaiîntîlnit altundeva. Poate cîteva circasiene, crescute din copilărie în serai, mai pot avea asemenea ten miraculos, dar trebuie să ne încredem în privinţa asta în exagerările poeziei orientale şi în guaşele lui Lewis reprezentînd haremurile din Cairo. Alicia era cu siguranţă tipul cel mai desăvîrşit al acestui gen de frumuseţe.

Ovalul prelung al capului, tenul nemaipomenit de pur, nasul fin, subţire, transparent, ochii de un albastru-închis, mărginiţi de gene lungi, care palpitau pe obrajii roz, ca nişte fluturi negri atunci cînd închidea pleoapele, buzele de culoarea purpurei aprinse, părul căzînd în volute strălucitoare, precum două panglici de saten de-o parte şi de alta a obrazului şi a gîtului ei de lebădă, pledau în favoarea acelor chipuri romantice de femei ale lui Maclise care, la Expoziţia universală, păreau fermecătoare imposturi.

Alicia purta o rochie de grenadină cu volane festonate și brodate cu rămurele roșii, ce se potriveau de minune cu împletiturile de corali din bob mărunt împodobind pieptănătura și din care erau alcătuite colierul și brățările ei; cinci lame de firet prinse într-o perlă de corai cu fațete tremurau delicat răsucite și agățate de lobul urechilor mici. Dacă vă nemulțumește acest abuz de corai, gîndiți-vă că sîntem la Neapole și că pescarii ies dinadins la mal ca să vă ofere aceste rămurele care se înroșesc în contact cu aerul.

Se cuvine, după portretul lui miss Alicia Ward, dacă n-ar fi decît ca să înfățișăm un contrast, să facem cel puțin o caricatură — în stilul lui Hogarth — a comodorului.

Comodorul, în vîrstă cam de șaizeci de ani, avea o particularitate: fața lui era în întregime roșie, iar pe ea formau un adevărat contrast sprîncenele albe, favoriții de aceeași culoare, ceea ce îl făcea să semene cu un bătrîn piele-roșie care s-ar fi tatuat cu cretă. Insolațiile inevitabile într-o călătorie în Italia adăugaseră cîteva straturi brune peste această colorație aprinsă, și comodorul te făcea fără voie să te gîndești la o pralină mare, înconjurată de vată. Era îmbrăcat din cap pînă în picioare cu o haină, o vestă, pantaloni și niște ghetre din stofă de vigonie cenușiu-verzuie, despre care croitorul a trebuit să-și dea cuvîntul de onoare că era culoarea cea mai la modă și care se purta cel mai bine, ceea ce nici nu era poate o minciună. În ciuda feței aprinse și a hainei caraghioase, comodorul nu avea deloc o înfățișare vulgară. Curățenia lui meticuloasă, ținuta ireproșabilă și manierele distinse arătau că e un gentleman desăvîrșit, deși în nenumărate privințe înfățișarea lui semăna mai degrabă cu a unui englez de vodevil, așa cum îi parodiază Hoffmann sau Levassor. Ca trăsături de caracter, își adora nepoata și bea mult porto și rom de Jamaica, spre

a-și întreține radicalul umed, după metoda caporalului Trimm.

— Uite ce sănătoasă și ce frumoasă sînt acum! Privește ce culori am; nu chiar ca ale unchiului; nici n-o să-l ajung, vreau să sper. Totuși aici am roz, roz veritabil, spuse Alicia atingîndu-și obrazul cu degetul fin, terminat printr-o unghie lucitoare ca agata; m-am și îngrășat și nu mi se mai văd claviculele care mă necăjeau atîta cînd mergeam la bal. Spune și dumneata, cît de cochetă trebuie să fii ca să te lipsești trei luni de tovărășia logodnicului, ca după aceea să te găsească proaspătă și încîntătoare!

Și, debitînd această tirada pe un ton vesel și săltăreț care nu-i intra în obișnuință, Alicia stătea în fața lui Paul de parcă voia să-l provoace și să-i înfrunte cercetarea.

— Nu-i așa, adăugă comodorul, că-i voinică acum și frumoasă ca fetele de la Procida care poartă amfore grecești pe cap?

— Desigur, comodore, răspunse Paul; miss Alicia nu s-a făcut mai frumoasă, pentru că una ca asta nu era cu putință, dar se vede bine că-i mai sănătoasă decît atunci cînd, din cochetărie, după cum pretinde, mi-a impus această dureroasă despărțire.

Și privirea lui se oprea ciudat de fix asupra tinerei fete ce se afla în fața lui.

Deodată, rozul frumos pe care se lăuda că-l cucerise dispăru de pe obrajii lui Alicia așa cum roșul serii părăsește obrajii de zăpadă ai muntelui atunci cînd soarele dispare la orizont; tremura toată și duse mîna la inimă; gura ei fermecătoare păli și se strînse.

Paul, speriat, se ridică, așa cum făcu și comodorul; culorile vii ale lui Alicia reapăruseră; surîdea făcînd oarecare efort.

— Îți promisesem un ceai sau o băutură răcoritoare; deși sînt englezoaică, îți recomand băutura răcoritoare. Gheața e mai bună decît apa

caldă în această țară vecină cu Africa și în care siroco-ul se năpustește de-a dreptul.

Toți trei luară loc în jurul mesei de piatră sub tavanul cu struguri; soarele se cufundase în mare și lumina albastră care se numește noapte la Neapole urma după lumina galbenă. Luna semăna bani de argint pe terasă, printre frunze; marea foșnea pe mal ca o sărutare la care se adăuga freamătul de alamă al tobelor basce acompaniind tarantelele...

Trebuiră să-și ia rămas bun; Vice, slujitoarea roșcovană cu părul creț, sosi cu un felinar ca să-l conducă pe Paul pe aleile întortocheate ale grădinii. În timp ce servea sucul cu gheață se uitase lung la noul-sosit, cu o curiozitate amestecată cu teamă. Fără îndoială că rezultatul acestei examinări nu fusese favorabil pentru Paul, căci fruntea lui Vice, și așa galbenă ca tutunul, se mai întunecă și, în timp ce-l conducea pe străin, îndrepta spre el, în așa fel încît să n-o poată vedea, degetul mic și arătătorul, iar celelalte două degete erau lipite de palmă împreună cu degetul mare, ca spre a face un semn cabalistic.

III

Prietenul lui Alicia se întoarse la Hotel Roma pe același drum: era o seară nemaipomenit de frumoasă; o lună limpede și sclipitoare arunca asupra mării de un albastru diafan o trenă de paiete argintate ce fremătau fără încetare și străluceau mai puternic datorită valurilor. În larg, bărcile pescarilor, avînd la proră un felinar din fier cu cîlți aprinși, punctau marea cu stele roșii și tîrau după ele o dîră stacojie; fumul Vezuviului, alb ziua, se transformase în coloane luminoase și-și arunca și el sclipirea pe golf. În această clipă avea aspectul acela neverosimil

pentru ochii nordicilor și pe care i-l dau guașele italiene încadrate cu negru, atît de răspîndite cu cîțiva ani în urmă, mai fidele decît se pare în exagerarea lor crudă.

Cîțiva *lazzaroni* noctambuli mai rătăceau încă pe mal, mișcați fără voia lor de acest spectacol de magie și-și cufundau ochii mari, negri, în întinderea albastră. Alții, așezați pe bordajul unei bărci trase la mal, cîntau *Santa Lucia* sau romanța populară la modă pe-atunci: *Ti voglio ben'assai*, cu o voce pe care ar fi invidiat-o mulți tenori plătiți cu o sută de mii de franci. Neapole se culcă tîrziu, ca toate orașele din sud; totuși, luminile ferestrelor se stingeau încetul cu încetul și doar loteriile mai erau deschise, cu coronițele lor din hîrtie colorată, numerele favorite și luminile sclipind — gata să primească banii jucătorilor capricioși pe care fantezia de a da cîțiva carlini sau ducați pentru un număr visat i-ar fi putut apuca la întoarcerea acasă.

Paul se culcă, trase perdelele subțiri ale apărătorii de țînțari și adormi repede. Așa cum se întîmplă după o călătorie cu vaporul, patul deși nemișcat, i se părea că are tangaj și ruliu de parcă Hotel Roma ar fi fost *Leopold*. Această impresie îl făcu să viseze că e încă pe mare și că o vede pe dig pe Alicia, foarte palidă, lîngă unchiul ei aprins la față și care îi făcea semn să nu tragă la mal; chipul fetei exprima o durere adîncă și respingîndu-l părea că se supune, împotriva voinței sale unei fatalități imperioase.

Visul, care dobîndea o mare realitate datorită unor imagini recente, îl întristă atît de tare încît se deșteptă și fu fericit să constate că era în camera lui, în care pîlpîia cu un reflex de opal o lampă mică luminînd un turnuleț de porțelan în jurul căruia se zbăteau și zbîrnîiau o mulțime de țînțari. Ca să nu fie din nou victima acestui vis supărător, Paul se luptă cu somnul și începu să se gîndească la începutul legăturii lui cu miss Alicia, reluînd una cîte una toate

scenele pueril de fermecătoare ale primei lor dragoste.

Revăzu casa de cărămidă roz îmbrăcată în măceș și barba-caprei, locuința de la Richmond unde miss Alicia stătea cu unchiul ei și unde îl introdusese, în timpul primei lui călătorii în Anglia, una din acele scrisori de recomandare al cărei efect se mărginește de obicei la o invitație la masă. Își amintea rochia albă din muselină indiană, împodobită doar cu o fundă, pe care Alicia, care ieșise din pension în ajun, o îmbrăcase în ziua aceea și ramura de iasomie care se rostogolea în cascada părului ei ca o floare din coroana Ofeliei dusă de apă; și ochii, de un albastru catifelat, și gura, puțin întredeschisă lăsînd să se vadă dințișorii de fildeș, și gîtul gingaș care se lungea ca acela al unei păsări atente, și cum roșea deodată cînd privirea tînărului gentleman francez o întîlnea pe a ei.

Parloarul cu lemnărie de culoare închisă, cu tapet de pînză verde împodobit cu desene de vînătoare și curse cu obstacole colorate în tonurile tari ale miniaturilor englezești i se perinda prin minte ca într-o cameră obscură. Pianul își întindea șirul de clape asemănătoare cu dinții unei bătrîne văduve. Șemineul, festonat cu rămurele de merișor irlandez, își arăta strălucitoare vatra de fontă frecată cu miniu de plumb; fotoliile de stejar cu picioarele răsucite își deschideau brațele tapisate cu piele, covorul își desfășura desenele, și miss Alicia, tremurînd ca frunza, cînta cu cea mai adorabil de falsă voce din lume romanța *Anna Bolena*, *„deh, non voler constringere“* pe care Paul, nu mai puțin emoționat, o acompania în contratimp, în vreme ce comodorul, moțăind din pricina unei digestii dificile și mai aprins la față ca de obicei, scăpa pe jos un exemplar colosal, cu supliment, al ziarului *Times*.

Apoi scena se schimba: Paul, devenit mai intim, fusese invitat de comodor să petreacă

cîteva zile la *cottage*-ul lui în Lincolnshire... Un vechi castel feudal, cu turnuri crenelate, cu ferestre gotice, pe jumătate învăluit de iederă, dar aranjat în interior cu tot confortul modern se ridica la marginea unei peluze stropite și tăiată cu grijă, asemănătoare cu catifeaua; o alee de nisip galben înconjura gazonul şi servea drept manej pentru miss Alicia, care călărea unul din acei ponei scoţieni cu coama încîlcită, pictat cu-atîta dragoste de sir Edward Landseer, și cărora le dă o privire aproape omenească. Paul, pe un cal murg roșcat, împrumutat de comodor, o însoțea pe miss Ward în plimbarea aceea circulară, căci doctorul găsise că are plămînii cam sensibili şi-i recomandase mișcare.

Altădată o barcă ușoară aluneca pe lac dînd în lături crinii de apă și gonind pescărușii verzi sub frunzele argintate ale sălciilor. Alicia vîslea și Paul ținea cîrma; ce frumoasă era în aureola de aur desenată în jurul capului de pălăria de paie prin care treceau razele soarelui! Se apleca pe spate ca să dea din vîsle; botul lustruit al ghetelor cenușii se sprijinea de scîndura băncii; miss Ward nu avea un picior ca cele andaluze, scurt şi rotund ca un fier de călcat și care e atît de admirat în Spania, dar glezna era subţire, gamba bine cambrată şi talpa ghetuței, cam lungă, poate, nu era lată nici cît două degete.

Comodorul stătea ţintuit de mal, nu din pricina înălţimii lui, ci din pricina greutății care ar fi scufundat mica ambarcațiune. Îşi aştepta nepoata la debarcader și îi punea pe umeri cu o grijă maternă o hăinuță, de teamă să nu răcească — apoi, după ce legau barca, se întorceau să ia *lunch*[1]-ul la castel. Era o plăcere să vezi cum Alicia, care de obicei nu mînca mai mult decît mănîncă o păsărică, mușca vîrtos cu dinții ei perlaţi o felie roz de șuncă de yorc, subţire ca

[1] Prînzul (engl.).

o foaie de hîrtie și cum rodea dintr-o chiflă, fără să arunce o firimitură peștilor aurii din bazin.

Zilele fericite trec atît de repede! Din săptămînă în săptămînă Paul își amîna plecarea și frumoasele mase de verdeață din parc începeau să capete tonuri de șofran; ceața albă se înălța dimineața din lac. În ciuda greblei plimbate fără încetare de grădinar, frunzele galbene acopereau nisipul aleii, milioane de perle de gheață scînteiau pe gazonul verde al peluzei, iar seara se vedeau coțofene sărind și certîndu-se pe vîrful pomilor pleșuvi.

Alicia pălea sub privirea neliniștită a lui Paul și nu mai avea nici o culoare afară de două pete roz pe pomeți. Deseori îi era frig și focul cel mai puternic de cărbuni nu izbutea s-o încălzească. Doctorul păruse îngrijorat și ultima lui rețetă prescria ca miss Ward să-și petreacă iarna la Pisa și primăvara la Neapole.

Chestiuni familiale îl rechemaseră pe Paul în Franța; Alicia și comodorul trebuiau să plece în Italia și despărțirea avusese loc la Folkestone. Nu rostiseră nici un cuvînt, dar miss Ward îl considera pe Paul logodnicul ei și comodorul îi strînsese mîna tînărului într-un mod semnificativ: nu-i strivești în felul acesta degetele decît unui ginere.

Paul, despărțit de logodnică șase luni, care i se păruseră la fel de lungi ca secolele, avusese fericirea s-o găsească pe Alicia vindecată de lîncezeală și strălucind de sănătate. Ceea ce rămăsese din copil în tînăra fată dispăruse; și se gîndea, beat de fericire, că bătrînul comodor nu va avea nici o obiecție cînd îi va cere nepoata în căsătorie.

Legănat de aceste imagini plăcute, adormi și nu se mai trezi decît la ziuă. Neapolul își începea viața gălăgioasă; vînzătorii de apă rece strigau; rotisorii întindeau călătorilor carnea înfiptă în frigărui; aplecate pe fereastră, gospo-

dinele leneșe coborau pe o sfoară coșurile pe care le trăgeau în sus pline cu roșii, pești și bucăți mari de bostan. Scribi publici cu haine negre, roase, și pana pe după ureche, stăteau în dughenele lor; în altele zarafii așezau în grămăjoare, pe mese mici, monede felurite: garni, carlini, ducați; birjarii își goneau mîrțoagele, căutînd clienți matinali și toate clopotele sunau vesel rugăciunea de dimineață.

Călătorul nostru, înfășurat în halat, se sprijini de balustrada balconului; de la fereastră se vedea Santa Lucia, fortul Uovo și o imensă întindere de mare pînă la Vezuviu și la promontoriul albastru unde se aflau, albe, vastele *casini* de la Castellamare și unde apăreau în depărtare vilele din Sorrente.

Cerul era senin, doar un singur nor înainta spre oraș, împins de un vînticel molatic. Paul își aținti spre el acea privire ciudată pe care am mai remarcat-o; sprîncenele i se încruntară. Alți aburi se adăugară petei aceleia de puf și în curînd o perdea groasă de nori își întinse cutele negre deasupra castelului San-Elmo. Stropi mari picară pe pavajele de lavă și în cîteva minute se preschimbară într-una din acele ploi deluviene care transformă străzile Neapolului în șuvoaie și duc cu ele cîinii și chiar măgarii în canal. Mulțimea surprinsă se răspîndi în căutarea unui adăpost; tarabele bătute de vînt se mutară în goană, pierzînd din marfă și ploaia, învingătoare pe cîmpul de luptă, gonea în șiruri albe pe malul pustiu de la Santa-Lucia.

Hamalul mătăhălos căruia Paddy îi aplicase un pumn magistral, sprijinit de un zid sub un balcon care îl apăra puțin, nu se lăsase cuprins de panica generală și privea adînc gînditor balconul în care stătea sprijinit domnul Paul d'Aspremont

Monologul lui interior se rezumă la această frază pe care o mormăi cu un aer iritat:

— Căpitanul vasului *Leopold* ar fi făcut bine să-l arunce pe acest *forestiere*[1] în mare; și băgînd mîna sub cămașa de pînză groasă, atinse pachetul de amulete legat de gît cu un șiret.

IV

Vremea bună nu întîrzie să se întoarcă, o rază puternică de soare uscă în cîteva minute ultimele lacrimi ale valului de ploaie și mulțimea reîncepu să fremete vesel pe chei. Dar Timberio, hamalul, nu păru că-și schimbă părerea despre tînărul francez și, prudent, se mută în afara razei ferestrelor hotelului: cîțiva *lazzaroni* cunoscuți își arătară mirarea că părăsește un loc excelent pentru unul mult mai puțin favorabil.

— I-l dau cui vrea, răspunse el dînd din cap cu un aer misterios; știu eu ce știu.

Paul mîncă în cameră pentru că, fie din timiditate, fie din dispreț, nu-i plăcea să fie înconjurat de lume; apoi se îmbrăcă și, în așteptarea unei ore potrivite pentru a se duce la miss Ward, vizită muzeul Studi și admiră cu o privire distrată prețioasa colecție de vase campaniene, bronzurile găsite la săpăturile de la Pompei, o cască de aramă coclită în care se mai afla capul soldatului care o purta, o bucată de noroi întărită care păstra forma unui tors fermecător de tînără fată surprinsă de erupția vulcanului la vila lui Arrius Diomede, pe Hercule Farnese și prodigioasa lui musculatură, Flora, Minerva arhaică, cei doi Balbus și minunata statuie a lui Aristide, exemplarul cel mai reușit poate din tot ce ne-a lăsat antichitatea. Dar un îndrăgostit nu apreciază cu entuziasm monumentele de artă; pentru el, profilul abia schițat al capu-

[1] Străin (it.).

lui adorat valorează cît toate statuile de marmură grecești sau romane.

După ce reuși să piardă totuși două sau trei ore la Studi, se urcă grăbit în caleașcă pentru a se îndrepta spre vila unde locuia miss Ward. Birjarul, cu intuiția pasiunilor care caracterizează temperamentul meridional, își ațîța mîrțoagele și, curînd, trăsura se opri în fața stîlpilor ce sprijineau vasele cu plante pe care le-am mai descris. Aceeași slujnică veni să-i deschidă poarta; părul ei era la fel de cîrlionțat; avea, ca și prima dată, drept orice îmbrăcăminte o cămașă de pînză brodată cu fir colorat la mîneci și la gît și un jupon dintr-o țesătură groasă, cu dungi, cum poartă femeile de la Procida; nu purta, trebuie să mărturisim, ciorapi, și pășea desculță în praf cu niște picioare pe care un sculptor le-ar fi admirat. Dar de un șiret negru era agățat un pachet cu brelocuri cu forme ciudate, din corn de vită și corai pe care, spre vădita mulțumire a lui Vice, privirea lui Paul se așeză.

Miss Alicia era pe terasă, locul pe care-l îndrăgea cel mai mult. Un hamac indian din bumbac roșu și alb, împodobit cu pene de păsări, legat de două din coloanele care susțineau plafonul de struguri, o legăna leneș pe tînăra fată, îmbrăcată într-un capot ușor de mătase chinezească ecru, ale cărui garnituri dantelate le strivea fără milă. În picioare, al căror vîrf se vedea prin ochiurile hamacului, purta papuci din fibre de aloeși, iar brațele-i frumoase se încrucișau goale deasupra capului, în atitudinea anticei Cleopatre căci, deși abia începutul lui mai, era foarte cald și mii de greieri scîrțîiau în cor sub tufișurile dimprejur.

Comodorul, în costum de plantator, așezat într-un fotoliu de trestie, trăgea la intervale regulate sfoara care punea hamacul în mișcare.

Un al treilea personaj completa grupul: era contele Altavilla, un tînăr și elegant napolitan a cărui prezență aduse pe fruntea lui Paul acea

contracție care-i dădea o expresie de răutate diabolică.

Contele era într-adevăr unul din acei bărbați pe care nu-i vezi cu plăcere în preajma femeii pe care o iubești. Talia lui înaltă avea proporții desăvîrșite, părul negru ca smoala și stufos însoțea o frunte netedă, frumos arcuită; o licărire din cerul Neapolelui îi sclipea în ochi iar dinții mari și puternici, dar albi ca perlele, păreau că strălucesc mai puternic din cauza buzelor roșii și nuanței măslinii a tenului. Singura critică pe care un gust pretențios i-ar fi putut-o găsi era că-i prea frumos.

Cît despre haine, le comanda la Londra, și dandy-ul cel mai sever i-ar fi încuviințat ținuta. Nu avea nimic italian în îmbrăcăminte decît butonii de la cămașă, care erau prea scumpi. Aci se trăda gustul înnăscut al sudicilor pentru giuvaeruri. Se prea poate, de asemenea, ca oriunde altundeva decît la Neapole să fi fost găsite de un gust îndoielnic buchețelele de rămurele de corai, mîinile din lavă de Vezuviu cu degetele îndoite sau ridicînd un pumnal, cîinii întinși cu botul pe labe, coarnele albe și negre și alte mici obiecte asemănătoare, prinse într-un singur inel, agățat de lanțul de la ceas; dar o plimbare pe strada Toledo sau la Villa Reale ar fi ajuns ca să demonstreze că nu era nimic excentric să porți la vestă aceste brelocuri ciudate.

Cînd Paul d'Aspremont se prezentă, contele, la rugămintea insistentă a lui miss Ward, cînta una din acele minunate melodii populare napolitane, fără autor, și din care una singură, culeasă de un compozitor, ar ajunge să facă succesul unei opere. Celor care nu le-au auzit pe malul Chiaja sau pe dig, din gura unui om din popor, a unui pescar sau a unei *trovatella*, fermecătoarele romanțe ale lui Gordigiani le-ar putea da o idee de cum arată. Sînt făcute dintr-un suspin de briză, dintr-o rază de lună, dintr-o

mireasmă de portocal și dintr-o bătaie de inimă.

Alicia, cu frumoasa ei voce englezească, puțin falsă, urma motivul pe care voia să-l rețină și îi făcu fără să se întrerupă un gest de prietenie lui Paul, care o privea cam aspru, intrigat de prezența acestui bărbat tînăr și frumos.

Una din sforile hamacului se rupse, miss Ward căzu jos, fără să se lovească; șase mîini se întinseră spre ea în același timp. Dar tînăra fată se și ridicase, roșie de rușine, căci e *improper*[1] să cazi în fața unor bărbați. Totuși nici una din castele cute ale rochiei nu se deranjase.

— Doar am încercat sforile astea eu însumi, spuse comodorul, și miss Ward nu-i mai grea decît un colibri.

Contele Altavilla dădu din cap în mod misterios: în sinea lui își explica evident ruperea sforii prin cu totul alt motiv decît cel al greutății; dar, ca un om binecrescut, tăcu și se mulțumi să-și zăngăne ciorchinele de brelocuri de la vestă.

Ca orice bărbat care devine morocănos și sălbatic atunci cînd se află în prezența unui rival pe care îl consideră primejdios, în loc să se poarte ceva mai grațios și mai amabil, Paul d'Aspremont, deși era om de lume, nu reuși să-și ascundă proasta dispoziție; nu răspundea decît printr-o mormăitură, păstra lungi momente de tăcere și, cînd se îndrepta către Altavilla, privirea lui lua o expresie sinistră; petele gălbui se răsuceau sub transparența cenușie a pupilelor ca niște șerpi de apă pe fundul unui izvor. De fiecare dată cînd Paul îl privea astfel, contele, cu un gest în aparență mașinal, rupea cîte o floare dintr-o jardinieră așezată lîngă el și o arunca, spre a tăia fluxul privirii iritate.

---

[1] Necuviincios (engl.).

— Ce aveţi de-mi distrugeţi jardiniera? exclamă miss Alicia Ward care-i surprinsese gestul. Ce v-au făcut florile mele de le decapitaţi?

— O! nimic, miss; doar un tic involuntar, răspunse Altavilla tăind cu unghia un trandafir superb, pe care îl aruncă în aceeaşi direcţie.

— Mă necăjiţi tare mult, spuse Alicia; şi fără să ştiţi, nesocotiţi una din maniile mele. N-am cules niciodată o floare: o floare ruptă e o floare moartă, un cadavru de trandafir, de verbină sau de brebenoc care au pentru mine ceva sfînt.

— Ca să ispăşesc crimele pe care le-am făcut, spuse contele Altavilla înclinîndu-se, am să vă trimit o sută de coşuri de florii vii.

Paul se ridicase cu un aer stingherit, răsucind marginea pălăriei şi pîndind parcă momentul plecării.

— Cum! vrei să şi pleci? spuse miss Ward.

— Trebuie să scriu nişte scrisori foarte importante.

— O! ce cuvînt urît ai rostit! spuse tînăra cu o mică strîmbătură; există scrisori importante atunci cînd nu-mi scrii mie?

— Hai, rămîi, Paul, spuse comodorul; făcusem un plan pentru seara asta, dacă nepoata mea îşi dă consimţămîntul: ne-am duce mai întîi să bem un pahar de apă din fîntîna Santa-Lucia, care miroase a ouă clocite dar deschide pofta de mîncare; pe urmă am gusta vreo duzină sau două de stridii albe şi roşii la pescărie, apoi am cina sub un umbrar într-o *osteria*[1] cu adevărat napolitană, şi-am bea nişte vin de falerne şi lacryma-christi şi în sfîrşit ne-am încheia petrecerea cu o vizită la domnul Pulcinella. Contele ne-ar explica subtilităţile dialectului.

---

[1] Ospătărie, restaurant (it.).

Acest plan nu păru că-i surîde prea mult domnului d'Aspremont şi se retrase, după ce salută cu răceală.

Altavilla mai rămase cîteva clipe: şi cum miss Ward, supărată de plecarea lui Paul, nu fu doritoare să urmeze planul comodorului, plecă şi el.

Două ore după aceea, miss Ward primea o imensă cantitate de ghivece cu flori dintre cele mai rare şi, ceea ce o surprinse şi mai tare, două monstruase coarne de bou sicilian, transparente ca iaspisul, netede ca agata, lungi de vreo patru picioare şi la capăt cu nişte puncte negre amenințătoare. O minunată montură de bronz îngăduia să aşezi coarnele cu vîrful în sus pe un şemineu, o consolă sau o cornişă.

Vice, care-i ajutase pe comisionari să despacheteze florile şi coarnele, păru că înțelege semnificația acestui dar ciudat.

Aşeză la vedere pe masa de piatră podoabele minunate ce-ai fi putut crede că sînt smulse de pe fruntea taurului divin care o purta pe Europa şi spuse:

— Iată-ne acum gata de apărare.

— Ce vrei să spui, Vice? întrebă miss Ward.

— Nimic... decît că domnul francez are nişte ochi foarte ciudați.

V

Ora prînzului trecuse de mult şi focul de cărbuni care în timpul zilei transformă în crater al Vezuviului bucătăria de la Hotel Roma îşi stingea încet jarul, înăbuşit sub nişte tăblii de metal; crătițile îşi reluaseră locul în cui şi străluceau în şir ca scuturile pe bordul unei trireme antice, o lampă de alamă galbenă, asemănătoare cu cele ce se găsesc în săpăturile de la Pompei, agă-

țată cu un lanț în trei șiraguri de grinda cea mare din tavan, lumina cu trei fitile scufundate primitiv în ulei mijlocul bucătăriei încăpătoare, cu ungherele rămase pradă întunericului.

Razele de lumină căzînd de sus modelau cu jocuri de umbră și lumină foarte pitorești un grup de chipuri caracteristice, adunate în jurul unei mese groase de lemn ciopîrțită și brăzdată de lovituri de satîr și așezată în mijlocul acestei săli mari, unde fumul preparatelor culinare lăcuise pereții cu acel bitum atît de îndrăgit de pictorii școlii lui Caravaggio. Fără îndoială că Spagnoleto sau Salvator Rosa, în pătimașa lor iubire pentru adevăr, n-ar fi disprețuit modelele adunate acolo din întîmplare sau, mai bine zis, de un obicei repetat seară de seară.

Stătea așezat întîi de toate șeful, Virgilio Falsacappa, personaj foarte important, cu statură de uriaș, neînchipuit de gras, care ar fi putut trece drept unul din comesenii lui Vitellius dacă în loc de o haină de bumbac alb ar fi purtat o togă romană cu marginile din purpură: trăsăturile lui, deosebit de accentuate, alcătuiau un fel de caricatură serioasă a anumitor tipuri de medalie antică; sprîncenele groase, negre și proeminente îi încoronau ochii tăiați ca aceia ai măștilor de teatru; un nas enorm își arunca umbra pe o gură mare care părea căptușită cu trei rînduri de dinți, ca botul unui rechin. O gușă puternică, aducînd cu a taurului Farnese, unea bărbia, înzestrată cu o gropiță de-ți puteai vîrî pumnul în ea, de gîtul viguros ca al unui atlet și străbătut de vine și mușchi. Două smocuri de favoriți care ar fi putut, fiecare în parte, să alcătuiască o barbă uriașă încadrau acestă față mare, cioplită în tonuri violente; păr creț și negru, strălucitor, în care se aflau și cîteva fire argintii i se răsuceau pe cap în smocuri scurte; ceafa, brăzdată de trei umflături, se revărsa peste gulerul hainei; de lobii urechilor, atîrnînd deasupra unor fălci în stare să mistuie un bou într-o zi, luceau niște cercei cît

discul lunii; așa arăta maestrul Virgilio Falsacappa, pe care șorțul prins în brîu și cuțitul înfipt într-o teacă de lemn îl făceau să semene cu un călău mai mult decît cu un bucătar.

Apoi putea fi văzut Timberio, hamalul, pe care mișcările meseriei lui și regimul sobru alimentar, alcătuit dintr-un pumn de macaroane pe jumătate crude și presărate de *cacio-cavallo*[1], o felie de pepene și un pahar de apă de la gheață îl făcea să se mențină într-o stare de slăbiciune relativă și care, bine hrănit, ar fi fost desigur la fel de gras ca Falsacappa, într-atît oasele lui păreau făcute să suporte o cantitate enormă de carne. Nu avea drept orice îmbrăcăminte decît niște pantaloni, o vestă de stofă maronie și o bluză grosolan aruncată pe umăr.

Sprijinit de marginea mesei, Scazziga, birjarul trăsurii de piață pe care-l folosea domnul Paul d'Aspremont prezenta și el o înfățișare la fel de izbitoare; trăsăturile lui neregulate și deschise erau pline de-o viclenie naivă; un surîs de comandă zbura pe buzele lui batjocoritoare și se vedea după amabilitatea purtării că trăia în raporturi permanente cu oameni binecrescuți; hainele cumpărate la vechituri simulau un fel de livrea de care era foarte mîndru și care, după părerea lui, punea o mare distanță între el și sălbaticul Timberio; avea o conversație presărată de nume englezești și franțuzești care nu cadrau întotdeauna cu ceea ce voia să spună, dar care stîrneau totuși admirația fetelor de la bucătărie și a ajutorilor de bucătari uimiți de atîta savantlîc.

Puțin mai în spate stăteau două slujnice tinere, ale căror trăsături aminteau, cu mai puțină noblețe, desigur, tipul atît de cunoscut al monedelor siracuziene: fruntea îngustă, nasul în prelungirea frunții, buze cam groase, bărbie grasă și mare; șuvițe de păr de un negru bătînd în albăstriu

[1] Cașcaval (it.).

se întîlneau la ceafă într-un fel de coc străbătut de ace mari cu un bob de corai la capăt; coliere din aceeaşi piatră le înconjurau de trei ori gîtul de cariatidă care, din pricina greutăţilor duse pe cap, avea muşchi puternici. Nişte *dandies*[1] ar fi dispreţuit desigur aceste biete fete care păstrau sîngele neamestecat din frumoasa rasă a Marii Grecii; dar orice artist, văzîndu-le, şi-ar fi scos caietul de schiţe şi ar fi început să-şi ascută creionul.

Aţi văzut la galeria mareşalului Soult tabloul lui Murillo în care nişte îngeraşi fac pe bucătarii? Dacă l-aţi văzut, nu mai sîntem nevoiţi aici să facem portretul celor trei-patru ajutoare de bucătari cu părul creţ care completau grupul.

Se dezbătea o chestiune gravă. Era vorba de domnul Paul d'Aspremont, călătorul francez sosit cu ultimul vapor: bucătăria se apucase să judece hotelul.

Timberio, hamalul, avea cuvîntul şi făcea cîte o pauză între fiecare dintre fraze, ca un actor la modă, spre a da auditoriului timpul să priceapă bine tot sensul, să-şi dea consimţămîntul sau să ridice obiecţii.

— Ascultaţi bine ce vă spun, zise oratorul; vaporul *Leopold* e un vas cinstit, toscan, care nu poate fi învinovăţit de nimic, doar că transportă prea mulţi eretici englezi...

— Ereticii englezi plătesc bine, îl întrerupse Scazziga, ceva mai tolerant din pricina bacşişurilor.

— Asta ar mai lipsi, ca atunci cînd un eretic pune să muncească pe un creştin să nu-l răsplătească cu mărinimie, ca să micşoreze umilinţa.

— Nu mă umileşte să duc un *forestiere* în trăsură; eu nu am o meserie de animal de povară, ca a ta, Timberio.

— Da ce, eu nu sînt botezat la fel ca tine? răspunse hamalul încruntînd din sprîncene şi strîngînd din pumni.

---

[1] Pluralul de la *dandy* — filfizoni (engl.).

— Lăsați-l să vorbească pe Timberio, exclamă în cor adunarea, de teamă ca acest discurs interesant să nu degenereze în ceartă.

— Cred că sînteți de acord cu mine, reluă oratorul mai calm, că era o vreme minunată atunci cînd vasul *Leopold* a intrat în port.

— De acord, Timberio, spuse șeful cu o maiestate condescendentă.

— Marea era netedă ca oglinda, continuă hamalul, și totuși un val uriaș a zgîlțîit atît de tare barca lui Gennaro, că a căzut în apă cu doi sau trei tovarăși. E firesc lucru? Gennaro cunoaște bine marea și ar putea dansa tarantela fără să se clatine pe vergă.

— Poate că băuse un fiasco de Asprino prea mult, obiectă Scazziga, raționalistul adunării.

— Nici măcar un pahar de limonadă, continuă Timberio, dar la bordul bărcii cu motor se afla un domn care-l privea într-un anume fel — înțelegeți ce vreau să spun!

— O! prea bine, răspunse corul, întinzînd toți într-un singur gest arărătorul și degetul mic.

— Și acest domn, spuse Timberio, nu este altul decît domnul Paul d'Aspremot.

— Cel care locuiește la numărul 3, întrebă șeful, și căruia îi trimit masa pe tavă?

— Întocmai, răspunse cea mai tînără și cea mai frumoasă dintre slujnice; n-am văzut niciodată un călător mai sălbatic, mai nesuferit și mai disprețuitor; nu mi-a spus nici un cuvînt, nici nu s-a uitat la mine și totuși merit un compliment, după spusele acestor domni.

— Meriți și mai mult, Gelsomina, frumoasa mea, spuse Timberio galant; dar trebuie să te simți fericită că acest străin nu te-a băgat în seamă.

— Ești mult prea superstițios, obiectă scepticul Scazziga, pe care relațiile lui cu străinii îl făcuseră ușor voltairian.

— Tot avînd de-a face cu ereticii, n-ai să mai crezi la urmă nici în sfîntul Ianuarie.

— Dacă Gennaro a căzut în mare, nu înseamnă continuă Scazziga care-și apăra clientul, că domnul Paul d'Aspremont are influența pe care i-o atribui.

— Îți mai trebuie dovezi pe cîte văd: azi dimineață l-am văzut la fereastră, cu ochii țintă la un nor ușor cît un fulg ce-ar zbura dintr-o pernă descusută, și deîndată aburi negri s-au adunat și a plouat atît de tare, încît cîinii ar fi putut bea stînd în picioare.

Scazziga nu era convins și dădea din cap, îndoindu-se.

— Groom-ul e și el de-aceeași teapă cu stăpînul, continuă Timberio, și maimuța asta încălțată trebuie să fie înțeleasă cu diavolul de m-a dat grămadă, pe mine, care l-aș putea omorî cu un bobîrnac.

— Sînt de părerea lui Timberio, spuse maiestuos bucătarul-șef; străinul mănîncă puțin; nici nu s-a atins de dovleceii umpluți, de friptura de pui și de macaroanele cu sos de roșii pe care le pregătisem cu mîna mea! O taină ciudată e în spatele acestei cumpătări. De ce s-ar lipsi un om bogat de mîncăruri gustoase și nu s-ar atinge decît de supă bătută cu ou și o felie de friptură rece?

— Are părul roșcat, spuse Gelsomina, dîndu-și cu degetele prin pădurea neagră a părului ei.

— Și ochii puțin scoși, continuă Pepina, cealaltă slujnică.

— Foarte apropiați, întări Timberio.

— Și cuta care se sapă între sprîncene ia formă de potcoavă, spuse încheind cercetarea formidabilul Virgilio Falsacappa, prin urmare e...

— Nu, nu rosti cuvîntul, e de prisos, strigă corul în afară de Scazziga, nici de astă dată convins; o să fim cu ochii în patru.

— Cînd mă gîndesc că poliția s-ar ține după mine dacă, din întîmplare, i-aș scăpa un cufăr de vreo șaptezeci de kilograme în cap acestui *forestiere* nenorocit.

— Scazziga e tare îndrăzneț că-l duce cu trăsura, spuse Gelsomina.

— Eu sînt pe capră, nu mă vede decît din spate și privirea nu i se poate încrucișa cu a mea. Dealtminteri, puțin îmi pasă.

— Nu crezi în nimic, Scazziga, spuse uriașul Palforio, bucătarul cu statură herculeană; o s-o pățești pînă la urmă.

În timp ce se vorbea astfel pe socoteala lui la bucătăria hotelului Roma, Paul, pe care prezența contelui Altavilla la miss Ward îl indispusese, plecase să se plimbe la Villa Reale; cuta de pe frunte se strînse de mai multe ori, iar ochii își luară privirea fixă. I se păru că o vede pe Alicia trecînd în trăsură cu contele și comodorul și se repezi asupra portierei punîndu-și ochelarii pe nas ca să se încredințeze dacă se înșală: nu era Alicia, ci o femeie care semăna foarte puțin cu ea. Dar caii, speriați desigur de mișcarea bruscă a lui Paul, o luară la goană.

Mîncă o înghețată la cafeneaua Europa: cîteva persoane îl cercetară cu atenție și se mutară în alt loc, făcînd un gest ciudat.

Intră la teatrul Pulcinella unde se dădea un spectacol *tutto da ridere*[1]. Actorul se tulbură în miezul improvizației comice și tăcu mîlc; își reveni totuși; dar chiar în mijlocul unei pantomime, nasul lui de carton se desprinse și nu reuși să și-l pună la loc și, ca să se scuze, cu un gest rapid, explică pricina acestui ghinion, căci privirea lui Paul, ațintită asupra lui, îl paralizase.

Spectatorii din preajma lui Paul dispărură unul cîte unul; domnul Paul d'Aspremont se ridică să iasă, nedîndu-și seama de efectul ciudat ce-l producea, iar pe culoar auzi pronunțîndu-se încet acest cuvînt ciudat, fără nici un înțeles pentru el: un *jettatore*, un *jettatore*.

---

[1] În întregime comic (it.).

VI

A doua zi după ce-i trimisese coarnele, contele Altavilla îi făcu o vizită lui miss Ward. Tînăra englezoaică lua ceaiul împreună cu unchiul ei, exact ca şi cum s-ar fi aflat la Ramsgate, într-o casă de cărămizi galbene, şi nu la Neapole, pe o terasă zugrăvită în alb, înconjurată de smochini, cactuşi şi aloeşi; căci una din trăsăturile caracteristice ale rasei saxone este persistenţa obiceiurilor, oricît de nepotrivite ar fi ele cu climatul. Comodorul radia de bucurie: cu ajutorul unor bucăţele de gheaţă fabricate chimic la un aparat, căci nu există aici altceva decît zăpadă din munţii care se ridică spre Castellamare, reuşise să menţină untul în stare solidă şi îşi întindea un strat, cu o mulţumire vădită, pe o felie de pîine tăiată în chip de sandviş.

După cîteva cuvinte vagi care se spun la începutul oricărei conversaţii şi seamănă cu preludiile cu care pianiştii pipăie claviatura înainte de a-şi începe bucata propriu-zisă, Alicia, lăsînd deoparte locurile comune obişnuite, se adresă brusc tînărului conte napolitan:

— Ce înseamnă acest ciudat cadou — coarnele ce însoţeau florile dumneavoastră? Slujnica mea Vice mi-a spus că ele apără de *fascino*; asta e tot ce am putut scoate de la ea.

— Vice are dreptate, răspunse contele înclinîndu-se.

— Dar ce este acest *fascino?* continuă tînăra miss; nu sînt la curent cu superstiţiile dumneavoastră... africane, pentru că trebuie să fie fără îndoială o credinţă populară.

— *Fascino* este influenţa dăunătoare pe care o exercită persoana înzestrată sau mai degrabă lovită de deochi.

— Mă prefac a înţelege, ca să nu vă faceţi o părere proastă despre inteligenţa mea dacă v-aş spune că sensul cuvintelor dumneavoastră îmi

scapă, spuse miss Alicia Ward; îmi explicați un lucru necunoscut prin altul necunoscut; *deochi* traduce foarte prost, pentru mine, cuvîntul *fascino*; fac și eu ca personajul din comedie: știu latina dar faceți ca și cum n-aș ști.

— Am să mă explic cît de deslușit se poate, răspunse Altavilla; vă rog numai ca în disprețul dumneavoastră britanic să nu mă luați drept un sălbatic și să vă întrebați dacă hainele mele nu ascund o piele tatuată cu roșu și albastru. Sînt un om civilizat; am fost crescut la Paris, vorbesc engleza și franceza; l-am citit pe Voltaire; cred în mașinile cu aburi, în căile ferate, în cele două camere[1], ca Stendhal; mănînc macaroane cu furculița; port dimineața mănuși din piele suedeză, după-masă mănuși colorate, iar seara galben-pai.

Comodorul, care își ungea cu unt a doua felie, prinse din zbor acest început ciudat și rămase cu cuțitul în mînă, oprindu-și asupra lui Altavilla pupilele lui de un albastru polar, nuanță ce contrasta ciudat cu tenul roșu cărămiziu.

— Ce titluri liniștitoare, făcu miss Alicia Ward surîzînd; după toate astea aș fi foarte neîncrezătoare dacă v-aș bănui de *barbarie*. Să fie oare ceea ce vreți să-mi spuneți chiar atît de îngrozitor sau de absurd, încît ocoliți pe-atît de departe subiectul?

— Da, teribil de îngrozitor, foarte absurd și chiar puțin ridicol, ceea ce e mai rău, continuă contele; dacă aș fi la Londra sau la Paris, poate că aș rîde cu dumneavoastră, dar aici, la Neapole...

— N-o să rîdeți; asta vreți să spuneți?

— Întocmai.

— Să ajungem la *fascino*, spuse miss Ward, pe care gravitatea lui Altavilla o impresiona fără să vrea.

— Această credință vine din cea mai îndepărtată antichitate. Există aluzii și în Biblie.

[1] Camera deputaților și Senatul.

Virgiliu vorbește despre ea cu convingere; amuletele de bronz găsite la Pompei, la Herculanum, la Stabies, semnele ocrotitoare desenate pe pereții caselor dărîmate arată cu prisosință că această superstiție era odinioară foarte răspîndită; (Altavilla sublinie cuvîntul *superstiție* cu o intenție răutăcioasă). Orientul întreg mai crede în ea și astăzi. De fiecare parte a unei case maure sînt aplicate mîini roșii sau verzi ca să îndepărteze piaza rea. Există o mînă sculptată pe boltarul ușii Judecății la Alhambra; ceea ce dovedește că această *prejudecată* e foarte veche, chiar dacă nu este și întemeiată. Cînd milioane de oameni, timp de mii de ani au avut o părere, e probabil că această părere atît de general acceptată se sprijinea pe fapte pozitive, pe un lung șir de observații justificate de evenimente. Îmi vine greu să cred, oricît de bună părere aș avea despre mine, că atîtea persoane, printre care, cu siguranță multe erau ilustre, luminate și savante s-au înșelat grosolan într-o privință în care eu singur aș vedea limpede...

— Raționamentul dumneavoastră e ușor de respins, îl întrerupse miss Alicia Ward: politeismul n-a fost oare religia lui Hesiod, a lui Homer, a lui Aristot, a lui Platon, a lui Socrate, care a sacrificat chiar un cocoș lui Esculap, precum și a multor personaje incontestabil geniale?

— Da, dar astăzi nimeni nu mai sacrifică boi lui Jupiter.

— Merită mult mai mult să faci din ei *beefsteak*-uri și *rumpsteak*-uri, spuse sentențios comodorul, pe care obiceiul de a frige coapsele grase ale victimelor pe cărbuni îl supărase întotdeauna la Homer.

— Nu se mai oferă porumbei lui Venus, nici păuni Junonei, nici țapi lui Bachus; creștinismul a înlocuit aceste vise de marmură albă cu care Grecia își populase Olimpul; ade-

vărul a șters greșeala, pe cînd o infinitate de oameni se mai tem de *fascino* sau, ca să-i spunem popular, de *jettatura*.

— Ca poporul neștiutor să fie neliniștit de asemenea influențe, mai înțeleg, spuse miss Ward; dar ca o persoană de rangul dumneavoastră și cu educația pe care o aveți să împărtășească această credință — iată un fapt care mă surprinde.

— O mulțime din cei care pretind a fi spirite avansate își agață de fereastră un corn, sau bat în ținte deasupra ușii un cap de cerb cu coarne cu tot și nu ies fără amulete; eu sînt sincer și mărturisesc fără teamă: atunci cînd întîlnesc un *jettatore*, trec mai degrabă pe partea cealaltă a străzii și dacă nu-i pot ocoli privirea, o conjur cum pot mai bine prin gestul știut. Nu mă sinchisesc mai mult ca un om din popor și bine fac. Întîmplări nenumărate m-au învățat să nu disprețuiesc aceste precauții.

Miss Alicia Ward era o protestantă crescută cu multă libertate de spirit filozofic, care nu admitea nimic decît după ce examinase chestiunea, și judecata ei dreaptă respingea tot ceea ce nu se putea explica matematic. Spusele contelui o surprindeau. Vru la început să creadă că era un simplu joc de spirit; dar tonul calm și convins a lui Altavilla o făcu să-și schimbe părerea, fără a o convinge în vreun fel.

— Să zicem, spuse ea, că această prejudecată există, că e foarte răspîndită, că sînteți sincer în teama pe care o aveți de deochi și că nu vreți să vă bateți joc de neștiința unei biete străine; dar dați-mi un motiv palpabil pe care se sprijină această idee superstițioasă; cu riscul de-a mă considera o ființă cu totul lipsită de poezie, sînt foarte neîncrezătoare: tot ce e fantastic, misterios, ocult, inexplicabil nu mă prea impresionează.

— N-o să negați, miss Alicia, puterea pe care o are ochiul omului; lumina cerului se com-

bină cu reflectarea sufletului, pupila este o lentilă care concentrează razele vieţii şi electricitatea intelectuală ţîşneşte prin această mică deschizătură: privirea unei femei nu străpunge oare chiar şi o inimă de piatră? Privirea unui erou nu îmbărbătează oare o armată întreagă? Privirea doctorului nu subjugă pe nebun, ca sub un duş rece? Privirea unei mame nu-l face pe leu să se dea înapoi?

— Vă pledaţi cauza cu elocvenţă, răspunse miss Ward, încuviinţînd din frumosul ei cap; iertaţi-mă dacă mai am încă îndoieli.

— Dar pasărea care, tremurînd de groază şi scoţînd ţipete jalnice, coboară din înaltul unui pom, de unde ar putea zbura şi se aruncă în botul şarpelui care o fascinează, ascultă de vreo prejudecată? să fi auzit la ea în cuib cumetre înaripate povestind întîmplări cu *jettatore*? Cîte lucruri nu se produc oare datorită unor cauze pe care puterile noastre nu le pot înţelege? Miasmele febrei paludiene, ale ciumei, ale holerei sînt oare vizibile? Nici un ochi nu percepe fluidul electric de paratrăsnet, şi totuşi fulgerul e condus în pămînt. De ce vi se pare absurd să presupuneţi că acest disc negru, albastru sau gri emană o rază fastă sau nefastă? De ce această emanaţie n-ar putea fi fericită sau nefericită, după modul emisiei şi unghiul sub care obiectul îl primeşte?

— Mi se pare, spuse comodorul, că teoria contelui e specioasă; cît despre mine, mărturisesc că n-am putut să mă uit niciodată în ochii aurii ai unei broaşte rîioase fără să simt în stomac o căldură insuportabilă, de parcă aş fi luat un vomitiv; şi totuşi sărmana reptilă are mai multe motive să se teamă de mine, care o pot foarte uşor omorî cu călcîiul.

— Ah! unchiule, dacă treci de partea domnului Altavilla, făcu miss Ward, o să mă bateţi. Nu rezist în faţa unor adversari de talia asta. Deşi am poate multe de obiectat la ideea de

electricitate oculară despre care n-a vorbit nici un fizician, sînt de acord să admit pentru o clipă existenţa ei; dar ce eficacitate pot avea, spre a te apăra de efectele funeste, imensele coarne cu care m-aţi cadorisit?

— La fel cum paratrăsnetul cu vîrfurile lui face să se scurgă electricitatea, răspunse Altavilla, astfel vîrfurile ascuţite ale acestor coarne, atunci cînd întîlnesc privirea unui *jettatore*, înlătură fluidul răufăcător şi-l despoaie de primejdioasa lui electricitate. Degetele întinse înainte şi amuletele de corai au acelaşi rost.

— Tot ce-mi povestiţi e nebunie curată, domnule conte, reluă miss Ward; şi iată ce cred că înţeleg: după dumneavoastră m-aş afla sub aşa-numitul *fascino* al unui *jettatore* foarte periculos; şi mi-aţi trimis nişte coarne ca mijloc de apărare. Adevărat?

— Mă tem că da, miss Alicia. răspunse contele pe un ton de profundă convingere.

— Nu i-aş dori, exclamă comodorul, vreunuia dintre neisprăviţii ăştia cu ochi dubioşi să încerce s-o fascineze pe nepoata mea! Cu toate că am trecut de şaizeci de ani, n-am uitat încă lecţiile de box pe care le-am luat.

Şi strînse pumnul cu degetul mare peste celelalte, îndoite.

— Două degete ajung, milord, spuse Altavilla, dînd mîinii comodorului poziţia cerută. De cele mai multe ori *jettatura* este involuntară; şi are loc fără ca acela care posedă acest dar fatal să ştie; deseori chiar, cînd *jettatori*-i ajung să-şi dea seama de funesta lor putere, îi regretă efectele mai mult decît oricine; trebuie aşadar evitaţi şi nu maltrataţi. Dealtfel, coarnele de cerb, degetele de mîini, ramurile de corai bifurcate pot neutraliza sau cel puţin atenua influenţa.

— Foarte ciudat, într-adevăr, spuse comodorul, pe care sîngele rece al lui Altavilla îl impresiona fără să vrea.

— Nu știam că sînt așa de tare urmărită de *jettatori*; nu mă mișc de pe terasa asta, doar dacă mă duc să fac, seara, un tur în trăsură, pe Villa Reale, împreună cu unchiul, și n-am observat nimic ce-ar putea să îndreptățească presupunerea dumneavoastră, spuse tînăra fată care începea să fie curioasă, deși neîncrederea ei era la fel de mare. La cine s-au oprit bănuielile dumneavoastră?

— Nu sînt bănuieli, miss Ward; certitudinea mea este deplină, răspunse tînărul conte napolitan.

— Pentru Dumnezeu, spuneți-ne și nouă numele acelei ființe fatale, se rugă miss Ward cu o ușoară nuanță de ironie.

Altavilla tăcu.

— E bine să știm de cine trebuie să ne ferim, adăugă comodorul.

Tînărul conte napolitan păru că se reculege; apoi se ridică, se opri în fața unchiului, îl salută respectuos și îi spuse:

— Milord Ward, vă cer mîna nepoatei dumneavoastră.

La această frază neașteptată, Alicia se îmbujoră, iar comodorul, din roșu cum era, se înroși mai tare.

Desigur, contele Altavilla putea pretinde mîna lui miss Ward; aparținea uneia din cele mai vechi și mai nobile familii din Neapole; era frumos, tînăr, bogat, foarte bine văzut la curte, binecrescut, de o eleganță ireproșabilă; cererea lui, în sine, nu avea nimic surprinzător; dar venea atît de brusc, atît de ciudat, părea atît de puțin o urmare la conversația care avusese loc, încît uimirea unchiului și a nepoatei era cît se poate de firească. Dealtfel, Altavilla nu păru nici surprins, nici descurajat și așteptă răspunsul în mod hotărît.

— Dragul meu conte, spuse în sfîrșit comodorul, care-și revenise puțin, propunerea dumneavoastră mă surprinde pe atît pe cît mă

onorează; n-am consultat-o pe nepoata mea. Vorbeam de *fascino*, de *jettatura*, de coarne, de amulete, de mîini deschise sau închise, de tot felul de lucruri care nu au nici o legătură cu căsătoria și deodată îmi cereți mîna lui Alicia! Nu văd legătura și n-o să vă supărați dacă n-am o opinie foarte clară asupra acestui subiect. Această legătură ar fi desigur foarte potrivită, dar credeam că nepoata mea are alte intenții. E adevărat că un bătrîn lup de mare ca mine nu citește prea ușor în sufletele fetelor tinere...

Alicia, văzînd că unchiul ei se încurcă, profită de pauza care o făcu pentru a pune capăt unei scene care devenea jenantă și îi spuse napolitanului:

— Conte, cînd un om de lume cere în mod loaial mîna unei fete respectabile, ea nu poate fi ofensată de acest lucru, dar are dreptul să fie mirată de forma ciudată în care cererea este făcută. Tocmai vă rugam să-mi spuneți numele pretinsului *jettatore*, a cărui influență poate fi, după dumneavoastră, dăunătoare, și deodată îi faceți unchiului meu o propunere al cărei motiv îmi scapă.

— Trebuie să vă spun, răspunse Altavilla, că unui gentilom îi repugnă să facă pe denunțătorul și că numai un soț poate lua apărarea soției sale. Dar mai puteți sta cîteva zile ca să reflectați. Pînă atunci, coarnele așezate la vedere vă vor ajunge, sper, ca să vă apere de orice întîmplare supărătoare.

Terminînd cele spuse, contele se ridică și ieși, după ce se înclinase adînc.

Vice, slujnica roșcată cu părul creț care tocmai venea să ia ceainicul și ceștile, urcînd scările încet, auzise sfîrșitul conversației; ea nutrea împotriva lui Paul d'Aspremont toată ura pe care o țărancă din Abruzzi, de-abia domesticită de doi sau trei ani de cînd slujea, o poate avea față de un *forestiere* bănuit de *jettatura*; îl găsea dealtfel pe contele Altavilla fără

cusur şi nu pricepea cum miss Ward poate să-i prefere un tînăr plăpînd şi palid pe care ea, Vice, nu l-ar fi vrut chiar dacă n-ar fi avut acel *fascino*. De aceea, neapreciind procedeul delicat al contelui şi dorind s-o sustragă pe stăpîna ei, pe care o iubea, unei influenţe dăunătoare, Vice se aplecă la urechea lui miss Ward şi îi spuse:

— Numele pe care vi-l ascunde contele Altavilla eu îl ştiu.

— Îţi interzic să mi-l spui, Vice, dacă vrei să nu mă superi, răspunse Alicia. Zău, aceste superstiţii sînt ruşinoase şi le voi înfrunta ca o creştină care nu se teme decît de Dumnezeu.

VII

„*Jettatore! jettatore!* Aceste cuvinte mi se adresau aşadar mie, îşi spunea Paul d'Aspremont întorcîndu-se la hotel; nu ştiu ce înseamnă, dar trebuie, fără îndoială, să cuprindă un sens injurios sau batjocoritor. Ce anume am, în persoana mea, care pare ciudat, neobişnuit sau ridicol de atrag atenţia în mod neplăcut? Mi se pare, deşi nu poţi prea bine să te judeci singur, că nu sînt nici frumos, nici urît, nici înalt, nici scund, nici slab, nici gras şi că pot trece neobservat în mulţime. Îmbrăcămintea mea nu e cîtuşi de puţin excentrică; nu am pe cap un turban cu lumînări aprinse ca domnul Jourdain în ceremonia *Burghezului gentilom*; nu port o haină brodată cu un soare de aur pe spate, nu merge un negru înaintea mea cîntînd din chimvale; personalitatea mea, dealtfel cu desăvîrşire necunoscută la Neapole, se ascunde sub o haină uniformă, domino al civilizaţiei moderne, şi sînt întru totul asemănător cu tinerii eleganţi care se plimbă pe via Toledo sau pe largo, am doar

o cravată ceva mai mică, ceva mai puține ace, o cămașă ceva mai puțin brodată, o vestă mai strîmtă, ceva mai puține lanțuri de aur și o figură ceva mai puțin excentrică.

Poate că nu sînt destul de frezat! Mîine am să-mi fac părul cu fierul la frizerul de la hotel. Oamenii pe-aici sînt obișnuiți să vadă străini și cîteva deosebiri neînsemnate de îmbrăcăminte nu sînt de-ajuns ca să justifice cuvîntul misterios și gestul ciudat pe care prezența mea îl provoacă. Am observat dealtfel o expresie de antipatie și de spaimă în ochii oamenilor care se dau în lături din drumul meu. Ce pot avea de împărțit cu acești oameni pe care îi întîlnesc pentru prima oară? Un călător, o umbră care trece pentru a nu mai apărea, nu stîrnește pretutindeni decît indiferență, doar dacă nu sosește din vreo țară îndepărtată și aparține unei rase necunoscute: dar vapoarele lasă în fiecare săptămînă pe mal mii de turiști de care nu mă deosebesc întru nimic. Cui îi pasă de ei? afară de hamali, hotelieri și slujitori. Nu mi-am omorît fratele, pentru că nu am frate, nu sînt însemnat de Dumnezeu cu semnul lui Cain, și totuși oamenii se tulbură și se îndepărtează cînd mă văd: la Paris, la Londra, la Viena, în toate orașele în care am locuit nu mi-am dat niciodată seama că produc asemenea efecte; mi s-a spus uneori că sînt mîndru, disprețuitor, sălbatic; că imit *sneer*[1]-ul englez, că-l imit pe lord Byron, dar am întîlnit peste tot primirea datorată unui gentlemen și semnele de simpatie pe care le dădeam, deși erau rare, erau tocmai din această pricină bine primite. O călătorie de trei zile de la Marsilia la Neapole nu poate să mă fi schimbat într-atîta încît să devin odios sau grotesc, pe mine, care am fost remarcat de mai multe femei și care am știut să cuceresc inima lui miss Alicia Ward,

[1] Ironie caustică (engl.).

o fată minunată, o făptură divină, un înger al lui Thomas Moore!"

Aceste gînduri pline de înțelepciune, desigur, îl calmară puțin pe Paul d'Aspremont și se convinse singur că atribuise mimicii exagerate a napolitanilor, poporul care gesticulează cel mai mult pe lume, un înțeles pe care de fapt nu-l avea.

Era tîrziu. Toți călătorii cu excepția lui Paul se retrăseseră în camerele lor; Gelsomina, una din slujitoarele pe care am descris-o cu prilejul convorbirii care avusese loc la bucătărie, prezidată de Virgilio Falsacappa, aștepta ca Paul se să întoarcă pentru a pune barele de fier la ușă. Nanella, cealaltă fată, căreia îi venise rîndul să facă pe portăreasa, o rugase pe colega ei mai îndrăzneață să-i țină locul, nevrînd să se întîlnesacă cu un forestiere bănuit de *jettatura;* așa încît Gelsomina stătea la pîndă; un pachet enorm de amulete își zburleau amenințător coarnele pe pieptul ei și cinci coarne mici de corali tremurau, atîrnate în loc de fireturi, de perlele șlefuite de la cercei; mîna era gata îndoită, cu arătătorul și degetul mic așezate cu o corectitudine pe care reverendul preot Andrea de Jorio, autorul lucrării *Mimica degli antichi investigata nel gestire napoletano*[1] ar fi încuviințat-o, desigur.

Curajoasa Gelsomina, ascunzîndu-și mîna într-o cută a fustei, îi dădu sfeșnicul domnului d'Aspremont și îndreptă asupra lui o privire ascuțită, pătrunzătoare, aproape provocatoare, cu o expresie atît de ciudată încît tînărul lăsă ochii în jos; lucru care păru să-i facă multă plăcere acestei frumoase fete.

Văzînd-o nemișcată și dreaptă, întinzînd sfeșnicul cu un gest de statuie, cu profilul decupat de o dîră luminoasă, cu ochii ficși și înflăcă-

[1] Mimica celor vechi cercetată în gesticulația napolitană (it.).

rați, ai fi spus că e antica zeiță Nemesis căutînd să descumpănească un vinovat.

După ce călătorul se urcă pe scară și zgomotul pașilor lui se stinse în tăcere, Gelsomina ridică, cu un aer triumfător, capul și-și spuse: „L-am făcut să-și bage privirea în ochi, pe acest domn afurisit, bătu-l-ar sfîntul Ianuarie; sînt sigură că nu mi se va întîmpla nimic rău".

Paul dormi prost, avu un somn agitat; fu chinuit de tot felul de vise ciudate în legătură cu gîndurile care-l frămîntaseră în ajun: se vedea înconjurat de chipuri rînjitoare și monstruoase, exprimînd ura, mînia și frica; apoi chipurile se ștergeau; degete lungi, slabe, osoase, cu falange noduroase, ieșind din umbră și înroșite de o rază infernală îl amenințau, făcînd semne cabalistice; unghiile acestor mîini se crispau ca o gheară de tigru, ca o gheară de vultur, se apropiau din ce în ce de obrazul lui și păreau să caute a-i scoate ochii din orbite. Cu un efort suprem, reuși să înlăture aceste mîini zburînd pe aripi de liliac; dar după mîinile crispate veniră tivde de boi, bivoli și cerbi, capete albe însuflețite de-o viață moartă, care îl hărțuiau cu coarnele și-l sileau să se arunce în mare, unde trupul îi era sfîrtecat de o pădure de corali, cu ramuri ascuțite sau bifurcate; un val îl readucea la mal, stors, frînt, aproape mort; și, ca don Juan al lui lord Byron, întrevedea — cu toate că era leșinat — un chip fermecător care se apleca asupră-i; nu era Haydeea, ci Alicia, mai frumoasă chiar decît ființa imaginară creată de poet. Tînăra fată făcea eforturi zadarnice să tragă pe mal trupul pe care marea voia să-l înghită și-i cerea ajutor lui Vice, slujnica roșcată, dar ea refuza, rîzînd cu un rîs sălbatic: brațele lui Alicia oboseau și Paul cădea din nou în vîltoare.

Aceste fantasmagorii confuze și înfricoșătoare, dătătoare de groază, și altele mai nedeslu-

şite, schiţate într-o umbră deasă, amintind de unele acvaforte ale lui Goya, îl torturară pînă la primele raze ale soarelui; sufletul lui, eliberat de trupul zdrobit, părea că înţelege ceea ce mintea trează nu putea înţelege şi încerca să-şi traducă presimţirile în imagini, în camera neagră a visului.

Paul se trezi frînt, neliniştit, parcă ar fi aflat de o nenorocire ascunsă din aceste coşmare, a căror taină se temea s-o dezlege; se învîrtea în jurul secretului fatal, închizînd ochii ca să nu vadă, astupîndu-şi urechile ca să nu audă; niciodată nu fusese atît de trist; se îndoia şi de Alicia; aerul de îngîmfare fericită a contelui napolitan, amabilitatea cu care îl asculta tînăra fată, expresia aprobatoare a comodorului îi reveneau în minte înflorite cu mii de amănunte crude, îi umpleau sufletul de amărăciune şi-l făceau să fie şi mai melancolic.

Binefacerea luminii e că risipeşte starea proastă creată de viziunile nocturne. Smarra, ofensat, fuge în grabă dînd din aripile lui stufoase atunci cînd ziua trage cu săgeţile-i de aur în odăi prin deschizătura perdelelor. Soarele sclipea cu străluciri vesele, cerul era senin şi pe albastrul mării luceau milioane de paiete: încetul cu încetul Paul îşi regăsi calmul; uită de visele neplăcute şi de impresiile ciudate din ajun sau, dacă îi reveneau în minte, se învinovăţea de extravaganţă.

Făcu un drum pînă la Chiaja ca să se distreze cu spectacolul firii tumultoase a napolitanilor; negustorii făceau reclama mărfurilor pe melopei bizare, în dialect popular, de neînţeles pentru el care nu ştia decît italieneşte, cu gesturi dezordonate şi mişcări furibunde ce nu se întîlnesc în nord; dar de cîte ori se oprea lîngă o dugheană, negustorul se alarma pe loc, bolborosea cîteva imprecaţii cu voce scăzută şi făcea gestul de a întinde degetele, ca şi cum ar fi vrut

să-l înjunghie cu degetul mic și cel arătător; cumetrele mai îndrăznețe îi aruncau insulte și-l amenințau cu pumnul.

VIII

Domnul d'Aspremont crezu, auzind că-l înjură norodul de la Chiaja, că oamenii îl binecuvîntau cu acele litanii grosolane și burlești cu care negustorii de pește delectează persoanele bine îmbrăcate care traversează piața; dar o repulsie atît de puternică, o spaimă atît de sinceră se citea în ochii lor, încît fu nevoit să renunțe la această interpretare; cuvîntul *jettatore*, care îl izbise din ajun la teatrul San Carlino, fu iar pronunțat, dar cu o expresie amenințătoare de data asta; se îndepărtă așadar încet, cu privirea ațintită în gol, privirea aceea care-i pricinuia atîtea necazuri. Mergînd de-a lungul zidurilor, ca să se sustragă atenției mulțimii, Paul dădu de taraba unui anticar; se opri, mișcă și deschise cîteva cărți așa, de formă: stătea astfel cu spatele la trecători și obrazul lui, pe jumătate ascuns în file, evită orice ocazie de a fi insultat. Se gîndise la un moment dat să dea cîteva bastoane în plebea asta obraznică; o vagă spaimă superstițioasă care începea să-l cuprindă îl împiedică. Își aminti că-l bătuse odată pe un birjar obraznic cu o nuia, îl lovise la tîmplă și acesta muri pe loc, omor din imprudență pe care îl mai regreta încă. După ce luă și puse mai multe cărți la locul lor, dădu peste tratatul despre *jettatura* al lui signor Niccòlo Valetta: acest titlu îl izbi în ochi ca o flacără și cartea i se păru așezată acolo de mîna fatalității; îi aruncă anticarului, care-l privea răutăcios și se juca cu două, trei coarne negre așezate printre brelocurile de la

ceas, cei șase sau opt carlini, prețul volumului și fugi la hotel să se închidă în odaie la el ca să înceapă lectura care trebuia să-l lămurească și să-i precizeze îndoielile ce-l obsedau de la sosirea la Neapole.

Cartea lui signor Valetta e la fel de răspîndită la Neapole ca *Secretele marelui Albert*, *Etteila* sau *Cheia viselor* la Paris. Valetta definește *jettatura*, arată cum poți s-o descoperi și cum poți să te ferești de ea; îi împarte pe *jettatori* în mai multe categorii, după gradul în care pot fi de primejdioși, și discută toate problemele care sînt legate de acest grav subiect.

Dacă ar fi găsit această carte la Paris, d'Aspremont ar fi răsfoit-o distrat, ca pe un vechi almanah plin de povești ridicole și ar fi rîs de seriozitatea cu care autorul tratează aceste fleacuri; în starea de spirit în care era, în afara mediului obișnuit, gata să devină credul printr-o serie de mici incidente, citi cu o groază tăinuită, ca un profan care silabisește într-o carte de farmece evocarea spiritelor și formule cabalistice. Deși nu încercase să le pătrundă secretele iadului, acestea i se înfățișau; nu putea să nu le ignore mai departe și luase acum cunoștință de puterea lui fatală: era un *jettatore!* Trebuia să recunoască față de el însuși: toate semnele descrise de Valetta el le avea.

Uneori se întîmplă ca un om care pînă atunci se crezuse înzestrat cu o sănătate perfectă să deschidă din întîmplare sau în joacă o carte de medicină și, citind descrierea patologică a unei boli, să-și dea seama că o poartă în sine; luminat de o licărire fatală, simte la fiecare simptom menționat cum tresare dureros în el vreun organ neînsemnat, o fibră ascunsă a cărei funcționare îi scăpase și pălește înțelegînd ce aproape este moartea pe care o credea atît de departe. Paul încerca ceva asemănător.

Se așeză în fața unei oglinzi și se privi cu o intensitate înfricoșătoare: această perfecțiune dis-

parată, alcătuită din elemente frumoase care nu sînt întrunite de obicei, îl făcea să semene mai mult ca oricînd cu arhanghelul decăzut și-i da o strălucire sinistră pe fundalul negru al oglinzii; fibrilele pupilelor i se întortocheau ca niște vipere convulsionate, sprîncenele vibrau ca arcul din care a fost trasă o săgeată ucigătoare; cuta albă de pe frunte te ducea cu gîndul la cicatricea lăsată de un trăsnet și părul roșu părea că arde cu flăcări de iad; paloarea de marmură a pielii scotea mai mult în evidență fiecare trăsătură a acestei fizionomii cu adevărat îngrozitoare.

Paul se sperie singur de el: i se părea că emanațiile ochilor lui, reflectate de oglindă, se întorceau asupră-i ca niște săgeți înveninate: închipuiți-vă Meduza privindu-și capul oribil și fermecător în luciul roșietic al unui scut de aramă.

Ni se va obiecta poate că e greu de crezut ca un tînăr om de lume, pătruns de știința modernă, care a trăit în mijlocul scepticismului civilizației, să fi putut lua în serios o prejudecată populară și să-și închipuie că e înzestrat în mod fatal cu o misterioasă influență nefastă. Dar vom răspunde că, după părerea generală, există un magnetism irezistibil care te pătrunde fără voia ta și împotriva căruia o voință unică nu luptă întotdeauna în mod eficace: un om poate sosi la Neapole rîzînd de *jettatura* și, în cele din urmă, se înconjoară de precauții, de tot felul de coarne, și fuge cu spaimă de orice individ cu privire suspectă. Paul d'Aspremont se afla într-o situație și mai gravă: era el însuși purtător de *fascino* și toată lumea îl evita sau făcea în prezența lui semnele recomandate de signor Valetta, pentru a se feri. Deși judecata lui se revolta în fața unei asemenea stări, nu se putea împiedica să recunoască singur că prezenta toate indiciile care trădează *jettatura*. Spiritul omenesc, pînă și cel mai luminat, păstrează întotdeauna un colțișor negru unde se cuibăresc hidoasele himere ale credulității, unde se agață liliecii supersti-

ției. Viața obișnuită ea însăși e atît de plină de probleme insolubile încît imposibilul devine probabil. Poți crede sau nega totul: dintr-un anumit punct de vedere, visul există în aceeași măsură ca realitatea.

Paul se simți cuprins de o imensă tristețe. Era un monstru! Deși înzestrat cu instinctele cele mai afectuoase și cu caracterul cel mai binevoitor, purta nenorocirea cu sine; privirea lui, fără să vrea, încărcată cu venin, dăuna celor pe care se oprea, chiar dacă o făcea din simpatie. Avea darul nefericit de a concentra, de a distila emanații morbide, electricități dăunătoare, influențele fatale ale atmosferei și să le împrăștie în juru-i. Diferite împrejurări din viața lui care pînă acum îi păruseră neclare și de care învinuise în mod vag hazardul erau puse acum într-o lumină lividă: își amintea tot felul de ghinioane enigmatice, de nenorociri inexplicabile, de catastrofe fără motiv care acum se limpezeau toate; concordanțe ciudate se stabileau în mintea lui și îi confirmau trista părere pe care o dobîndise despre el însuși.

Își depănă viața an cu an, își amintea cum mama murise la nașterea lui, sfîrșitul nefericit al micilor lui colegi de liceu, dintre care cel mai drag murise căzînd dintr-un copac pe cînd el, Paul, se uita cum se cațără; o plimbare cu barca, începută atît de vesel și de la care se întorsese singur după eforturi nemaipomenite de-a smulge din ierburi trupurile bieților băieți înecați din pricină că barca se răsturnase; asaltul de scrimă în care i se frînsese butonul floretei, care astfel transformată în spadă îl rănise atît de primejdios pe adversarul lui — un tînăr la care ținea foarte mult: desigur toate astea se puteau explica rațional și Paul așa făcuse pînă acum; totuși, ceea ce era accidental și întîmplător în aceste împrejurări i se părea că depinde de altă cauză acum, după ce citise cartea lui Valetta; influența fatală, *fascino*, *jettatura*, își cereau partea lor în aceste

catastrofe. Un atare şir de nenorociri în jurul aceluiaşi om nu putea să fie *firesc*.

Un alt lucru mai recent îi veni în minte, cu toate detaliile sale oribile şi nu puţin atîrnă în balanţă, spre a-l întări în dezolanta lui credinţă.

La Londra, se ducea deseori la teatrul Reginei unde îl impresiona în mod deosebit graţia unei tinere dansatoare. Fără să se fi îndrăgostit mai mult de dînsa decît de o graţioasă figură dintr-un tablou sau dintr-o gravură, o urmărea cu privirea printre colegele ei de balet în vîrtejul manevrelor coregrafice; îi plăcea chipul ei blînd şi melancolic, paloarea delicată care se menţinea în mişcarea dansului, părul frumos de un blond mătăsos, purtînd o coroană de flori, sau stele, după felul dansului, privirea languroasă, umerii de o castitate virginală, pe care-i vedea înfiorîndu-se cînd îi privea cu binoclul, picioarele ce se ridicau cu părere de rău de sub mătasea străvezie şi luceau ca marmura unei statui antice; de fiecare dată cînd trecea prin faţa rampei, o saluta cu un semn discret de admiraţie sau se înarma cu binoclul ca s-o vadă mai bine.

Într-o seară, dansatoarea, dusă de zborul circular al unui vals, se apropie mai mult de linia de foc ce separă lumea ideală de linia reală; îmbrăcămintea ei uşoară de silfidă palpita ca nişte aripi de porumbel gata să-şi ia zborul. O lampă cu gaz îşi întinse limba albastră şi albă şi atinse ţesătura aeriană. Într-o clipă flacăra o înconjură pe tînăra fată care dansă încă puţin ca un spiriduş în mijlocul unei lumini roşii şi se uită spre culise, disperată, înnebunită de groază, mistuită de vie în hainele în flăcări. Paul fusese îndurerat şi emoţionat de această nenorocire despre care vorbiseră ziarele vremii, în care s-ar putea găsi numele victimei dacă cineva ar fi curios să-l afle. Dar durerii sale nu i se adăuga nicidecum remuşcarea. Nu credea că are vreo

legătură cu accidentul pe care-l regreta mai mult ca oricare altul.

Acum era sigur că privirea lui care o urmărise cu îndărătnicie nu fusese străină de moartea acelei ființe fermecătoare. Se considera asasinul ei; avea oroare de el însuși și ar fi vrut să nu se fi născut niciodată.

După această stare de deprimare urmă o reacție violentă; începu să rîdă cu un rîs nervos, aruncă cît colo cartea lui Valetta și exclamă:

— Zău că sînt nerod sau nebun! Cred că am făcut o insolație sub soarele Neapolului. Ce-ar spune prietenii mei de la club dacă ar afla că am dezbătut cu seriozitate în conștiința mea această întrebare grozavă — dacă sînt sau nu un *jettatore*!

Paddy ciocăni ușor la ușă. Paul deschise și groom-ul, pedant cînd era vorba de etichetă, îi aduse pe pielea lucioasă a șepcii, scuzîndu-se că nu are o tavă de argint, o scrisoare din partea lui miss Alicia.

Domnul d'Aspremont rupse pecetea și citi cele ce urmează:

„Ești supărat pe mine, Paul? N-ai venit ieri și înghețata dumitale s-a topit melancolic pe masă. Pînă la ora nouă am tras cu urechea, încercînd să aud zgomotul roților trăsurii dumitale pe fundalul scîrțîitului de greieri și al bătăilor de tobă bască: atunci am pierdut orice speranță și l-am certat pe comodor. Admiră cît de drepte sînt femeile! — Pulcinella cu nasul ei negru, don Simon și donna Pangrazia au așadar mult farmec pentru dumneata? căci știu prin poliția mea că ți-ai petrecut seara la San-Carlino. Din acele scrisori pretinse importante n-ai scris nici una. De ce să nu mărturisești simplu și stupid că ești gelos pe contele Altavilla? Te credeam mai orgolios, și această modestie din partea dumitale mă impresionează. Nu-ți fie teamă, domnul Altavilla e prea frumos și un asemenea Apolo cu brelocuri nu e pe gustul meu. Ar trebui să-ți

arăt o mîndrie plină de dispreț și să-ți spun că n-am băgat de seamă că n-ai mai venit; dar adevărul este că m-am plictisit, că am fost prost dispusă, foarte nervoasă și că era s-o bat pe Vice care rîdea ca o nebună — și nici nu știu la drept vorbind de ce.

A. W."

Această scrisoare veselă și ironică îl readuse pe Paul întru totul la viața reală. Se îmbrăcă, comandă o trăsură și, curînd voltairianul Scazziga pocni din biciul incredul pe lîngă urechile cailor care porniră în galop pe trotuarul de lavă prin mulțimea întotdeauna compactă de pe cheiul Santa-Lucia.

— Scazziga, ce te-a apucat? ai să faci vreun pocinog! strigă domnul d'Aspremont. Birjarul se întoarse brusc ca să răspundă și privirea iritată a lui Paul îl atinse în plin obraz. O piatră pe care n-o văzuse ridică una din roțile din față și căzu de pe capră din cauza izbiturii, dar fără să dea drumul la hățuri. Sprinten ca o maimuță, se aruncă din nou pe capră, avînd pe frunte un cucui mai mare ca un ou de găină.

— La dracu dacă mă mai întorc vreodată cînd îmi vorbești! bolborosi el între dinți. Timberio, Falsacappa și Gelsomina aveau dreptate — e un *jettatore!* Mîine am să cumpăr niște coarne. Dacă nu fac bine, nu pot face nici rău.

Acest mic incident îl cam supără pe Paul; îl readucea în cercul magic din care voia să iasă: o piatră găsești întotdeauna sub roata unei trăsuri, un vizitiu neatent cade de pe capră — nimic mai simplu și mai obișnuit. Totuși *efectul* se produsese atît de curînd după *cauză*, tumba lui Scazziga coincidea atît de precis cu privirea pe care i-o aruncase, încît temerile îl asaltară din nou:

„Tare-aș mai pleca, își spuse el, chiar de mîine din această țară extravagantă, pentru că simt

că-mi saltă creierul în cap ca o alună uscată în coaja ei. Dar, dacă i-aş încredința temerile mele lui miss Ward, ar rîde, iar ei climatul Neapolelui îi este prielnic pentru sănătate. Sănătatea ei: dar nu avea nimic înainte de a mă cunoaşte! Niciodată acest cuib de lebădă legănat de apă —Anglia —nu produsese o copilă mai albă și mai roz! Viața strălucea în ochii ei plini de lumină, înflorea pe obrajii proaspeți și catifelați; un sînge bogat și curat curgea în vinele sale albastre, sub pielea transparentă; se simțea, dincolo de frumusețea ei, o forță grațioasă! Ce mult a pălit, a slăbit şi s-a schimbat sub privirea mea! Ce plăpînde mai deveniseră mîinile ei delicate! Ce penumbre înduioșate îi încercănau ochii atît de vii! Ai fi zis că se mistuia sub o gheară necruțătoare care o înşfăcase de umăr. În lipsa mea şi-a recăpătat foarte repede culorile vii; răsuflarea îi zburdă liber în pieptul pe care medicul îl asculta cu temere; dacă ar scăpa de influența mea nefastă, ar trăi mult. Oare n-o omor eu? Serile trecute nu a avut, cînd eram eu acolo, un junghi atît de puternic încît obrajii i-au pălit parcă sub suflul rece al morții? Nu cumva îi arunc eu *jettatura*, fără să vreau? După cum se mai poate ca toate astea să fie foarte fireşti. Multe tinere englezoaice au predispoziții pentru bolile de plămîni".

Aceste gînduri îl preocupară pe Paul d'Aspremont în timpul drumului. Cînd apăru pe terasă, unde își petreceau timpul în mod obișnuit miss Ward și comodorul, imensele coarne de bou sicilian, darul contelui de Altavilla, se încovoiau într-un loc la vedere. Văzînd că Paul le-a observat, comodorul se făcu albastru: ceea ce era modul lui de a se înroși căci, mai puțin delicat decît nepoata sa, primise confidențele lui Vice...

Alicia, cu un semn de mare dispreț, făcu semn slujnicei să ia coarnele și fixă asupra lui

Paul ochii ei frumoși și plini de dragoste, de curaj și de încredere.

— Lasă-le acolo, îi spuse Paul lui Vice, sînt foarte frumoase.

IX

Observația lui Paul despre coarnele dăruite de contele Altavilla păru să-i facă plăcere comodorului; Vice zîmbi, arătîndu-și dantura cu canini despărțiți, ascuțiți și albi care sclipeau în mod feroce; Alicia, cu o clipire rapidă, păru că-i pune prietenului ei o întrebare ce rămase fără răspuns.

O tăcere penibilă se așternu.

Primele minute ale unei vizite chiar cordiale, familiare, așteptate și repetate în fiecare zi sînt de obicei stînjenitoare. În timpul absenței, chiar dacă aceasta n-a durat decît cîteva ore, s-a format în jurul fiecăruia o atmosferă invizibilă care stînjenește efuziunea. E ca un geam cu desăvîrșire transparent prin care poți vedea peisajul și pe care nu zboară nici măcar o muscă. Nu e nimic în aparență și totuși simți obstacolul.

Același gînd le preocupa, ascuns de o mare experiență a relațiilor mondene, pe cele trei personaje care formau un grup mai intim de obicei. Comodorul își răsucea mașinalicește degetele; d'Aspremont privea cu îndărătnicie vîrfurile negre și netede ale coarnelor pe care îi interzisese lui Vice să le ia, ca un naturalist încercînd să claseze, după un fragment, o specie necunoscută; Alicia se juca cu degetele în rozeta fundei late de la capotul de muselină, făcîndu-se că-i strînge nodul.

Miss Ward rupse prima gheața, cu acea libertate veselă a tinerelor englezoaice, atît de modeste și rezervate, totuși, după căsătorie.

— Zău, Paul, nu ești deloc amabil de cîtva timp. Să fie galanteria dumitale o plantă de seră rece care nu înflorește decît în Anglia și căreia nu-i priește la temperatura ridicată a acestui climat? Ce atent, prevenitor și grijuliu erai în *cottage*-ul nostru din Lincolnshire! Mă întîmpinai cu zîmbetul pe buze, cu mîna pe piept, ireproșabil frizat, gata să pui un genunchi la pămînt în fața idolului inimii dumitale; în sfîrșit, așa cum sînt înfățișați îndrăgostiții pe vinietele romanelor.

— Te iubesc și acum, Alicia, răspunse d'Aspremont cu o voce profundă dar fără să slăbească din priviri coarnele agățate de una din coloanele antice care susțineau bolta de viță.

— Spui asta cu un ton atît de lugubru încît ar trebui să fiu tare cochetă ca să cred, continuă miss Ward; îmi închipui că ceea ce îți plăcea la mine era tenul meu palid, diafan, grația ossianescă și vaporoasă; starea mea proastă îmi dădea un farmec romantic pe care l-am pierdut.

— Alicia! niciodată n-ai fost mai frumoasă.

— Cuvinte, cuvinte, cuvinte, cum spune Shakespeare. Sînt așa de frumoasă încît nici nu catadicsești să te uiți la mine.

Într-adevăr, ochii domnului d'Aspremont nu se îndreptaseră deloc spre tînăra fată.

— Hai, zise ea cu un oftat mare și exagerat în mod comic, văd că am devenit o țărancă puternică și grasă, foarte proaspătă, roșie în obraji, fără cîtuși de puțină distincție, care n-ar mai putea fi invitată la baluri în lumea bună și nici n-ar mai putea fi trecută într-o carte de frumuseți, unde ar trebui să fiu despărțită de un sonet admirativ printr-o foiță de mătase.

— Miss Ward, îți face plăcere să te calomniezi, spuse Paul cu pleoapele lăsate.

— Ai face mai bine să recunoști sincer că arăt groaznic. E și vina dumitale, comodore; cu pulpele dumitale de pui, cu cotletele și mușchiul de vacă, cu păhărelele dumitale de vin

din Canare, cu plimbările călare, cu băile de mare, cu exercițiile de gimnastică, mi-ai fabricat această fatală sănătate burgheză care risipeşte iluziile poetice ale domnului d'Aspremont.

— Îl necăjeşti pe domnul d'Aspremont şi-ți bați joc de mine, spuse comodorul, vizat direct; dar cu siguranță că muşchiul de vacă e consistent iar vinul de Canare nu a dăunat niciodată nimănui.

— Ce dezamăgire, bietul meu Paul! să laşi o nimfă, o zînă, o zeiță şi să regăseşti ceea ce doctorii şi familia numesc o tînără cu constituție robustă! — Dar ascultă-mă, de vreme ce tot nu mai ai curajul să te uiți la mine şi te cutremuri de oroare: am cu şapte uncii mai mult decît la plecarea din Anglia.

— Opt uncii! întrerupse cu mîndrie comodorul, care o îngrijea pe Alicia cum ar fi făcut-o mama cea mai iubitoare.

— Chiar opt uncii în cap? Unchi îngrozitor ce eşti, vrei aşadar să-l îndepărtezi pentru totdeauna pe domnul d'Aspremont? făcu Alicia afectînd o descurajare ironică.

În timp ce tînăra fată îl provoca cu aceste cochetării pe care nu şi le-ar fi permis nici față de logodnicul ei, fără motive grave, domnul d'Aspremont, pradă ideii lui fixe, nevrînd să-i dăuneze lui miss Alicia cu privirea lui fatală, îşi ațintea ochii la coarnele talismanice, sau privea vag pe imensa întindere albastră pe care o descoperi de pe înălțimea terasei.

Se întreba dacă nu era de datoria lui să fugă de Alicia, cu riscul să treacă drept un om fără credință şi onoare, şi să se ducă să-şi petreacă zilele într-o insulă pustie unde, cel puțin, *jettatura* lui se va stinge neavînd nici o privire omenească spre a o absorbi.

— Înțeleg, spuse Alicia continuînd să glumească, de ce eşti atît de sumbru şi de serios; căsătoria noastră e prevăzută peste o lună; şi te sperie ideea să devii soțul unei fete de la țară

care nu mai are nici un pic de eleganță. Te dezleg de cuvîntul dumitale: poți să te căsătorești cu prietena mea miss Sarah Templeton, care mănîncă murături și bea oțet ca să fie slabă!

Această închipuire o făcu să rîdă cu rîsul argintiu și limpede al tinereții. Comodorul și Paul i se alăturară cu sinceritate.

Cînd ultima cascadă de bucurie nervoasă se stinse, se duse la d'Aspremont, îl luă de mînă, îl conduse la pianul așezat în colțul terasei și-i spuse deschizînd niște note pe pupitru:

— Dragul meu, n-ai chef să vorbești azi, și „ceea ce nu merită să fie spus, cînți"; ai să mă acompaniezi în acest duettino care nu e greu; aproape numai acorduri.

Paul se așeză pe taburet, miss Alicia stătea în picioare lîngă el, așa încît să poată urmări partitura. Comodorul își dădu capul pe spate, își întinse picioarele și luă cu anticipație o poză de beatitudine, căci avea pretenții de diletant și afirma că adoră muzica; dar încă de la măsura a șasea, dormea somnul celor cu conștiința împăcată, somn pe care se încăpățîna, în ciuda glumelor nepoatei, să-l numească extaz, deși i se întîmpla cîteodată să sforăie, simptom nu prea extatic.

Acel duettino era o melodie vioaie și ușoară, în genul lui Cimarosa, pe cuvinte de Metastasio și pe care nu am putea-o mai bine defini decît comparînd-o cu un fluture trecînd de mai multe ori printr-o rază de soare.

Muzica are darul să gonească duhurile rele: după cîteva fraze, Paul nu se mai gîndea la degetele care conjură deochiul, la coarnele magice, la amuletele de corali; uitase îngrozitoarea carte a lui Signor Valetta și toate nălucile pe tema *jettaturei*. Sufletul lui urca vesel odată cu vocea lui Alicia, într-un aer diafan și luminos.

Greierii tăceau ca și cum ar fi vrut să asculte și ei, iar briza mării care tocmai începuse lua

notele și petalele florilor căzute din vasele de pe marginea terasei.

— Unchiul doarme cît șapte. Dacă nu i-ar sta în obicei, am putea să ne declarăm jigniți în amorul nostru propriu de virtuozi, spuse Alicia închizînd notele. În timp ce se odihnește, vrei să ne plimbăm prin grădină, Paul? nu ți-am arătat încă raiul de-aici.

Și-și luă dintr-un cui bătut în una din coloane, de care era agățată prin niște șireturi, o pălărie mare de paie.

Alicia profesa în materie de horticultură principiile cele mai ciudate; nu dădea voie să se culeagă flori și să se taie crengi; și ceea ce o fermecase la vila asta era, după cum am mai spus, starea sălbatică și necultivată a grădinii.

Cei doi tineri își făceau drum prin verdeața masivă care se împreuna deîndată în urma lor. Alicia trecea înainte și rîdea pentru că-l vedea pe Paul plesnit de ramurile măceșilor pe care le dădea ea la o parte. De abia făcuseră douăzeci de pași că mîna verde a unei crăci, ca pentru a face o glumă vegetală, apucă și-i reținu pălăria, ridicînd-o atît de sus încît Paul n-a mai putut-o lua.

Din fericire, frunzișul era stufos și soarele abia dacă arunca cîteva monede de aur prin golurile dintre crăci.

— Iată adăpostul meu preferat, spuse Alicia, arătîndu-i lui Paul o bucată de rocă pitoresc cioplită, apărată de un tufiș de portocali, de chitre, de fistic și de mirt.

Se așeză într-o scobitură în formă de scaun și-i făcu semn lui Paul să îngenuncheze în fața ei pe mușchiul uscat și gros care era așternut la picioarele stîncii.

— Pune-ți amîndouă mîinile într-ale mele și privește-mă drept în ochi, într-o lună voi fi nevasta ta. De ce ochii tăi îi ocolesc pe ai mei?

Într-adevăr, Paul revenise la ideile lui despre *jettatura* și întorcea privirile.

— Crezi că vei citi în ei vreun gînd potrivnic sau vinovat? Ştii că inima mea e a ta din ziua cînd ai adus unchiului meu scrisoarea de recomandare în parloarul din Richmond. Fac parte din rasa acelor englezoaice, romanţioase şi mîndre, care se îndrăgostesc într-o clipă şi dragostea lor durează toată viaţa — mai mult decît viaţa poate — şi care ştiu să iubească după cum ştiu să moară. Scufundă-ţi privirea într-a mea; nu încerca să închizi sau să-ţi întorci ochii, sau voi crede că un gentleman care nu trebuie să se teamă decît de Dumnezeu se sperie de superstiţii nedemne. Aţinteşte-ţi asupra mea ochii ce ţi se par îngrozitori şi care sînt dulci pentru mine, căci în ei văd dragostea dumitale şi spune-mi dacă mai sînt destul de frumoasă ca să mă duci, după ce ne vom căsători, să ne plimbăm la Hyde-Park într-o caleaşcă deschisă.

Paul, înnebunit de dragoste, lăsă asupra fetei o privire prelungă, plină de pasiune şi de entuziasm. Deodată, tînăra fată păli, un junghi puternic îi străbătu inima ca fierul unei suliţi: păru că o fibră se rupse în pieptul ei şi duse cu repeziciune batista la buze. O picătură roşie pătă pînza subţire pe care Alicia o ascunse repede.

— O! mulţumesc, Paul; m-ai făcut foarte fericită, credeam că nu mă mai iubeşti.

X

Mişcarea pe care Alicia o făcuse ca să ascundă batista nu putuse fi atît de iute încît domnul d'Aspremont să n-o bage de seamă; Paul se făcu alb ca varul căci primise o dovadă de neînlăturat a forţei lui fatale şi gîndurile cele mai sinistre îl chinuiau, chiar pînă şi ideea sinuciderii îi trecu prin minte; n-ar fi fost de datoria lui

să se suprime ca o ființă primejdioasă ce era, înlăturînd astfel pricina involuntară a atîtor nenorociri? Ar fi acceptat pentru el încercările cele mai grele și ar fi dus în mod curajos povara vieții; dar să ucidă ce-i era mai scump pe lume, nu era cu mult prea groaznic?

Curajoasa fată își stăpînise senzația de durere care urmase după privirea lui Paul și care coincidea în mod atît de ciudat cu sfaturile contelui Altavilla. O minte mai puțin așezată ar fi putut fi impresionată de acest efect, dacă nu supranatural, cel puțin greu de explicat; dar așa cum am spus, Alicia era credincioasă dar nu superstițioasă. Încrederea ei de nestrămutat în ceea ce e vrednic de crezut respingea ca pe niște povești pentru copii toate aceste idei despre influențe misterioase și rîdea de prejudecățile populare cele mai adînc înrădăcinate. De altfel, chiar dacă ar fi admis că *jettatura* există cu adevărat, chiar dacă i-ar fi recunoscut semnele evidente la Paul, inima ei afectuoasă și mîndră n-ar fi șovăit o clipă. Paul nu făcuse nici o faptă căreia susceptibilitatea cea mai delicată să aibă a-i reproșa ceva, și miss Ward ar fi preferat să cadă moartă sub această privire, pretinsă a fi atît de funestă, decît să dea înapoi în fața unei dragoste acceptate de ea, pentru care avea consimțămîntul unchiului și care trebuia să fie încununată curînd de căsătorie. Miss Alicia Ward semăna oarecum cu eroinele lui Shakespeare, îndrăznețe în castitatea lor, hotărîte în marea lor puritate, a căror dragoste subită este nevinovată și statornică și pe care o singură clipă le leagă pentru totdeauna; mîna ei fusese strînsă de mîna lui Paul și nici un bărbat de pe lume nu trebuia s-o mai cuprindă între degetele lui. Își privea viața ca și încătușată și pudoarea ei s-ar fi revoltat numai și la gîndul unei alte căsătorii.

Se arătă așadar cu adevărat veselă sau se prefăcu atît de bine încît l-ar fi înșelat pe observatorul cel mai subtil și, ridicîndu-l pe Paul care

mai stătea în genunchi la picioarele ei, îl plimbă pe aleile năpădite de florile și de plantele din grădina lăsată în neîngrijire pînă într-un loc unde vegetația rărindu-se lăsa să se vadă marea ca un vis albastru și infinit. Această seninătate luminoasă risipi gîndurile întunecate ale lui Paul: Alicia se sprijinea de brațul tînărului lăsîndu-se în voia lui cu încredere, ca și cum i-ar fi fost soție. Prin această mîngîiere pură și mută, neînsemnată din partea oricărei alteia, hotărîtoare din partea ei, se dăruia lui mai mult încă, încurajîndu-l împotriva spaimelor și făcîndu-l să înțeleagă cît de puțin o impresionau primejdiile cu care lumea o amenința. Deși îi impusese tăcere la început lui Vice, apoi unchiului ei, deși contele Altavilla nu numise pe nimeni, dar o sfătuise să se ferească de o influență rea, înțelesese repedecă era vorba de Paul d'Aspremont; cuvintele cu înțeles ale frumosului napolitan nu puteau să facă aluzie decît la tînărul francez. Mai văzuse că Paul, cedînd în fața prejudecății atît de răspîndite la Neapole, care făcea un *jettatore* din orice om cu o înfățișare puțin mai ciudată, se credea, printr-o slăbiciune de neînțeles, atins de *fascino* și își întorcea ochii plini de dragoste de la ea, de teamă să nu-i dăuneze cu privirea lui; ca să-i strămute această idee, Alicia provocase scena pe care am descris-o și al cărei rezultat se dovedea a fi contrar intenției, căci îl încredință mai mult ca oricînd pe Paul de fatala lui putere.

Cei doi îndrăgostiți se întoarseră pe terasă unde comodorul, încă sub efectul muzicii, dormea melodios în fotoliul lui de bambus. Paul își luă rămas bun și miss Ward, parodiind gestul de despărțire napolitan, îi trimise din vîrful degetelor o sărutare imperceptibilă spunîndu-i: „Pe mîine, Paul, nu-i așa?“ cu o voce plină de mîngîieri suave.

Alicia era în această clipă de o frumusețe sclipitoare, alarmantă, aproape supranaturală,

care îl izbi pe unchiul ei, trezit brusc de plecarea lui Paul. Ochii aveau tente argintii și făceau să-i sclipească pupilele ca niște stele de un negru luminos; obrajii erau, în dreptul pomeților, de un trandafiriu ideal, de o puritate și de o văpaie cerești, culoare pe care nici un pictor n-a putut-o avea vreodată pe paleta lui; tîmplele, de o transparență de agată, erau străbătute de o rețea de fire albastre și toată făptura ei era parcă pătrunsă de raze; ai fi spus că sufletul i se arăta prin piele.

— Ce frumoasă ești astăzi, Alicia! spuse comodorul.

— Mă răsfeți, unchiule; și, dacă nu mai sînt fetița îngîmfată a celor trei regate, nu e vina dumitale. Din fericire, nu cred în măguliri, chiar și dezinteresate.

„Frumoasă, primejdios de frumoasă, continuă în sinea lui comodorul; îmi amintește trăsătură cu trăsătură de maică-sa, biata Nancy, care a murit la nouăsprezece ani. Asemenea îngeri nu pot rămîne pe pămînt: parcă îi ridică o suflare și aripi invizibile foșnesc pe umerii lor; e prea albă, prea roz, prea pură, prea desăvîrșită; acestor trupuri eterate le lipsește sîngele rece și grosolan al vieții. Dumnezeu care le împrumută lumii pentru cîteva zile se grăbește să le ia înapoi. Strălucirea ei nespusă mă întristează ca o despărțire."

— Ei, unchiule! dacă sînt așa de frumoasă, reluă miss Ward, care vedea cum fruntea comodorului se întrista, e timpul să mă măriți: voalul și coronița mi-ar sta bine.

— Să te mărit! ești chiar atît de grăbită să-l părăsești pe bătrînul piele-roșie de unchi-tău, Alicia?

— Dar nu înseamnă deloc că am să te părăsesc; nu te-ai înțeles cu domnul d'Aspremont că vom locui împreună? Știi bine că nu pot trăi fără dumneata.

— Domnul d'Aspremont! Domnul d'Aspremont... N-am făcut încă nunta.

— Nu are cuvîntul dumitale... și pe-al meu? Sir Joshua Ward și l-a păstrat întotdeauna.

— Are cuvîntul meu, ce-i drept, răspunse comodorul vădit încurcat.

— Termenul de șase luni pe care l-ai fixat nu s-a scurs... de cîteva zile? spuse Alicia, și obrajii i se înroșiră pudic, deoarece convorbirea, necesară în punctul unde ajunseseră lucrurile, rănea sensibilitatea ei atît de delicată.

— A! ai numărat lunile, fetițo: și să mai ai încredere în chipurile astea de mironosiță.

— Îl iubesc pe domnul d'Aspremont, răspunse grav tînăra fată.

— Tocmai ásta e! făcu sir Joshua Ward, care, influențat de Vice și Altavilla, nu avea de gînd să-și ia drept ginere un *jettatore*. De ce nu iubești pe altcineva?

— Nu am două inimi, spuse Alicia; n-am să am decît o singură dragoste, chiar dacă va trebui să mor, ca mama, la nouăsprezece ani.

— Să mori! nu mai spune vorbe de-astea, te implor, exclamă comodorul.

— Ai să-i faci vreun reproș domnului d'Aspremont?

— Nici unul, fără îndoială.

— Nu și-a păstrat onoarea în toate împrejurările? S-a arătat vreodată laș, josnic, mincinos sau perfid? A insultat vreo femeie sau a dat înapoi în fața vreunui bărbat? Blazonul lui este pătat de vreo faptă neștiută? O tînără dacă i-ar lua brațul ca să apară în lume, ar avea oare de ce să roșească sau să-și plece ochii?

— Domnul Paul d'Aspremont e un gentleman desăvîrșit, nimic de spus cu privire la respectabilitatea lui.

— Crede-mă, unchiule, dacă ar exista un astfel de motiv, aș renunța îndată la domnul d'Aspremont și m-aș ascunde într-un loc îndepărtat; dar nimic, ascultă-mă bine, nu mă va putea

face să renunț la o promisiune sfîntă, spuse miss Alicia pe un ton hotărît și blînd.

Comodorul își răsucea degetele, mișcare obișnuită la el cînd nu știa ce să răspundă și care-l făcea să salveze aparențele.

— De ce acum te arăți atît de rece față de Paul? continuă miss Ward. Altădată aveai atîta afecțiune pentru el; nu te puteai lipsi de el în *cottage*-ul nostru din Lincolnshire și îi spuneai, strîngîndu-i mîna, gata să i-o rupi, că-i un băiat merituos, căruia i-ai încredința bucuros fericirea unei fete.

— Da, desigur, îl iubeam pe Paul, spuse comodorul pe care-l emoționau aceste amintiri evocate în mod semnificativ; dar ceea ce-i nedeslușit în cețurile Angliei se lămurește la soarele din Neapole...

— Ce vrei să spui? făcu Alicia cu o voce tremurîndă; culorile vii din obraz îi dispărură brusc și era albă ca o statuie de alabastru pe un mormînt.

— Că Paul al tău este un *jettatore*.

— Cum! Dumneata, unchiule? dumneata, sir Joshua Ward, un gentilom, un creștin, un supus al maiestății sale britanice, un fost ofițer al marinei engleze, o ființă luminată și civilizată, pe care ai consulta-o pentru orice pricină, dumneata care ești instruit și înțelept, care citești în fiecare seară Biblia și Evanghelia, nu te temi să-l acuzi pe Paul că e un *jettatore!* O, nu mă așteptam la asta din partea dumitale!

— Dragă Alicia, spuse comodorul, sînt poate tot ceea ce spui cînd nu-i vorba despre tine, dar cînd o primejdie, chiar și închipuită, te amenință, devin mai superstițios ca un țăran din Abruzzi, decît un coate goale de pe Dig, un *ostricaio*[1] din Chiaja, o slujnică sau chiar un conte napolitan. Paul poate să mă privească oricît vrea cu ochii lui tăioși, am să rămîn la fel de calm ca

---

[1] Vînzător de stridii (it.).

în fața unei spade goale sau dinaintea unui pistol. *Fascino* nu va avea nici un efect asupra pielii mele bătătorite, roșie și tăbăcită de soarele tuturor colțurilor de lume. Nu mă tem decît pentru tine, scumpă nepoată, și te asigur că simt că o sudoare rece îmi scaldă tîmplele cînd te privește acest băiat nefericit. Nu are intenții rele, știu bine, și te iubește mai mult decît viața dar mi se pare că, sub influența lui trăsăturile tale se schimbă, culorile dispar și că încerci să ascunzi o durere puternică; și atunci mă apucă o poftă crîncenă să-i scot ochii domnului Paul d'Aspremont al tău cu vîrful coarnelor pe care ți le-a dat Altavilla.

— Bietul și dragul meu unchi, spuse Alicia înduioșată de explozia călduroasă a comodorului; existența noastră e în mîna lui Dumnezeu; nu moare nici un prinț pe patul lui somptuos, nici o păsărică pe țiglele unui acoperiș fără ca ceasul să-i sune acolo sus; *fascino* n-are nici un amestec în toate astea și e un sacrilegiu să crezi că o privire mai mult sau mai puțin piezișă poate avea vreo influență. Hai, n-unchiule, continuă ea folosind termenul de afecțiune familiară a nebunului din *Regele Lear*, n-ai vorbit serios adineaori; dragostea pe care mi-o porți îți tulbura judecata, atît de dreaptă întotdeauna. Nu-i așa? n-ai îndrăzni să-i spui domnului Paul d'Aspremont că-i retragi mîna nepoatei tale, dumneata care ne-ai împreunat mîinile, și că nu-l mai vrei drept ginere, sub pretextul că e un *jettatore!*

— Pe sfîntul Joshua, al cărui nume îl port și care a oprit soarele în loc, exclamă comodorul, n-o să-mi fie rușine față de frumosul domn Paul. Nu-mi pasă dacă sînt ridicol, absurd, neloial chiar cînd sănătatea, poate chiar viața ta este în joc! Mi-am dat cuvîntul unui om, nu unui fascinator. Am promis; ei bine! îmi retrag promisiunea, atîta tot; dacă nu e mulțumit, am să-i dau satisfacție.

Şi comodorul schiţă o fandare fără să se gîndească la guta care-i chircea degetele picioarelor.

— Sir Joshua Ward, n-ai să faci una ca asta, spuse Alicia cu o demnitate plină de calm.

Comodorul căzu gîfîind în fotoliul lui de bambus şi nu mai scoase nici o vorbă.

— Ei bine, unchiule, chiar dacă această acuzaţie odioasă şi stupidă ar fi adevărată, trebuie neapărat să-l respingi pe domnul d'Aspremont şi să faci o crimă dintr-o nenorocire? N-ai spus chiar tu că răul pe care l-ar putea face nu depinde de voinţa lui şi că n-a existat vreodată un suflet mai iubitor, mai generos şi mai nobil?

— Nu iei de bărbat un vampir, oricît de bune ar fi intenţiile lui, răspunse comodorul.

— Dar nu-i decît o himeră, o scorneală, o superstiţie; ceea ce-i cu adevărat o nenorocire e că şi pe Paul l-au impresionat aceste nebunii şi că le-a luat în serios; e speriat, dezorientat; crede şi el în puterea lui fatală, îi e frică de el însuşi şi orice accident neînsemnat pe care altădată nu l-ar fi luat în seamă şi de care se crede vinovat astăzi îi confirmă această convingere. Nu e oare de datoria mea, care sînt soţia lui în faţa lui Dumnezeu, şi în curînd voi fi şi în faţa oamenilor — binecuvîntată de dumneata, dragă unchiule — să liniştesc această închipuire alarmată, să alung toate fantomele, să-l ajut să domine, prin liniştea mea, îngrijorarea şi rătăcirea cărora le-a căzut pradă, să salvez cu ajutorul fericirii noastre acest suflet bun şi tulburat, acest spirit fermecător dar în primejdie?

— Ai mereu dreptate, miss Ward, spuse comodorul; şi eu, care nu sînt un înţelept, aşa cum spui tu, ci numai un bătrîn nebun, cred că Vice asta e o vrăjitoare; m-a zăpăcit cu toate poveştile ei. Cît despre contele Altavilla, coarnele şi drăciile lui cabalistice mi se par acum destul de ridicole. Cu siguranţă că era numai o stratagemă ca să-l înlăture pe Paul şi apoi să se căsătorească cu tine.

— Se poate ca Altavilla să fie de bună-credință, spuse miss Ward zîmbind; adineauri încă mai erai de aceeași părere cu el în legătură cu *jettatura*.

— Nu abuza de superioritatea ta în argumentare, miss Alicia; de altfel, nu mi-am revenit încă așa de bine din eroarea mea încît să nu mai pot greși din nou. Ar fi cel mai bine să părăsim Neapole cu primul vas cu aburi care pleacă și să ne întoarcem liniștiți în Anglia. Cînd Paul nu va mai vedea coarne de bou, capete de cerbi, degete întinse amenințător, amulete de corali și toate uneltele astea diabolice, imaginația i se va potoli, iar eu voi uita prostiile care erau cît pe-aci să mă facă să-mi retrag cuvîntul și să săvîrșesc un lucru nedemn de un om de lume. Ai să te căsătorești cu Paul de vreme ce așa ne-am înțeles. Ai să-mi dai parloarul și camera de la parter din casa de la Richmond, turnulețul octogonal în castelul de la Lincolnshire și vom trăi fericiți împreună. Dacă sănătatea ta cere o climă mai caldă, vom închiria o vilă în împrejurimile orașului Tours sau la Cannes, unde lordul Brougham are o proprietate frumoasă și unde aceste blestemate superstiţii despre *jettatura* nu există, slavă Domnului. Ce spui despre proiectul meu, Alicia?

— Nu ai nevoie de aprobarea mea, nu sînt eu cea mai ascultătoare dintre nepoate?

— Da, cînd fac ce vrei tu, drăcușorule, spuse surîzînd comodorul, care se ridică spre a se duce în camera lui.

Alicia mai rămase cîteva minute pe terasă; dar fie că această scenă produsese o surescitare febrilă asupra ei, fie că Paul exercita într-adevăr influența de care se temea comodorul, briza călduță bătînd pe umerii ei acoperiți numai de o mătase subțire i se păru glacială și, cînd se culcă, simțindu-se rău, o rugă pe Vice să întindă peste picioarele reci și albe ca marmura o cuvertură în pătrățele, din cele care se fabrică la Veneţia.

În timpul acesta licuricii sclipeau în iarbă, greierii cîntau și luna mare și galbenă urca pe cer într-o negură de căldură.

XI

A doua zi, Alicia, care petrecuse o noapte proastă, de-abia puse buzele pe băutura pe care Vice i-o aducea în fiecare dimineață, așezînd-o alene pe măsuța de lîngă pat. Nu simțea nici o durere anume, dar se simțea sfîrșită, era mai degrabă o greutate de a trăi decît o boală și i-ar fi fost cu neputință să redea simptomele unui doctor. Îi ceru o oglindă lui Vice, pentru că o fată tînără se teme mai degrabă de schimbările pe care suferința le poate produce în frumusețea ei decît de suferința în sine. Era foarte albă; doar două pete mici asemănătoare cu două petale de trandafiri bengalezi căzute pe o ceașcă cu lapte pluteau pe paloarea ei. Ochii îi sclipeau în mod neobișnuit, aprinși de ultimele flăcări ale febrei; dar roșul buzelor era mult mai șters și, ca să se înroșească din nou, le mușcă cu dințișorii ei de fildeș.

Se ridică, se îmbrăcă într-un capot de cașmir alb, se legă la cap cu o mătase subțire — căci, în ciuda căldurii care făcea greierii să cînte, îi mai era încă frig — și se duse pe terasă la ora obișnuită, ca să nu stîrnească bănuiala veșnic trează a comodorului. Mîncă puțin deși nu îi era foame, dar sir Joshua Ward ar fi atribuit cel mai mic indiciu influenței lui Paul și tocmai lucrul acesta Alicia voia să-l evite cu orice preț.

Apoi, sub pretext că lumina prea puternică o obosea, se retrase în camera ei, nu fără a-și fi asigurat din nou unchiul, bănuitor cînd era vorba de sănătatea ei, că se simte de minune.

„De minune... mă îndoiesc, își spuse în sinea lui comodorul după ce Alicia plecă. Avea tonuri sidefii sub ochi, pete mici de roșu aprins pe obraji — întocmai ca mama ei, care pretindea și ea că nu s-a simțit niciodată așa de bine. Ce să fac? Să i-l iau pe Paul, ar însemna s-o omor în alt chip; să lăsăm firea să-și spună cuvîntul. Alicia e atît de tînără! Da, dar bătrîna Mob are ce are cu cele mai tinere și cu cele mai frumoase; e geloasă ca o femeie. Dacă aș chema un doctor? dar ce putere are medicina asupra unui înger! Totuși, toate simptomele supărătoare dispăruseră... Ah! dacă suflul tău, blestematule de Paul, a făcut să se aplece această floare divină, te voi sugruma cu propriile mele mîini. Nancy nu a fost victima nici unui *jettatore* și totuși a murit. Dacă Alicia o să se stingă? Nu, una ca asta nu-i cu putință. Nu i-am făcut nimic lui Dumnezeu ca să-mi pricinuiască această groaznică durere. Cînd se va întîmpla asta, voi dormi de mult sub piatra mea *Sacred to the memory of sir Joshua Ward*[1], la umbra clopotniței de la biserica locului unde m-am născut. Iar ea va veni să plîngă și să se roage deasupra pietrei cenușii pentru bătrînul comodor... Nu știu ce am, dar sînt melancolic și al dracului de funebru în dimineața asta!“

Ca să înlăture gîndurile negre, comodorul adăugă puțin rom de Jamaica la ceaiul care se răcise în ceașcă și ceru să i se aducă *huka*[2], distracție nevinovată pe care nu și-o îngăduia decît în lipsa lui Alicia, pe care ar fi putut s-o supere în delicatețea ei chiar și acest fum ușor și parfumat.

Apa aromată pentru ceai era gata fiartă și comodorul slobozise cîteva rotocoale albăstrii

---

[1] ...sfințită întru cinstirea lui sir Joshua Ward (engl.).
[2] Pipă prelungă cu rezervor, un fel de narghilea, folosită în India.

de fum cînd Vice apăru anunțîndu-l pe contele Altavilla.

— Sir Joshua, spuse contele după primele amabilități, v-ați gîndit la cererea pe care v-am făcut-o zilele trecute?

— M-am gîndit, răspunse comodorul; dar știi că domnul Paul d'Aspremont are cuvîntul meu.

— Desigur; totuși sînt cazuri în care îți retragi cuvîntul; de pildă cînd persoana căreia i l-ai dat nu e așa cum credeai la început.

— Conte, vorbește mai clar.

— Îmi displace să-l vorbesc de rău pe un rival; dar după conversația pe care am avut-o împreună, trebuie să mă înțelegeți. Dacă l-ați respinge pe domnul Paul d'Aspremont, m-ați accepta drept ginere?

— Dinspre partea mea, desigur, dar nu e la fel de sigur că lui miss Ward i-ar conveni această substituire. E tare îndrăgostită de acest Paul și e puțin și vina mea, căci și eu îl favorizam pe băiat înainte de toate poveștile astea prostești. Iartă-mă, conte, de acest epitet, dar pe cuvîntul meu, mi s-a întors mintea pe dos.

— Vreți ca nepoata dumneavoastră să moară? spuse Altavilla pe un ton emoționat și grav.

— Fir-ar să fie! să moară nepoata mea! strigă comodorul sărind din fotoliu și aruncînd etuiul de marochin al *huka*-ului.

Cînd atingeai această fibră sensibilă la sir Joshua Ward, puteai fi sigur că o să vibreze.

— Nepoata mea e așadar primejdios de bolnavă?

— Nu vă alarmați atît de repede, milord; miss Alicia poate trăi, și chiar foarte multă vreme.

— Slavă Domnului! da știu că m-ai speriat!

— Dar cu o condiție, continuă contele Altavilla: să nu-l mai vadă pe domnul Paul d'Aspremont.

— Ah! iar iese *jettatura* la iveală! Din nefericire, miss Ward nu crede în ea.

— Ascultați-mă, spuse hotărît contele Altavilla. Cînd am întîlnit-o prima dată pe miss Alicia la balul contelui de Siracuza și am început să nutresc pentru ea o pasiune pe cît de respectoasă pe atît de aprigă, ceea ce m-a izbit mai întîi a fost sănătatea strălucitoare, bucuria de a trăi, plinătatea vieții care izbucnea în toată persoana ei. Avea o frumusețe radioasă și plutea parcă într-o atmosferă de încîntare de sine. Strălucea ca o stea; lăsa în umbră englezoaicele, rusoaicele, italiencele și n-am mai văzut-o decît pe ea. Distincția britanică se asocia grației pure și puternice a zeițelor antice: iertați toate aceste aluzii mitologice la un descendent al unei colonii grecești.

— E drept că era divină! Miss Edwina O'Herty, Lady Eleonor Lilly, mistress Jane Strangford, prințesa Vera Fedorovna Bariatinski erau să se îmbolnăvească de ciudă, spuse comodorul încîntat.

— Și acum nu observați că frumusețea ei a început să tînjească, trăsăturile i se șterg, capătă o delicatețe bolnăvicioasă, vinele de la mînă par mai albastre decît ar trebui, vocea are sunete grave, de o vibrație îngrijorătoare și de un farmec dureros. Elementul pămîntean se șterge și face loc elementului angelic. Miss Alicia are o perfecțiune eterică pe care, cu riscul de a mă socoti prea material, nu-mi place s-o văd la făpturile de pe pămînt.

Ceea ce spunea contele răspundea atît de bine preocupărilor tainice ale lui sir Joshua Ward, încît tăcu cîteva clipe, pierdut parcă într-o visare profundă.

— Toate astea sînt adevărate; deși uneori caut să mă amăgesc singur, nu pot să nu fiu de acord cu dumneata.

— N-am terminat, spuse contele; dădea oare sănătatea lui miss Alicia, înainte de venirea domnului d'Aspremont în Anglia, semne îngrijorătoare?

— Niciodată: era cel mai proaspăt și cel mai vesel copil din cele trei regate.

— Prezența domnului d'Aspremont coincide, după cum vedeți, cu perioadele de boală care pun la încercare prețioasa sănătate a lui miss Ward. Nu vă cer dumneavoastră, care sînteți nordic, să credeți orbește în niște credințe, prejudecăți, superstiții, dacă vreți, ale ținutului nostru mediteranean, dar trebuie să cădeți totuși de acord că aceste fapte sînt ciudate și merită toată atenția...

— Alicia nu poate fi bolnavă... în chip firesc? spuse comodorul, descumpănit de raționamentele insidioase ale lui Altavilla, dar care resimțea un soi de rușine englezească să adopte credința populară napolitană.

— Miss Ward nu e bolnavă; suferă doar de un fel de otrăvire prin văz, și dacă domnul d'Aspremont nu e *jettatore*, cel puțin îi este funest.

— Ce pot eu face? îl iubește pe Paul, rîde de *jettatura* și pretinde că nu i se poate da unui om de onoare un astfel de motiv pentru a-l refuza.

— Nu am dreptul să mă ocup de nepoata dumneavoastră, nu sînt nici fratele, nici ruda, nici logodnicul ei; dar dacă aș obține aprobarea dumneavoastră, aș face totuși un efort ca s-o smulg acestei influențe fatale. Oh! nu vă temeți; n-am să comit extravaganțe; deși tînăr, știu că nu trebuie să faci zgomot în jurul reputației unei tinere fete; permiteți-mi doar să nu vă împărtășesc planul meu. Vă cer doar să aveți încredere în lealitatea mea și să nu vă închipuiți că ar cuprinde ceva pe care onoarea cea mai delicată să n-o poată mărturisi.

— O iubești așadar mult pe nepoata mea? spuse comodorul.

— Da, pentru că o iubesc fără speranță; dar îmi dați voie să acționez?

— Ești un om groaznic, conte Altavilla; ei bine! încearcă să o salvezi pe Alicia în felul dumitale, n-am să găsesc că planul e rău, ba chiar am să-l găsesc foarte bun.

Contele se ridică, salută, se duse la trăsură și-i spuse birjarului să-l ducă la Hotel Roma.

Paul, cu coatele pe masă, cu capul în mîini, era cufundat în gîndurile cele mai dureroase; văzuse cele două-trei picăturele de sînge de pe batista lui Alicia și, mereu obsedat de o idee fixă, își reproșa dragostea lui ucigașă, își reproșa că acceptă devotamentul acestei fete frumoase hotărîtă să moară pentru el și se întreba prin ce sacrificiu supraomenesc ar putea plăti această sublimă abnegație.

Paddy, jockey-gnomul, îi întrerupse meditația aducînd cartea de vizită a contelui Altavilla.

— Contele Altavilla! ce poate să vrea de la mine? făcu Paul extrem de surprins. Să intre.

Cînd napolitanul apăru în pragul ușii, domnul d'Aspremont își înăbușise mirarea, luîndu-și acea mască de indiferență glacială care le slujește oamenilor de lume să-și ascundă impresiile.

Cu o politețe rece, îl pofti pe conte în fotoliu, se așeză și el și așteptă în tăcere cu ochii țintă asupra vizitatorului.

— Domnule, începu contele, jucîndu-se cu brelocurile de la ceas; ceea ce am să vă spun e atît de ciudat, de neobișnuit, de nelalocul lui, încît ați avea dreptul să mă aruncați pe fereastră. Dar să nu recurgeți la această brutalitate căci sînt gata să vă dau satisfacție ca un om de lume.

— Ascult, domnule, și-mi rezerv dreptul să profit mai tîrziu de propunerea pe care mi-o faceți, dacă cele ce-mi veți spune îmi vor displace, răspunse Paul, fără ca un mușchi să i se clintească pe față.

— Sînteți un *jettatore!*

La aceste vorbe, o paloare verde acoperi fața domnului d'Aspremont și un cerc roșu se ivi în jurul ochilor lui; sprîncenele i se apropiară, cuta de pe frunte se accentuă și din ochi îi țîșniră ca niște fulgerări sulfuroase; se ridică pe jumătate zgîriind cu mîinile crispate brațele de mahon ale fotoliului. Fu atît de îngrozitor, încît Altavilla, cît era de curajos, apucă una din crengutele de corali bifurcate agățate de lanțul de la ceas și îndreptă instinctiv vîrfurile către interlocutorul său.

Cu un efort suprem de voință, domnul d'Aspremont se așeză din nou și spuse:

— Aveți dreptate, domnule: e într-adevăr singura recompensă pe care ar merita-o o astfel de insultă; dar voi avea răbdare să aștept un alt fel de satisfacție.

— Credeți-mă, continuă contele, n-am făcut unui gentleman acest afront, care nu se poate spăla decît în sînge, fără motivele cele mai grave. O iubesc pe miss Alicia Ward.

— Şi ce-mi pasă mie?

— Puțin vă pasă, într-adevăr, pentru că sînteţi iubit; dar eu, don Felipe Altavilla, vă interzic s-o mai vedeţi pe miss Alicia Ward.

— N-am a primi ordine din partea dumneavoastră.

— Ştiu, răspunse contele napolitan; așa că nici nu sper că mă veți asculta.

— Atunci care e motivul care vă determină să-mi spuneți toate astea? întrebă Paul.

— Am convingerea că puterea malefică cu care din păcate sînteți înzestrat are o influență fatală asupra lui miss Ward. E o idee absurdă, o prejudecată demnă de evul mediu, care trebuie să vi se pară tare ridicolă; n-am să discut acest lucru cu dumneavoastră. Ochii vi se îndreaptă spre miss Ward și îi aruncă fără voia dumneavoastră această privire funestă care o va duce la

moarte. Nu am alt mijloc să împiedic tristul rezultat decît căutîndu-vă ceartă. În secolul al XVI-lea aș fi pus să vă omoare unul din țăranii mei de la munte; dar astăzi aceste obiceiuri nu mai există. M-am gîndit să vă rog să vă întoarceți în Franța; e prea naiv; ați fi rîs de rivalul care v-ar fi spus să plecați și să-l lăsați singur lîngă logodnica dumneavoastră sub pretext că privirea lui face rău.

În timp ce contele Altavilla vorbea, Paul d'Aspremont se simți pătruns de o tainică oroare; așadar el, creștin, era pradă puterilor iadului și îngerul cel rău privea prin ochii lui! Împrăștia catastrofe, dragostea lui ucidea! Pentru o clipă, judecata i se clătină, simți că-și pierde mințile.

— Conte, pe cuvînt de onoare credeți ceea ce spuneți? strigă d'Aspremont după cîteva clipe de visare pe care napolitanul le respectă.

— Pe cuvînt de onoare, cred!

— O! atunci s-ar putea oare să fie adevărat? spuse Paul cu voce joasă: sînt așadar un asasin, un diavol, un vampir! Omor această făptură cerească, îl aduc la disperare pe bătrîn! Şi fu cît pe ce să-i promită contelui că nu se va mai duce s-o vadă pe Alicia; dar respectul uman și gelozia care se trezeau în inima lui îi opriră vorbele pe buze.

— Conte, n-am să-ți ascund că mă duc pe loc la miss Ward.

— N-am să vă iau de guler ca să vă împiedic; m-ați scutit adineaori să trec la fapte și vă sînt recunoscător pentru acest lucru; dar aș fi încîntat să mă întîlnesc mîine cu dumneavoastră, la ora zece, în ruinele de la Pompei, în sala termelor, de pildă; acolo te simți foarte bine. Ce armă preferați? Sînteți ofensatul: spadă, sabie sau pistol?

— Ne vom bate cu cuțitul și legați la ochi, despărțiți de o batistă pe care o s-o ținem amîndoi de cîte un capăt. Trebuie să egalizăm șansele:

eu sînt un *jettatore:* mi-ar fi de ajuns să vă privesc ca să vă omor, domnule conte!

Paul d'Aspremont se porni pe un rîs strident, deschise ușa și dispăru.

XII

Alicia se instalase într-o odaie joasă a casei, în care pereții erau împodobiți cu fresce reprezentînd peisaje ce înlocuiau tapetul. Rogojini de manila acopereau dușumeaua. O masă pe care era aruncat un covoraș turcesc și pe care stăteau îngrămădite poeziile lui Coleridge, Shelley, Tennyson și Longfellow, o oglindă cu cadru antic și cîteva scaune de paie constituiau tot mobilierul; storuri de pai chinezesc desenat cu pagode, stînci, sălcii, cocori, dragoni, pe măsura ferestrelor și pe jumătate ridicate, cerneau o lumină plăcută; o cracă de portocal, încărcată de flori, cum fructele începuseră să lege rod, își scutura petalele și pătrundea familiar în cameră, alcătuind ca o cunună pe capul lui Alicia, unde-și cerneau ninsoarea parfumată.

Tînăra fată, încă puțin suferindă, era culcată pe o canapea îngustă, lîngă fereastră; se sprijinea pe două sau trei pernițe marocane; o cuvertură venețiană îi acoperea, cast, picioarele; așezată astfel, îl putea primi pe Paul fără să încalce legile pudoarei englezești.

Cartea pe care o începuse alunecase din mîna ei distrată; ochii îi pluteau vag sub genele lor lungi și păreau a privi dincolo de lume; simțea acea oboseală aproape voluptoasă care urmează după accesele de febră, și singura ei ocupație era să mestece florile de portocal pe care le culegea de pe cuvertură și al căror parfum amar îi plăcea. Nu există oare o Venus a lui Schiavone mestecînd trandafiri? Ce replică grațioasă ar

fi putut face un artist modern tabloului bătrînului venețian înfățișînd-o pe Alicia mușcînd din flori de portocal!

Se gîndea la domnul d'Aspremont întrebîndu-se dacă într-adevăr o să trăiască destul ca să-i fie soție; nu pentru că ar fi dat crezare acelei nefaste *jettatura*, dar se simțea cuprinsă fără voia ei de presimțiri funebre: chiar în noaptea aceea avusese un vis a cărui impresie nu se ștersese nici după ce se trezise.

Se făcea că era culcată, dar trează, și își îndrepta ochii spre ușa camerei ei, presimțind că *cineva* are să vie. După două-trei minute de îngrijorată așteptare văzu că se desenează pe fondul sumbru încadrat de canatul ușii o formă zveltă și albă care, la început transparentă și lăsînd să se vadă prin ea obiectele ca printr-o ușoară ceață, devenise apoi mai consistentă, pe măsură ce înainta către pat.

Umbra era îmbrăcată într-o rochie de muselină ale cărei cute atîrnau pe jos; spirale lungi de păr negru, pe jumătate desfăcute plîngeau de-a lungul chipului palid ce-l avea; în obraji, două pete mici, roșii; carnația gîtului și a pieptului era atît de albă, încît se confunda cu rochia și n-ai fi putut spune unde se termina pielea și unde începea mătasea; un imperceptibil lănțișor venețian încercuia gîtul subțire cu o îngustă liniuță de aur; în mîna slăbuță și cu vine albastre avea o floare — un fel de trandafir — ale cărei petale se desfăceau și cădeau pe jos ca niște lacrimi.

Alicia nu-și cunoștea mama, care murise la un an după nașterea sa; dar contemplase deseori o miniatură ale cărei culori șterse, de un galben-sidefiu, și palide ca amintirea morților te fac să te gîndești mai degrabă la portretul unei umbre decît la cel al unei ființe vii și înțelese că acea femeie care intra astfel în casă era Nancy Ward, mama ei. Rochia albă, lănțișorul, floarea din mînă, părul negru, obrajii cu vinișoare

16*

trandafirii, nimic nu lipsea: era miniatura mărită, care se mişca cu toată realitatea visului.

O afecţiune plină de groază făcea să-i bată inima. Alicia voia să-i întindă braţele umbrei, dar braţele ei, grele ca marmura, nu se puteau desprinde de pe patul pe care se odihnea. Încerca să vorbească, dar limba nu scotea decît silabe fără noimă.

Nancy, după ce puse trandafirul pe măsuţă, îngenunche lîngă pat şi-şi sprijini capul de pieptul fiicei sale, ascultîndu-i răsuflarea, numărîndu-i bătăile inimii; obrazul rece al umbrei îi dădea fetei, îngrozită de această poziţie tăcută, senzaţia unei bucăţi de gheaţă.

Apariţia se ridică, aruncă o privire dureroasă asupra fetei şi, numărînd petalele trandafirului din care se mai desprinseseră cîteva, spuse:

— Nu mai e decît una.

Apoi somnul despărţise cu umbra lui neagră năluca şi fata care dormea, şi totul se cufundase în noapte.

Sufletul mamei sale venea oare s-o vestească şi s-o ia cu sine? Ce însemna acea frază misterioasă ce i se desprinsese de pe buze: „Nu mai e decît una“? Trandafirul scuturat era oare simbolul vieţii sale? Visul cel straniu, cu groaza lui graţioasă şi farmecul lui înfricoşător, spectrul fermecător îmbrăcat în muselină ce număra petalele florii preocupau imaginaţia tinerei fete, un nor de melancolie plutea pe fruntea ei frumoasă şi presentimente neclare o încercau cu aripile lor negre.

Ramura de portocal care-şi scutura florile pe ea nu avea cumva un sens funebru? Oare micile steluţe virginale nu urmau să se aşeze sub vălul ei de mireasă? Întristată şi gînditoare, Alicia scoase dintre buze floarea pe care o muşca; floarea era galbenă şi ofilită...

Ora vizitei domnului d'Aspremont se apropia. Miss Ward făcu un efort, îşi însenină faţa, îşi întoarse buclele pe degete, aşeză în cute eşarfa

de mătase și luă din nou cartea în mîini, ca să pară prinsă de lectură.

Paul intră și miss Ward îl primi cu un rîs vesel, nevrînd să-l alarmeze găsind-o culcată căci, cu siguranță, ar fi crezut că el îi pricinuise boala. Scena pe care o avusese cu contele de Altavilla îi dădea lui Paul o înfățișare iritată și sălbatică ce-o făcu pe Vice să repete semnul magic, dar surîsul afectuos al lui Alicia destrămă repede norul.

— Sper că nu ești bolnavă de-a binelea, spuse Paul așezîndu-se lîngă ea.

— O! nu-i nimic, sînt doar puțin obosită; ieri a bătut siroco-ul și vîntul ăsta al Africii mă sleiește: dar ai să vezi cît de bine o să mă simt în *cottage*-ul nostru din Lincolnshire! Acum m-am înzdrăvenit și o să vîslim amîndoi cu rîndul pe lac!

Spunînd aceste cuvinte, Alicia nu putu să-și înăbușe cu totul o mică tuse convulsivă.

Domnul d'Aspremont se făcu alb la față și întoarse privirile.

— Paul, nu ți-am dat niciodată nimic, spuse Alicia, scoțînd din degetul slăbit un inel de aur foarte simplu; ia acest inel și poartă-l în amintirea mea; poate ți-e bun, pentru că ai mîini de femeie; la revedere! mă simt obosită și aș vrea să încerc să dorm; vino să mă vezi mîine.

Paul se retrase mîhnit; eforturile fetei de a-și ascunde suferința fuseseră zadarnice; o iubea la nebunie pe miss Ward și o omora! Inelul pe care i-l dăruise nu era oare un inel de logodnă pentru lumea cealaltă?

Rătăcea de-a lungul malului pe jumătate nebun, visînd să fugă, să intre într-o mînăstire de trapiști și să aștepte să moară, așezat pe coșciug, fără a-și ridica vreodată gluga rasei. Se considera ingrat și laș că nu-și sacrifica dragostea și că abuza astfel de eroismul fetei: pentru că ea știa totul, știa că nu e decît un *jettatore*, cum spunea contele Altavilla și, cuprinsă de o milă angelică, nu-l respingea!

„Da, își spunea el, acest napolitan, acest frumos conte pe care-l disprețuiește e cu adevărat îndrăgostit. Dragostea lui e mai frumoasă decît a mea: pentru a o salva pe Alicia, nu s-a temut să mă atace, să mă provoace, pe mine, un *jettatore*, adică pentru el, o ființă mai înfricoșătoare decît un diavol. În timp ce vorbea cu mine se juca cu amuletele și privirea acestui duelist vestit care a ucis trei oameni o evita pe a mea!“

Întors la Hotel Roma, Paul scrise cîteva scrisori, un testament prin care îi lăsa lui miss Ward tot ce avea, cu excepția unui legat pentru Paddy, și își luă măsurile necesare unui gentilom care urmează să aibă un duel pe viață și pe moarte a doua zi.

Deschise cutiile de palisandru în care armele erau așezate în compartimente căptușite cu serj verde, mișcă din loc spadele, pistoalele, cuțitele de vînătoare și găsi în sfîrșit două stilete corsicane absolut identice, pe care le cumpărase ca să le dăruiască unor prieteni.

Erau două lame de oțel curat, îngroșate către mîner, ascuțite pe ambele părți spre vîrf, incrustate, groaznice în ciudățenia lor și montate cu grijă. Paul alese și trei fulare și împachetă totul.

Apoi îl preveni pe Scazziga să fie pregătit dis-de-dimineață pentru o excursie la țară.

— O! își spuse el trîntindu-se îmbrăcat pe pat, să dea Dumnezeu ca acest duel să-mi fie fatal! Dacă aș avea fericirea să fiu omorît, Alicia ar trăi.

XIII

Pompei, orașul mort, nu se deșteaptă dimineața ca orașele vii și, cu toate că a aruncat pe jumătate cenușa care îl acoperea de atîtea secole, chiar

cînd se risipește noaptea, continuă să stea adormit în culcușul lui funebru.

Turiștii de toate naționalitățile care îl vizitează în timpul zilei stau încă la ei în pat la ora aceea matinală, frînți de oboseala excursiilor, și aurora, ridicîndu-se pe dărîmăturile orașului mumie, nu luminează nici un chip viu. Doar șopîrlele, dînd zglobiu din coadă, se tîrăsc de-a lungul pereților, trec pe mozaicul crăpat, fără să le fie frică de *cave canem*[1] scris la poarta caselor pustii și salută voios primele raze de soare. Iată locuitorii care au urmat cetățenilor din antichitate, și se pare că Pompeiul n-a fost exhumat decît pentru ei.

E un spectacol ciudat să vezi la lumina albăstrie și roz a dimineții acest cadavru de oraș surprins în mijlocul plăcerilor, treburilor și civilizației lui și care n-a suferit dizolvarea lentă a ruinelor obișnuite; fără să vrei, îți vine să crezi că proprietarii caselor conservate pînă în cele mai mici amănunte vor ieși din încăperi îmbrăcați în portul lor grecesc sau roman; că roțile carelor a căror dîră o vezi pe mozaic se vor pune în mișcare; iar consumatorii vor intra în termopole, unde urma ceștilor se mai vede impregnată pe marmura tejghelei. Pășești ca într-un vis în mijlocul trecutului; citești, cu litere roșii, la colțul străzilor, afișul cu spectacolul zilei! Numai că ziua a trecut de mai bine de șaptesprezece secole. La lumina născîndă a zorilor, dansatoarele pictate pe ziduri par că își agită clopoțeii și-și înalță pe vîrful picioarelor albe, ca pe o spumă roz, marginea draperiei, crezînd fără îndoială că lampadarele se ridică din nou pentru orgiile triclinium-ului; Venus, satirii, figurile eroice sau grotești, însuflețite de o rază, încearcă să-i înlocuiască pe locuitorii dispăruți și să-i dăruiască orașului mort o populație zugrăvită. Umbrele colorate tremură

[1] Cîine rău (lat.).

de-a lungul pereților și mintea poate, vreme de cîteva clipe, să-și creeze iluzia unei fantasmagorii antice. Dar, în ziua aceea, spre marea spaimă a șopîrlelor, seninătatea matinală a Pompeiului fu tulburată de un vizitator ciudat: o trăsură se opri la intrarea drumului Mormintelor; Paul coborî din ea și se îndreptă pe jos spre locul întîlnirii.

Sosise înainte de ora fixată și cu toate că trebuie să fi fost preocupat de cu totul altceva decît de arheologie, nu se putea abține, în timp ce mergea, să nu remarce o mulțime de amănunte pe care nu le-ar fi observat poate într-o situație obișnuită. Simțurile pe care sufletul nu le mai supraveghează, și care funcționează atunci pentru ele, au cîteodată o luciditate surprinzătoare. Condamnații la moarte în drum spre locul execuției observă o floricică într-o crăpătură a pavajului, un număr pe nasturele unei uniforme, o greșeală de ortografie pe un afiș sau orice alt amănunt pueril care dobîndește pentru ei o importanță uriașă. Domnul d'Aspremont trecu prin fața vilei lui Diomede, a sepulcrului lui Mammia, pe lîngă hemiciclele funerare, pe lîngă ușa antică a cetății, pe lîngă casele și dughenele care străjuiesc calea consulară, aproape fără să le arunce o privire, și totuși imaginile colorate și vii ale acestor monumente ajungeau la creierul lui cu o claritate desăvîrșită; vedea totul, și coloanele ornate cu caneluri date pînă la mijloc cu stuc roșu sau galben, și frescele și inscripțiile de pe ziduri; un anunț de închiriere, cu litere roșii, se înscrise așa de adînc în mintea sa, încît buzele lui repetau mașinal cuvintele latinești, fără ca acestea să aibă pentru el vreun sens.

Să-l fi absorbit gîndul duelului într-atîta? Nicidecum, nu la el se gîndea; mintea lui era aiurea: în parloarul de la Richmond. El îi întindea comodorului scrisoarea de recomandare și miss Ward îl privea pe furiș; avea o rochie

albă și flori de iasomie în păr. Ce tînără, frumoasă și plină de viață era... atunci!

Băile antice se află la capătul căii Consulare, aproape de strada Norocului; domnul d'Aspremont le găsi cu ușurință. Intră în sala boltită, înconjurată de un rînd de nișe formate din atlași de lut ars care susțineau o arhitravă ornamentată cu frunziș și copii. Îmbrăcămintea de marmură, mozaicurile, trepiedele de bronz au dispărut. N-au mai rămas din antica splendoare decît atlașii de argilă și zidurile goale, ca acelea ale unui mormînt; o lumină tulbure venind de la o ferestruică rotundă, care decupează ca un disc albastrul cerului, alunecă tremurînd pe dalele sparte ale pavajului.

Aici veneau după baie femeile de la Pompei să-și usuce frumoasele corpuri umede, să-și aranjeze părul, să-și reia tunicile și să zîmbească în arama înnegrită a oglinzilor. O scenă de cu totul alt gen avea să se petreacă pe-aceste locuri și sîngele urma să curgă pe pămîntul unde odinioară curgeau rîuri de parfum.

Cîteva clipe mai tîrziu apăru și contele Altavilla; avea în mînă o cutie cu pistoale și sub braț două spade, căci nu-i venise să creadă că condițiile puse de domnul Paul d'Aspremont erau serioase; nu văzuse în ele decît o batjocură mefistofelică, un sarcasm infernal.

— Ce vreți să faceți cu pistoalele și spadele, conte, spuse Paul văzînd panoplia, nu ne înțelesesem oare asupra unui alt mod de luptă?

— Fără îndoială, dar am crezut că poate vă răzgîndiți; n-am mai auzit de un astfel de duel.

— Chiar dacă sîntem la fel de îndemînatici, poziția mea îmi dă prea multe avantaje asupra dumneavoastră, răspunse Paul cu un surîs amar; nu vreau să abuzez. Iată stiletele pe care le-am adus; controlați-le; sînt perfect identice: iată fulare ca să ne legăm la ochi. Priviți-le, sînt groase și privirea mea nu le va putea străpunge.

Contele Altavilla făcu un semn de aprobare.

— Nu avem martori, spuse Paul, și unul din noi doi trebuie să iasă viu din acest beci. Să scriem fiecare un bilețel în care să confirmăm lealitatea luptei; învingătorul îl va așeza pe pieptul mortului.

— Bună precauție! răspunse surîzînd napolitanul, scriind cîteva rînduri pe o foaie a carnetului lui Paul, care îndeplini la rîndul lui aceeași formalitate.

Apoi adversarii se dezbrăcară, se legară la ochi, se înarmară cu stiletele și apucară fiecare de un capăt al batistei, trăsătură de unire teribilă între urile lor.

— Sînteți gata? îl întrebă domnul d'Aspremont pe contele Altavilla.

— Da, răspunse napolitanul cu o voce perfect calmă.

Don Felipe Altavilla avea un curaj încercat și nu se temea pe lume decît de *jettatura*, așa încît această luptă oarbă, care ar fi făcut pe oricine să se cutremure de spaimă, nu-l tulbură cîtuși de puțin; nu făcea altceva decît să-și riște viața, ca și cum ar fi dat cu banul și nu avea neplăcerea să vadă ochiul sălbatic al adversarului pironindu-și asupra lui privirea gălbuie.

Cei doi luptători spintecară aerul cu stiletele și batista care-i lega unul de altul, ținîndu-i în beznă, se întinse puternic. Cu o mișcare instinctivă, Paul și contele își traseră torsul înapoi, singura paradă posibilă într-un duel atît de ciudat; brațele le căzură fără să fi atins altceva decît golul.

Lupta aceasta pe orbește, în care fiecare presimțea moartea fără a o vedea apropiindu-se era ceva cumplit. Sălbatici și tăcuți, cei doi adversari se retrăgeau, se întorceau, săreau, se ciocneau uneori, fără să nimerească sau depășindu-și ținta; nu se auzeau decît bătaia pi-

cioarelor și răsuflarea întretăiată ieșindu-le din piept.

O dată Altavilla simți că vîrful cuțitului său întîlnește ceva; se opri, crezînd că-și ucisese rivalul, și așteptă ca trupul să cadă; nu izbise decît peretele!

— Pe cinstea mea! am fost convins că v-am străpuns dintr-o parte într-alta, spuse el așezîndu-se din nou în gardă.

— Nu vorbiți, spuse Paul, vocea dumneavoastră mă ajută.

Și lupta începu din nou.

Dintr-o dată adversarii se simțiră dezlegați. Paul tăiase batista cu stiletul.

— Să ne oprim, strigă napolitanul; nu mai sîntem legați, batista e tăiată.

— Și ce dacă! să continuăm, spuse Paul.

O tăcere mohorîtă se așternu. Ca dușmani cinstiți ce erau, nici d'Aspremont nici contele nu voiau să profite de indicațiile date de schimbul acela de cuvinte. Făcură cîțiva pași ca să li se piardă urma și începură din nou să se caute în umbră.

Piciorul lui d'Aspremont scoase de la locul ei o pietricică; acest zgomot îi arătă napolitanului în ce direcție trebuia să meargă. Ghemuindu-se puțin ca să aibă mai mult elan, Altavilla făcu un salt de tigru și întîlni stiletul lui d'Aspremont.

Paul își pipăi vîrful cuțitului și-l simți ud... pași nesiguri răsunară greoi pe dale, se auzi un suspin adînc și un corp se prăvăli dintr-o dată la pămînt.

Îngrozit, Paul smulse fularul care-i acoperea ochii și îl văzu pe contele Altavilla palid, nemișcat, întins pe spate și cu cămașa pătată în dreptul inimii de o pată mare, roșie.

Frumosul napolitan murise.

Domnul d'Aspremont puse pe pieptul lui Altavilla biletul care atesta că duelul fusese cinstit

şi ieşi din baia antică mai palid în plină zi decît era la lumina lunii criminalul pe care Prud'hon îl arată urmărit de Eriniile răzbunătoare.

XIV

Pe la ora două după-amiază, un grup de turişti englezi, îndrumaţi de un ghid, vizitau ruinele Pompeiului; tribul insular, compus din tată, mamă, trei fete mari, doi băieţi mici şi un văr, inspectaseră pînă atunci cu ochii lor verzi-albăstrui şi reci, în care se citea acea plictiseală fără leac ce caracterizează rasa britanică, amfiteatrul, teatrul de tragedie şi de cînt, atît de curios suprapuse; cartierul militar, împodobit cu caricaturi în creion făcute în timpul liber al corpului de gardă; Forum-ul, surprins în timpul reparaţiilor, bazilica, templul lui Venus şi al lui Jupiter, Panteonul şi dughenele din jur. Toţi urmăreau tăcuţi în *Murray* explicaţiile ghidului vorbăreţ şi de-abia îşi mai aruncau privirea pe coloane, pe fragmentele de statui, mozaicuri, fresce şi inscripţii.

Ajunseră în sfîrşit la băile antice, descoperite în 1824, după cum le spusese ghidul.

— Aici erau etuvele, acolo soba care încălzea apa, mai încolo sala cu temperatură potrivită.

Aceste explicaţii, date în dialect napolitan amestecat cu cîteva terminaţii engleze, păreau că-i interesează prea puţin pe vizitatori, care şi începuseră să se retragă, cînd miss Ethelwina, cea mai mare dintre domnişoare, tînără persoană cu părul de un blond cînepiu şi pielea pestriţă de pistrui, făcu doi paşi înapoi, cu un aer pe jumătate şocat pe jumătate speriat şi exclamă:

— Un bărbat!

— Poate vreun lucrător de la săpături căruia locul i s-a părut potrivit pentru siestă; sub bolta

asta e răcoare și umbră; nu vă temeți, domnișoară, spuse ghidul dînd cu piciorul în corpul întins pe jos. Hei, deșteaptă-te, leneșule, și lasă domnii să treacă.

Omul nu mișcă.

— Nu doarme, e mort, spuse unul din băieți care, fiind mai mic, deosebea mai bine pe întuneric înfățișarea cadavrului.

Ghidul se apleacă spre cadavru și se ridică brusc, adînc tulburat.

— Un om asasinat! strigă el.

— O! e într-adevăr neplăcut să te afli în fața unor asemenea lucruri, dați-vă la o parte, Ethelwina, Kitty, Bess, spuse mistress Bracebridge, nu se cuvine ca niște tinere binecrescute să privească un spectacol atît de murdar. Dar nu există poliție în țara asta? *Coroner*[1]-ul ar fi trebuit să ridice corpul.

— O hîrtie! făcu laconic vărul, țeapăn, lung și fîstîcit ca *laird*[2]-ul din Dumbidike, din *Inchisoarea din Edinburg*.

— Într-adevăr, spuse ghidul luînd biletul așezat pe pieptul lui Altavilla, o hîrtie cu cîteva rînduri.

— Citiți, spuseră în cor insularii, cărora împrejurarea le stîrnise curiozitatea.

„Să nu se cerceteze și să nu îngrijoreze pe nimeni moartea mea. Dacă se găsește acest bilet pe rană, înseamnă că am căzut într-un duel leal.

Semnat Felipe, conte de Altavilla"

— Era un om ales; ce păcat! suspină mistress Bracebridge pe care calitatea de conte a mortului o impresiona.

— Și un băiat frumos, murmură încet Ethelwina, domnișoara cu pistrui.

---

[1] Ofițer al poliției judiciare în Anglia.
[2] Proprietarul unui conac în Scoția.

— N-o să te mai plîngi, îi spuse Bess lui Kitty, că nu e nimic neprevăzut într-o călătorie: n-am fost, ce-i drept, opriți de tîlhari pe drumul de la Terracine la Fondi, dar un tînăr nobil ucis cu un stilet în ruinele de la Pompei e o aventură. Trebuie să fie vorba de-o rivalitate în dragoste; cel puțin avem o întîmplare italienească pe de-a-ntregul, pitorească și romantică, de povestit prietenelor noastre. Am să desenez scena în albumul meu, iar tu o să alături crochiului niște stanțe misterioase, în genul lui Byron.

— Oricum, făcu ghidul, lovitura e corectă, de jos în sus, după toate regulile: nimic de spus.

Acesta fu discursul funebru al contelui Altavilla.

Cîțiva lucrători, preveniți de ghid, se duseră să anunțe justiția și trupul sărmanului Altavilla fu transportat la palatul lui, lîngă Salerne.

Cît despre domnul d'Aspremont, se dusese la trăsură cu ochii deschiși ca un somnambul care nu vede nimic. Ai fi zis o statuie care merge. Deși încercase în fața cadavrului acea spaimă religioasă pe care o inspiră moartea, nu se simțea vinovat și remușcarea nu-și avea locul în disperarea lui. Provocat într-un mod în care n-ar fi putut refuza, nu acceptase duelul decît cu speranța să-și piardă viața pe care o ura. Înzestrat cu o privire funestă, voise o luptă oarbă, pentru ca singură fatalitatea să fie de vină. Nici măcar nu lovise mîna sa; dușmanul se străpunsese singur cu cuțitul lui! Îl plîngea pe contele Altavilla ca și cum ar fi fost străin de moartea lui. „Stiletul meu l-a ucis, își spunea el, dar dacă l-aș fi privit la un bal, o lustră s-ar fi desprins din tavan și i-ar fi crăpat capul. Sînt nevinovat ca trăsnetul, ca avalanșa, ca mancenilia[1], ca toate forțele destructive dar nevinovate. Niciodată n-am vrut răul, în suflet nu port decît dragoste și intenții bune, dar știu că sînt dău-

[1] Fructul unui arbore veninos din Antile.

nător. Tunetul nu știe că ucide; eu, ca o creatură inteligentă ce sînt, nu am oare o datorie aspră de îndeplinit față de mine însumi? Trebuie să mă citez în fața propriului meu tribunal și să mă supun unui interogatoriu. Pot să rămîn pe acest pămînt pe care nu aduc decît nenorociri? Dumnezeu m-ar osîndi dacă m-aș omrî din dragoste pentru semenii mei? Întrebare îngrozitoare și adîncă la care nu îndrăznesc să răspund; mi se pare că, în poziția în care mă aflu, moartea voită este scuzabilă. Dar dacă mă înșel? voi fi despărțit pe veșnicie de Alicia, pe care atunci aș putea-o privi fără să-i dăunez, căci ochii inimii nu sînt primejdioși. E un risc pe care nu vreau să-l asum."

O idee îi străbătu dintr-o dată mintea sărmanului *jettatore* și-i întrerupse monologul interior. Trăsăturile i se destinseră; seninătatea de neînfrînt care urmează după marile hotărîri îi descreți fruntea palidă: luase o hotărîre supremă.

„Fiți osîndiți, ochi ai mei, de vreme ce sînteți ucigași; dar, înainte de a vă închide pentru totdeauna, săturați-vă de lumină, contemplați soarele, cerul albastru, marea necuprinsă, lanțurile albăstrui ale munților, pomii înverziți, orizontul nesfîrșit, colonadele palatelor, cabana pescarului, insulele îndepărtate ale golfului, pînza albă pe marginea prăpastiei, Vezuviul cu fumul lui ca o pană; priviți ca să v-o amintiți toată această priveliște minunată pe care n-o s-o mai vedeți; uitați-vă amănunțit la fiecare formă și culoare, oferiți-vă un ultim ospăț. Astăzi, funești sau nu, puteți să vă opriți asupra oricărui lucru; îmbătați-vă cu splendidul spectacol al creației! Mergeți, priviți, plimbați-vă. Se va lăsa cortina între voi și decorul universului!"

Trăsura mergea, în clipa asta, de-a lungul malului; golful însorit scînteia, cerul părea lucrat dintr-un singur safir; o frumusețe fără seamăn radia din toate lucrurile.

Paul îi spuse lui Scazziga să oprească: coborî, se așeză pe o stîncă și privi lung, lung, lung, ca și cum ar fi vrut să se pătrundă de tot infinitul. Ochii i se înecau în spațiu și lumină, rămîneau ca în extaz, se impregnau cu strălucire, se îmbibau în soare! Noaptea care avea să urmeze nu mai trebuia să aibă zori pentru el.

Smulgîndu-se acestei contemplații mute, domnul d'Aspremont se urcă în trăsură și se duse la miss Alicia Ward.

Era, ca și în ajun, întinsă pe canapeaua ei îngustă, în sala scundă pe care am descris-o. Paul se așeză în fața ei și de data asta nu-și mai plecă privirile, așa cum făcea de cînd devenise conștient de *jettatura* lui.

Frumusețea atît de perfectă a lui Alicia se spiritualiza prin suferință: femeia dispăruse aproape, înlocuită de înger: carnea îi era transparentă, eterată, luminoasă; vedeai sufletul prin ea ca licărirea unei lămpi de alabastru. Ochii exprimau necuprinsul cerului și sclipirea stelelor: viața abia dacă își mai punea semnătura roșie pe roșul buzelor.

Un surîs divin îi lumină gura, ca o rază de soare poposind pe un trandafir, cînd văzu cum privirea logodnicului ei o învăluia într-o lungă îmbrățișare. Crezu că Paul renunțase la ideile lui funeste în legătură cu *jettatura* și se întoarce fericit, încrezător ca în primele zile, și-i întinse mîna ei palidă și slăbuță domnului d'Aspremont care o ținu într-a lui.

— Va să zică nu te mai sperii? îi spuse ea cu o ironie blîndă lui Paul, care stătea cu ochii țintă la ea.

— O! lasă-mă să te privesc, răspunse d'Aspremont cu o voce ciudată și îngenunchind în fața canapelei; lasă-mă să mă îmbăt de această frumusețe inefabilă! Și contempla nesățios părul lucios și negru al fetei, fruntea fumoasă și pură ca o marmură grecească, ochii de un albastru ce bătea în negru, ca cerul unei nopți frumoase, na-

sul cu o linie atît de fină, gura care lăsa să se întrevadă printr-un surîs perlele, gîtul de lebădă unduit şi fraged şi părea că notează fiecare trăsătură, fiecare detaliu, fiecare perfecţiune, ca un pictor ce-ar vrea să facă un portret din memorie; se pătrundea de înfăţişarea adorată, îşi făcea o provizie de amintiri, reţinînd profilurile, repetînd contururile.

Sub această privire arzătoare, Alicia, fascinată şi fermecată, resimţea o senzaţie voluptos dureroasă, plăcut de ucigătoare; viaţa tresărea şi se sleia în ea; roşea şi pălea, se răcea, apoi se înfierbînta. Un minut mai mult şi îşi dădea duhul.

Puse mîna pe ochii lui Paul, dar privirile tînărului străbăteau ca o flacără degetele transparente şi fragile ale fetei.

— Acum ochii mei se pot stinge, o voi vedea întotdeauna în sufletul meu, spuse Paul ridicîndu-se.

Seara, după ce asistase la apusul soarelui — ultimul pe care urma să-l contemple — domnul d'Aspremont întorcîndu-se la Hotel Roma, ceru un vas cu cărbuni.

„Vrea să se asfixieze? îşi spuse în sinea sa Vergilio Falsacappa, dîndu-i lui Paddy ceea ce îi cerea din partea stăpînului său; e tot ce-ar avea mai bun de făcut blestematul ăsta de *jettatore!*"

Logodnicul lui Alicia deschise fereastra, contrar presupunerii lui Falsacappa, aprinse cărbunii, băgă în foc lama unui pumnal şi aşteptă să se încingă.

Lama subţire, pusă în jarul incandescent, ajunse curînd să bată în alb; Paul, ca şi cum ar fi vrut să-şi ia rămas bun de la el însuşi, se aşeză cu coatele pe şemineu, în faţa unei oglinzi mari, în care se proiecta lumina unui sfeşnic cu mai multe lumînări; privi la spectrul care i se înfăţişa, înveliş al gîndurilor sale pe care nu mai trebuia să le vadă, cu o curiozitate melancolică: „Adio, fantomă palidă pe care o plimb de atîţia ani prin viaţă, formă neizbutită

și sinistră în care frumusețea e amestecată cu repulsia, glod purtînd pe frunte o pecete fatală, mască scrîșnită a unui suflet blînd și afectuos! Vei dispare pe veci pentru mine: de viu, te cufund într-un întuneric veșnic și curînd te voi uita ca visul unei nopți furtunoase. Zadarnic vei spune, trup mizerabil, voinței mele de neînlăturat: «Hubert, Hubert, bieții mei ochi.» Nu-o vei îndu-ioșa. Hai, la treabă victimă și călău!" Și se îndepărtă de șemineu așezîndu-se pe marginea patului.

Suflă în cărbunii din vasul așezat pe o măsuță, în apropiere, și apucă mînerul stiletului din lama căruia săreau și trosneau scîntei albe.

În acest moment suprem, oricît de hotărît era, domnul d'Aspremont simți ca un leșin: o sudoare de gheață îi cuprinse tîmplele; dar stăpîni repede această ezitare cît se poate de fizică și apropie metalul fierbinte de ochi.

O durere ascuțită, tăioasă, intolerabilă era să-i smulgă un țipăt; i se păru că două șuvoaie de plumb topit îi pătrund prin ochi pînă în fundul creierului; scăpă din mînă pumnalul care se rostogoli pe jos și făcu un semn întunecat pe parchet.

O umbră deasă, opacă, pe lîngă care noaptea cea mai întunecoasă e o zi minunată, îl acoperea cu vălul ei negru; întoarse capul spre șemineul unde trebuiau să mai ardă lumînările; nu văzu decît un întuneric dens, de nepătruns, în care nici măcar nu mai licăreau acele vagi luminițe pe care oamenii care văd le mai percep, cu pleoapele închise, cînd se află în fața unei lumini. Sacrificiul fusese săvîrșit.

„Acum, spuse Paul, nobilă și fermecătoare creatură, voi putea deveni soțul tău fără să fiu un asasin. N-ai să te mai stingi văzînd cu ochii, în chip eroic, sub privirea mea funestă: ai să fii iar sănătoasă; vai! eu n-am să te mai văd, dar chipul tău ceresc va străluci pe veci în amintirea mea; te voi vedea cu ochii sufletului, voi auzi vocea ta mai armonioasă decît cea mai suavă muzică

și voi simți aerul vibrînd de mișcările tale, voi prinde freamătul rochiei tale de mătase, imperceptibilul scîrțîit al ghetuței tale, voi aspira parfumul ușor care emană din tine, alcătuind în jurul tău ca o atmosferă.Uneori ai să-ți lași mîna într-a mea ca să mă conving de prezența ta, ai să binevoiești să-l îndemni pe bietul tău orb cînd piciorul îi va șovăi pe drumul întunecat; ai să-i citești poezii, ai să-i povestești cum arată tablourile și statuile. Prin cuvîntul tău ai să-i restitui universul pe care l-a pierdut; vei fi singurul lui gînd, singurul lui vis; lipsit de distracția lucrurilor și de orbirea luminii, sufletul lui va zbura spre tine pe aripi neobosite!

Nu regret nimic de vreme ce tu ești salvată: ce mare lucru am pierdut? spectacolul monoton al anotimpurilor, al zilelor, vederea decorului mai mult sau mai puțin pitoresc în care se desfășoară nenumăratele acte ale tristei comedii umane. Pămîntul, cerul, apele, munții, pomii, florile: aparențe zadarnice, repetări plictisitoare forme mereu aceleași! Cînd ai dragostea, atunci ai adevăratul soare, lumina care nu se stinge!"

Așa vorbea, în monologul lui interior, bietul Paul d'Aspremont în febra unei exaltări lirice, întraripată uneori de delirul suferinței.

Încetul cu încetul durerea se potoli; căzu în acel somn negru, frate cu moartea și mîngîietor ca și ea.

Lumina nu-l deșteptă cînd intră în cameră. Miezul zilei și miezul nopții urma să aibă pentru el aceeași culoare; dar clopotele de dimineață în zborul lor vesel îi ajungeau vag în somn și, încetul cu încetul, devenind mai deslușite, îl treziră.

Deschise pleoapele și, înainte ca sufletul lui adormit să-și fi amintit, avu o senzație groaznică. Ochii dădeau de vid, de întuneric, de neant, ca și cum, îngropat de viu, s-ar fi deșteptat din letargie într-un coșciug; dar își reveni repede. Nu va fi mereu așa? nu urma să treacă în fiecare

dimineață de la tenebrele somnului la tenebrele veghei?

Căută pipăind cordonul soneriei.

Paddy sosi în fugă.

Cum își arătă mirarea că-l vede pe stăpînul lui sculîndu-se cu mișcări nesigure de orb, Paul îi spuse, ca să evite orice altă explicație:

— Am făcut imprudența să dorm cu geamul deschis și cred că am un acces de gută, dar îmi va trece; condu-mă în fotoliu și pune lîngă mine un pahar cu apă rece.

Paddy, care era de o discreție cu totul englezească, nu spuse nimic, execută ordinele stăpînului și se retrase.

Rămas singur, Paul își înmuie batista în apa rece și și-o puse pe ochi, ca să potolească fierbințeala arsurii.

Să-l lăsăm pe domnul d'Aspremont în imobilitatea lui dureroasă și să ne ocupăm puțin de celelalte personaje ale povestirii noastre.

Știrea ciudatei morți a contelui Altavilla se răspîndise repede în Neapole și era subiectul a o mie de presupuneri, una mai extraordinară decît alta. Îndemînarea contelui la scrimă era celebră; Altavilla trecea drept unul din cei mai buni trăgători ai acestei școli napolitane atît de temută pe terenul de luptă; omorîse trei oameni și rănise grav vreo cinci, șase. Faima lui era atît de bine stabilită în domeniul ăsta, încît nu mai era nevoie să se lupte. Duelișții cei mai îndrăzneți salutau politicos și, chiar dacă el îi privea chiorîș, evitau să-l provoace. Dacă vreunul din acești lăudăroși l-ar fi ucis pe Altavilla, n-ar fi ezitat să se laude cu o astfel de victorie. Rămînea presupunerea unui asasinat, pe care o înlătură biletul găsit pe pieptul mortului. La început s-a constatat autencititatea scrisului; dar mîna contelui fu recunoscută de persoane care primiseră de la el peste o sută de scrisori. Faptul că era legat la ochi, căci cadavrul mai purta un fular legat

în jurul capului, părea inexplicabil. Se găsi, în afară de stiletul înfipt în pieptul contelui, un alt stilet, care îi scăpase fără îndoială din mîna lipsită de putere: dacă lupta se dăduse cu pumnalul, ce rost aveau aceste spade şi pistoale care fură recunoscute ca aparţinînd contelui? Birjarul declară că-şi dusese stăpînul la Pompei, cu ordin să se întoarcă dacă nu apărea după o oră.

Nu-i mai puteai da de urmă.

Vestea acestei morţi ajunse curînd la urechile lui Vice, care îl anunţă pe sir Joshua Ward; comodorul, amintindu-şi imediat de convorbirea misterioasă pe care Altavilla o avusese cu el despre Alicia, întrezări în mod confuz o tentativă tenebroasă, o luptă groaznică şi disperată în care d'Aspremont trebuia să fi fost implicat cu sau fără voia lui. Cît despre Vice, ea nu şovăia să atribuie moartea frumosului conte afurisitului de *jettatore* şi, în această privinţă, ura ei îi slujea ca o a doua vedere. Totuşi, domnul d'Aspremont îşi făcuse vizita la miss Ward la ora obişnuită şi nimic, în comportarea lui, nu trăda emoţia unei drame cumplite; părea chiar mai calm ca de obicei.

I se ascunse această moarte lui miss Ward, a cărei stare devenise îngrijorătoare, fără ca medicul englez chemat de sir Joshua Ward să poată constata simptomele unei boli precise: era ca un fel de istovire, inima-i palpita bătînd din aripi parcă spre a-şi lua zborul, ca o pasăre ce se sufocă sub maşina pneumatică mai degrabă decît o boală reală, care să poată fi tratată cu mijloacele obişnuite. Ai fi zis că e un înger reţinut pe pămînt şi care avea nostalgia cerului; frumuseţea lui Alicia era atît de suavă, atît de delicată, atît de diafană, atît de imaterială, încît nu mai putea respira grosolana atmosferă omenească; ţi-o închipuiai planînd în lumina de aur a raiului şi perniţa de dantelă pe care îşi sprijinea capul ca o aureolă. Semăna, pe patul ei,

cu acea micuță Fecioară a lui Schoorel, cel mai fin giuvaer al artei gotice.

Domnul d'Aspremont nu veni în ziua aceea: spre a-și ascunde sacrificiul, nu voia să apară cu pleoapele roșii, plănuind să atribuie bruștei lui orbiri o altă cauză.

A doua zi, nemaisimțind dureri, se urcă în caleașcă, condus de groomul lui, Paddy.

Trăsura se opri ca de obicei în fața porții. Cel care-și dăduse orbirea de bunăvoie o deschise și, precaut, porni pe aleea cunoscută. Vice nu sosi în fugă după obiceiul ei la zgomotul clopoțelului mișcat de arcul ușii; nici unul din acele zgomote vesele care sînt ca și respirația unei case vii nu ajungeau la urechea atentă a lui Paul, o tăcere posomorîtă și înfricoșătoare domnea în locuința despre care puteai crede că e părăsită.

Această liniște care ar fi fost sinistră chiar și pentru un om cu vederea întreagă și era mai lugubră în bezna ce-l învăluia pe recentul orb.

Ramurile, pe care acum nu le mai deosebea, păreau că vor să-l rețină ca niște brațe rugătoare și să-l împiedice să meargă mai departe. Laurii îl opreau să treacă; trandafirii se agățau de hainele lui, lianele i se prindeau de picioare, grădina îi spunea pe limba ei: „Nenorocitule! ce cauți aici, nu forța obstacolele pe care ți le scot în cale, du-te!“ Dar Paul nu asculta și, frămîntat de presentimente îngrozitoare, se înfunda în frunziș, respingea masele de verdeață, rupea crăcile și înainta mereu spre casă.

Zgîriat și lovit de ramurile iritate, ajunse în sfîrșit la capătul aleii. Un val de aer îl izbi în obraz și Paul își continuă drumul cu mîinile întinse înainte.

Se lovi de zid și găsi ușa pe dibuite.

Intră; nici o voce prietenească nu-l întîmpină. Neauzind pe nimeni care să-l poată îndruma, rămase cîteva clipe șovăind în prag. Un miros de eter, o exalare de aromate, de ceară to-

pită, toate vagile mirosuri ale camerei mortuare îl izbiră pe orbul gîfîind de groază; un gînd oribil îi veni în minte şi pătrunse în cameră.

După cîţiva paşi se lovi de ceva care căzu cu zgomot mare; se aplecă şi îşi dădu seama pipăind că era un sfeşnic de metal asemănător cu un candelabru de biserică şi purtînd o lumînare lungă.

Disperat, îşi continuă drumul în întuneric. I se păru că aude o voce care murmura rugăciuni în şoaptă; mai făcu un pas şi mîinile lui întîlniră marginea unui pat; se aplecă şi degetele-i tremurînde atinseră mai întîi un trup nemişcat şi drept sub o îmbrăcăminte fină; apoi o coroană de trandafiri şi un obraz pur şi rece ca marmura.

Era Alicia pe patul ei de moarte.

— A murit! strigă Paul cu un geamăt sugrumat; a murit! şi eu am ucis-o!

Comodorul, împietrit de groază, văzuse această fantomă cu ochii stinşi cum intră clătinîndu-se, rătăceşte la întîmplare şi se loveşte de patul de moarte al nepoatei sale: înţelese totul. Sacrificiul acesta inutil îi apăru atît de mare bătrînului încît două lacrimi ţîşniră din ochii lui despre care credea că nu vor mai putea plînge.

Paul se repezi în genunchi lîngă pat şi acoperi mîna îngheţată a lui Alicia cu sărutări; hohote de plîns îi scuturau trupul. Durerea lui o înduioşă chiar şi pe sălbatica Vice, care stătea tăcută şi întunecată, sprijinindu-se de zid şi veghind ultimul somn al stăpînei sale.

Cînd acest adio mut luă sfîrşit, domnul d'Aspremont se îndreptă spre uşă, ţeapăn, în mers egal, ca un automat mişcat de arcuri; ochii lui deschişi şi ficşi, cu pupilele stinse aveau o expresie supranaturală; deşi orb, ai fi zis că vede. Străbătu grădina cu un pas greu ca acela al nălucilor de marmură, ieşi pe cîmp şi merse înaintea lui, mutînd pietrele de la locul lor cu picioarele, împiedicîndu-se din timp în timp, trăgînd cu urechea ca şi cum ar fi vrut

să prindă un zgomot din depărtare, dar mergînd înainte.

Vocea puternică a mării se auzi din ce în ce mai desluşit; valurile, ridicate de furtună, se spărgeau de mal în hohote imense, expresie a unor dureri necunoscute, umflîndu-şi sub cutele de spumă pieptul disperat; milioane de lacrimi amare curgeau şuvoi pe stînci şi pescăruşi neliniştiţi scoteau strigăte tînguitoare.

Paul ajunse repede pe marginea unei stînci care domina marea.

Izbitura valurilor, ploaia sărată pe care rafala le-o smulgea şi i-o arunca în obraz ar fi trebuit să-l prevină asupra primejdiei; dar nu ţinu seamă de asta; un surîs ciudat îi crispă buzele palide şi îşi continuă mersul sinistru, deşi simţea golul sub picioare.

Căzu; un val monstruos îl prinse, îl răsuci cîteva clipe în voluta lui şi îl înghiţi.

Furtuna se dezlănţui atunci cu furie: valurile asaltară plaja în şiruri dese ca războinicii a asalt şi aruncînd la cincizeci de picioare în sus pulberea de spumă; nori negri se despicară întocmai ca nişte ziduri de iad, lăsînd să se vadă prin spărturi jarul aprins al trăsnetelor; licăriri sulfuroase, orbitoare, luminară spaţiul; vîrful Vezuviului se înroşi, iar o coamă de aburi sumbri, pe care vîntul îi culca, undui deasupra vulcanului. Bărcile legate la mal se izbiră cu zgomote lugubre şi frînghiile prea întinse gemură dureros. Curînd ploaia începu să cadă şuierînd şi şfichiuind ca săgeţile; ai fi spus că haosul voia să cuprindă firea şi să-i contopească din nou elementele ca la începuturi.

Corpul domnului d'Aspremont n-a fost niciodată găsit, oricîte încercări făcu comodorul.

Un coşciug din lemn de abanos cu închizători şi cu mînere de argint, căptuşit cu mătase întocmai cum Clarisse Harlowe îl recomandă în toate detaliile, cu o graţie atît de înduioşătoare „domnului tîmplar" fu ambarcat pe un iaht prin

grija comodorului şi aşezat în sepulcrul familiei de la *cottage*-ul din Lincolnshire. Conţinea rămăşiţele pămînteşti ale lui Alicia Ward, frumoasă pînă şi moartă.

Cît despre comodor, o schimbare adîncă se petrecu în el. Glorioasa lui corpolenţă dispăru. Nu mai punea rom în ceai, de-abia mai mînca, dacă spunea două vorbe pe zi; contrastul dintre favoriţii albi şi obrazul stacojiu nu mai exista. Se făcuse palid.

Onufrius
sau
vexaţiile fantastice ale unui admirator al lui Hoffmann

Credea că norii sînt lopeţi de aramă şi că băşicile sînt lanterne.

GARGANTUA, cartea I, cap XI

— Glin, glin, glin!

Nici un răspuns.

— Să nu fie acasă? spuse tînăra fată.

Trase a doua oară cordonul soneriei; nici un zgomot ne se auzi în apartament; nu era nimeni.

— Ciudat!

Îşi muşcă buzele, de ciudă roşeaţa se lăsă de pe frunte pe obraz; începu să coboare scările una cîte una, încet, cu regret parcă, întorcînd capul să vadă dacă uşa fatală se deschide. Nimic.

La colţul străzii, îl zări de departe pe Onufrius care mergea pe partea cu soare, privind cum se bat cîinii, cum copiii joacă ţurca, citind inscripţiile de pe ziduri, silabisind firmele, ca un om care mai dispune de o oră şi nu are nevoie să se grăbească.

Cînd ajunse lîngă ea, căscă ochii de uimire: nu se aştepta s-o întîlnească aici.

— Cum! dumneata, ai şi venit! Dar cît e ceasul?

— Ai şi venit! amabil mai eşti. Cît despre ceas, ar trebui să ştii cît e, nu să-ţi spun eu,

răspunse tînăra fată supărată, luîndu-l totuși de braț; e unsprezece și jumătate.

— Imposibil, făcu Onufrius. Tocmai am trecut prin fața bisericii Saint-Paul și nu era decît ora zece; acum cinci minute, pot să pun mîna în foc; mă prind pe oricît.

— Nu pune nimic și nu te prinde pe nimic, că pierzi.

Onufrius se încăpățînă; cum biserica era la vreo cincizeci de pași, Iacinta, ca să-l convingă, consimți să meargă cu el pînă acolo. Onufrius era triumfător. Cînd fură în fața bisericii Iacinta spuse:

— Ei, ai văzut?

Dacă ai fi pus soarele sau luna în locul cadranului, Onufrius n-ar fi fost mai uimit. Era trecut de unsprezece și jumătate; își scoase lornionul, șterse geamul cu batista, se frecă la ochi ca să vadă mai limpede; acul cel mare se apropia de frățiorul lui mic pe X-ul de la amiază.

— Douăsprezece! murmură el printre dinți; vreun drăcușor trebuie să se fi distrat mutînd acele astea; doar am văzut bine, era ora zece!

Iacinta era bună; nu insistă și se întoarseră împreună spre atelierul lui, căci Onufrius era pictor și-i făcea portretul. Se așeză în poziția obișnuită. Onufrius se duse să-și ia pînza care era întoarsă cu fața la perete și o puse pe șevalet.

Deasupra gurii mici a Iacintei, o mînă necunscută desenase niște mustăți care l-ar fi onorat pe un tambur-major. Furia artistului cînd își văzu schița astfel mîzgălită nu e greu de închipuit; ar fi sfîșiat pînza dacă Iacinta nu protesta. Onufrius șterse așadar cum putu semnele acelea virile, nu fără să înjure de nenumărate ori pe nemernicul care făcuse gluma; dar, cînd să înceapă să picteze, deși le înmuiase în ulei, pensulele erau atît de țepene și de zburlite, încît nu putu să se folosească de ele. Fu obligat să trimită să i se cumpere altele: în

așteptare, se apucă să combine pe paletă cîteva tonuri care-i lipseau.

Altă încurcătură. Tuburile erau tari ca și cum s-ar fi aflat în ele gloanțe de plumb; degeaba apăsa, culoarea nu ieșea; sau se spărgeau deodată ca niște mici bombe, făcînd să țîșnească în dreapta și în stînga ocrul, lacul sau bitumul.

Dacă ar fi fost singur, în ciuda primei porunci a Decalogului, ar fi pomenit de mai multe ori numele Domnului. Se abținu, pensulele sosiră, se așeză la lucru; timp de vreun ceas totul merse bine.

Sîngele începea să circule sub piele, contururile se desenau, formele se modelau, lumina se deosebea de umbră, jumătate din pînză prinsese viață.

Ochii mai cu seamă erau admirabili; arcul sprîncenelor era perfect trasat și se pierdea ușor spre tîmple în tonuri albastre și catifelate; umbra genelor îndulcea minunat albeața sclipitoare a corneei, pupila privea bine, irisul nu lăsa întru nimic de dorit; nu mai lipsea decît acel diamant de lumină, acea sclipire căreia pictorii îi spun punct vizual.

Ca să-l așeze în discul lui de smoală (Iacinta avea ochii negri), luă pensula cea mai fină, cea mai micuță, făcută din trei peri de jder.

O înmuie în partea de sus a paletei, în albul argintiu care se ridica lîngă ocru și pămîntul de Siena, ca un pisc de munte acoperit cu zăpadă, lîngă niște stînci negre.

Ai fi spus, văzînd cum tremură punctul strălucitor în vîrful pensulei, că e o picătură de rouă în vîrful unui ac; era să-l așeze pe pupilă, cînd o lovitură puternică în cot îi mișcă mîna, azvîrli punctul alb în sprîncene și șterse cu haina obrazul încă proaspăt, pe care tocmai îl terminase. Se întoarse atît de brusc văzînd noua catastrofă, încît scaunul se rostogoli la depărtare de zece pași. Nu văzu pe nimeni. Dacă cineva s-ar fi

aflat acolo din întîmplare, cu siguranță că l-ar fi ucis.

— Nemaipomenit! spuse el; Iacinta, nu sînt în dispoziție să lucrez; să încheiem pentru ziua de azi.

Iacinta se ridică să plece.

Onufrius voi s-o oprească; o cuprinse de talie. Rochia Iacintei era albă; degetele lui Onufrius, pe care nu se gîndise să le șteargă, așezară pe ea un curcubeu.

— Neîndemînaticule! spuse fata, ce mi-ai făcut? Şi mătuşa, care nu mă lasă să vin la tine singură, ce-o să spună?

— Ai să te schimbi, n-o să vadă nimic.

Și o sărută. Iacinta nu se opuse.

— Ce faci mîine? spuse ea după o tăcere.

— Eu? nimic; dar tu?

— Mă duc să iau masa cu mătușa la bătrînul domn de***, pe care îl cunoşti, și o să stau poate pînă seara.

— Am să vin și eu, spuse Onufrius; poți să contezi pe mine.

— Nu veni după ora șase; știi, mătușa e fricoasă și dacă nu găsim la domnul de*** un cavaler galant să ne ducă acasă, va pleca de cum se înserează.

— Bine, am să fiu la ora cinci. Pe mîine, Iacinta, pe mîine.

Și se apleca deasupra balustradei ca să vadă cum silueta zveltă a fetei dispare. Ultimele cute ale rochiei intrară sub arcadă și el se întoarse.

Înainte de a merge mai departe, cîteva cuvinte despre Onufrius. Era un tînăr de douăzeci sau douăzeci și doi de ani, deși la prima vedere părea să aibă mai mulți. Dincolo de trăsăturile lui livide și obosite distingeai parcă ceva copilăresc și nehotărît, forme de tranziție de la adolescent la virilitate. Astfel toată partea de sus a capului era gravă și meditativă ca o frunte de om bătrîn, în timp ce gura, abia dacă era înnegrită pe la colțuri de o umbră albăstruie, și un

surîs tînăr rătăcea pe buzele de un roz destul de viu, care contrasta ciudat cu paloarea obrazului şi restul fizionomiei.

Astfel alcătuit, Onufrius nu putea să nu pară destul de ciudat, dar ciudăţenia lui naturală era sporită de îmbrăcăminte şi pieptănătură. Părul, despărţit pe frunte ca părul unei femei, cobora simetric de-a lungul tîmplelor pînă pe umeri, fără să fie ondulat, întins şi lucios după moda gotică, aşa cum au îngerii lui Giotto şi-ai lui Cimabue. Un anteriu lung, cu trenă şi de culoare închisă, cădea în cute ţepene şi drepte în jurul corpului suplu şi subţire, în chip cu totul dantesc. Se cuvine să spunem că nu ieşea chiar pe stradă în acest costum; dar nu pofta, ci îndrăzneala îi lipsea; pentru că n-am nevoie să vă spun, Onufrius reprezenta generaţia tînără şi era romantic înverşunat.

Pe stradă, şi nu ieşea des, ca să nu fie obligat să se murdărească pe nedemnul şi caraghiosul costum burghez, mişcările îi erau frînte, sacadate; avea gesturile colţuroase de parcă ar fi fost produse de resorturi de oţel; mersul şovăitor, întretăiat de elanuri subite, de zigzaguri, se oprea din senin; şi asta în ochii multora îl făcea să treacă drept nebun, sau cel puţin drept original, ceea ce nu e cu mult mai bine.

Onufrius ştia toate astea şi poate de aceea evita ceea ce se numeşte lumea şi lua în conversaţie un ton arţăgos şi caustic, care nu era departe de a semăna cu o răzbunare; dealtfel, cînd era nevoit să iasă din bîrlogul lui, indiferent din ce motiv, se purta în societate cu stîngăcie dar fără timiditate, nu respecta nici una din formele de convenienţă, manifesta un dispreţ total pentru ceea ce e admirat în mod obişnuit, aşa încît după cîteva minute, prin trei, patru silabe, reuşea să-şi facă o haită de duşmani înverşunaţi.

Nu că n-ar fi fost foarte prietenos cînd voia, dar nu voia prea des şi răspundea numai atît

prietenilor care îi făceau reproșuri: „Pentru ce?“ Căci avea prieteni; nu prea mulţi, doar doi, dar aceștia îl iubeau cu toată dragostea pe care i-o refuzau ceilalţi, îl iubeau ca niște oameni ce-ar avea de reparat o nedreptate. „Pentru ce? cei care sînt demni de mine, și mă înțeleg, nu se opresc la acest înveliș scorțos: ei știu că perla e ascunsă într-o scoică grosolană; proștii, care nu știu, nu se simt atrași și se îndepărtează: cine-i de vină?“ Pentru un nebun, raționamentul nu era rău.

Onufrius, după cum am mai spus, era pictor și pe deasupra poet; nici urmă de speranță să fie salvat din sminteala lui și, un lucru care nu cu puţin contribuise în a-l menţine în această exaltare febrilă, pe care Iacinta n-o putea întotdeauna stăpîni, erau lecturile. Nu citea decît legende cu minuni și romane vechi cavalerești, poezii mistice, tratate cabalistice, balade nemțești, cărți de vrăjitorie și de demonografie; datorită acestora își făcea, în plină lume reală ce zumzăia în jurul lui, o lume de extaz și de închipuire, în care nu multora le era dat să pătrundă. Din întîmplarea cea mai obișnuită și mai prozaică, cu obiceiul pe care îl avea de a căuta în orice latura supranaturală, știa să facă a țîșni ceva fantastic și neașteptat. Dacă l-ai fi lăsat într-o cameră pătrată, cu pereții în întregime zugrăviți în alb și cu geamuri transparente, ar fi fost în stare să vadă o apariție ciudată, ca și cum s-ar fi aflat într-un interior Rembrandt, inundat de umbre și luminat de licăriri roșietice, într-atît ochii sufletului și trupului său aveau darul de a clătina liniile cele mai drepte și de-a complica lucrurile cele mai simple, aproape ca oglinzile curbe sau cu fațete care trădează obiectele ce li se înfățișează și le fac să pară grotești sau înspăimîntătoare.

Așa încît Hoffmann și Jean-Paul găsiră în el un teren potrivit; citindu-i se desăvîrși în el ceea ce legendele începuseră. Imaginația lui Onu-

frius se aprinse și-o luă razna tot mai mult, picturile și scrierile lui se resimțiră, gheara sau coada diavolului se arătau mereu pe undeva și, pe pînză, alături de chipul suav al imaculatei Iacinta, apărea în mod fatal cîte un chip rînjitor, zămislit de mintea lui înfierbîntată.

O cunoscuse pe Iacinta cu doi ani în urmă, într-un moment atît de nefericit al vieții lui, încît n-aș dori alt chin celui mai mare dușman al meu: se afla în acea situație atroce a omului care a inventat un lucru pe care nimeni nu vrea să-l recunoască. Iacinta a crezut ceea ce îi spusese fără să ceară dovezi, căci Onufrius își purta încă opera în el, și atunci a început s-o iubească așa cum trebuie să-l fi iubit Cristofor Columb pe primul om care nu i-a rîs în nas cînd i-a vorbit de lumea nouă pe care el o bănuise. Iacinta îl iubea așa cum își iubește o mamă fiul, și în dragostea ei se amesteca și multă milă; căci, afară de ea, cine l-ar mai fi iubit cum merita a fi iubit?

Cine l-ar fi consolat de nenorocirile lui închipuite, singurele adevărate pentru el, care nu trăia decît în închipuire? Cine i-ar fi dat încredere în el însuși, l-ar fi susținut, l-ar fi sfătuit? Cine ar fi potolit exaltarea bolnăvicioasă care se asemuia destul de mult cu nebunia, împărtășind-o mai degrabă decît combătînd-o? Nimeni, de bună seamă.

Și apoi, tot ea să găsească prilej să se vadă, să-i dea tot ea întîlniri, să-i facă nenumărate avansuri din cele pe care lumea le condamnă, să-l sărute ea mai întîi, să-i dea ocazia s-o întîlnească dacă vedea că el o caută; o fată cochetă n-ar fi făcut toate astea; dar ea știa cît îl costă aceste lucruri pe bietul Onufrius și-l scutea de ele.

Într-atît de puțin era obișnuit să trăiască viața reală, încît nu știa cum să-și pună ideea în aplicare și făcea o gogoriță din cel mai mic lucru.

Îndelungatele sale meditații, călătoriile în lumile metafizice nu-i lăsaseră răgaz să se ocupe de lumea asta. Capul avea treizeci de ani, trupul șase luni; neglijase atît de mult să-și struneaseă trupul, încît, dacă Iacinta și prietenii nu s-ar fi îngrijit să-l îndrumeze, ar fi săvîrșit gafe ciudate. Pe scurt, trebuia ca cineva să trăiască pentru el, avea nevoie de un intendent pentru trupul lui, cum marii seniori au pentru pămînturile lor.

Apoi, aproape că nu îndrăznesc s-o spun, în acest secol al incredulității bietul meu prieten ar putea fi considerat un nerod: îi era frică. De ce anume? Tare aș vrea să văd dacă ghiciți; îi era frică de dracu, de strigoi, de spirite și de o mie de alte fleacuri, în timp ce de oameni nici nu-i păsa, așa cum dumneavoastră nu vă pasă de un strigoi.

Seara nu s-ar fi uitat într-o oglindă nici pentru o avere, de teamă să nu vadă altceva decît propriul lui chip; n-ar fi întins mîna sub pat ca să-și ia papucii sau altceva, pentru că se temea ca o mînă rece și umedă să nu se apropie de-a lui și să-l ia în brațe; nu și-ar fi aruncat privirea prin ungherele întunecoase pentru nimic în lume, tremurînd să nu dea ochi cu capete de băbuță călărind cozi de mătură.

Cînd se afla singur în atelierul lui mare, vedea rotindu-se în juru-i, într-o horă fantastică, pe consilierul Tusmann, pe Tabraccio, pe respectabilul Peregrinus Tyss, pe Crespel cu vioara lui și fiica sa Antonia, necunoscuta din casa pustie și toată familia ciudată din castelul din Boemia; era un adevărat sabat și n-ar fi trebuit să-l rogi ca să-i fie frică de pisica lui ca de un alt Murr.

De îndată ce Iacinta plecă, se așeză în fața pînzei și începu să reflecteze asupra a ceea ce el numea evenimentele dimineții. Ceasul de la biserică, mustățile, pensulele țepene, tuburile crăpate și mai cu seamă punctul vizual — toate

astea îi reveniră în minte în toată ciudățenia lor fantastică și supranaturală; se frămîntă ca să găsească o explicație plauzibilă; alcătui pe această temă un volum in-octavo cu presupunerile cele mai extravagante, cele mai neverosimile care au sălășluit vreodată într-o minte bolnavă. După ce căută mult și bine, concluzia cea mai bună la care ajunse fu că lucrurile erau cu desăvîrșire inexplicabile... doar dacă diavolul în persoană... Această idee de care rîse singur la început i se înrădăcină în minte și, părîndu-i mai puțin ridicolă pe măsură ce se familiariza cu ea, o adoptă cu totul pînă la urmă.

Întrucît era nesăbuită această presupunere? Existența diavolului e dovedită de autoritățile cele mai respectabile, ca și aceea a lui Dumnezeu. Este chiar un punct al credinței și Onufrius, ca nu cumva să se îndoiască, înșiră, cum avea memorie bună, locul unde autorii profani sau sacri tratează despre această materie importantă.

Diavolul dă tîrcoale omului; Isus însuși n-a fost ferit de capcanele sale; ispita sfîntului Anton e cunoscută; Martin Luther a fost și el chinuit de Satana și, ca să scape de el, a trebuit să-i arunce călimara în cap. Se mai vede încă pata de cerneală pe zidul chiliei.

Își aminti toate poveștile de felul acesta, de la posedatul din Biblie pînă la călugărițele din Loudun; toate cărțile de vrăjitorie pe care le citise; Bodin, Delrio, Le Loyer, Bordelon, *Lumea invizibilă* de Bekker, *Infernalia*, *Spiridușii* de domnul de Berbiguier de Terre-Neuve du Thym, *Micul* și *Marele Albert*, și tot ceea ce i se păruse nelămurit deveni limpede ca lumina zilei: dracu dăduse acul ceasornicului înainte, pusese mustăți pe portret, schimbase firele de la periile lui cu fir de arșal și-i umpluse tuburile cu pulbere de pușcă. Lovitura în cot se explica în modul cel mai firesc; dar ce interes putea să aibă Belzebut ca să-l sîcîie? Ca să-i răpească sufletul? nu așa procedează în asemenea

cazuri; în sfîrșit, își aminti că făcuse de curînd o icoană a sfîntului Dunstan ținîndu-l pe Diavol de nas cu un clește înroșit; nu se îndoi că diavolul îi făcea șotii pentru că fusese întruchipat de el într-o poziție atît de umilitoare. Se însera, umbre lungi și ciudate se profilau pe podeaua atelierului. Această idee se încuibă atît de bine în mintea lui, încît începu să-l ia cu friguri de-a lungul spinării și l-ar fi cuprins frica, dacă un prieten care intra nu i-ar fi abătut atenția de la închipuirile lui încornorate. Ieșiră împreună și cum nimeni pe lume nu era mai impresionabil, iar prietenul lui era vesel, o sumedenie de gînduri nebunatice îi goniră curînd visurile lugubre. Uită cu desăvîrșire ce se întîmplase sau, dacă-și mai amintea, rîdea în sinea lui. A doua zi se așternu pe treabă. Lucră trei, patru ore cu îndîrjire. Deși Iacinta nu era de față, trăsăturile ei erau atît de adînc săpate în inima lui încît nu avea nevoie de ea ca să-i termine portretul. Era aproape gata, nu mai trebuiau decît două sau trei tușe de pus și semnătura, cînd un firicel care dansa dimpreună cu frații lui atomii într-o rază galbenă de soare, dintr-o fantezie inexplicabilă, își părăsi deodată dansul luminos, se îndreptă șchiopătînd spre pînza lui Onufrius și se năpusti pe o nuanță mai vie, făcută în clipa aceea.

Onufrius își întoarse pensula și, cu coada, îl scoase cît mai delicat cu putință. Totuși nu putuse să nu șteargă și puțină vopsea. Combină din nou culorile ca să repare totul: tenta ieși prea închisă, alcătuind ca o pată; nu putu restabili armonia decît pictînd din nou întreaga porțiune; dar, în felul acesta, pierdu conturul și nasul deveni acvilin, ceea ce schimbă cu totul stilul capului; nu mai era Iacinta, ci una din prietenele ei cu care ea se certase pentru că lui Onufrius i se părea frumoasă.

Onufrius se gîndi iar la dracu în fața acestei ciudate metamorfoze; dar, privind mai atent,

văzu că nu era decît o iluzie a imaginației și cum timpul trecea, se ridică și ieși pentru a se întîlni cu iubita la domnul de***. Calul zbura ca vîntul; curînd Onufrius văzu apărînd pe versantul celălalt al colinei casa domnului de***, albă între castani. Cum drumul mare ocolea, apucă pe o scurtătură, un drum mărginit de maluri înalte, pe care-l cunoștea foarte bine, unde copil fiind venea să culeagă mure și să prindă cărăbuși.

Îl străbătuse aproape pînă pe la jumătate cînd se trezi în spatele unui car cu fîn pe care nu-l văzuse din pricina unui cot al drumului. Drumeagul era atît de îngust, carul atît de lat, încît era cu neputință s-o ia înainte: fu nevoit să-și lase calul la trap, sperînd că drumul se va lărgi și va putea să treacă mai pe urmă. Speranța îi fu zadarnică; parcă ar fi avut în față un zid care se retrăgea încetul cu încetul. Voi să se întoarcă: alt car de fîn venea din spate și-l făcu prizonier. Se gîndi o clipă să se cațere pe marginile șanțului, dar erau abrupte și împrejmuite de un gard viu; fu deci nevoit să se resemneze: timpul se scurgea, minutele îi păreau veșnicii, era furios la culme, sîngele i se zbătea în vine, fruntea i se îmbrobonase de sudoare.

Un orologiu cu timbru răgușit, cel al satului învecinat, bătu ora șase; de îndată ce termină, cel al castelului, pe un ton diferit, sună la rîndul lui; apoi altul, și iar altul; toate orologiile împrejurimilor, mai întîi unele după altele, apoi toate deodată. Era un cor de clopote, un concert de sunete subțiri și melodioase, sforăitoare, mușcătoare, țipătoare, un zgomot asurzitor de-ți plesnea capul. Onufrius începu să piardă șirul gîndurilor și ameți de-a binelea. Clopotnițele se aplecau către drumul dintre maluri ca să-l vadă cum trece, îl arătau cu degetul, îi dădeau cu tifla și-i întindeau în derîdere cadranele cu ace perpendiculare. Clopotele îi scoteau limba și se strîmbau la el, bătînd mereu cele șase bătăi

blestemate. Și ținu așa multă vreme, ora șase bătu în ziua aceea pînă la șapte.

În sfîrșit, carul ieși în cîmpie. Onufrius dădu pinteni calului: se înseră, calul parcă își dădea seama cît era de important pentru el să ajungă. Abia atingea pămîntul cu copitele și, dacă n-ar fi țîșnit din cînd în cînd scîntei din cîte-o piatră de care se lovea, ai fi putut crede că zboară. În curînd o spumă albă îi acoperi ca un valtrap de argint pieptul negru: era trecut de ora șapte cînd sosi Onufrius. Iacinta plecase. Domnul de*** fu foarte amabil cu el, se apucă să discute despre literatură și îi propuse pînă la urmă să joace o partidă de dame. Onufrius nu putu decît să accepte, deși orice fel de joc și mai cu seamă acesta îl plictisea de moarte. Cineva aduse cartonul de joc. Gazda luă negrele. Onufrius albele: partida începu. Jucătorii erau de forțe aproape egale; trecu un timp pînă ce balanța înclină într-o parte sau în cealaltă.

Deodată aceasta bătu în favoarea bătrînului gentilom; pionii lui înaintau cu o repeziciune de necrezut, fără ca Onufrius, în ciuda tuturor eforturilor, să le poată opune nici o piedică. Preocupat cum era de ideile lui cu diavoli, faptul nu i se păru lucru curat; fu și mai atent și descoperi pînă la urmă, lîngă degetul de care se slujea ca să miște pionii, un alt deget, uscățiv, noduros, avînd în vîrf o gheară (pe care o luase la început drept umbra degetului său); acesta împingea damele lui pe linia albă, pe cînd cele ale adversarului defilau ca într-o procesiune pe linia neagră. Păli, părul i se făcu măciucă în cap. Totuși așeză pionii la locul lor și continuă să joace. Își spuse că nu era decît umbra și, spre a se convinge, schimbă sfeșnicul din loc: umbra trecu de partea cealaltă și se proiectă în sens invers; dar degetul cu gheară rămase tot la locul lui, mutînd damele lui Onufrius și folosind toate mijloacele spre a-l face să piardă.

Dealtfel nu încăpea nici o îndoială: degetul era împodobit cu un inel avînd un rubin mare. Onufrius nu avea inel.

— Fir-ar să fie! asta-i prea de tot! exclamă el lovind puternic tabla de joc cu pumnul şi ridicîndu-se brusc; pungaş bătrîn! escroc bătrîn! Domnul de***, care îl cunoştea de mic şi care punea această ieşire pe seama ciudei că pierduse partida, începu să rîdă în hohote şi îi oferi consolări ironice. Mînia şi groaza stăpîneau sufletul lui Onufrius: îşi luă pălăria şi plecă.

Noaptea era atît de întunecoasă încît fu obligat să-şi lase calul la trap. De-abia dacă o stea îşi arăta nasul de pe după pelerina de nori; copacii de pe drum păreau nişte spectre mari, întinzînd braţele; din cînd în cînd un spiriduş traversa drumul, vîntul rînjea printre crăci în chip ciudat. Se făcuse tîrziu şi Onufrius nu mai ajungea; totuşi, potcoavele calului răsunau pe drum şi-i arătau că nu se rătăcise.

O rafală străpunse ceaţa, luna apăru; dar în loc să fie rotundă, era ovală. Onufrius, uitîndu-se mai atent, văzu că are un bandou de tafta neagră şi că îşi dăduse cu făină pe obraz; trăsăturile i se conturară mai bine şi recunoscu fără putinţă de tăgadă chipul livid şi prelung al prietenului său intim Jean-Gaspard Debureau, marea paiaţă de la Funambules, care îl privea cu o expresie greu de deslușit — de glumă malițioasă şi bonomie.

Cerul clipea şi el din ochii lui albaştri cu gene de aur ca şi cum ar fi fost înţeles; şi, cum la lumina stelelor se puteau desluşi obiectele, zări patru persoane cu mutre suspecte, îmbrăcate jumătate în roşu, jumătate în negru, care purtau ceva alburiu în patru colţuri, ca nişte oameni care ar muta din loc un covor; trecură repede pe lîngă el şi aruncară ceea ce purtau sub picioarele calului. Onufrius, cu toate că îi era frică, văzu destul de uşor că era drumul pe care îl străbătuse şi pe care diavolul îl aşternea iar în faţa lui ca

să-i facă în necaz. Dădu pinteni calului; calul dădu din copite și nu voi să înainteze altfel decît la pas; cei patru demoni își continuară manevra.

Onufrius băgă de seamă că unul dintre ei avea la deget un inel cu rubin leit celui de pe degetul care îl speriase atît de tare pe tabla de joc: identitatea personajului nu mai putea fi pusă la îndoială. Onufrius era atît de îngrozit, încît nu mai simțea, nu mai vedea și nu mai auzea; clănțănea din dinți ca într-un acces de febră, un rîs convulsiv îi schimonosea gura. Încercă o dată să se roage și să facă semnul crucii, dar nu-i fu cu putință. Noaptea se scurse astfel.

În sfîrșit, o dungă albăstrie se desenă pe cer: calul răsuflă cu zgomot aerul îmbălsămat al dimineții, cocoșul de la ferma învecinată cîntă cu vocea lui firavă și răgușită, fantomele dispărură, calul porni de la sine în galop și, în zorii zilei, Onufrius se află în ușa atelierului.

Frînt de oboseală, se aruncă pe divan și adormi curînd; avea un somn agitat; coșmarul îi pusese genunchiul pe grumaz. Îl asaltară o mulțime de vise incoerente, monstruoase, care îi zdruncinară și mai mult mintea, și așa tulburată. Iată unul din ele care l-a izbit cel mai mult și pe care mi l-a povestit de cîteva ori de atunci.

„Mă aflam într-o cameră care nu era a mea, nici a vreunui prieten, o cameră în care nu fusesem niciodată și pe care totuși o cunoșteam de minune: jaluzelele erau închise și perdelele trase; pe noptieră o lumină palidă își arunca o pîlpîire bolnavă. Lumea nu umbla decît în vîrful picioarelor, cu degetul pe buze; șemineul era încărcat cu sticluțe și cești. Eu mă aflam în pat, ca și cum aș fi fost bolnav, și totuși niciodată nu mă simțisem mai bine. Persoanele care străbăteau odaia aveau un aer trist și preocupat, care părea curios.

Iacinta stătea la căpătîiul meu, își pusese mînuța pe fruntea mea și se apleca asupră-mi ca să-și

dea seama dacă respiram normal. Din cînd în cînd o lacrimă cădea de pe genele ei pe obrazul meu şi ea o ştergea încet, cu o sărutare.

Lacrimile ei îmi sfîşiau sufletul şi tare aş mai fi vrut s-o mîngîi, dar îmi era cu neputinţă să fac cea mai mică mişcare sau să scot o singură silabă: limba mi-era ţeapănă şi trupul ca de piatră.

Un domn îmbrăcat în negru intră, îmi luă pulsul, dădu din cap a descurajare şi spuse cu voce tare: «S-a isprăvit!» Atunci Iacinta începu să plîngă în hohote, să-şi frîngă mîinile şi să dea toate semnele unei dureri adînci: toţi cei de faţă făcură la fel. Începu un concert de plînsete şi suspine care ar fi înduioşat şi o stîncă.

Simţeam o tainică plăcere de a fi regretat în felul ăsta. Mi se puse o oglindă deasupra buzelor; am făcut eforturi prodigioase ca s-o aburesc, ca să arăt că nu murisem: n-am reuşit. După această încercare mi se aruncă un cearşaf pe cap; eram disperat, vedeam bine că mă credeau mort şi că voi fi îngropat de viu. Toată lumea ieşi: nu mai rămase decît un preot care bolborosi cîteva rugăciuni şi care adormi pînă la urmă.

Un cioclu veni să-mi ia măsură pentru coşciug şi pentru giulgiu; am încercat iar să mă mişc şi să vorbesc, dar fără să izbutesc, o putere de neînfrînt mă înlănţuia: am fost nevoit să mă resemnez. Am rămas astfel mult timp pradă gîndurilor celor mai dureroase. Cioclul se întoarse cu ultimele mele veşminte, ultimele veşminte ale oricărui om, coşciugul şi giulgiul: nu mai rămînea decît să mă îmbrace.

Mă înfăşură anapoda şi începu să mă coasă fără nici o precauţie, ca cineva care era grăbit să termine: vîrful acului îmi intra în piele şi îmi făcea mii de înţepături; nu mai puteam răbda. Cînd termină, unul din tovarăşii lui mă luă de picioare, el de cap şi mă aşezară în sicriu; deabia încăpeam, aşa încît fură nevoiţi să-mi dea cîteva lovituri puternice în genunchi, ca să poată închide capacul.

Pînă la urmă reușiră şi bătură primul cui. Făceau un zgomot îngrozitor. Ciocanul sărea înapoi de pe scînduri și simțeam izbitura. Cît timp dură operația nu mi-am pierdut cu totul speranța; dar la ultimul cui am simţit că mă pierd, inima mi se făcu cît un purice, pentru că am înțeles că nu mai era nimic comun între lume şi mine: acest ultim cui mă înlănţuia de neant pe veşnicie. De-abia atunci am înțeles cît era de înfiorătoare situația mea.

M-au ridicat; sunetul înăbuşit al roților mă făcu să înțeleg că eram în dric; căci, deşi nu puteam să-mi manifest existența în nici un chip, eram în posesia tuturor simţurilor. Dricul se opri, scoaseră sicriul. Eram în biserică, deslușeam bine cîntarea pe nas a preoților și vedeam prin crăpături lumina galbenă a lumînărilor. După slujbă, pornirăm spre cimitir; cînd mă coborîră în groapă, mi-am adunat toate puterile și cred că am izbutit să scot un țipăt; dar zgomotul bulgărilor care loveau coșciugul îl înăbușiră. Mă aflam într-o întunecime atît de deasă, că întrecea bezna nopții. Dealtfel, nu mă durea nimic; cît despre suferințele mele morale, ar trebui un volum ca să le analizez. Primul gînd care îmi trecu prin minte a fost că urma să mor de foame sau să mă mănînce viermii, fără să-i pot opri; apoi m-am gîndit la întîmplările petrecute cu o zi înainte, la Iacinta, la tabloul meu care ar fi avut atîta succes la Salon, la drama mea care urma să fie jucată, la o petrecere pe care o plănuisem cu prietenii mei, la un costum nou pe care croitorul trebuia să mi-l aducă în ziua aceea; mai știu și eu? la o mie de lucruri de care n-ar fi trebuit să-mi pese, apoi, întorcîndu-mă la Iacinta, m-am gîndit la felul cum se purtase; treceam în revistă fiecare din gesturile ei, fiecare din cuvinte; mi s-a părut că era ceva exagerat și afectat în lacrimile ei, de care n-ar fi trebuit să mă las înșelat: asta mă făcu să-mi amintesc de mai multe lucruri pe care le uitasem

de tot; mai multe amănunte cărora nu le dădusem atenţie, privite din alt unghi, mi se păreau de cea mai mare importanţă; unele manifestări pe care le-aş fi considerat sincere mi se păreau îndoielnice; îmi veni în minte că un tînăr, un înfumurat, îmbrăcat şi civil, şi militar, îi făcuse cîndva curte. Într-o seară, pe cînd jucam cărţi, Iacinta mi se adresase cu numele acelui tînăr, nu cu al meu, semn neîndoielnic că se gîndea la el: dealtfel, ştiam că vorbise frumos despre el în lume de mai multe ori şi ca despre cineva care nu i-ar displace.

Acest gînd puse stăpînire pe mine, capul începu să-mi vîjîie, am făcut apropieri, presupuneri, am interpretat: după cum bine vă închipuiţi, ele nu erau în favoarea Iacintei. Un sentiment neştiut se strecură în inima mea şi mă învăţă ce înseamnă suferinţa; am devenit îngrozitor de gelos şi nici nu m-am îndoit că Iacinta în înţelegere cu iubitul ei m-a înmormîntat de viu ca să scape de mine. Mă gîndeam că în clipa aceea chiar rîdeau în hohote de reuşita stratagemei lor şi că Iacinta oferea sărutărilor celuilalt gura care îmi jurase de atîtea ori că nu fusese atinsă de alte buze decît ale mele.

La gîndul ăsta, m-a apucat o asemenea mînie, că mi-am redobîndit puterea de-a mă mişca; m-am smucit atît de puternic încît am rupt dintr-o dată cusătura giulgiului. Odată avînd picioarele şi mîinile libere, lovii puternic capacul cu coatele şi genunchii ca să-l deschid şi să mă duc s-o ucid pe necredincioasă în braţele laşului şi jalnicului ei iubit. Sîngeroasă ironie, eu cel îngropat, voiam să omor! Greutatea enormă a pămîntului care apăsa pe scînduri îmi făcu inutile eforturile. Frînt de oboseală, am căzut în lîncezeala de la început, articulaţiile mi se osificară: eram din nou cadavru. Mintea mea agitată se calmă, am judecat lucrurile cu mai mult sînge rece: amintindu-mi tot ceea ce tînăra femeie făcuse pentru mine, devotamentul ei,

îngrijirile care nu se dezminţiseră niciodată, spulberară curînd aceste îndoieli ridicole.

Terminînd toate temele meditaţiei şi nemaiştiind cum să-mi trec timpul, am început să fac versuri; în trista mea situaţie, nu puteau fi prea vesele: cele ale nocturnului Young şi ale sepulcralului Hervey nu sînt decît nişte bufonerii în comparaţie cu versurile mele. Am descris senzaţiile unui om care păstra sub pămînt toate patimile avute în viaţă şi am intitulat această visare cadaveroasă: *Viaţa în moarte*. Un titlu frumos, pe cuvîntul meu! Dar ceea ce mă exaspera era că nu le puteam citi nimănui.

De-abia terminasem ultima strofă şi auzii săpînd cu înverşunare deasupra capului meu. O rază de speranţă îmi lumină noaptea. Zgomotul tîrnăcoapelor se apropia cu repeziciune. Bucuria care mă cuprinse nu fu de lungă durată: zgomotul încetă. Nu, nu se poate descrie în cuvinte omeneşti spaima înfiorătoare pe care am simţit-o în clipa aceea; moartea adevărată e nimic pe lîngă asta. În sfîrşit, mai auzii un zgomot: groparii, după ce se odihniseră, îşi reluară lucrul. Eram în culmea fericirii; simţeam că mi se apropie eliberarea. Capacul sicriului se desfăcu. Am simţit aerul rece al nopţii. Asta îmi prinse foarte bine, pentru că începeam să mă înăbuş. Totuşi, continuam să stau la fel de nemişcat; deşi eram viu, aveam întru totul înfăţişarea unui mort. Doi oameni mă înşfăcară: văzînd că giulgiul era desfăcut, făcură cîteva glume grosolane, unul din ei mă luă în spate şi mă duse de-acolo. În timp ce mergeau, fredonau încet cuplete obscene. Îmi veni în minte scena groparilor din *Hamlet* şi făcui de unul singur observaţia că Shakespeare era un om foarte mare.

După ce mă duseră pe nişte străduţe întortocheate, intrară într-o casă pe care o recunoscui ca fiind aceea a doctorului; el pusese să mă dezgroape, ca să ştie de ce murisem. Am fost depus pe o masă de marmură. Doctorul intră cu o tru-

să de instrumente; le așeză în voie pe o comodă. Văzînd scalpelele, bisturiurile, toate lansetele și fierăstraiele acelea de oțel strălucitoare, și netede, mi s-a făcut o frică îngrozitoare, pentru că am înțeles că voia să mă disece; sufletul meu, care pînă atunci nu-mi părăsise trupul, n-a mai șovăit să se despartă de el: la prima lovitură de scalpel, se desprinse cu desăvîrșire. Prefera să suporte toate neplăcerile unei inteligențe deposedate de mijloacele ei de manifestare fizică decît să împartă cu trupul acele îngrozitoare chinuri. Dealtfel, nu exista nici o șansă ca trupul să fie conservat, urma să fie sfîrtecat și nu mai putea folosi la nimic, chiar dacă această îmbucătățire nu l-ar fi ucis de-a binelea. Nevrînd să asiste la despicarea scumpului său înveliș, sufletul meu se grăbi să-și părăsească trupul.

Străbătu în viteză un șir întreg de camere și ajunse la o scară. Din obișnuință, am început să cobor treptele una cîte una; dar trebuia să mă încordez, pentru că mă simțeam de o ușurință încîntătoare. În zadar mă cramponam de pămînt, o putere de neînvins mă atrăgea în sus; parcă aș fi fost un balon umflat cu gaze: pămîntul fugea de picioarele mele, nu-l atingeam decît din vîrful degetelor; spun degete, pentru că deși nu eram decît un spirit, păstrasem ideea membrelor pe care nu le mai aveam, așa cum te doare mîna sau piciorul tăiat. Obosit de eforturile pe care le făceam ca să mă mențin într-o atitudine normală și, dealtfel, gîndindu-mă că sufletul meu imaterial n-avea cum să călătorească dintr-un loc într-altul în același fel ca biata mea zdreanță pămînteană, m-am supus acestei atracții și am început să părăsesc pămîntul, fără să mă ridic totuși prea mult, menținîndu-mă la o înălțime potrivită. Nu trecu mult și am început să prind curaj și am zburat cînd mai sus, cînd mai jos, ca și cînd n-aș fi făcut altceva în viața mea. Începea să se crape de ziuă: urcam, urcam mereu privind pe ferestrele mansardelor unde grizetele

se sculau şi-şi făceau toaleta, slujindu-mă de coşuri ca de tuburi acustice pentru a auzi ce se vorbeşte în apartamente. Trebuie să spun că n-am văzut nimic prea frumos şi că n-am cules nici o picanterie. Obişnuindu-mă cu acest fel de a umbla, pluteam fără teamă în aer liber, deasupra ceţii şi priveam de sus imensa întindere de acoperişuri pe care o puteai asemăna cu o mare încremenită pe vreme de furtună, acest haos din care se înălţau coşuri, săgeţi, cupole, turnuleţe, totul scăldat în brumă şi fum, atît de pitoresc încît nu-mi părea rău că-mi pierdusem trupul. Luvrul îmi apăru alb şi negru, cu fluviul la picioarele sale, cu grădinile verzi la capăt. Mulţimea se îndrepta într-acolo; era deschisă o expoziţie: am intrat. Zidurile scînteiau împestriţate de picturi noi, împodobite cu cadre de aur bogat sculptate. Burghezii se duceau încoace şi încolo, se înghionteau, se călcau pe picioare, căscau ochi buimăciţi, se consultau între ei ca nişte oameni care nu-şi făcuseră încă o părere şi care nu ştiu ce trebuie să gîndească şi să spună. În sala mare, în mijlocul tablourilor aparţinînd tinerilor noştri mari maeştri, Delacroix, Ingres, Decamps, am zărit un tablou de-al meu; lumea se îngrămădea în jurul lui, cu un muget de admiraţie; cei care erau în spate şi nu vedeau nimic strigau de două ori mai tare: Prodigios! prodigios! Tabloul meu îmi păru mie însumi mult mai bun decît înainte şi am simţit că mă cuprinde un profund respect pentru propria mea persoană. Totuşi printre toate aceste formule admirative se pronunţa un nume care nu era al meu; mi-am dat seama că se ascunde o înşelăciune. Am privit pînza cu atenţie: un nume cu litere roşii, mici, era scris într-unul din colţuri. Era numele unuia dintre prietenii mei care, văzînd că am murit, nu se sfiise să-şi însuşească opera mea. O! cît mi-am mai regretat atunci bietul trup! Nu puteam nici vorbi, nici scrie; nu aveam nici o posibilitate să-mi revendic

gloria și să-l demasc pe infamul plagiator. Cu durere în suflet, m-am retras trist ca să nu asist la acest triumf care mi se datora mie. Am vrut s-o văd pe Iacinta. M-am dus la ea acasă, n-am găsit-o; am căutat-o zadarnic în mai multe case unde credeam că s-ar putea afla. Nesimțindu-mă în largul meu singur, am avut chef să merg la un spectacol; am intrat la Porte-Saint-Martin, remarcînd că noua mea situație avea un lucru plăcut, și anume, că intram peste tot fără să plătesc. Piesa era pe sfîrșite, ajunseseră la catastrofă. Dorval, cu ochiul însîngerat, înecată în lacrimi, cu buzele albastre, cu tîmplele palide, despletită, pe jumătate goală, se frămînta în avanscenă la doi pași de rampă. Bocage, fatal și tăcut, stătea în picioare mai în fund: toate batistele erau în funcție; hohote de plîns frîngeau corsetele; o rafală de aplauze întrerupea fiecare suspin al tragedienei; parterul, plin ochi, mugea ca o mare; lojele se aplecau spre galerii, galeriile peste balcoane. Cortina se lăsă: am crezut că sala se va prăbuși: peste tot aplauze, bătăi de picioare, urlete; ei bine, această piesă era piesa mea: spune și dumneata!

Eram atît de înalt încît atingeam tavanul. Cortina se ridică, i se spuse mulțimii numele autorului.

Nu era numele meu, era cel al prietenului care îmi furase și tabloul. Aplauzele porniră mai puternic. Lumea a vrut să-l tîrască pe autor pe scenă: monstrul stătea într-o lojă mai ferită, lîngă Iacinta. Cînd îi fu rostit numele, ea se aruncă de gîtul lui și îi dădu cea mai pătimașă sărutare pe care a dăruit-o vreodată o femeie unui bărbat. Cîteva persoane o văzură; nici nu roși măcar: era atît de îmbătată, atît de înnebunită și atît de mîndră de succesul lui încît s-ar fi prostituat cu el acolo, în lojă, și de față cu toată lumea. Mai mulți strigară: «Iată-l! iată-l!» Secătura își luă un aer modest și salută adînc. Lustrele se stinseră și astfel luă sfîrșit această

scenă. N-am să încerc să descriu ce se petrecea în mine: gelozia, disprețul, indignarea se ciocneau în inima mea: era o furtună cu atît mai mînioasă cu cît nu-mi stătea în putință s-o exteriorizez: mulțimea se scurse, am ieșit din teatru; am rătăcit cîtva timp pe stradă neștiind unde să mă duc. Nu-mi făcea nici o plăcere să mă plimb. Sufla un vînt șfichiuitor: bietul meu suflet, friguros cum îmi fusese și trupul, dîrdîia și murea de frig. Am dat de o fereastră deschisă, am intrat, hotărît să locuiesc în camera aceea pînă a doua zi. Fereastra se închise în spatele meu: am zărit așezat într-o berjeră mare un personaj din cele mai ciudate. Era un bărbat înalt, uscățiv, pudrat parcă de brumă, cu chipul încrețit ca un măr uscat, cu o pereche imensă de ochelari așezată pe un nas din cele mai mari, care atingea aproape bărbia. O mică tăietură transversală asemănătoare cu deschizătura unei pușculițe, ascunsă sub o infinitate de cutulițe și de perișori tari ca aceia ai unui porc mistreț reprezenta cît de cît ceea ce vom numi o gură, în lipsa unui alt termen. O pereche străveche de haine negre, tocite pînă la urzeală, albe la toate cusăturile, o vestă din stofă șanjantă, pantaloni scurți, ciorapi tărcați și pantofi cu pafta: asta în ceea ce privește îmbrăcămintea. Cînd am sosit, acest demn personaj se ridică și se duse să ia dintr-un dulap două perii cu formă mai specială: la început nu mi-am dat seama la ce serveau: luă cîte una în fiecare mînă și începu să străbată camera cu o sprinteneală surprinzătoare, ca și cum ar fi urmărit pe cineva și izbind periile una de alta în direcția perilor; atunci am înțeles că era vestitul domn Berbiguier de Terre-Neuve de Thym care vîna spiridușii; eram tare îngrijorat de ceea ce va urma, se pare că acest individ ca nealții avea darul de a vedea invizibilul, mă urmărea îndeaproape și îi scăpam printre degete cu cea mai mare greutate. În cele din urmă, mă înghesui într-un colț, spintecă aerul cu cele două perii ale lui,

mii de săgeți îmi străpunseră sufletul, fiecare fir de păr mă găurea, durerea era insuportabilă: uitînd că nu mai am nici limbă, nici piept, am făcut eforturi demne de laudă de a striga; și...“

Onufrius se afla în acest punct al visului său cînd am intrat în atelier: țipa într-adevăr din răsputeri; l-am zgîlțîit, el se frecă la ochi; în sfîrșit mă recunoscu, neștiind prea bine dacă fusese treaz sau visase întreaga serie a pățaniilor pe care ați citit-o; nu erau, din păcate, ultimele pe care urma să le aibă în realitate ori nu. După această noapte fatală rămase într-o stare de halucinație aproape permanentă care nu-i îngăduia să deosebească visele de realitate. În timp ce dormea, Iacinta trimisese după portret: ar fi venit bucuroasă să-l ia, dar rochia pătată o trădase în ochii mătușii, a cărei supraveghere n-o putuse înșela.

Onufrius, cum nu se poate mai decepționat de această întîmplare, se trînti într-un fotoliu și, cu coatele pe masă, începu să cugete amarnic; privirile îi erau plutitoare și nu se fixau nicăieri anume: întîmplarea făcu să se oprească asupra unei oglinzi mari de Veneția, cu broderie de cristal, care împodobea fundul atelierului; nici o rază de lumină nu se reflecta în ea, nici un obiect cu contururi precise nu se oglindea: era ca un spațiu gol în perete, o fereastră deschisă asupra neantului prin care cugetul putea să se scufunde în lumile imaginare. Pupilele lui Onufrius scotoceau această prismă adîncă și sumbră, de parcă ar fi voit să provoace ivirea vreunei apariții. Se aplecă, se văzu reflectat, crezu că e o iluzie optică; dar, cercetînd mai amănunțit, i se păru că chipul din oglindă nu semăna cîtuși de puțin cu el; presupuse că cineva intrase în atelier fără să-l fi văzut: se întoarse. Nimeni. Umbra continua totuși să se proiecteze în oglindă, era un bărbat palid, avînd în deget un inel cu un rubin mare, asemă-

nător cu misteriosul rubin care jucase un rol în fantasmagoriile nopţii trecute. Onufrius începu să se simtă cuprins de îngrijorare. Deodată, imaginea se desprinse din oglindă, coborî în cameră, veni ţintă la el, îl sili să se aşeze şi, cu toată împotrivirea lui, îi smulse partea de sus a capului, de parcă ar fi fost capacul unui pateu. După această operaţie, vîrî bucata în buzunar şi se întoarse pe unde venise. Onufrius, înainte ca vedenia să se piardă cu desăvîrşire în străfundurile oglinzii, mai zări, la mare distanţă, rubinul care strălucea aidoma unei comete. Dealtfel, acest soi de trepanaţie nu-l duruse cîtuşi de puţin. Dar după cîteva minute auzi un zumzăit ciudat deasupra capului; ridică ochii şi văzu propriile sale idei care, nemaifiind închise în cutia craniană, ieşeau în dezordine ca păsările dintr-o colivie cu uşa deschisă. Fiecare ideal feminin pe care îl visase ieşi cu îmbrăcămintea lui, vorba lui, atitudinea (trebuie să spunem, spre lauda lui Onufrius, că toate păreau surori gemene ale Iacintei) eroinelor romanelor pe care le proiectase; fiecare din aceste doamne avea cortegiul ei de îndrăgostiţi; unele erau îmbrăcate în rochii din firet ca în evul mediu, altele cu pălărie şi rochie ca la o mie opt sute treizeci şi doi. Tipurile pe care le crease, grandioase, groteşti sau monstruoase, schiţele, tablourile pe care urma să le facă, din toate naţiile şi din toate timpurile, ideile lui metafizice formate din balonaşe de săpun, reminiscenţele lecturilor, toate se perindară cel puţin timp de o oră: atelierul se umpluse. Doamnele şi domnii se plimbau în toate direcţiile, fără a se sinchisi cîtuşi de puţin, conversînd, rîzînd, certîndu-se, ca şi cum s-ar fi aflat la ei acasă.

Onufrius, copleşit, nemaiştiind unde să se aşeze, nu găsi nimic mai bun de făcut decît să le cedeze locul; cînd se află în dreptul uşii, portarul îi dădu două scrisori; două scrisori

de femei, parfumate, cu scris mărunt, într-un plic lung, cu o pecete roz.

Prima era din partea Iacintei şi glăsuia astfel:

„Domnule, n-aveţi decît să o luaţi pe domnişoara *** drept iubită, dacă vă face plăcere; în ceea ce mă priveşte, eu nu mai doresc acest lucru. Aţi fi foarte drăguţ să nu încercaţi a mă mai vedea."

Onufrius se simţea zbrobit; înţelese că nefericita asemănare a portretului era de vină; nesimţindu-se vinovat, speră ca încetul cu încetul totul să se lămurească în favoarea lui. A doua scrisoare era o invitaţie pentru seara.

— De minune! spuse el, am să mă distrez puţin şi am să alung toate gîndurile negre. Ora vizitei sosi; se îmbrăcă cu mare grijă; ca toţii artiştii (cînd nu sînt îngrozitor de murdari), Onufrius umbla foarte dichisit, nu era un tînăr la modă dar încerca să dea cumplitelor noastre haine o linie pitorească, un aer mai puţin prozaic. Copia un frumos Van Dyck pe care-l avea în atelier şi-i drept că semăna cu el ca două picături de apă. Părea că portretul coborîse din cadru sau că-i o pictură ce se reflectă într-o oglindă.

Era lume multă; ca să ajungă la stăpîna casei, fu nevoit să-şi croiască drum prin valuri de femei şi, bineînţeles, mai mototoli cîte o dantelă, o mînecă, murdări mai mulţi pantofi; după ce schimbară cîteva banalităţi, el îi întoarse spatele şi începu să caute vreun prieten în mulţime. Negăsind nici o cunoştinţă, se aşeză pe o banchetă în dreptul unei ferestre unde, pe jumătate ascuns de perdele, putea vedea fără a fi văzut căci, de la fantastica evaporare a ideilor, nu-i prea făcea plăcere să poarte conversaţii; se credea nerod, deşi nu era adevărat; contactul cu lumea îl adusese din nou la realitate.

Recepţia era strălucitoare. O privelişte superbă! Totul sclipea, făcea ape, scînteia; era un zumzet neîntrerupt, o mişcare, un zbor. Mătăsuri străvezii ca aripile albinelor, tuluri, crepuri, dantele, lameuri, fireturi, mătăsuri unduite, decupate, cu franjuri şi dantelă; aur, argint, mătase, catifea, paiete, flori, pene, diamante şi perle; toate scrinurile fuseseră golite, luxul tuturor continentelor îşi dăduse întîlnire. Un tablou frumos, pe cuvîntul meu, girandole de cristal scînteiau ca stelele; jerbe de lumină, irişi prismatici ţîşneau din pietrele preţioase; umerii femeilor, poleiţi, mătăsoşi, acoperiţi de o uşoară sudoare, păreau agate sau onixuri scufundate în apă; ochii sclipeau, inimile băteau, mîinile se strîngeau, capetele se aplecau, eşarfele fluturau, serata era în toi; muzica înăbuşită de voci, vocile de freamătul picioruşelor pe parchet şi foşnetul rochiilor, toate acestea alcătuiau o armonie sărbătorească, un ansamblu vesel care ar fi putut îmbăta omul cel mai melancolic şi înnebuni omul cel mai puţin nebun din lume.

Dar Onufrius era indiferent la toate astea, el se gîndea la Iacinta.

Deodată privirile i se aprinseră, văzuse ceva nemaipomenit: un tînăr care intrase în clipa aceea; putea să aibă douăzeci şi cinci de ani, purta un frac negru, cu pantaloni de aceeaşi culoare, o vestă scurtă din catifea roşie, mănuşi albe, un binoclu de aur, părul tuns scurt, o barbă roşie în genul lui Saint-Megrin, dar nu părea deloc ciudat, căci mai mulţi filfizoni erau îmbrăcaţi la fel; avea trăsăturile regulate, profilul lui fin şi corect ar fi putut zdrobi inimile mai multor fetişcane, dar buzele-i palide şi subţiri ale căror colţuri fugeau fără încetare sub umbra mustăţilor roşcate exprimau atîta ironie, atîta răutate era în ochii înflăcăraţi de după binoclu, ca în ochii unui vampir,

încît ar fi fost cu neputinţă să nu-l deosebeşti dintr-o mie.

Își scoase mănușile. Lord Byron și Bonaparte ar fi fost mîndri să aibă mînuța lui cu degete rotunde, prelungi, atît de fină, atît de albă, atît de transparentă, încît te-ai fi temut să n-o sfărîmi strîngînd-o; pe degetul arătător purta un inel mare, avînd drept piatră fatalul rubin: strălucea atît de tare, încît te făcea să-ţi pleci ochii.

Un fior îl scutură pe Onufrius.

Lumina candelabrelor se șterse și bătu în albastru; ochii femeilor și diamantele păliră; singur rubinul radios arunca flăcări în mijlocul salonului scufundat în întuneric, ca soarele străbătînd ceața.

Beţia petrecerii, frenezia balului ajunseseră de neînchipuit; nimeni, cu excepţia lui Onufrius, nu înregistră această schimbare; personajul ciudat se strecura ca o umbră printre grupuri, schimbînd două cuvinte cu unul, strîngîndu-i mîna altuia, salutînd femeile cu un respect derizoriu, cu o galanterie exagerată, care le făcea pe unele să roșească, pe altele să-și muște buzele; ai fi zis că privirea lui de felină pătrunde pînă în adîncul inimii lor; un dispreţ satanic se desprindea din toate mişcările lui — o clipire imperceptibilă a ochiului, o cută a frunţii, ondulaţia sprîncenelor, răsfrîngerea buzei de jos, chiar și schițarea surîsului său antipatic, totul trăda în ciuda manierelor lui politicoase și a vorbirii lui modeste — gînduri trufaşe pe care voia să le ascundă.

Onufrius, care nu-l pierdea din ochi, nu știa ce să creadă; dacă n-ar fi fost într-o societate atît de numeroasă, i-ar fi fost tare frică.

I se păru chiar la un moment dat că recunoaște în el persoana care îi desfăcuse ţeasta; dar se încredinţă curînd că se înșală. Cîteva persoane se apropiară, se legă o conversaţie; convingerea că era golit de idei i se destrămă cu desăvîrșire;

inferior sieși, era la nivelul celorlalți; toți îl găsiră fermecător și mult mai spiritual ca de obicei. Grupul se risipi, rămase singur; îi veniră alte gînduri; uită de bal, de necunoscut, de larma petrecerii și de tot; era la o mie de leghe depărtare.

Un deget îl atinse pe umăr, tresări ca și cum ar fi fost trezit brusc. Văzu în față pe doamna de *** care, de un sfert de ceas stătea în picioare în fața lui fără să-i poată atrage atenția.

— Ei! la ce te gîndești, domnule? Nu cumva la mine?

— La nimic, pe cuvîntul meu, doamnă.

Se ridică, doamna de *** îl luă de braț; se plimbară de-a lungul sălii. După ce schimbară cîteva cuvinte, ea spuse:

— Am să-ți cer o favoare.

— Spuneți, știți bine că nu sînt neîndurător, mai cu seamă cu dumneavoastră.

— Recitați doamnelor versurile pe care mi le-ați spus zilele trecute, le-am vorbit despre ele și ard cu toate de nerăbdare să le asculte.

La această propunere, Onufrius se întunecă la fața și răspunse un *nu* răspicat; doamna de *** insistă așa cum știu femeile să insiste. Onufrius rezistă atît cît trebuia ca să justifice în proprii lui ochi ceea ce el numea o slăbiciune și, pînă la urmă cedă, deși fără prea multă amabilitate.

Doamna de ***, triumfătoare, ținîndu-l de vîrful degetelor ca să nu poată s-o șteargă, îl aduse în mijlocul cercului și-i dădu drumul mîinii; mîna căzu de parcă ar fi fost moartă. Onufrius, descumpănit, își plimba de jur împrejur privirile neînsuflețite și speriate, ca un taur sălbatic căruia picadorul i-a dat drumul în arenă. Dandy-ul cu bărbiță roșie se afla acolo, răsucindu-și mustățile și privindu-l pe Onufrius cu o răutate satisfăcută. Pentru a pune capăt acestei situații penibile, doamna de *** îi făcu semn să înceapă. El prezentă subiectul

poemului și anunță titlul cu o voce destul de nesigură. Zumzetul se opri, șoaptele încetară, toți se pregătiră să asculte, se făcu tăcere deplină.

Onufrius se afla în picioare, cu mîna sprijinită de speteaza unui fotoliu care îi slujea trept tribună. Dandy-ul veni să se așeze chiar alături, atît de aproape încît îl atingea: cînd văzu că Onufrius era să deschidă gura, scoase din buzunar o spatulă de argint și un tifon prins de capătul unui bețișor de abanos; spatula era acoperită de o substanță spumoasă și rozalie, destul de asemănătoare cu crema cu care se umplu *meringue*-urile, în care Onufrius recunoscu de îndată versuri de Dorat, de Bonfflers, de Bernis și ale domnului cavaler de Pezay, care arătau ca o fiertură sau o gelatină. Tifonul era gol.

Onufrius, temîndu-se ca dandy-ul să nu-i facă vreo farsă, mută fotoliul și se așeză în el; omul cu ochi verzi veni chiar în spatele lui; nemaiputînd să dea înapoi, Onufrius începu. De-abia își luase zborul de pe buzele lui ultima silabă a primului vers și dandy-ul, întinzînd tifonul, cu o dexteritate miraculoasă, o prinse din zbor și o interceptă înainte ca sunetul să fi avut timp să ajungă la urechile adunării; apoi, tăind aerul cu spatula, i-o vîrî în gură, plină de amestecul ei insipid. Onufrius ar fi vrut tare mult să se oprească sau să fugă; dar un lanț magic îl țintuia de fotoliu. A fost nevoit să continue și să scuipe acest amestec odios sub formă de mitologie învechită și de madrigale. Operația se repeta întocmai la începutul fiecărui vers; nimeni totuși nu părea să-și dea seama.

Gîndurile noi, frumoasele rime ale lui Onufrius, înstelate de o mie de culori romantice, se zbăteau și săltau în rețea ca niște pești într-o plasă sau niște fluturi sub o batistă.

Bietul poet îndura chinurile gheenei, stropi mari de sudoare îi curgeau şiroaie de-a lungul tîmplelor. Cînd totul luă sfîrşit, dandy-ul luă uşurel rimele şi gîndurile lui Onufrius de aripi şi le strînse în portofelul lui.

— Bine, foarte bine, spuseră cîţiva poeţi apropiindu-se de Onufrius, o pastişă delicioasă, un admirabil pastel, un Watteau autentic, un stil regenţă de-l poţi confunda cu originalul, aluniţe, pudră şi fard, cum naiba ai reuşit să-ţi machiezi poezia în felul ăsta? E un rococo admirabil; bravo, bravo, pe cinstea mea, o glumă foarte spirituală. Cîteva doamne de onoare îl înconjurară şi ele: Delicios! hlizindu-se în aşa fel încît să arate că sînt deasupra unor asemenea fleacuri, deşi în fundul sufletului le găseau fermecătoare şi le-ar fi plăcut grozav o asemenea poezie pentru consumul lor particular.

— Sînteţi toţi nişte tîlhari! strigă Onufrius cu o voce înfricoşătoare, răsturnînd de pe tavă paharul cu apă îndulcită care i se oferea. Totul a fost pus la cale, e o mistificare ordinară; m-aţi chemat aici ca să mă daţi pradă diavolului, da, lui satana în persoană, adăugă el arătînd cu degetul filfizonul cu vestă roşu-aprins. După această ieşire zgomotoasă, îşi înfundă pălăria în cap şi plecă fără să dea bună ziua.

— Pe cuvîntul meu, spuse tînărul ascunzînd sub pulpanele hainei doi coţi de coadă păroasă care ieşise şi se desfăşura, nemaiavînd astîmpăr. Să creadă că sînt diavolul, ce nostimă născocire! Nu încape îndoială, acest biet Onufrius e nebun. Îmi faceţi onoarea să-mi acordaţi acest dans, domnişoară? reluă el o clipă după aceea, sărutînd mîna unei făpturi angelice de cincisprezece ani, blondă şi sidefie, un ideal a lui Lawrence.

— Ah! Doamne, da, spuse tînăra cu surîsul ei ingenuu, ridicînd pleoape lungi şi catifelate, lăsînd să clipească spre el ochii ei frumoşi de culoarea cerului.

La cuvîntul Dumnezeu, o dîră lungă de pucioasă țîşni din rubin, paloarea blestematului se accentuă, dar tînăra nu văzu nimic şi chiar dacă ar fi văzut, n-ar fi fost nimic, îl iubea!

Cînd Onufrius ajunse în stradă, începu să fugă cît putea de repede; avea febră, delira, străbătu la întîmplare o mulțime de străduțe și de pasaje. Cerul prevestea furtună, giruetele scîrțîiau, obloanele se loveau de ziduri, ciocănelele ușilor făceau un zgomot asurzitor, vitraliile se stingeau rînd pe rînd; zgomotul trăsurilor se pierdea în depărtare, cîțiva trecători întîrziați se strecurau de-a lungul zidurilor, femei ușoare își tîrau rochiile vaporoase în mocirlă; felinarele, legănate de vînt, împrăștiau raze de lumină despletite și roșii peste șuvoaiele de apă ce crescuseră din cauza ploii; urechile lui Onufrius țiuiau; tot murmurul înăbușit al nopții, sforăitul unui oraş care doarme, lătratul unui cîine, mieunatul unui cotoi, sunetul picăturilor de apă care cad de pe acoperiş, orologiul sunînd din sfert în sfert de oră, suspinul vîntului, toate aceste zgomote ale tăcerii îi zgîlțîiau nervii încordați la culme din pricina evenimentelor serii aceleia. Fiecare felinar părea un ochi însîngerat care îl spiona; i se părea că vede mișunînd în umbre forme fără nume, că sub picioarele lui se tîrăsc reptile abjecte; auzea rînjete diabolice, șoapte misterioase. Casele valsau în jurul lui; caldarîmul era inundat, cerul se apleca precum o cupolă cu coloanele frînte, și norii fugeau, fugeau, fugeau ca și cum diavolul îi tîra după el; o mare cocardă tricoloră înlocuise luna. Străduțele și străzile porniseră braț la braț trăncănind ca niște cumetre și asta se repeta la nesfîrșit. Trecu și casa doamnei ***. Lumea ieşea de la bal, se înghesuia la ușă; înjurături, strigăte după trăsuri. Tînărul cu rețeaua coborî, oferise brațul unei doamne; această doamnă nu era alta decît Iacinta; se dădu jos treapta de la trăsură, filfizo-

nul îi întinse mîna; se urcară; mînia lui Onufrius nu mai cunoștea margini; hotărît să lămurească odată chestiunea, își încrucișă brațele pe piept și se așeză în mijlocul drumului. Birjarul pocni din bici și o miriadă de scîntei ieșiră de sub picioarele calului. Porniră la galop; birjarul strigă: La o parte! El nu se clinti: caii porniseră prea repede ca să mai poată fi opriți. Iacinta scoase un țipăt; Onufrius crezu că s-a sfîrșit cu el; dar caii, birjarul, trăsura nu erau decît un abur pe care trupul lui îl împărți în două, așa cum arcada unui pod despică o masă de apă care imediat după aceea se împreună. Bucățile fantasticului echipaj se lipiră la cîțiva pași în urma lui și trăsura merse mai departe, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Onufrius, zdrobit, o urmărea cu privirea: o întrevăzu pe Iacinta care ridicase perdeaua și-l privea cu un aer trist și blînd iar dandy-ul cu barbă roșie rîdea ca o hienă; un cot al drumului îl împiedică să mai vadă; scăldat de sudori, gîfîind, și murdar de noroi pînă pe spinare, palid, istovit și îmbătrînit cu zece ani, Onufrius se întoarse cu greu acasă. Era în plină zi, ca și în ajun; cînd puse piciorul în prag, căzu leșinat. Nu-și veni în fire decît după un ceas; urmă o febră îngrozitoare. Iacinta uită repede de gelozia ei și de promisiunea de-a nu-l mai vedea; se așeză la căpătîiul său și-l îngriji, înconjurîndu-l de mîngîieri afectuoase. El n-o recunoscu; și asta timp de o săptămînă; febra scăzu; trupul se însănătoși, dar mintea nu; era convins că diavolul îi furase trupul, întemeindu-se pe faptul că nu simțise nimic atunci cînd îl călcase trăsura.

Povestea lui Peter Schlemil căruia diavolul îi furase umbra; aceea a nopții de Sfîntul Vasile în care un om își pierde imaginea îi veniră în minte; refuza cu încăpățînare să-și vadă chipul în oglinzi și umbra pe jos, lucru cu totul firesc din moment ce el nu era decît o sub-

stanță impalpabilă; zadarnic era lovit, ciupit, spre a i se arăta că se înșală, se afla într-o stare de somnambulism, de catalepsie, care nu-i îngăduia să simtă nici chiar sărutările Iacintei.

Lumina se stinsese în lampă; această frumoasă imaginație, surescitată de mijloace artificiale, se consumase într-un dezmăț zadarnic; fiind tot mereu spectatorul propriei sale existențe, Onufrius o uitase pe a celorlalți și legăturile care-l legau de lume se sfărîmaseră una cîte una.

Părăsind domeniul realului, se scufundase în adîncimile nebuloase ale fanteziei și ale metafizicii; dar nu putuse să se întoarcă cu ramura de măslin; nu găsise un pămînt uscat pe care să-și sprijine piciorul și nu putu să afle drumul de întoarcere; nu mai putea, cînd îl cuprinsese amețeala de-a se afla atît de sus și atît de departe, să coboare cum ar fi dorit și să reia legătura cu lumea obișnuită. Ar fi fost în stare, fără această înclinație funestă, să devină cel mai mare poet; nu fu decît cel mai ciudat dintre nebuni. Pentru că privise prea mult timp viața cu lupa (căci elementul fantastic îl surprindea întotdeauna în întîmplări obișnuite), întîmplîndu-se cu el ceea ce se întîmplă persoanelor care zăresc cu ajutorul microscopului viermi în alimentele cele mai sănătoase, șerpi în lichiorurile cele mai limpezi. Nu mai îndrăznesc să mănînce: lucrul cel mai firesc, îngroșat de imaginația lor, li se părea monstruos.

Domnul doctor Esquirol a făcut anul trecut un tablou statistic al nebuniei.

	Bărbați	Femei
Nebuni din dragoste	2	60
Nebuni din devotament	6	20
Nebuni din politică	48	3
Nebuni prin pierderea averii	27	24
Nebuni din cauze necunoscute	1	

Acesta din urmă e bietul meu prieten.

Dar Iacinta? Să vă spun drept, a plîns două săptămîni, a mai fost tristă încă două și cînd a trecut acest timp, avea cîțiva amanți, vreo cinci, șase cred, doar ca să-l înlocuiască pe Onufrius. Un an după aceea îl uitase cu totul și nici nu-și mai amintea numele lui. Nu-i așa, cititorule, că acest sfîrșit e foarte banal pentru o poveste extraordinară? Credeți-mă sau nu mă credeți, eu mi-aș tăia beregata mai curînd decît să vă fi prezentat o singură silabă neadevărată.

cuprins

Lei 17

